

קובץ גליונות

פרשת הקת

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

ראש הישיבה הגרש"ב סורוצקין במעונו של מרן גאון ישראל
הגר"ד לנדו שליט"א להזמינו לחתונת בנו

אחינו זועקים!

עזרו לחקלאי קרן השביעית
העומדים על סף שבירה

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:13	8:31	9:05
בני ברק	7:29	8:33	9:03
קרית ספר	7:23	8:31	9:05
בית שמש	7:12	8:31	9:04
אופקים	7:21	8:31	9:03
חיפה	7:24	8:35	9:06

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת

מרת תקוה לוטה בת ר' שמואל ע"ה | נלב"ע ד' תמוז תשס"ג | תנצב"ה
הוקדש ע"י ידידינו עו"ד ערן פלס הי"ו

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משיבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• י תמוז בלק	• ט אב דברים	• כח אלול נצבים ר"ה
• יז תמוז פינחס	• ז אלול שופטים	• ו תשרי וילך יו"כ
• כד תמוז מטות	• יד אלול כי תצא	• ב אב מסעי
	• כא אלול כי תבא	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

שמות 84 הזוכים בין כ' - כ"ו סיון, בהגרלות מפעל 'שיח התורה'

תואר	פרטי	משפחה	עיר	מסלול	הזכיה
הרב	אליהו	לוי	מו"ע	בדרכו 8 דף	700
הרב	שמואל	פריינליך	מו"ע	לאורו	500
הרב	אהרן דוד	קאליש	ירושלים	לאורו	500
הרב	בנימין	לב	מו"ע	משניות	500
הרב	יעקב	נובייט	מו"ע	משניות	500
הרב	יעקב	נובייט	מו"ע	משניות	500
הרב	משה	אלחדד	בית שמש	משניות	500
הרב	משה יהודה	איונבך	מו"ע	משניות	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500
הרב	רקבה	שטרנבוך	בית שמש	כהנהגות	500
הרב	יהושע	כהן	אשדוד	לאורו	500
הרב	אלחנן	ארנון	בני ברק	משניות	500
הרב	יצחק	ברנד	מודיעין עילית	בדרכו 8 דף	700
הרב	דוד צבי	זינגר	מו"ע	משניות	500
הרב	יהודה	זוהר	בני ברק	מתורתו	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500
הרב	ישראל ב"צ	מובשוביץ	בית שמש	לאורו	500
הרב	יהודה	מצרפי	בני ברק	מתורתו	500
הרב	משה	כהן	חל ציון	משניות	500
הרב	אהרן	גולדמן	מודיעין עילית	משניות	500
הרב	בירך	קין	ירושלים	משניות	500
הרב	ישראל אהרון	הלר	ביתר עילית	משניות	500
הרב	אלחנן	לדרר	בית שמש	משניות	500
הרב	יחזקאל	רוזנבוים	מו"ע	מתורתו	500
הרב	רפאל	בורנשטיין	י-ם	בדרכו 8 דף	700
הרב	דניאל	אופנים	ירושלים	משניות	500
הרב	חנוך	שוב	בני ברק	מתורתו	500
הרב	משה	איינהרן	מו"ע	משניות	500
הרב	אליקים	קורלנסקי	בני ברק	לאורו	500
הרב	לוי יהודה	וינשטוק	אלעד	משניות	500
הרב	שמואל	קסרי	זכרון יעקב	לאורו	500
הרב	שמואל	אלוד	מו"ע	משניות	500
הרב	שמואל	אלוד	מו"ע	מתורתו	500
הרב	נתנאל	הורוביץ	מו"ע	משניות	500
הרב	נתנאל	רחמים	חל ציון	משניות	500
הרב	אברמי	רוזנבג	מו"ע	משניות	500
הרב	דוד שלמה	קרויזר	בית שמש	לאורו	700
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	בדרכו 8 דף	500
הרב	שמואל	קריש	אלעד	משניות	500
הרב	יעקב	נובייט	מו"ע	משניות	500
הרב	משה יהודה	איונבך	מו"ע	משניות	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500
הרב	אליהו	לוי	מו"ע	בדרכו 8 דף	700
הרב	שמואל	פריינליך	מו"ע	לאורו	500
הרב	אהרן דוד	קאליש	ירושלים	לאורו	500
הרב	בנימין	לב	מו"ע	משניות	500
הרב	יעקב	נובייט	מו"ע	משניות	500
הרב	יעקב	נובייט	מו"ע	משניות	500
הרב	משה	אלחדד	בית שמש	משניות	500
הרב	משה יהודה	איונבך	מו"ע	משניות	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500
הרב	רקבה	שטרנבוך	בית שמש	כהנהגות	500
הרב	יהושע	כהן	אשדוד	לאורו	500
הרב	אלחנן	ארנון	בני ברק	משניות	500
הרב	יצחק	ברנד	מודיעין עילית	בדרכו 8 דף	700
הרב	דוד צבי	זינגר	מו"ע	משניות	500
הרב	יהודה	זוהר	בני ברק	מתורתו	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500
הרב	ישראל ב"צ	מובשוביץ	בית שמש	לאורו	500
הרב	יהודה	מצרפי	בני ברק	מתורתו	500
הרב	משה	כהן	חל ציון	משניות	500
הרב	אהרן	גולדמן	מודיעין עילית	משניות	500
הרב	בירך	קין	ירושלים	משניות	500
הרב	ישראל אהרון	הלר	ביתר עילית	משניות	500
הרב	אלחנן	לדרר	בית שמש	משניות	500
הרב	יחזקאל	רוזנבוים	מו"ע	מתורתו	500
הרב	רפאל	בורנשטיין	י-ם	בדרכו 8 דף	700
הרב	דניאל	אופנים	ירושלים	משניות	500
הרב	חנוך	שוב	בני ברק	מתורתו	500
הרב	משה	איינהרן	מו"ע	משניות	500
הרב	אליקים	קורלנסקי	בני ברק	לאורו	500
הרב	לוי יהודה	וינשטוק	אלעד	משניות	500
הרב	שמואל	קסרי	זכרון יעקב	לאורו	500
הרב	שמואל	אלוד	מו"ע	משניות	500
הרב	שמואל	אלוד	מו"ע	מתורתו	500
הרב	נתנאל	הורוביץ	מו"ע	משניות	500
הרב	נתנאל	רחמים	חל ציון	משניות	500
הרב	אברמי	רוזנבג	מו"ע	משניות	500
הרב	דוד שלמה	קרויזר	בית שמש	לאורו	700
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	בדרכו 8 דף	500
הרב	שמואל	קריש	אלעד	משניות	500
הרב	יעקב	נובייט	מו"ע	משניות	500
הרב	משה יהודה	איונבך	מו"ע	משניות	500
הרב	יחזקאל	קליין	אלעד	משניות	500

החל מיום חמישי יפתחו בנוסף, מוקדים ברחבי הארץ לקבלת הזכיות:

אלעד	משפחת זינגר	שמעון בן ששן 7/8
בית שמש	משפחת היסלר	אדלשטיין 11
ביתר עילית	משפחת מלאכי	המגיד ממעזריס 14

ירושלים	משפחת פרידמן	מנהוריה מורחבת 116 גרם
מודיעין עילית	משפחת שטיגל	מסילת יוסף 21

הלומדים שעלו בגורל יכולים
לקבל את זכיותם
בבית הרב צוק"ל
רחוב רשב"ם 23 בני ברק.

03-308-5000

הביאו ברכה ויראת שמים אל ביתכם פרקי לימוד מהליכות היישוב של רבם ולבם של ישראל

לרגל יום היארצייט האחד עשר למרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מחיר מבצע מיוחד:

סט הספרים (ג' חלקים) בסך 120 ₪ בלבד

משלוח חינם ברחבי הארץ (בכפוף למוקדי ההפצה)

להזמנות ע"י מערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות"

053-3145900

k.gilyonot@gmail.com

גיליון מס' 479 פרשת חקת
תשפ"ב שנה עשירית

לעילוי נשמת סבתי
מרת הדסה דינה
בת הרב ר' יצחק ע"ה
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממון רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

נקור שי"ח

אדם כי ימות באהל

ביום שישי האחרון סמוך לשבת, פנה אליי ידיד וביקשני היות ואני גר בסמיכות לציון רבינו הק' ע"ה, אם אוכל להתחסד עמו וללכת להזכיר חולה אחד הזקוק לרפואה, וב"ה קיימתי מבוקשו ונקווה שישוב לאיתנו לאו"ט.

א. והנה לילך לקברים אחר חצות ביום שישי שמעתי מרבינו ז"ל שי"א שראוי להימנע מזה כיון שע"פ הקבלה אין הנשמות נמצאות שם בשבת וכבר בחצות ע"ש מתחיל התנוצצות השבת, אמנם ע"פ דין כתב רבינו (בס' תשובות הגר"ח ח"ב עמ' תתל"ד) **אין בזה איסור** ואם נזדמן לו יכול להיכנס.

ב. עוד שמעתי מרבינו זצ"ל שאין כדאי לילך לבית קברות באופן תדירי שכן הגר"א כ' דהמזיקים שולטים שם, [לשון הגר"א באגרת: ותשמור שלא תלך לבית הקברות כלל וכלל כי שם מתדבקים הקליפות באנשים וכל שכן בנשים, וכל הצרות והעוונות באים מזו, ועי' עליות אליהו סקצ"ו] והרועה להתפלל יתפלל בבית הכנסת כמו שאמרו חז"ל, וכ"כ נכדו בס' אלא ד' אמות (פרק פ"ד ס"ט) וז"ל: באופן כללי, מן לא הלך כמעט להתפלל על קברי צדיקים. וגם על קברי אבותיו ורבותיו הצדיקים הולך רק ביום היארצייט וגם בזה אינו רואה חיוב לעלות על קברם. אך כמה פעמים בנסיעותיו הזדמן לו להיות בקברי צדיקים ראשונים כמלאכים. פעם כשבתו היתה חולה תיכף מיהר לאביו זללה"ה ואח"כ משם הלך לקבר החזו"א והתפלל שם כמה רגעים ושב לביתו (מעדות בנו ר"ש שליט"א). (וכ"כ במג"א ס' תקנ"ט סקט"ו ע"פ האר"י).

ג. ואמר רבינו זצלה"ה שמרן החזו"א הורה שלא ילכו נשים לבית החיים לעולם כמש"כ הגר"א באיגרתו, והוסיף רבינו שאין להתיר אף לקבר רחל שהוא מלפני הדיבור דבתו (ב"ב נ"ח א') כתבו דקבר אברהם אבינו מטמא דכתיב אברהם האדם הגדול בענקים, ומסתמא ה"ה לכל האבות והאמהות. [וכ"כ בת' זית רענן יו"ד ס' כ"ו בשם הגר"ש סלטנ זצ"ל]. ונדה לא תלך לביה"ק [כמבואר במ"ב ס' פ"ח סק"ז] ואף ביא"צ שרגילה לילך בכל שנה. ואמר שמנהג העולם שלא תלך אשה מעוברת לביה"ק. ובס' כל משאלותיך (עמ' רט"ז) שאל מרבינו: כל שנה בעשרת ימי תשובה תלמידות הסמינר בבאר יעקב נוסעות לכותל והשנה משום מה לא נוסעים האם לקחתן לקברו של הרב דשם הרב יעקובזון זצ"ל שהיה מיוחס ומנהל הסמינר? **נשים לא ילכו לבית הקברות.** מהו חוץ

לגדר או חוץ לד' אמות דקברים כמו כהנים? **רק חוץ לגדר.** אשה שלא הולכת לקברים או לגבי נדה שיותר חמור מסתם נשים בעלמא מהו לגבי מירון בקבר רשב"י או בקבר רחל? **שלא תלך אלא תעמוד בחוץ.** הבעיה היא שבקבר רחל לעמוד בחוץ זו סכנה מה לומר לה לגבי שתהיה בתוך האהל אבל חוץ מד' אמות? **שלא תלך.** השאלה האם בחוץ זה נחשב כמעלת תפילה בקבר רחל והרשב"י? **בודאי.** ובס' שמענו כן ראינו (עמ' רפ"א) כתב שכשהרב היה בצפת ראוהו יושב וקורא תהילים במרפסת הדירה וכששאלוהו על הנהגה זו השיב הרי אילו כל המקום היה מלא באנשים מהקברים עד פה וכי באופן זה לא היה נחשב כמתפלל על הקבר וא"כ ה"נ כשהמקום פנוי מאדם לא גרע וגם זה חשיב כמתפלל על הקבר.

ד. עוד אמר רבינו זללה"ה שאין לילך אצל הקברים בלילה, ואחר חצות אפשר להקל. ובשיח התורה (ח"ג עמ' שנ"א) שאלה שמעתי בשם כגת"ר שאין לילך על הקברים בלילה דאז אין הנשמות מצויות שם, האם יש לזה מקור בחז"ל תשובה **כ"כ ע"פ קבלה.**

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית מ' ברכה רבקה רוזנברג ב"ר שלמה אריה ע"ה

היומן

תמוז תשע"ח

אחד נכנס ושאל בדבר בחור בן שבע עשרה שהתחיל לפתע לגמגם בדיבורו, איזו עצה יש שיתדור או מה יקבל על עצמו.

השיב מרן "שידבר הרבה תורה", והסביר הכונה שילמד הרבה בהתמדה ובזכות זה יתרפא כמו שאמרו חז"ל בקידושין דף ל' "ושנתם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד".

אחד שאל, האם כאשר יוצא באמצע הלימוד מהחדר רק בכדי לקחת ספר, האם צריך לסגור את הספר? והשיב מרן שכדאי שיניח על הספר איזה דבר שלא יהיה פתוח כאשר נמצא בחוץ.

שאל... ששולח שלש בחורים להבחן ב... היום ושתיים רק יתקבלו במי להשקיע יותר אחד מהבחורים הוא וכל משפחתו עלו מחו"ל במס"נ אבל הוא לא כ"כ טוב האם להשקיע בו. מרן: כן מגיע לו, אח"כ שאל למה שלא יקבלו את כולם ונשאר בצ"ע.

בצילו

הופיע ויצא לאור חוברת מיוחדת ממיטב התמונות של הצלם החרדי שוקי לרר מתוך מה שזכה לתעד במשך השנים אצל מרן רבינו שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל. 160 עמודי כרומו צבע מלא מלווים בסיפורים מיוחדים ואלפי תמונות מיוחדות.

ניתן להזמין בכמויות בלבד החל ממאה יחידות למוסדות וארגונים במחיר מיוחד לרגל ההוצאה.

להזמנות: 053-3145900

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו
"אורחות יושר"
ט. כשאומר עוטר
ישראל בתפארה
ימשמש בתפילין.

להצטרפות לרשימת מקבלי חגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג חגליון לע"נ. לרפואה ולהצלחה וכו'. נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושונ"ת מרבינו.

שנים קדמוניות על גדולי הדורות

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שנים קדמוניות - לשבועות הבאים בעזה"

פרשת בלק - ראש ישיבת חברון הגר"ר חיים סרנא (ה' תמוז) **פרשת פנחס** - בעל ה'פרדס' רבי אריה לייב אפשטיין (י"ג תמוז)
פרשת מטות - הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ (כ' תמוז) **פרשת מטות** - ראש ישיבת פונב'ז הגאון רבי שמואל רוזנבסקי (כ"ז תמוז)
נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון הגדול רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל

מיכל יהודה כדי לשבח בכך את מעלת החתן ולדרבן אותו לגמור את השידוך.
[הערה: העירו - איך העביר מכתב פרטי לאדם אחר, והלא ידוע חרם שגזר רבינו גרשום (מובא גם בגליון באר הגולה יו"ד סימן של"ד) שלא לקרוא כתב חבריו ששולח אליו בלא ידיעתו.

וכמדומה שרבינו סבר, שמכתבים הנשלחים אליו, השולח כותב על דעת שרבינו יעשה בהם מה שהוא מחליט, וממילא רשאי להראותו למי שרוצה, היות ועל דעתו נשלח. ויש להעיר עוד שיתכן שרבינו גרשום לא דיבר על מכתבי תורה, אלא על ענינים שבין אדם לחבירו, וע"י.

וסיפר עוד, שבימים שטרם סגירת השידוך, היה איזה ענין בין הצדדים שהיה צריך את התערבות רבינו, ומכיון שהיתה זו שעת ערב מאוחרת, רבינו כבר נח במיטתו אחרי שביקר ברכת המפיל, אך כששמע במה הענין, שתק, ונרדם, ואחרי כמה רגעים שהתעורר אמר 'מכיון שישנתי מעט מותר כבר לשוחח', וקם בזריזות לשוחח עם הצדדים, וכך השידוך קם והיה.

איך נתנו לו לעלות

סיפר בן רבינו, הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי, כי פעם אחת רבי מיכל יהודה חפץ לדבר עם רבינו זצ"ל בעניין מסוים ועלה אליו לעליית הגג לחדר לימודו.

לאחר שיצא, אמר רבינו זצ"ל כמה פעמים בצער רב: "איך נתנו לו לעלות למעלה, למה לא אמרו לי, הייתי יורד אליו". הייתה לו עגמת נפש כה גדולה ולא יכול היה להירגע מכך (רשימות הגר"ג הוניגסברג).

יוצר אור

בערוב ימיו קרא הגרמ"י לרבי יצחק שאול ואמר לו שהוא נוהג מאז היותו צעיר, לעמוד בתפילת שחרית באמירת ישתבח, עד אחרי אמירת ברכת 'יוצר אור', ורק בהמשך 'המאיר לארץ' וכו' מתיישב, ואינו יודע מדוע נוהג כן ושישאל את רבינו אם יש טעם לכך (ולמעשה הגר"ש לא הספיק לשאול, אך ראה בספר אדיר במרום סעיף קל"ז שכך נהג).

בשמחת נכד משותף לרבינו ורבי מיכל יהודה, נראה עומד ביניהם: רבי יצחק שאול קניבסקי

יכלה הדף מלהביא את כל הזכרונות והעובדות שהיו בין רבינו לבין הגרמ"י זצ"ל, והיות והרבה מהם כבר פורסם בספר הנפלא מאורם של ישראל - תולדות הגרמ"י זצ"ל, ובספרים שהו"ל הגר"ר רבי גדלי' הוניגסברג, לכן אמרנו להביא כאן מעט דברים שלא ידועים עדיין.

הידידות הוותיקה

קשר של עשרות בשנים היה בין רבינו להגאון רבי מיכל יהודה זצ"ל, עוד מאז היותו תלמיד בפני רבו בישיבת לצעירים 'תפארת ציון', ובשנים שלאחר מכן עת השיא את בן זקוניו רבי יצחק שאול עם נכדתו של רבי מיכל יהודה, בת חתנו הגאון רבי בנימין בינוש קורלנסקי, ואחרי כן נעשה עמו שוב מחותן בנישואי הנכד הגאון רבי אליעזר שטינמן (בן בת רבינו הרבנית חנה ע"ה שטינמן) עם בתו האחרת של רבי בנימין בינוש קורלנסקי.

משתתף בבר מצוה לנכדו של רבי מיכל יהודה, בן לבנו רבי משה דוד

תלמידו בישיבת תפארת ציון

וסיפר אודות הימים בהם למד אצל רבי מיכל יהודה: כשהגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ נהיה חתן אצל הגאון ה'ז'בינקער' רבי אברהם יצחק גרשנוביץ זצ"ל, שהיה ראש ישיבה בישיבת תפארת ציון, מינה אותו חמיו לר"מ בישיבה, ובאותה עת למדתי בישיבה, ואני הייתי מתלמידיו הראשונים בשנה ראשונה של שיעור ו'. ומאד נהנו משיעוריו. למדתי אצלו שנה: זמן אחד חצי השני של כתובות, וזמן אחד פעמיים מסכת נדרים מתחילה ועד סוף.

והי' דרכו שתמיד היה מכניס דברי מוסר באמצע השיעור ומדבר מה שראה צורך לדבר (דרך שיחה ח"א, ואתחנן, וח"ב עמוד שמ"ה ומציון לספר נפש החיים ש"ד פ"ז ד"ה וכן באמצע הלימוד). עוד סיפר כי 'בסיום השנה באתי להיבחן אצל רמ"י עם הבחור החשוב נפתלי טפלי זצ"ל, בשבת קודש, על כל מסכת נדרים, הוא ישב עמנו כמה שעות ובחן אותנו מסוגיא לסוגיא.

ראשו בשמים

מספר אחד מתלמידיו של רמ"י: פעם שאלתי על בעייה רפואית מסוימת בשידוכין, וענה לי שאין לו קבלה בזה ושלחני אל רבינו שדומה שיש לו קבלה מאביו מרן זצ"ל בענינים אלו, עשיתי כהוראתו, שאלתי לרבינו וענה מה שענה, כשסיפרתי לרמ"י את תשובתו התפעל מאוד ואמר: ר' חיים ראשו בשמים, אפשר לסמוך עליו בהכל (דרכי החיים ח"ב עמוד צ"ו)

משך את בת רבו עם גיסו

סח גיס רבינו, הגאון רבי בנימין אלישיב, שהשדכן שלו היה רבינו, שהציע לבתו של מורו ורבו רבי מיכל יהודה, ומכיון שבאותם שנים התכתב רבי בנימין עם רבינו בדברי תורה, נטל רבינו כמה מהמכתבים והראה לרבי

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי ש"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

ובברכות התורה אנו אומרים אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, וכבר פירשנו בזה, מהו 'אשר בחר בנו'? שהוא עשה אותנו למובחרים! וכן בתפילת המועדים 'אתה בחרתנו מכל העמים', פירושו שאתה עשית אותנו למובחרים ובעלי מדרגות יותר מהגויים, עם כל ההבדל שיש בין יהודי לגוי, כמו שאמרו (יבמות עט, א) שיש שלושה סימנים בעם ישראל: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, וזה דבר ידוע שסימנים אלו קיימים רק אצל יהודים, ובגויים אין דבר כזה, וכן אמר לי אדם שנוסע בעולם ונפגש הרבה עם יהודים וגויים, שהוא רואה שזה אופי אחר, ומי עשה את זה? אשר בחר בנו, אתה בחרתנו, עשית אותנו למובחרים!

וכל זה מחייב אותנו, **כיון שיש לנו סייעתא דשמיא כזו להיות כמו שהתורה מחייבת, עם מידות טובות ואופי כזה, ועם השגחה מיוחדת שנוכל ללמוד ולעסוק בתורה, הרי זה מחייב!** כי יש סייעתא דשמיא, ומדוע שלא לעשות זאת? וזה מחייב אותנו ללמוד ולקיים את כל דברי התורה.

ועל זה אנו מבקשים בכל תפילת שמונה עשרה 'השיבנו אבינו לתורתך', ומבקשים בלשון רבים, על כל כלל ישראל, גם על הרחוקים, וגם על הקרובים שעוסקים בתורה קצת – שיכולים יותר לעסוק בתורה, אנו מתפללים שיזכו לתשובה שלמה, שלא יהיה זמן פנוי שלא עוסקים בתורה.

וכשיש זמן פנוי, אמנם צריכים גם מנוחה, אבל בזמן המנוחה עצמו אפשר לעסוק בתורה, במקום סתם לנוח ולעסוק בדברים בטלים.

ובטבע האדם יש סקרנות ומעניין לדעת מה נעשה בעולם, והעיתונים מתפרסמים מזה שאנשים מתעניינים בחדשות וקוראים את העיתון לדעת מה נשמע בעולם, אך אם יחשוב מה זה משנה לי ומה זה מוסיק לי, ומה יחסר לי אם אני לא אדע את זה, הרי אלו דברים שאין בהם תועלת.

ובמקום סקרנות מה נעשה בעולם, יש סקרנות לתורה! מה כתוב בחומש ומה אומר רש"י בפירוש החומש, מה אומרת הגמרא ומה אומרים רש"י ותוספות, מה כתוב בגמרא זו ומה בגמרא אחרת, מה כתוב בכל הש"ס, ואפשר! במקום הסקרנות לחדשות שאין בהם שום תועלת, אפשר לזכות בזכויות עצומות של עסק התורה וכבוד שמים.

ומדוע אין עושים זאת? מפני שהיצר הרע מפתה! ולכך הצעה היא כפי שכבר אמרנו, ללמוד בקביעות בספרי המוסר כמה דקות בכל יום, ואם לומדים מוסר בכל יום כמה דקות, אזי האדם חי חיים אחרים, והוא יותר מאושר, כי במקום סתם סקרנות יש לו פעילות שהיא מאד נותנת 'אשריך בעולם הזה', כמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה.

עמל התורה זה החיים הכי מאושרים, ולא כסף! מי שיש לו כסף הוא לא מאושר! וזה דבר ידוע, שבראש השנה נגזר מי יעני ומי יעשר מי ישלו ומי יתיסר, והזכות לחיות חיי אשריך בעולם הזה זה רק על ידי תורה, כל אחד לפי כוחו ולפי המציאות שלו, שלא יהיה זמן פנוי בלי עסק התורה.

ובמסילת ישרים בסוף הספר אחרי שכתב את כל המדרגות עד קדושה, כתב שיכול להיות גם אדם שעובד עבודה פשוטה מאד והוא קדוש, אם הוא עושה הכל לשם שמים ועוסק בתורה לפי יכולתו, וידוע שבתל אביב היה סנדלר צדיק יסוד עולם שביקשו ממנו ברכות, והוא היה נותן ברכות והברכות היו מתקיימות, כי היה בעל אמונה וחי עם אמונה, מתקן נעליים עם אמונה, וכשחיים עם אמונה וכל ההנהגה חיי עם יראת שמים ומידות טובות בדרכה של תורה, זה נותן לאדם זכויות לחיים מאושרים.

ומכיוון שזה שייך ויש סייעתא דשמיא הרי זה מחייב את כל אחד ואחד! ואנו מתפללים ומבקשים השיבו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך, שמן השמים ירחמו על כל כלל ישראל, כל אחד ואחד, שיהיו עוסקים בתורה ובמעשים טובים לעשות מה שחייבים ולהיות עם החיים המאושרים, והלוואי שכל ישראל יזכו שיהיה להם החיים המאושרים האמיתיים.

עם ישראל מאז חורבן בית שני נמצא בגלות, ובלי עצמאות מדינית, וגם כאן בארץ ישראל שלטו היוונים והרומאים, ולא היה שלטון עצמאי לבני ישראל, ונמצאים בגלות, מפורד ומפורד בין העמים, מפורדים בכל העולם, ולא נמצאים ביחד כולם.

ואף על פי כן נשאר עם ישראל, עם בפני עצמו, ולא מתבוללים עם אומות העולם, ונשארו באותה המדרגה באידישקייט כמו קודם, וממשיכים בקיום התורה והמצוות, הכל לפי דיני התורה שבכתב ותורה שבעל פה, כפי שנמסרה התורה שבעל פה למשה רבינו, וכמו שאמרו בתחילת פרקי אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, וכל המסורת של תורה שבעל פה נמשכת בין היהודים בכל העולם, ששומרים ומקיימים את אותה התורה עם אותם הדינים ואותם ההלכות כל השנים.

והרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשנה סדר זרעים ובהקדמתו לחיבורו היד החזקה) מביא את כל השתלשלות מסירת התורה מחורבן בית שני עד הדורות האחרונים של זמן הגאונים, ומפרט וכותב מי היו גדולי התורה שבכל דור דור, תנאים ואמוראים, שעל ידם נמסרה התורה לדורות הבאים.

ובמשך כל הדורות היו גזירות קשות להעביר על דת, ורצו לגזור גזירות שמד, להיות כמו כל הגויים, כפי שהיה בימי היוונים שביקשו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ולא רק בזמן היוונים היה כך, אלא גם בדורות המאוחרים יותר, כשהיו מעורבים בין הגויים, היו גזירות. ועמדו בניסיון ונהרגו על קידוש השם, מסרו נפש על קידוש שם שמים כפשוטו, וכפי שאנו מזכירים בכל שבת בתפילת אב הרחמים "קהילות הקודש שסרו נפשם על קדושת השם", קהילות הקודש, קהילות שלמות! מסרו נפשם על קידוש השם, כך היה המצב בכל הדורות.

ולמרות כל זאת שעם ישראל מפורד בין העמים, חיו היהודים חיים טובים ומאושרים, גם בגשמיות, ופעמים שאף יותר טוב מאשר הגויים, כמו שכתב בחובות הלבבות (שער הבחינה סוף פ"ה) שאם יבקש אדם בזמן הזה לראות ניסים הדומים לניסי יציאת מצרים "יביט בעין האמת עֲמִידָנוּ בין האומות מעת הגלות וסידור עניינינו ביניהן, עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהן בסתר ובגלוי והן יודעות בזה, ויראה, כי ענייננו אפשר שיהיה קרוב מענייניהן במזונות ובטרפים, ואפשר שיהיה טוב מענייניהן בעיתי המלחמות והתגרות, ותראה הבינוניים והכפריים שבהן טורחים יותר מן הבינוניים שבנו והדלים אשר בקרבנו", ויהודים היו מלווים בריבית לגויים, וכן רבינו תם היה מלווה בריבית לגויים (ועין תוס' ב"מ ע, ב, ד"ה תשיך), שהוא דבר המותר על פי הלכה ומקובל לעשותו, וחיו חיים טובים גם בגשמיות יותר מאשר הגויים.

ורואים שיש השגחה מיוחדת מן השמים על כלל ישראל שיחיו חיים טובים, והוא כדי שלא יתבוללו בין האומות, וימשיכו לעשות כבוד שמים שזה תכלית הבריאה, כמו שאמרו בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שכל הבריאה היא לכבוד שמים, וכבוד שמים הוא על ידי שיש את עם ישראל העושים כבוד שמים, ולכן יש את ההשגחה מן השמים על עם ישראל לקיימו ולהחיותו בכל תקופות הגלות.

ומהו הכבוד שמים הגדול ביותר? **אלו שעוסקים בתורה בכל כוחם, שחיים חיי תורה ועוסקים בתורה, זהו הכבוד שמים הכי גדול,** כמובן כל אחד לפי כוחו ויש כאלה שאינם יכולים להלך אחר עסק התורה שיש בכלל ישראל זהו הכבוד שמים הגדול ביותר, וזה דבר פשוט, ולכן רואים השגחה מיוחדת מן השמים שיוכלו להמשיך בכבוד שמים ולעסוק בתורה.

וזהו מה שראינו בתקופה האחרונה כאן בארץ הקודש, שהיו תכניות של גזירות מהממשלה הקודמת, וביקשו לגזור גזירות להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, **לבטל כל דבר שבקדושה ולהיות ככל העמים בית ישראל, זו הייתה מטרתם רח"ל,** ומה היה הסוף? הם לא הצליחו ולא עלה בידם כלום, ומדוע לא הצליחו? **כי הכבוד שמים הוא שאין הצלחה בדברים כאלה! וכבוד שמים הוא שממשיכים לעסוק בתורה! ורצו לגזור גזירות נגד תורה ומצוות ונגד הכל, אך בחסדי שמים הכל מתבטל, ורואים שיש השגחה מיוחדת מן השמים שיוכלו לעסוק בתורה כמו שצריך.**

במדבר י"ז ה'. ולא יהיה כקורח וכעדתו. שנינו בפרקי אבות (ה, יז) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו".

והנה על מחלוקת בית שמאי ובית הלל אמרו חז"ל (יבמות יד, ב) שחיבה ורעות נוהגים זה בזה, והיינו חיבה ורעות עם המחלוקת, כי כאשר המחלוקת היא לשם שמים יש חיבה ורעות, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים ועירובין יג, ב), וזה הפירוש 'סופה להתקיים', שבמחלוקת לשם שמים שני הצדדים קיימים, וכל מה שאמרו בית שמאי ומה שאמרו בית הלל נשאר תורה לנצח נצחים, ויש משניות וברייתות וגם מפרשים ראשונים ואחרונים על בית שמאי ובית הלל, ששניהם דברי אלוקים חיים, והכל תורת אמת, כיון שנחלקו לשם שמים, ומחלוקת כזו 'סופה להתקיים' – שני הצדדים קיימים.

אבל מחלוקת קורח וכל עדתו אין סופה להתקיים, ואמנם משה רבינו קיים, כי אצלו זה היה לשם שמים, אבל החולקים שלא לשם שמים אינם קיימים, ולא רק שתורתם אינה קיימת אלא גם הם בעצמם לא נתקיימו.

וצריכים לדעת כי סכנה גדולה להתערב במחלוקת, ומי שמתערב במחלוקת הוא בסכנה גדולה מאד, וידוע שבמשך כל השנים היו הרבה מחלוקות בין גדולי ישראל ממש, בין שני צדדים גדולים, שמכל צד היו גדולי ישראל, והגדולים עצמם נשארו גדולים, והתורה שלהם נמשכת וקיימת, ומתחשבים בדעתם להלכה עד היום, אבל אלו שהתערבו במחלוקתם היה סופם רע מאד, כי בין הגדולים זו הייתה מחלוקת לשם שמים שסופה להתקיים, אבל אלו המתערבים אין להם זכות להתערב כשיש מחלוקת בין הגדולים.

וגם במחלוקות שהיו בתקופות מאוחרות יותר, אחרי ת"ש, ידוע לי על כאלו שהתערבו במחלוקת ועדיין הם סובלים מאד מזה, והולכים לצדיקים

לבקש ברכות, וממשיכים כל הזמן לבקש ברכות מצדיקים, כי הם עדיין סובלים מאד רח"ל. לכן סכנה גדולה היא להתערב במחלוקת, ואף מי שבטוח שצד האחד צודק, אינו בעל דבר, ואסור לו להתערב בזה.

וכשנמצאים במקום שיש מחלוקת, יש להיזהר ולהימנע מלדבר על ענייני המחלוקת, ולא לדבר לשון הרע אפילו על מי שהוא בעל מחלוקת, כי בדרך כלל אין בזה תועלת, ואין היתר לדבר לשון הרע שלא לתועלת, ואם מדברים זה איסור חמור מאד כמבואר בחפץ חיים.

ושמעתי מאחד שהיה מדבר ושומוע ומתעניין הרבה בענייני המחלוקת, מתוך אהבת האמת, אבל אחר כך החליט שלא לדבר ולא לשמוע יותר מזה, והעיד על עצמו שמיום שהתחיל להתחזק בזה, הרגיש חיזוק בהבנה בלימוד, שהוא מבין יותר טוב, ורמת ההבנה שלו עלתה. וזה הכוח של דבקות בתורה וזהירות מלשון הרע. וזהו שכתב באיגרת הגר"א שכל רגע שאדם חוסס פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולין לשער, ואור הגנוז היינו אור התורה, כמו שכתוב (משלי ו, כג) ותורה אור, שבזכות חסימת הפה זוכים להתעלות בתורה, והוא בדוק ומנוסה כנ"ל ממעשה שהיה.

והאיסור הוא שלא לדבר ולא להאמין ללשון הרע, ואפילו לשמוע בלי להאמין אסור. ובפרט לעשות מעשים בידי אדם זה חמור מאד, וכבר אמרו (סנהדרין נח, ב) המרים יד על חברו נקרא רשע, ואף אם יש לו טענות על חברו, אסור לעשות שום דבר בלי כוח בית דין, ואפילו רוצח כל זמן שלא נגמר דינו בבית דין מי שהורג אותו הוא רוצח, והמרים יד על חברו זה מעשה רשע ופסול לעדות. ומלבד חומר האיסור שבו, גם אין שום תועלת מפעולות אסורות, ולא שייך שתהיה תועלת מדבר שיש בו איסור, וגם בדרך הטבע, בשכל הישר מבינים שאין תועלת בשום פעולה של אלימות.

(מתוך שיחה שנאמרה שבט תשס"ה)

מתוך דברי רבינו שליט"א בכינוס שהתקיים השבוע בביתו למנהלי התתי"ם, חברי הנהלת איגוד מוסדות הפטור

שלום עליכם ובואכם לשלום, המנהלים עוסקים בזיכוי הרבים בתורה, וזו זכות גדולה מאד לחנך חינוך לתורה את ילדי החדרים, ורוב הילדים עדיין לא הגיעו למצוות, והם לפני בר מצוה, ואמרו בגמרא (שבת קט, ב) שהבל פיהם זה הבל שאין בו חטא, והעולם עומד על התורה שלהם, יותר מתורה של האמוראים, ואלו שמזכים ומלמדים אותם הם גם כן מעמידים ומקיימים את העולם, אלו הם הזכויות הגדולות שיש למנהלי החדרים.

אבל מצד שני יש גם אחריות, שהחינוך יהיה בשלמות, שיעסקו בתורה מה שיותר, והעיקר זה התורה, עם הדגש על חשיבות התורה, ומה שלומדים לימודי חול משהו זה רק המינימום ההכרחי הנצרך, אבל העיקר זה התורה, וזהו מה שצריכים לדעת המלמדים והמנהלים, את הזכות הגדולה מאד לחנך ולתת את החינוך הזה שהעיקר הוא תורה, וכל הדברים האחרים טפלים לתורה, ורק מה שהוא לצורך התורה, אבל מה שאינו לצורך התורה זה ביטול תורה וזה כבר חטא.

*

המנהלים: מוסדות הממלכתי חרדי מציעים למלמדים שלנו לעבור ללמד אצלם תמורת משכורת גבוהה יותר ויש שנמשכים לזה ונגרם נזק לחדרים שמלמדים עוזבים, מה לומר למלמדים על כך?

רבינו שליט"א: הם מפסידים עולם הבא, מפסידים את העולם הבא.

המנהלים: אפילו שהם מלמדים שם את אותה התורה, הם מפסידים עולם הבא?

רבינו שליט"א: בודאי, המלמד מפסיד עולם הבא, זה מזיק לחדרים.

המנהלים: ואם נחיד את זה, כל צורה שמחזקים את הממלכתי חרדי שהוא גוף שהוקם נגד גדולי ישראל, אפילו שמלמדים שם תורה מפסידים עולם הבא?

רבינו שליט"א: כן, נכון.

המנהלים: בדרך כלל השעה שלומדים לימודי חול אחרי הצהריים בחדרים, זה זמן שיש בו רפיון, האם ראוי לעשות מבצעים לחזק לימודי חול, או שיש להשאיר את המבצעים רק על לימודי קודש, ולא לחזק במבצעים על לימודי החול.

רבינו שליט"א: לא כדאי לחזק לימודי חול.

לעילוי נשמת ר' שמשון

ב"ר מרדכי פרקש ז"ל
נלב"ע כ"ו סיון תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב רבי אברהם אדלר-נשר

ב"ר אליהו חיים זצ"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשכ"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' ישראל ארנטרוי ז"ל

בן ר' אלחנן הכהן הי"ד
נלב"ע כ"ה סיון תשס"ח - תנצב"ה

לע"נ הרה"צ רבי יצחק ב"ר זאב וואלף גרודזינסקי זצוק"ל

נלב"ע כ"ה סיון תרפ"א - תנצב"ה

ורעייתו הרבנית מרת חיה מלכה ע"ה בת רבי אברהם זצ"ל
נלב"ע כ"ג סיון תרפ"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב משה ב"ר יוסף דוד הגר ז"ל נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

פרשת חקת שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 104 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'אדם כי ימות באהל'

הדרכת החזו"א לקנות תורה- הריגת החיים השטחיים

ישנה איגרת ממרן החזון איש זצ"ל (קובץ איגרות ח"א ג', והובאה בספר מידות וד"א שיו"ל ע"י דגל ירושלים) מה הדרך לקנות תורה, וכיצד מקבלים שייכות לתורה, וכך כתב שם החזו"א:

"ידעת התורה אין זה פשוטו של סוגיא בחיי אדם, כי הלא אמרו (ברכות סג, ב) אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, המיתה שבכאן הוא הנטייה מפשוטו של החיים, לעומקו של החיים, לתוך תוכו של החיים, כל שהאדם מרבה בשבירת המידות מרבה חיים, כי שבירת המידות היא הריגת החיים השטחיים, ומיתה של היצר הממלא כל הגוף, הוא החיים המוליך בדרכה של תורה".

כלומר, אין זה פשוט לזכות לתורה, אלא צריך להמית את עצמו על דברי תורה, וכמו שאמרו אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, ואין הכוונה כפשוטו, שהרי אם ימות לא יוכל ללמוד... אלא הכוונה שצריך להמית את "עצמו", היינו לבטל את כל עצמיותו לתורה. והחזו"א ביאר שצריך להמית את החיים השטחיים ולחיות חיים עמוקים, ומה הם החיים העמוקים? שבירת המידות! כל התגברות שאדם מתגבר נגד הטבע, זוהי התקדמות ופסיעה נוספת בחיים העמוקים, ובזה הוא ממית את החיים השטחיים- חיי היצר הרע.

ממשיך החזו"א וכותב: "מידות המושחתות רבות הנה, והם עצמו ובשרו של האדם, והממית אחת מהן המית את עצמו ומקצת עצמו ככל עצמו, ואמנם מיתה זו תחיה בעליה ודברי תורה מתקיימים בידו", היינו שהמידות הרעות הן מהותו של האדם, כי היצר הרע נכנס באדם עצמו ומפתה אותו למידות רעות, והאדם מרגיש כאילו הוא בעצמו רוצה את המידות הרעות, וכאשר אדם משתדל ומתגבר על טבעו נגד המידות הרעות, הרי הוא ממית את "עצמו", ובזה זוכה שדברי תורה מתקיימים בידו, היינו שמבין וזוכר את מה שלמד.

ומפרט שם החזו"א מדרכי הפעולה בשבירת המידות, בהתייחסו למידת העצלות המפריעה ללימוד התורה, אשר היא "התופסת מקום מכוונד בין מידות המושחתות", וכתב כי העצלות שולטת על המעשים וגם על המחשבות, ולמשל אם אדם יכול לחשוב על מידותיו הרעות, מה הם התיקונים שצריך לתקן, וכיצד לחזור בתשובה, ולהתחזק ביראת שמים, וכן שאר עניינים של חובות הלבבות, הרי העצלות מונעת שלא יתבונן בזה, וכך הוא טבע האדם שמתעצל ואינו חושב על דברים שהשכל מחייב אותם.

וכך כתב הגר"ס באיגרת המוסר כי "האדם חפשי בדמיונו ואסור במושכלו, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו", והיינו כי טבע האדם שהתאוה שולטת על השכל, וכל מה שהשכל מחייב הרי הוא מתעצל מלחשוב ולהתבונן בזה, והשכל "אסור" וקשור כמי שנמצא בבית האסורים, ומאידך הוא "חפשי בדמיונו"- היינו שהעצלות מונעת ממנו רק דברים שהשכל מחייב, אבל אינה מונעת ממנו לחשוב מחשבות בטלות ודמיונות שאין בהם ממש.

וכתב החזו"א עוד כי לפעמים העצלות גורמת גם לעשות מעשים ופעולות, בזמן שהטבע והתאוה מושכים לעשות את הפעולה- וכגון מה שמצוי אצל ילדים קטנים שתמיד הם רוצים להמשיך לישון, וצריכים להעיר אותם בכוח, אבל כשיש טיול הם קמים במהירות ובקלות, ולא צריכים לעורר אותם, ואפילו אדם מבוגר שכבר חושב קצת ואינו כמו ילד קטן, אף על פי כן הטיול מתחשק לו יותר, והסיבה לזה מפני שהעצלות גורמת שלא יחשוב מהו

הטוב האמיתי.

אומר על כך החזו"א: "בחביון לב דופק פקפוק ולחש באוזנו: לא! לא! משהו שלא בסדר. אבל העצלות מערפלת שלא יוסיף כח להכריז מלחמה נגד בחירת נפשו הזדונית", והיינו כי בעומק הלב נמצא גם היצר הטוב, והרי הוא מנסה להשפיע על האדם כנגד העצלות, ומחמת זה אדם מרגיש קצת שאיכפת לו להתעצל, אבל העצלות מערפלת את החושים שיסיח דעת מזה.

אכן הלימוד ברציפות וללא עצלות מקדש את האדם, ממשיך החזו"א ומדריך, לכן צריך לחפש עצות ותחבולות כיצד לקנות את התמדת התורה, והדבר הראשון הוא "להתפלל על זה תמיד"- היינו להתפלל ולבקש רחמים לזכות להתמדה בתורה, והתפילה על רוחניות עוזרת תמיד, כמו ששמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר, כי דבר בדוק ומנוסה הוא שתפילה על רוחניות אינה חוזרת ריקם.

ומלבד זאת, גם יש לפעול בזה בפעולות מעשיות, "אפשר לקבוע לימודים שונים בכל יום כמו לימוד תורה שבכתב עם פירש". לימוד משנה. ספרי מוסר. גמרא בעיון ובמהירות. לקנות חבר טוב. ללמוד בבית המדרש ועוד", היינו למצוא לעצמו כל מיני צורות של לימוד בדברים שמושכים את הלב, ויכול לעסוק בהם בזמן שיש לו חשק לבטלה, וכך ימנע ביטול תורה.

את דברי הדרכתו מסים החזו"א: "והעיקר לזכור לפני מי אתה עמל ולבלי להסיח דעת מזה", השלמות היא שלא להסיח דעת מחובות הלבבות, ובזה האדם מתקדש, כמו שכתב המסילת ישרים בתחילת הספר כי "האדם השלם" הוא "המקודש בקדושתו יתברך", והקדושה נותנת תענוג והרגשה נעימה מאד, ומשפיע קדושה גם על סביבתו, כמו שאמר פעם מרן הרב מפוניבז' כי כשהוא נמצא ליד החזון איש הוא מרגיש את הקדושה.

'זימת אהרן שם בראש ההר'

טעם מיתת אהרן בהר ההר

הקשו לרבינו שליט"א, מדוע מת אהרן בהר ולא לפני שנכנסו לארץ כמו משה רבינו, שהרי על שניהם נקנסה מיתתו מאותו טעם, במי מריבה, והשיב רבינו ע"פ דברי רש"י בפרשתנו, עה"פ 'ויאמר ה' כו' על גבול ארץ אדום'- מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט (ד"ה ב' כ, לו) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך, עכ"ל.

[א.ה. ובזה מבואר הא דנתבאר ברש"י טעם זה למיתת אהרן, למרות שבקרא מבואר טעם אחר למיתתו במדבר].

(קונטרס הערות וביאורים בעניינים שונים)

'ומבמות הגיא'

הרודף אחר כבוד

אמרו חז"ל (נדרים נה, א ועירובין נד, א) מאי דכתיב וממדבר מתנה וכו' ומבמות הגיא, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה וכו', וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחילא במות, ואם מגיס לבו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיא.

נוטל את נשמתו.

אך מי שמושל ביצרו יודע שהיצר הרע זה לא הוא עצמו, אלא כמו שכתב בחובות הלבבות (שער ייחוד המעשה פ"ה) "השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך", היצר הרע נמצא בתוך כוחות הנפש של האדם, וכל כוחות הנפש כמו כעס או שנאה, אינם באים מהאדם בעצמו, אלא מהיצר הרע שמפתה אותו.

וכך גם שאר תאוות הגוף הם מהיצר הרע, ומי שהוא בר דעת עושה את כל צרכי הגוף עם חשבונות של אהבה ויראה.

ואותם 'המושלים ביצרים' אומרים- בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, שהרי בני אדם עושים ניתוחים ומוכנים לסבול ייסורים בשביל חיי שעה, מפני שכדאי לסבול ייסורים זמניים בשביל לחיות אחר כך חיים ארוכים, וכל שכן בשביל חיי עולם שהם יותר מחיי שעה.

ומי שאינו עושה חשבון הנפש, ומשים עצמו כעיר (חמור קטן) שמהלך אחר סיחה נאה- שמשימים קול יפה והוא הולך אחריו, ומתפתה תמיד ללכת אחרי מה שמושך אותו, על זה אמרו "תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין".

ושמעתי פעם מבעל מוסר אחד שאמר כי כמו שיש אדם צעיר שיש לו דעת זקנים כמאמרם (אבות ד, כ) "קנקן חדש מלא ישן", כך יכול להיות גם להיפך 'אכסציג יאר'יגער יינגעל'- אדם בן שמונים וההבנה שלו היא כמו זו של ילד... והעצה לזה היא שתהא קביעות לחשבון הנפש בספרי המוסר.

ופעם דיברתי עם אחד כזה, שהיה מתנהג כמו ילד, ואמר לי כי הוא מבין שאינו מתנהג כראוי, אבל מה יעשה שהוא נמשך לזה ואינו שולט בעצמו, ולאחר תקופה התחיל ללמוד בקביעות בספרי המוסר והשתנה לגמרי, עד כדי כך שהוא מחדש הרבה ענייני מוסר במחשבתו, ונהיה קנקן חדש מלא ישן יותר משאר בני גילו.

וראיתי כתוב בשם החיד"א כי מה שאמרו (קידושין ל, ב) שהתורה תבלין ליצר הרע, הכוונה היא לדברי המוסר שהם גם כן דברי תורה, יש הרבה ספרי מוסר שמושכים ומעניינים מאד, מה שכתוב בשערי תשובה, במסילת ישרים, באורחות צדיקים, זוהי התורה שהיא תבלין נגד היצר הרע, לימוד התורה הוא תבלין לכל מיני היצר הרע, אבל כנגד היצר הרע בעצמו צריכים ללמוד את תורת היראה.

ומצינו עוד שאמרו (עירובין יג, ב) 'כל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו, וכל המגביה עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו, כל המחזיר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו'.

ופעם שאלו לרבינו שליט"א, מה הטעם לכך שהרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, הלא אמרו 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו'...

השיב רבינו כי אמנם חטאו של אדם זה, אינו הכבוד עצמו, שאין כל איסור לקבל כבוד, אלא החטא הוא 'רדיפת הכבוד', ולזה באמת מוליכין אותו, שיותר ויותר ירדוף כבוד, אבל לא יגיע לכבוד בעצמו...

(קונטרס הערות וביאורים בעניינים שונים)

'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון'

הבנתם של 'המושלים ביצרים'

המסילת ישרים בפרק ג' מבאר את הצורך בלימוד המוסר ובחשבון הנפש, ומביא את דברי הגמ' (ב"ב עה, ב) 'מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלו המושלים ביצרים, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין'.

אדם שאינו מושל ביצרו, אינו מרגיש כלל שהוא לא בסדר, כי היצר הרע שולט עליו, והוא חושב שהוא צדיק, אבל מי שמושל ביצרו, הרי הוא שולט על היצר הרע ומכיר אותו, ויודע שהיצר הרע זה לא הוא בעצמו, אלא מלאך חיצוני שמפתה אותו, וכמו שהנחש פיתה את חוה בערמה בעץ הדעת, כי היצר הרע הוא ערום וחכם מאד... ושמעתי על אחד שאמר כי היצר הרע הוא ה'חברותא' המתמיד ביותר, שתמיד הוא מגיע ואינו מחסיר אף פעם, והוא מושך ומעניין מאד.

ולפעמים אדם טועה לחשוב שהוא בעצמו רוצה לעשות מעשים אסורים, אבל באמת זה לא רצון נפשו כי אם היצר הרע הוא שמפתה אותו לזה, וכמו שאמרו (ב"ב טז, א) הוא יצר הרע הוא שטן הוא מלאך המוות, ואמרו שם כי היצר הרע יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה, בתחילה הוא מפתה את האדם ומסית אותו, ולאחר מכן משטין ומקטרג עליו, ואחר כך

'אדם כי ימות באהל'

להמית את תחושת העצמיות

אמרו חז"ל (ברכות סג, ב) "מנין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל".

ושמעתי בילדותי מאחד שלמד בסלבודקא, שביאר הכוונה בזה, שממית את 'עצמו' היינו שממית את עצמיותו, שאמנם יש לו כח, אבל הוא יודע ומאמין שכל מה שיש לו אינו מכוחו אלא מן השמים...

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת חוקת תשפ"ב | גליון ח'

מקום הנחת תפילין של ראש

בלא הידוק, לא יצא ידי חובתו, ד'והיו לטוטפות בין עיניך' היינו שיהא מונח באופן שיכול לעמוד בראשו בקביעות, והנחת ארעי לא חשיב שמונח בין עיניך. (תשובות והנהגות ח"ו סי' ה').

מקום הנחת תפילין למי שצומחים לו שורשי שערות בגובה המצח
ג] מקום הנחת תפילין של ראש הוא במקום שערות הראש. ומי שצומחים לו שורשי שערות בגובה המצח, נראה שאין לו להניח התפילין במצח במקום השערות, שכן התפילין צריך להיות דווקא במקום שמוחו של תינוק רופס (וכמבואר בלשון הרמב"ם ריש פ"ג דתפילין) והשערות הם לסימן בעלמא מהו מקום המצח, וכאן שהדבר ידוע שהשערות הם במצח ולא במקום המצח, אין זה מקום תפילין. וביותר יש להוסיף, דשערות הגדלים בגובה המצח אינם אלא כעין שומא, ועכ"פ אין זה 'עיקר' שערות הראש, ולכן אינו נחשב כלל כמקום שער הראש. (תשובות והנהגות ח"ב סי' ל"ג).

קצה התיתורא במקום שמוחו של תינוק רופס

ד] הפוסקים הסכימו שגם קצה התיתורא צריך להיות במקום שורשי שערות הראש מעל מקום שמוחו של תינוק רופס, ולא שייך ע"ז רובו ככולו כשמקצת מהתפילין אינם במקומם. (תשובות והנהגות ח"א סי' ל"ה, ח"ב סי' ל"ג).

מקום המעברתא

ה] ולגבי המעברתא צ"ע אם צריך שתהיה במקום הכשר להנחה, ובראשונים לגבי תפילין של ראש שיש מקום בראש להניח ב' מהם משמע דהמעברתא אינה צריכה להיות במקום ההנחה, אבל ממה שצריך לרש"י והרמב"ם שגם המעברתא תהיה מעור אחד עם התפילין, משמע שגם המעברתא צריכה להיות במקום ההנחה. (הלכות הגר"א ומנהגיו סי' ל"ה).

מקום הקשר בעורף

ו] הקשר מאחור יהיה באמצע העורף, למעלה מן הגומא, וצריך להיזהר שיהא תחת שיפוע הקדקוד ולא למעלה יותר מזה. (תשובות והנהגות ח"א סי' ל"ה, הלכות הגר"א ומנהגיו סי' ל"ו).

אם בין עיניך הוא ממש באמצע הראש

א] בסידור בעל התניא זצ"ל הזהיר שאמצע התפילין של ראש יהא מכוון ממש באמצע בין העיניים, שהרי אמרו קדש והיה כי יביאך מימין, ושמע והיה אם שמוע משמאל וכו', ואין בין ימין לשמאל אלא משהו דהיינו החריץ שבין והיה אם שמוע לשמע. ובהוספות לשר"ע הרב מובא שהרב בעל התניא זצ"ל היה לוקח קופסת טאבק מלוטשת והיה מסתכל בה, אם התפילין נמצאים במדויק במקומם.

אמנם הקדוש הח"ח זצ"ל וכן רבינו החזו"א זצ"ל ורבינו הגרי"י קניבסקי זצ"ל לא דקדקו להסתכל במראה בתפילין של ראש, וכן לא שמענו על רבותינו האחרונים מדורי דורות שנהגו כן. וידוע מה שכתב ה"דברי חיים" (או"ח ח"ב סי' ו') שזהו בורות להסתכל במראה להנחת תפילין, ובטעם הדבר ביאר הדברי חיים שאין צריך להקפיד שאמצע תפילין של הראש יהיה דוקא באמצע של בין עיניך, אלא רק שיהיו התפילין בין שני העיניים, ולזה סגי במשמוש היד ואין צריך להסתכל במראה. [והראיתי לרבינו הגר"י קניבסקי זצ"ל דברי הבעל התניא זצ"ל, אבל לא שינה דעתו ולא השתמש במראה]. (תשובות והנהגות ח"ו סי' ה').

וידוע שמרן הגרי"ז זצ"ל היה מסתכל במראה כדי לבדוק אם התפילין מונחים במקומם, ועובדא הוי כשהיה מרן זצ"ל בנתיניה והסתכל במראה לבדיקת התפילין, העיר לו יהודי אחד שהדברי חיים כתב שאסור להסתכל במראה בשביל תפילין, והשיב מרן זצ"ל שביאור דברי חיים כדי לראות בפנים, והביאו דברי חיים, וראה הגרי"ז שלא כתוב שאסור אלא כתוב שם שהעושה כן הוא בור, ואמר מרן הגרי"ז, הרי לא כתוב שאסור, אלא שהעושה כן הרי הוא בור, ואני לא איכפת לי להיות בור כדי שהתפילין יהיו במקומם. (כתבי תלמידים).

הידוק התפילין למקומם

ב] צריך שיהיו תפילין של ראש מהודקים במקומם, באופן שיכול לעמוד שיעור זמן, אבל אם מונח באופן שיכול לעמוד רגע אחד בלבד

מלשכת הגזית

אברך יקר נכנס לרבינו יחד עם בנו, בחור צעיר שמלא בחששות ומחשבות שאינו יוצא ידי חובת קידוש בשמיעת הקידוש בשבת מאביו.

ביקש רבינו לשמוע מהבחור את 'טענותיו' נגד שמיעת הקידוש מאביו.

פתח הבחור והשיב, שבשעת 'שמיעת הקידוש' אינו מרוכז לגמרי בשמיעה אלא מהרהר גם בדברים אחרים, וליבו נוקפו שבאופן זה אינו נחשב בגדר 'שומע כעונה' מאחר שהדברים רק חולפים דרך אזניו ואינם נקלטים במוחו ומאן יימר דנחשב כ'שמיעה'.

הרגיעו רבינו והשיב בפשיטות דבוודאי נחשב כ'שמיעה' גם בכה"ג שאינו מרוכז בשמיעת ה'קידוש'.

והוסיף רבינו ונתן לו 'סימן' מתי נחשב בגדר 'שומע', שכל שאילו היה אביו מפסיק לדבר בדברים אחרים שאינם מעניין הקידוש, היה הוא מבחין בכך, ע"כ שעדיין הוא 'שומע' שמיעה קלושה את דיבור הקורא ויצא יד"ח, אבל אם לא היה מרגיש אם אביו היה מפסיק את הקידוש לדברים אחרים, אז באמת מוכח שהוא שקוע כ"כ בהרהורי עד שאין שומע כלל ולא יצא ידי חובה.

הדרכות והנהגות

שנאמרו ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה הק' - ולדמי"ם ומזכנים

**מכתב לראש ישיבה אודות בחור
בישיבה שאינו מתקדם בלימודיו אם
מותר להוציאו מהישיבה**

להלן העתק מתוך מכתב שכתב מרן רבינו שליט"א לראש ישיבה אחד ששאל אודות בחור אחד בישיבתו שאינו מתקדם בלימודיו, אם להוציאו מהישיבה, וז"ל המכתב: "ומה ששאל בשולי מכתבו, אודות בחור שרוצים לזרוק משיבה, היות שאינו מתקדם כלל בלימודיו, ושואל ממני עצה. הנה הישיבות היום אינם רק מקום ללמוד תורה, אלא גם כעיר מקלט מהרחוב ששומעים בו ר"ל ניבול פה כפירה וכדומה, ומצוי שמשפיע על הבחור ח"ו, וכשנמצא בישיבה אף שאינו לומד עכ"פ ניצול מזה. אמנם אם מקלקל אחרים, ראוי להוציאו מיד. ולמעשה לזרוק בחור משיבה בזמנינו, כשאינו מקום אחר מתאים עבורו, הוא כדיני נפשות ואין לפסוק אלא בשמיעת הבע"ד כדין תורה. ועצתי שימסור הדבר לת"ח שבעיר כדי שישמעו הצדדין, ולא לשאול ממרחקים.

אמנם מה שרוצה לזרוק את הבחור ולהכניסו לישיבה תיכונית של המזרחי ומכניס אותם שמה להתגייס לצבא גם כן, ח"ו לעשות כן, ושמעתי עובדא נוראה ממור"ר הגאון וצדיק רבי משה שניידער זצ"ל, שהיה לו קרוב משפחה שנתפס לישיבת המזרחי (של הרב ריינס ז"ל) בלידא בפולין, ושלח להקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל לשאול עד כמה חייב לפעול ולעשות כדי להוציאו משם. (מור"ר זצ"ל היה מקורב מאד להח"ח זצ"ל ששידך לו לאשה יתומה שגידל בביתו כבת, והוא בעצמו סידר הקידושין בביתו). ומפי בנו היחידי הגאון רבי גדליה שמענו, שהשיב לו הח"ח שצריך לעבוד במסירות נפש להצילו, וקרוב הדבר בעיניו שמותר לחלל שבת להצילו מחינוך של מזרחי רח"ל וכו', וישמע עצת ת"ח ירא ה' כמ"ש ולאורם יסע וילך".

**מכתב למנהל תלמוד תורה שלא
לעשות שינויים בסדרי הלימוד מחמת
דרישת הממשלה**

נשאל רבינו מהנהלת תלמוד תורה שהממשלה דרשו מהם שינויים בסדרי הלימוד, ומנהל התלמוד תורה אינו רואה בשינוי זה שום פגם בהתקדמות

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

בשבעות האחרונים הבאנו עובדות שונות מרן שליט"א בעניינים הנוגעים להנהגת הכוללים, והבנו להשלים בזה עוד איזה עובדות, שבחלקם מתפרסמים כאן בפרסום ראשון:

אין לי מזה מנוחה כלל לא ביום ולא בלילה

א[לפני כעשור, בזמן שנסגרו כמה כוללים ונשארו מאות אברכים ללא כוללים, נשא מרן שליט"א דברים לפני עסקנים ונגידים מחו"ל לעוררם לפעול בדבר, וכה היו דבריו: "היאך נוכל להיות שאננים ורגועים כשמאות אברכים החיים בדחקות נוראה, נותרו עתה בלא כולל לזמן הבא - לאחר שבכמה מקומות צמצמו את מסגרת הכולל מכמה טעמים, ונשארו אברכים תלמידי חכמים העוסקים בתורה יומם ולילה בלא פרנסה, והלא על ידי זה כח התורה נחלש רח"ל. ובשעה שמתעסקים אנו גם להצלת חלשים שנפלו מהדרך, כ"ש שצריכים אנו להתעסק ביתר שאת למען תלמידי חכמים העוסקים בתורה יומם ולילה, שבמצב הזה שאין להם מקור פרנסה אינם יכולים להמשיך בלימודם, ואני לכשעצמי מצטער מאוד ואין לי מזה מנוחה כלל לא ביום ולא בלילה עד שירחם ה' ויושיע.

**פרסום ראשון: מכתב מרן מרבינו שליט"א להגאון רבי דוד
עובדיה זצ"ל אודות בקשתו מרבינו לחזק את יהדות ספרד ולעמוד
בראשות הכוללים במרוקו**

ב[להלן העתק מכתב שכתב מרן שליט"א לפני עשרות שנים לרבה הראשי של צפרו שבמרוקו, הגאון רבי דוד עובדיה זצ"ל, אודות בקשתו מרבינו לעמוד בראשות הכוללים במרוקו:

בע"ה יום ג' פרשת מקץ פה לונדון, שלום וברכה להרב הגאון הגדול המפורסם לשם ולתהילה להרבצת תורה ה"ה כבוד הרב דוד עובדיה שליט"א. אחדשה"ט בהוקרה רבה, מאוד שמחתי לקבל מכתבכם עם הזמנה ליקח חבל בעבודתכם החשובה להרבצת תורה ויראה בעיר מרוקו. יתן ה' לכם הצלחה במעשה ידכם ותזכו באמת להרמת קרן התורה והיהדות. כעת נתאחרתי פה באנגליה ולא נשאר זמן רב לעזור כרצוני ומפני ריבוי הוצאות הנסיעה אני מוכרח כעת לדחות נסיעה ולחזור לארה"ק, אמנם לעצם העניין אני מעוניין בהצעתכם אמנם באיזה שינויים. ראשית הייתי רוצה שמקום מושבו של הכולל יהיה בקסבלאנקא וראש הכולל יהיה לו השפעה בישיבה שמה, כמדומני שמכמה טעמים זה מאוד רצוי וחשוב. שנית, מטרת הכולל צריך להיות שהאברכים ישאפו להיות תלמידי חכמים בכל מקצועות התורה ולהיות גדולי ישראל מנהיגי קהילות אנשי ספרד, ולא שיסתפקו בלימוד מקופיא של דיני איסור והיתר וכדומה. עוד הפעם אני מאוד מוקיר עבודתכם ויתן ה' שנזכה יחד להרים קרן התורה וישראל בתוך יהדות מרוקו ובזכות הרמת קרן התורה נזכה בקרוב לגאולה שלימה.

ממני המברך אתכם בכל מילי דמיטב ומצפה להרבה רחמי שמים משה שטרנבוך

**מכתב שנמצא בגנזך הכתבים של מרן הגרי"ז - בו כותב מרן
שליט"א למרן הגרי"ז זצ"ל אודות הכולל דגיטסה**

להלן העתק מכתב שכתב מרן שליט"א למרן הגרי"ז זצ"ל, בו הוא מתאר את מקום לימודיו בתקופת הימים נוראים בכולל בגייטסהדה, וז"ל המכתב, "פה גיטסהדה. לכבוד הגאון האדיר והמפורסם רבן ומאורן של ישראל, ה"ה הרב יצחק זאב הלוי סאלוויצ'יק שליט"א. אחדשה"ט, ברכת כו"ט לנו ולכל ישראל, יהי רצון שנזכה ליכתב וליחתם לאלתר לחיים טובים ולגאולה שלמה. לימים נוראים אני כאן בגיטסהדה בכולל, ומצאתי שם עוסקים בתורה בהתמדה יוצא מן הכלל, וכן ביראת שמים הכל עצהיו"ט, וקשה למצוא מקום כזה בארה"ק, וב"ה שהסיר לגמרי מאתם דאגת הפרנסה. יתן ה' שנזכה ללמוד תורה"ק לשמה מתוך הרחבת הדעת ונזכה בקרוב לגאולה שלמה. דרישת שלום לבניו היקרים. ממני מוקירו ומכבדו המצפה לרחמי שמים מרובים משה שטרנבוך."

התלמידים בלימוד התורה, והשיב רבינו במכתב בזה"ל:

קיבלתי שאלתו אודות שינויים קלים שהממשלה דורשת בסדרי לימוד הת"ת, שלדעתו אין זה פוגם במאומה בהתקדמות בלימוד התורה.

דע, שכל שינוי מהמקובל מסוכן, וצריך מסירות נפש למנוע את זה. ואספר לו מעשה שאירע ברוסיה, שהצאר רצה כל הזמן להתערב בלימודים אצל הישיבות והת"ת, והיה לו אימון מלא בברון גינזבורג שהיה מיליארדר והיה בקשרים הדוקים גם עם גדולי הדור, ובא לבקר בישיבת טעלז, והסבירו לו שלא יסכימו בשום אופן לשנות את הלימודים בישיבה והסכים לכך, אבל דרש, שכל שיעור ילמד בכיתה נפרדת ואינו מסכים בשום אופן שכל השיעורים ילמדו יחד בבית המדרש, וכמקובל באוניברסיטאות, ואם יסכימו לכך יוכרו רשמית כאוניברסיטה ויקבלו את כל תקציבם בשפע, והבטיח שהוא והממשלה אינם מעוניינים להתערב בלימודים אלא רק לעשות סדר, ולדעתו זה דבר מועיל וצריך לקבל.

אבל רבי ישראל סלנטר זצ"ל והגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל התנגדו לזה בכל תוקף, אף שידעו שזה יגרום היזק בלתי ישוער ביחסים עם הממשלה, וכ"ש שלא יצא להם כסף מהענין. ודעתם היתה, שכשרוצים לשנות את צורת הישיבות, יש להתנגד במסירות נפש ואין להסכים בשום אופן. וכשראה מר גינזבורג לבסוף שדרישתו לא נתקבלה, כתב להממונה בוויילנא, שההתערבות תביא לפילוג וריב, והציע בעצמו לקיים ההצעה והוא יפתח בעצמו מוסד בוויילנא שלא יקרא בשם ישיבה אלא "סמינר לרבנים", ולהוכיח ישרותו הציע לרבי ישראל סלנטר זצ"ל שהוא יהיה ראש המוסד, ושהמוסד יהיה כולו תורה, ורק שלא יקרא בשם ישיבה, והציע לו משכורת גבוהה, אבל רבי ישראל לא קיבל ההצעה, והמוסד שלו לא האריך ימים.

פוק חזי, מאי בין קמאי לזמנינו, וכבודו מסכים שהממשלה תפקח על לימודי קודש, ויתקנו כפי דעתם, ונראה כבר בעין שמטרתם לשנות את צורת הת"ת, שזהו כל חפצם להרוס הדת, ועליו להסתלק מזה מיד.

מערכי תורה

חוקת

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

וכבש היו עושין מהר הבית להר המשיחה

איתא במסכת פרה דקודם שהיו שורפין את הפרה, היו מביאין אותה להר הבית, ורק אח"כ מוציאין אותה לשורפה בהר המשיחה, וכדתנן שם (פ"ג משנה ו') וכבש היו עושין מהר הבית להר המשיחה. ומבואר שיש דין להכניס הפרה תחילה להר הבית, ורק אח"כ להוציא אותה אל מחוץ למחנה. וצריך ביאור טעמא דמילתא, מפני מה צריך להכניס הפרה להר הבית בתחילה, ורק אח"כ להוציא למקום שריפתה, ולמה לא יביאوه מיד למקום שריפתה בהר המשיחה.

ונראה לבאר הטעם בזה, דהנה לפרה אדומה יש דין קרבן, כמבואר בכמה דוכתי בגמ', דחטאת קריא רחמנא, וכדכתיב בקרא להלן (פסוק ט') 'חטאת היא', וכן מבואר במסכת פרה פרק ד', שיש בפרה אדומה דיני קרבן שטעונה שחיטה לשמה כקרבן, ושיש בה דין מחשבת פיגול, ועוד לענין כמה מילי, יעויין שם.

מעתה יש לבאר טעם הך הלכתא שצריכין להכניס הפרה אדומה לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציא אל מחוץ למחנה, משום שעניינו של קרבן הוא להביאו לעזרה שזוהו מקומו, וכיון שפרה גם היא קרבן, ממילא תחילת מקומה הוא בעזרה, ועל כן צריך להביאו לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאו למקום עבודתה.

והנה פרה אדומה אינה כשאר קרבנות שדמן נזרק ע"ג המזבח, ופרה אדומה אין דמה נזרק ע"ג המזבח. ונראה דהנה את דם הפרה מזין נכח פני אהל מועד, כדכתיב בפסוק ד' 'וזהו אל נכח פני אהל מועד', וכדתנן במס' פרה (פרק ג' מ"ט) שהכהן מזה כנגד בית קודש הקדשים. ויש לומר דבהזאה כנגד בית קודש הקדשים, מישך שייכא הך הזאה לבית קודש הקדשים, וחשיב כמו הזאה בפנים. ויש להוסיף בזה עוד, דמה דההזאה מבחוץ כנגד בית קודש הקדשים, חשיב כמו הזאה בפנים, הוא רק מחמת שהוא קרבן שהובא מקודם אל אהל מועד, על ידי זה נעשה שייך לאהל מועד, וממילא על ידי זה חשיב ההזאה נוכח פני אהל מועד כהזאה בפנים.

אתם קרויין אדם

כתוב (י"ט, י"א - י"ד) 'הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'. הנה בדין טומאת מגע כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', ובדין טומאת אהל כתוב 'אדם כי ימות'.

ונראה לבאר בזה, עפ"י דברי הגמ' ביבמות דף ס"א ע"א, דתניא, וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל, משום דאתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם, ומסקנת הגמ' שם, רבינא אמר, נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל, דכתיב אדם כי ימות באהל, ממגע ומשא לא מעטינהו קרא, הרי דעל אף דנתמעטו עכו"ם מלטמא באהל, מ"מ מטמאין במגע ובמשא. ולפי זה יש לבאר, דלגבי טומאת אהל כתוב 'אדם כי ימות באהל', דרק אדם מטמא באהל, ולמעוטי עכו"ם שאינן קרויין אדם, שאינן מטמאין באהל, אבל בדין טומאת מגע ומשא, דבזה גם עכו"ם מטמאין, בזה כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', דבכל נפש נכללים גם עכו"ם.

סגולת עת צמאו למים על הסלע הך ויצאו מים

הגרי"א שר זצ"ל אמר לאאמו"ר הגאון זצ"ל בשם חותנו הסבא מסלבודקה זצ"ל על מה שאומרים בתפילת גשם 'זכור משוי בתיבת גומא מן המים וכו' סגולת עת צמאו למים על הסלע הך ויצאו מים', שלכאורה יפלא שכל סדר תפילה זו בנוי ומיוסד להזכיר זכות אבות ומשה ואהרן, וא"כ למה מזכירין הענין של הכאת הסלע, שזה נחשב לו לחטא. ואמר הסבא מסלבודקה זצ"ל שלמדים מזה שמה שאצל האבות נחשב כחטא, בעבורנו הוא זכות.

ושאל הגרי"א את חותנו מי יימר דהכאת הסלע שמזכירין הכונה להכאת הסלע של מי מריבה שנחשב לו לחטא, ושמה הכונה להכאה שהכה משה רבנו בתחילת הארבעים שנה בחורב ששם היה זה כדינו בהכאה, ושחק הסבא מסלבודקה.

אכן אאמו"ר הגאון זצ"ל הביא ראיה דהמכוון הוא להכאת הסלע של מי מריבה, דהנה במי מריבה כתוב ודברתם אל הסלע, ובחורב כתוב והכית על הצור, הרי דבחורב הוא נקרא צור, ובמי מריבה הוא נקרא סלע, וכיון דבתפלה מזכירין את הכאת הסלע, יש לדקדק מזה דהכונה להכאה של מי מריבה.

והכית בצור - ודברתם על הסלע

כתוב (כ', ח') 'קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו'. ובמדרש (ילקוט שמעוני תשס"ד) איתא, מריתם, שאמרתי לכם ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד, ועברתם על דברי. מבואר דהדיבור שהיה צריך משה לדבר אל הסלע, היה פרק אחד של דברי תורה. ונראה שדרשו כן ממה שכתוב 'ודברתם' דמשמע שהוא דיבור של דבר חשוב, ולא סתם דברים, ועל כן דרשינן מזה דהיינו פרק אחד. [ועל דרך זה מבואר גם בתרגום יונתן, שפירש 'ודברתם', דהיינו שישביעו את הסלע שיוציא מים. ופירש כן משום דמשמעות 'ודברתם' הוא דיבור חשוב, ולא סתם דברים].

ואאמרו"ר הגאון זצ"ל האריך בזה דמבואר בדברי המדרש יסוד מופלא שהמים יצאו מכח התורה, ולא שמעין דאם לומדי התורה צריכים למים, אז אפילו סלע מוציא מים, והביא דברי החובות הלבבות דהבריאה היא עבד לתורה, וזהו הענין שעל ידי פרק אחד יצאו מים מן הסלע, שהבריאה והטבע משועבדים הם לתורה, ולהמציא ללומדי התורה כל מה שהם צריכים לקיומם וללימודם.

והנה בפרשת בשלח (פרק י"ז פסוק ו') אמר ה' למשה, 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם', הרי דשם המים יצאו ע"י הכאה, ולא כמו כאן שנצטוו להוציא המים ע"י דיבור ולא ע"י הכאה.

ולפי דברי המדרש יש לבאר החילוק בזה, דשם היה זה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא נתחדש מציאות זו שע"י התורה יוצאים מים מן הסלע, ולכן היה צריך להכות בסלע, אבל כאן שהיה זה לאחר שנתנה תורה, ומציאות העולם תלוי בה, וכמו שאמרו חז"ל במדרש רות עה"פ בתהלים, 'נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיכנתי עמודיה סלה', אילולי עמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, היה העולם מתמוגג והולך, מי ביסם העולם, אנוכי תיכנתי עמודיה, בזכות אנוכי תכנתי עמודיה סלה, דמבואר בזה דבמתן תורה נתבסס העולם בכח התורה, אז נאמר להוציא מים מן הסלע בכח התורה, ע"י שישנה עליו פרק אחד.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א מבואר, דהבאר הראשון היה בזכות מרים, ואחר שמתה חזר הבאר בזכות משה, ולפי זה יש לומר דהבאר שהוא בזכות משה, הוא תלוי בכח התורה, דמשה רבנו הוא כח התורה, וממילא הוא מוציא מים ע"י ששונן עליו פרק אחד, אבל הבאר הראשון שהוא היה בזכותה של מרים, הוא אינו תלוי בכח התורה, ועל כן היה צריך להכאה בשביל שיוציא מים.

עמון ומואב טהרו בסיחון

כתוב (כ"א, כ"ז - ל"א) 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו'. כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנון. אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פלטים ובנותיו בשבית למלך אמורי סיחון. ונירים אבד חשבון עד דיבון ונשים עד נופח אשר עד מידבא. וישב ישראל בארץ האמורי'. הנה חז"ל כבר דרשו כתובים אלו, אבל פשוטו של מקרא צריך ביאור מה באו כתובים אלו ללמדנו, ומה למדנו מדברי המושלים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בפסוק הקודם לזה כתוב 'כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון', וכתב רש"י, למה הוצרך ליכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל. והיינו דהכתוב בא ליתן טעם איך יכלו ישראל לישב בארץ חשבון, וע"ז נתן טעם דעמון ומואב טהרו בסיחון.

ולפי"ז נראה דזהו גם המשך הכתובים, וזהו הביאור בדברי המושלים, דהמושלים אמרו דבזה שסיחון נלחם וכבש את ארץ מואב, נאבד המקום ממואב לגמרי, וכבר אינה בכלל ארץ מואב, דהאש והלהבה שיצאה מחשבון ע"י הכיבוש של סיחון, אכלה את ער מואב, ושוב אינה נחשבת של מואב, ולא תאמר דהגם שנכבשה עדיין בשם מואב עומדת, וזהו המשך הכתוב 'אוי לך מואב אבדת עם כמוש', ר"ל שהוא נאבד לגמרי, ובניו ובנותיו גם הם נאבדו, ואבד נירים דהיינו המלכות והעול שהיה להם למואב נאבד והשימום מכל גבול מואב, ואשמעין בזה דהכיבוש של סיחון היה כיבוש שעל ידו נאבד ונסתלק שם עמון ומואב מארצם, וזהו דינא דעמון ומואב טהרו בסיחון.

וזהו שסיים הכתוב אחר דברי המושלים, וישב ישראל בארץ האמורי, דר"ל דכיון דשמענו מדברי המושלים שעמון ומואב נאבדו לגמרי וטהרו בסיחון, ממילא יכלו והותר להם לישראל לישב שם, כי הוא ארץ האמורי, ולא ארץ עמון ומואב.

ויש להוסיף דלכן נחית הכתוב לפרט את כל גבולות מקום הכיבוש, כמו שכתוב ונירים אבד חשבון עד דיבון, ונשים עד נופח אשר עד מידבא, דכיון דבא לאשמעין דע"י הכיבוש של סיחון נטהר המקום לישב שם, על כן צריך לפרט גבולות המקום שנכבש, שכל זה הוא בכלל המקום שהותר להם לישב שם.

אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה

שמעתי מדודי זקני הגאון רבי ישראל איסר שפירא זצ"ל על אודות עוצם גדלותו בתורה של רבנו הגר"ח הלוי זיע"א, סיפר, כי ביישיבת וואלוז'ין היו מכנים את אחד משיעורי רבנו הגר"ח בשם 'שיעור השלג', וזאת על שם מעשה שהיה, שפעם אחת נסע הגר"ח ליישיבה בוואלוז'ין למסור השיעור, באותה שעה ירד שלג גדול וכבד, באמצע הדרך באחד מן העיקולים נטתה העגלה על צידה, ונפל הגר"ח מן העגלה, אך מרוב שהיה כל כולו שקוע בתלמודו לא הרגיש כלל שנפל, וגם העגלון עצמו לא שם לבו לנפילה. בהגיעו לוואלוז'ין גילה העגלון לתדהמתו כי הגר"ח אינו בעגלה כלל. מיד סב על עקבותיו כדי לתור ולמצוא היכן הוא הגר"ח, לאחר שעה ארוכה בדרך מצא את הגר"ח מונח בצד הדרך, כשכל גופו מכוסה בשלג, במצב של סכנת נפשות גמור, וכל אותו הזמן לא הרגיש הגר"ח כלל בכל המתרחש, לא מהנפילה, לא מכך שהוא נשאר בצד הדרך, ולא ממה שנערם עליו השלג, וכל זאת מפני שכל אותן השעות היה שקוע כל כולו בתלמודו, ושיעור זה שחידש באותה שעה היה נקרא בשם 'שיעור השלג'.

המהלך הזה - זה דבר ברור שעם כח של רצון ועם כח של תשוקה יוצרים מצב של היה עד היום. זו אמת לאמיתה עד היום הזה! אין ספק בכך. ובדרך שאדם רוצה לילך שם מוליכין אותו.

וכמו המטבע שטבע מרן הרב שך זצ"ל, לא מי שיכול עושה, אלא מי שעושה - יכול, כי עוזרים לו!

שרה שנירר ע"ה מעולם לא חלמה להקים כזו רשת ענפה של "בית יעקב", היא חשבה על בית ספר קטן לכמה תלמידות... אבל היא רצתה לזכות את הרבים, בער בה כבוד שמים! אז היא זכתה, ויש עוד כמוה...

לשאוף בדרך הנכונה

המעפילים - כך חשבו. אך היתה להם טעות אחת: זה ברור שהדבר הוא אמת, אך יש לזה שני תנאים: א. שהרצון והתשוקה זה רצון שהקב"ה מעוניין בו. ב. הדרך, שתהיה דרך שהקב"ה מעוניין בה.

כשמשא רבינו אומר להם "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תגנופו לפני אויבכם" - ה' לא רוצה את זה היום. פה זה כבר לא יעזור...

לבקש פסח שני - ה' רצה את זה. ובפרט שהם באו לפני משה... הם הלכו בדרך הנכונה. בנות צלפחד, תן לנו חלק ונחלה - - - ה' רוצה שיראו את אהבת ארץ ישראל כשהגברים אומרים "נתנה ראש ונשובה מצרימה", וזו גם הדרך הנכונה, שהם באו לפני משה ואהרן. אז באמת ה' עוזר.

אבל במעפלים אומר להם מרע"ה היום כבר איחרתם את המועד, זה כמו אחד שלא זכה לקיים מצוות נטילת לולב בסוכות אז הוא ילך ויטול לולב בחנוכה... רבונו של עולם, אני כל כך רוצה לקיים! חטאתי, אז אני מקיים את זה כעת בחנוכה... זה לא הזמן! כעת אין מצוות לולב...

הקדוש ברוך הוא רצה שתעלו אל ארץ ישראל אז, וזה היה ניסיון שלא עמדתם בו, וכאשר חטאתם ולא עליכם, ואומרים לך אל תעלו ולא תגנופו - - - כאן זה לא חכמה לעלות. עליה כזו לארץ ישראל הקב"ה כבר לא צריך ממכם...

וכן בפרשה שלנו, הדרך שבחרו בה היא נגד רצון ה' - ולכן אמר להם משרע"ה "רב לכם בני לוי" כתוב במפורש, הם רצו! הם רצו להתקדם בעבודת ה', והם רצו להיות מקטירי הקטורת.

עד כדי כך - - - אומר הנצי"ב מואלז'ין חידוש מאד מעניין!... הקב"ה צווה את משה, "את מחתות החטאים האלה בנפשתם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח" שמעתם?!... מהאנשים הפושעים האלו, המחטות שלהם, זה יהיה במזבח?! והרי אין קטיגור נעשה סניגור!... אומר הנצי"ב מואלז'ין - השאיפה שלהם היתה טהורה! הם רצו להתעלות ולעשות שטייגען ברוחניות! רק שהדרך שלהם לא היתה נכונה... לא עושים בשביל זה מחלוקת, אם אחד רוצה להיות.

אתם רוצים להיות מקטירי הקטורת, אתם רוצים להתקדם?!? אדרבה! אך בשביל זה לא עושים מחלוקת. אבל לשאוף להתקדם - ודאי שכן.

אומר הנצי"ב, על התשוקה הזו לא ויתרו. התשוקה הזו נשארה בבית המקדש רקועי פחים צפוי למזבח. תראו כמה יהודי משתוקק! תראו כמה יהודי רוצה!...

הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל מבאר את הפסוק ויראו ויקחו איש מטהו, בשלמא מטה אהרן פרח לכן לקח אותו אהרן אך מה ענין היה להם לקחת את המטה שלהם שלא פרח, רק שבעצם עבודת בית המקדש היא מחייבת ויש בה הרבה טירחה ועמל וגם סכנה לאלו שלא ראויים, ולקחו מטה להראות - רצינו להתקרב יותר לה' גם במחיר של קושי טרחה ועמל רק לא זכינו, והרצון הזה מונצח במטה שלא פרח, ולכן לקחו לזכרון. אך כיון שהדרך שלהם לא היתה נכונה - לכן כל מקטירי הקטורת - מתו. דברים פשוטים.

אנחנו יודעים, עץ חיים - תאוה בה. המלאך שמכה על קדקדינו ואומר לנו גדל מה שמו?... שאיפות. רצון. תשוקה. זה מה שנותן לנו את

הדחף!

עם רצון ותשוקה - יוצרים יצירה חדשה!

אנחנו עוד לא התאוששנו מהמכה של שבוע שעבר, וכבר ניתכה על ראשו עוד איזה מכה, כזו גדולה...

שבוע שעבר, היתה מכה שנקראת "מרגלים", גדולי עולם, כולם אנשים, ראשי בני ישראל - נפלו ככה, והפילו אחרים... בקושי הצלחנו להשתחרר מזה... במדבר ההוא יתמו ושם ימותו. וכבר קיבלנו מכה שניה בדמות של קרח ומאתים וחמישים ראשי סנהדראות...! נשיאי עדה, קראי מועד, אנשי שם!!!

ובאיו שהיא צורה, אנחנו פה מתבלבלים... גדולי האומה, החשובים והנכבדים, ככה ליפול!...

אז בואו נראה, ידוע שהרב מבריסק שמע פעם מאחורי הדלת איך שמאן דהוא התחיל להסביר את קרח, ומה היתה הכוונה שלו... אז הרב מבריסק פתח את הדלת ואמר, את קרח לא מסבירים, הוא פשוט היה אפיקורס! נקודה, לא למדן ולא כלום, אפיקורס!!!

אבל יש לנו הרגש במה סימאנו את עיניהם, ע"פ כמה פרשיות נוספות שקצת יכולות לשפוך לנו אור בנקודות מסוימות. זה הסבר שבא מבית המדרש של תלמידי סלבודקא, והדברים הם אמיתיים:

ופי פרשת המעפילים, קראנו על זה שבוע שעבר. דבר תמוה ומשונה, אנשים הולכים למות... על כלום! מילא בפרשה שלנו כתוב את מחתות החטאים האלה בנפשותם, הם רצו להתקרב לקב"ה ע"י הקטרת הקטורת. אבל מה היה העניין של המעפילים למות?...

והנה בפרשת בהעלותך יש את פרשת "פסח שני". מה זה בדיוק "פסח שני"?... "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא, ויאמרו... למה נגרע לבלתי הקריב וגו'.

נתאר לעצמנו, יש פה גביר מאנגליה שתורם חלק מהבנין של הישיבה. יבא אחד לרבי יעקב ויאמר לו, גם אני רוצה לתת את הבנין, אבל אין לי כסף... למה אני אגרע?... רק לגבירים מותר לתרום בניינים!... שמעתם פעם כאלו טענות!... ולא רק זה, אלא הקב"ה עוד מצדיק אותם!... מעניין... אותו הדבר יש לקמן בפרשת פינחס עם בנות צלפחד, "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו! תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו"... מה הפשט בזה!... תארו לכם, הרי מעיקר הדין בת לא יורשת. תבא בת לב"ד ותשאל, למה נגרע?... מה יש לשאול פה, זו ההלכה, שבת לא יורשת.

אלא, בבית מדרש הסלבודקאי וכ"ה מבעהמח"ס 'אהל משה' למדו כך: אדם עם כח רצון ותשוקה **לאמת** הרוחנית להתעלות - יוצר יצירה חדשה!!! היצירה של פסח שני ושל בנות צלפחד - זו יצירה של רצון! כאשר הרצון הוא לשם שמים, והאדם **באמת** רוצה, ובאמת מעוניין שגם לו יהיה זכות להקריב קרבן פסח - - - עוזרים לו, בוראים לו בריאה חדשה, ומתחדשת עבורו פרשת פסח שני.

ובנות צלפחד, הרי כתוב בחז"ל, גברים אומרים "נתנה ראש ונשובה מצרימה", והן אומרות הבו לך חלק ונחלה. היה זה ניסיון קשה, ללכת נגד הזרם. אך הם רצו חלק בא"י, להרבות כבוד שמים ע"י שירבו בכבודה של ארץ ישראל שה' צווה עליהם, והקב"ה זיכה אותם, רצון ותשוקה יוצרים מציאות חדשה, וכמו שאחז"ל: "בדרך שאדם רוצה לילך שם מוליכין אותו".

ועפ"י יש המבארים שהמעפילים חשבו - - - נכון שמשא רבינו עומד ומזהיר אל תעלו כי אין ה' בקרבכם. הכל נכון. אבל אם היום נראה לקב"ה כמה אנחנו רוצים את ארץ ישראל... הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' - כי חטאנו. אני עושה תשובה על אתמול ואני עולה במסירות נפש... אולי גם לי תהיה פרשה חדשה שאני אוכל לכבוש את הארץ ולזכות בה. לכן המעפילים עלו.

עד כדי כך - אומר הגאון רבי לייב חסמן - כתוב אצל משה, ברב בשר, וברב בשרוהו. ברב בשר - רב לכם בני לוי. וברב בשרוהו - בפר' ואתחנן, הקב"ה אמר לו, רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, אומר רבי לייב, מה הקשר בכלל? פה, הם הלכו לקעקע יסודות של אמונה! אומר להם משה - רב לכם!

אך בפרשת ואתחנן, עומד משה רבינו ורוצה להיכנס לארץ ישראל, לזכות לקדושה, טהרה... וכבר ביאר מרן הרב שך זצ"ל הוא מבקש להיות אפילו ציפור בארץ ישראל (!!!) העיקר להרבות כבוד שמים! כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, וגם הציפור בין מליוני ציפורים מוסיפה טיפה לים הגדול של כבוד שמים. הוא מוותר על כל הגן עדן העיקר להרבות כבוד שמים. וכי זה אותו הדבר?...

אומר רבי לייב, נכון... מה שהוא לא נכנס לארץ ישראל, זה לא בגלל שהוא אמר רב לכם, אלא בגלל חטא מי מריבה, שהוא לא דיבר אל הסלע... אבל באיזה לשון זה נאמר? רב לכם. מה זה "רב לכם"? מספיק! אל תשאפו! על המילים האלו משה רבינו נתבע. לא אומרים לבן אדם אל תשאף.

הכיוון והדרך שלהם היתה טעות גמורה. אמת. אבל לא אומרים לבן אדם אל תשאף. תכוון... תדריך... תגיד להם שזו לא דרך נכונה וכדו'. אך להגיד לבן אדם מספיק, אל תשאף - על דברים כאלו נתבעים. וגם הוא קיבל את התשובה במילים "רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד".

רק תשוקה יוצרת מצבים חדשים. אדם שבאמת רוצה להיות גדול בתורה, עמל, יגע וזוכה. זוכה!! אין דבר העומד בפני הרצון. אבל כשזה רצון ה' ועושה בדרך הנכונה עפ"י התורה.

מידות רעות משבשים את השכל

וכעת נדע:

אם אמרנו, מטה רגלי...! אתה רואה גדולים גדולים שנופלים ולא מחזיקים מעמד, אז מה נגיד אנחנו?... וכבר דברנו שצריך להתחזק בלימוד המוסר. אבל צריך לדעת עוד דבר: אדם לא יודע עד כמה המידות רעות שולטות עליו, ועד כמה הוא מאבד את השכל!

הג"ר אהרן בדרך - ר"י גבעת רוקח - אמר לי פעם, שחתנו הגאון ר' אליעזר פלצינסקי אמר לו שהוא בא פעם לחזון אי"ש, ושיבח בפניו את אחד האנשים, שהוא אדם גדול עד למאד! רק שהוא נופל בנגיעות. אמר לו החזו"א, אם היית אומר לי שהוא אדם גדול רק שפעם אחת הוא נפל באיזה חטא... היה קשה לי להאמין, אבל אולי... אל תהרהר אחריו ביום, שבדאי עשה תשובה. אבל אם הוא נופל בנגיעות - אז עשרים וארבע שעות ביממה הוא "אדם קטן"!!

במה הוא אדם גדול, שהוא לא יכול לשלוט על עצמו?... שהשכל האמיתי לא מכוון אותו?...! אם הוא לא יודע להתעלות מעל עצמו, וחשבונותיו האישיים מדריכים אותו אז הוא אדם קטן. לזה אפשר לקרוא אדם גדול?!

אנחנו לא מרגישים עד כמה המידות רעות מכוונות אותנו ומשבשים לנו את השכל.

מספרים על הדברי חיים מצאנז, שפעם היה מישוה שחיבר ספר להסביר את קרח ואת הכוונות שלו, והביא את הספר לרבי חיים מצאנז. הדברי חיים קרא את הספר, ואמר למחבר ב'קורת רוח' מרובה - יישר כח! יישר כח! כעת אני מתחיל להבין את החזו"ל על קרח...! ההוא יצא מאושר כולו... אחד מהבנים של רבי חיים, שראה איך אביו כ"כ נהנה מזה, הסתכל בספר, וראה שזה כתוב בלי טעם ובלי ריח... הוא תמה לפרש העניין, ושאל את אביו, ממה אבא כ"כ נהנה, למה אבא התכוין?...

אמר לו הדברי חיים, פשוט... עד היום לא הבנתי את מש"כ בחזו"ל, "וקרח שפיקח היה, מה ראה לשטות הזו". ולא הבנתי למה זה שטות?...! הוא רצה כבוד זה שטות?...! אבל כעת, כשקראתי את הספר - אני מבין איזה שטויות היו לו... (מובא בספר אוצרותיהם אמלא).

אדם שהכבוד מדרוך אותו - הוא מתחיל לדבר כמו ילד קטן...! אתה שומע לפעמים בן אדם שאוהב כבוד, ו--- כמו תינוקות. יש לו תסבוכים עם עצמו... מצד אחד הוא רוצה את הכבוד, מצד שני - אסור לו להראות שזה בשביל הכבוד... והוא מסתבך, ומדבר כמו תינוק.

לפעמים זה יכול להיות גם אדם חשוב! אצל תלמידי חכמים זה לא כ"כ שייך, אבל אם מישוה ישמע פעם איך שראשי המדינה מדברים, כמו תרגילים מקרקרים... אין מילה נדבכת למילה, הכל סביב הכבוד שמוציא אותם מן העולם...

קרח שפיקח היה, מה ראה לשטות זו?!!...! אדם לא שולט בעצמו. הוא מדבר כאלו שטויות... דברים שהוא יודע לבד שזה לא נכון.

ליצנות אחת - דוחה מאה תוכחות

אנחנו רוצים להגיע למשהו קצת יותר עמוק:

שבוע שעבר דברנו על כח של חברה, כמה חברה משפיעה, וכמה חברה רעה מזיקה.

היום נדבר על כח של ליצנות. שלא שמים לב עד כמה ליצנות מזיקה. אמר לי פעם הגאון רבי זאב ברלין שליט"א, שיש בחיי אדם מקום שהוא מקל בצורה חריפה מאד. על מה מדובר?... על אנשים שאומרים שלא צריך לכבד את ההורים, כי ההורים הביאו ילד להנאת עצמם, הרי גם אדם חילוני רוצה שיהיה לו ילד, וגם שהוא יוכל להיסמך עליו לעת זקנה... אם כן, לא צריך להכיר טובה להורים.

כותב החיי אדם (כלל ס"ז סעיף ד') "יסכר פי דוברי שקר" - האומרים שאינם צריכים להחזיק טובה לאב ואם, כי להנאת עצמם היו מכוונים, וממילא נולד. וכיון שנולד מהם, נתן הקב"ה טבע שהאב ואם יגדלו בניהם כמו טבע של כל בהמה, חיה ועוף שמגדלין בניהם, והבנים לא מחזיקים טובה לאבותיהם... יתאלמון, וישתקון, ויתחרשון!!! כי הם בעצמם מעידים עליהם שהם כמו בהמה ואין להם לב לדעת ולהבין וכו'.

מה ההסבר בזה... למה דוקא מצוות כיבוד הורים כ"כ בער לחיי אדם?... אמר לי הגר"ז ברלין, שהיתה תקופה ביהדות שניסו לשנות כל מיני דברים ששמרו כל הדורות, ולקעקע את יסודות היהדות. אבל אף אחד לא שמע להם, בגלל שכל ילד יהודי יודע - מה שאבא עושה עפ"י התורה קדוש!

מה עשו? התחילו לזלזל במצוות כיבוד אב ואם, מה אתה חייב לשמוע לאבא שלך... הוא התכוין להנאת עצמו, ואין הכרת הטוב, ותעשה מה שאתה מבין, גם היום יש מרשעי ברית הרוצים לפרוק עול ההורים ואומרים יש דור חדש, אבא שלך שייך לדור הישן... הוא לא חי את הדור המודרני של היום, אם הוא היה היום, הוא היה הרבה יותר גרוע ממך... אתה 'צדיק' לעומתו, רק שהוא היה בדור הישן'...

וכן אז זהו... הם עשו כמה בדיחות וחזרו לישון... כעת אפשר לשנות את כל מה שרוצים ולעשות ככל העולה על רוחם. ולכן החיי אדם יצא נגדם בחירופים וגידופים ובקללות נמרצות.

אנחנו, קשה לנו להבין: קרח רצה לדבר נגד משה רבינו ע"ה. איך זה התחיל?... בחזו"ל כתוב ובמושב ליצים לא ישב - זה קרח שהתלוצץ במשה ואהרן, נתאר לעצמנו, אם מישוה ירצה היום לדבר נגד מרן שה"ת זצ"ל - אנחנו נסקול אותו באבנים! אבן אחת לא תשאר בבני ברק...! כולם ירגמו אותו! אז איך זה שקרח ועדתו עשו צחוק ממשה רבינו באין פוצה פה ומצפצף?...

אז צריך לדעת, וזה יסוד לחיים: הביא את זה פעם מרן הג"ר גרשון אדלשטיין שליט"א: זה יסוד של הרמב"ן, לפעמים רואים אנשים עם כל מיני אידאולוגיות משונות - וסביבם יש קהל אנשים תומכים, הם האנשים הממורמרים, אין להם במה להתילות והם מחפשים משהו בשביל להיאחז בו...

אומר הרמב"ן, קרח היה בלבו על משה רבינו, הוא כעס על נשיאות אליצפן, וקנא גם באהרן כמש"כ ובקשתם גם כהונה, ונמשכו אחריו דתן ואבירם בטענות כמו "להמתנו במדבר" וכו'. שהסיר הבכורה מראובן אביהם, וגם קרח בכור היה.

אך בזמן שהיו ישראל במדבר סיני - לא אירע להם שום רעה. ואפילו בחטא העגל שהיה גדול ומפורסם - מתו אנשים מועטים ונצלו ע"י תפילתו של משה שהתנפל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה. והנה היו אוהבים אותו כנפשם, ושמעים אליו. אילו באותו זמן היה אדם יורד על משה רבינו - היה העם סוקלים אותו!!!

אז לכן קרח סבל בדומיה את גדולת אהרן, וכן המאתיים וחמשים ראשי סנהדראות שהיו בכורים ונלקחה מהם העבודה - סבלו בדומיה את מעלת הלויים שעלו לגדולה תחתיהם. ואת כל מעשיו של משה. אבל - - - כשבאו למדבר פארן, ונשרפו באש תבערה, ומתו בקברות התאווה רבים, וכאשר חטאו במרגלים - לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזירה מהם, ומתו כל נשיאי השבטים במגפה לפני ה', ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ויש ימותו, אז היתה נפש כל העם מרה, ואמרו בלבם כי יבוא להם בדברי משה תקלות - - - ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו, וחשב כי ישמעו אליו העם, ואז הוא הצליח לעשות ליצנות, וע"י זה לאבד את הכל. כי אחרי הכל, העוצמה שאתה עבד, זה היה הליצנות. כי ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות.

סיפר לי בחור, שהיה פעם מרצה באחד הסמינרים של "ערכים" שדיבר בהוכחות ברורות שיש בורא עולם. והביא הוכחה שאין לה שניה, ואין איך לדחות אותה:

הוא סיפר את הסיפור המפורסם בקוממיות, איך שכל השדות של היישובים מסביב לא שמרו שמטיה, ורק בקוממיות הרב מנדלסון חיזק אותם וכל התושבים שמרו שמטיה. וביום בהיר אחד, כיסה ארבה את השמים, ובאו ארבה לכל השדות שמסביב קוממיות ואכלו את ה-כ-ל! עשב

אחד לא נשאר שם! כל השדות שמסביב קוממיות - היו קרחת. וקוממיות - פורחת! לא הגיע ארבה אחד לכל גבול קוממיות!! זה היה בערב שבת... אפשר להגיד שאין בורא עולם!... קם אחד השומעים ואמר, זה שקר מה שאתה אומר! המרצה שהופתע מההתקפה הבלתי צפויה, שאל למה נראה לך?... כי אם זה היה אמת - לא היה שייך שכל אלו שראו את זה לא יחזרו בתשובה. אתה רואה בורא עולם מול העיניים! מה שייך אחרת?... אמר לו המרצה, אני אומר לך שזה היה!... אמר לו אותו אחד, יודע מה... יש לי דוד זקן שגר שם באיזור, אני אשאל אותו. הוא בא אליו ושאל אותו אם זה היה, אמר לו בטח! אני זוכר את זה!... אז תגיד לי, איך חזרתם לא בתשובה?... אתה רואה בורא עולם! הוא התחיל לצחוק... אמרו אצלנו בקיבוץ שלא רק אנחנו שונאים את החרדים, אפילו הארבה שונא אותם... הוא מוותר על האוכל שלהם העיקר לא להיכנס אליהם!... וזהו... כולם שם חייכו ושלום... כמו תינוקות!

כלום, קרח לקח את כח הליצנות, עשה ליצנות ממש, ליצנות מאהרן, וגמרנו... זהו זה.

ליצנות - אבי אבות הטומאה

והנה בואו נחשוב יחד:

בכל אופן אנחנו הרי יודעים את האמת שמה' אוהב זה מתמידים ויראי שמים. אין בזה ספיקות לאף אחד. אבל אחד שהוא לא מתמיד ולא כ"כ ירא שמים, זה כואב לו למה השני כן?... נתקנא. זו לא "קנאת סופרים", זו קנאה רגילה, קנאה 'לשמה'!... תלמד גם אתה!... אבל זה הוא לא רוצה להתמודד ולעבוד ע"ע... הרב מבריסק אמר פעם, טוב מתמיד אחד יותר מעשרה עילויים!... התמדה זה הכל! וכשאמרו לו על אחד שהוא 'פרומער' גדול, הוא אמר - הפרומקייט הכי גדול זה 'התמדה'!

המתמיד, ירא שמים, מתפלל. אבל מה עושים אותם אלו שמקנאים, ובכל מקום יש 'חלבנה', גם בקטרת זה היה... מה עושה אחד שכואב לו איך שההוא ככה הולך וגדל, מופלג ביראת שמים, בהתמדה, מה ששואלים אותו הוא יודע... והוא מתפלל טוב... ליצנות!... כמה בדיחות על חשבוננו, פעם בפנוי ופעם שלא בפנוי - ואז הוא הרגיע לעצמו את המצפון... ההוא!... וזהו זה... הכל נגמר. צחקתי עליו ונגרעתי.

גם כאשר רוצים לערער את ההנהגה של משה רבינו (ה"י) תעשה כמה ליצנויות - והכל כבר בידים שלך...

וכך גם עשו כל אלו שרצו לדבר נגד גדולי ישראל. הרב שך אמר שהוא רוצה שיכניסו לקבר שלו את כל הפשקווילים שהוציאו עליו... הוא יבא עם זה לפני כסא הכבוד!!! אדם מרגיש שהוא "גדול" אם הוא יכול לדבר על גדול. אני בר הכי, אני יכול לדבר עליו... קרח רצה ליצנות. אנחנו לא יודעים כמה זה אבי אבות הטומאה!!! וכששומעים מבחור... תברח ממנו! זה מתחבר לדברים של שבוע שעבר - חברה משפיעה. אתה כבר לא בעל הבית... מאתיים וחמישים איש ראשי סנהדראות!!! מאתיים וחמישים איש!! עם ליצנות - קונים אותם. ואתה אפילו לא מרגיש עד כמה יורד לך הערך.

אומר הגאון רבי משה פיינשטיין: משה רבינו - רעיא מהימנא - תמיד הוא בא להלץ על כלל ישראל. אך אצל קרח, משה רבינו לא ויתר. "אם בריאה יברא ה'" - מביא רש"י בשם חז"ל, אם בריאה - אם יש פה לארץ מששת ימי בראשית - מוטב, ואם לאו - יברא ה'!!! תהיה "בריאה חדשה"! אני לא מוותר על כלום.

למה?!! כי ברגע וזו מלחמה על גדולי ישראל - - - הרי כל מה שיש לנו זו המסורה... אם אתה מעביר את גדולי ישראל - אבדת את כל היידישקייט ואת כל האמונה, לא נשאר כלום!

הרי חז"ל מספרים שכלל ישראל ש-מ-ע-ו איך שהקב"ה אומר למשה - דבר אל בני ישראל! זה לא שמשה אמר ה' אמר לי, והם האמינו... הם שמעו! ופתאום - - - אין תורה מן השמים... משה לא אבי הנביאים... כלום. ליצנות! כולם הרי ראו את כל הניסים של משה רבינו, אך ליצנות אחת - דוחה מאה תוכחות!

בחור שמע פעם איזו ליצנות, ולא רק על גדולי ישראל, אלא אפילו על בחור מתמיד וירא שמים - זה מחלחל בו! והרבה יותר מדברים אחרים! אני אומר לכם, כשהייתי ילד, מאד כאב לי הסיפור עם רבי עקיבא איגר (זה מופיע ב"חוט המשולש"). שבחנתוה של אחד מילדיו, פתאום רבי עקיבא איגר נעלם. כולם החלו לחפשו בכל האיזור - ולא מצאו. בלבו של המחנות נכנס פחד... מי יודע מה לא מצא חן בעיניו... הוא הלך לחפשו בכל הבתי כנסיות, ולבסוף מצאו באחד הבתי כנסת יושב ובוכה, בוכה ובוכה... נבהל המחנות, למה הרב בוכה?... האם אני לא בסדר?!!... חס ושלום. אז למה המחנות בוכה?... אמר לו רבי עקיבא איגר: אני שאלתי אותך אם אתה מרוצה, ואמרת לי - מכל השידוך אני מרוצה, אבל מהמחנות...

אמר רעק"א, אם אני הסיבה להעיב על השמחה בגלל שאני המחנות, אז זה מצער אותי, ולכן אני בוכה... המחנות נבהל, מה, רבינו חשב שהתכוונתי ברצינות?!... עשיתי את זה בשביל השמחה, קצת ליצנות... נודעו רבי עקיבא איגר: ליצנות!... מיד ציוה רעק"א לארוז את כל החפצים, והם חזרו בחזרה לעיר שלהם!...

סיפור נוסף יש עם רעק"א, שהיתה שאלה מה להקדים בברכה, האם ביצים או משהו אחר. ומישהו אמר, כתוב בפסוק "והעי מקדם", עי - באידיש זה ביצים, אז הם קודמים... רעק"א ברח משם! ליצנות!... אנחנו לא יודעים עד כמה ליצנות מחלחלת בנו. וכמו שרבי ירוחם כותב לגבי חברה, אותו דבר לגבי ליצנות. אנחנו לא יודעים כמה הליצנות מורידה לנו את הערך.

מרן ראש ישיבה זיע"א היה מספר, שבצעירותו הוא היה מלמד גמרא בשיעור בכפר סבא, והיו שמה שני יהודים, אחד היה למדן, והשני היה יהודי שלא ידע ללמוד... והלמדן תמיד שאל טוב. אבל תמיד, איך שהוא היה מתחיל לפתוח את הפה אז השני היה אומר לו, מה אתה שואל את הרב?... אתה לא מבין שזה שטיות?... מה אתה מפרע לרב להגיד את השיעור שלו?... ור' אהרן לייב היה מחייך כשהוא היה מספר את זה!... דווקא הלמדן שאל כל כך טוב... הוסיף הרה"י, והשני לא קלט מה שמדברים... אבל הוא אמר מה אתה מדבר שטיות, וזהו... לך תתוכח... וזה, אחי היקרים, אם לא הגענו לפרשיות האלו רק לדעת כמה זה נוגע אצלנו - - - דינו.

הרי כולנו יודעים שהכל שקר! ברגע וקרח היה מקבל את הנשיאות במקום אליצפן - הכל היה נרגע, אין למה תתנשאו, ואין טלית שכולה תכלת. ואין בית מלא ספרים אם חייב במזוזה, הכל היה בא על מקומו בשלום. וחוף מזה, הוא סתר את עצמו במינה וביה, הוא אמר כי כל העדה כולם קדושים, ומדוע תתנשאו, נו... אז למה אתה רוצה להיות נשיא, מה יש?... מובא בחז"ל שהוא אמר אני קרח בן יצחק - יצחק - זה שמן, ושמן תמיד צף למעלה, אז אני צריך להיות למעלה... זהו קרח שכל העולם נרעש ממנו!...

ועוד איתא שכמו שיש כהן גדול, היה צריך להיות לוי גדול והוא יהיה - קרח! ובאר"י ז"ל כתוב שלעתיד לבא הוא יעלה לגדולה, צדיק כתמר יפרח - סופי תיבות קר"ח. אנחנו לא מבינים כל דבר, וגם לא צריך להבין כל דבר... אבל ולא יהיה כקרח וכעדתו - זה נשאר לכו"ע!... קרח איבד את הכל בשביל הכבוד, הוא דיבר כאלו שטויות... נו נו, שמן צף... אבל אתה אומר "כל העדה כולם קדושים" אז מה אתה עדיף?... רק בשביל משה זו טענה, בשבילי לא...

ומה העצה להינצל?

אני רוצה להגיד לכם דבר אחד: ודאי וודאי שהחיזוק צריך להיות במוסר. בלי מוסר - אין כלום. לא צריך הרבה ראיות לזה... אדם בלי מוסר הוא תמיד צודק...

פעם שאלו את הרב אלישיב על בחור מסויים שרצו לקחת אותו לחתן. אמרו עליו שהוא בחור מצויין, אבל הוא לא לומד מוסר... אמר הרב אלישיב שלא יקחו אותו. למה?... כי אחד שלא לומד מוסר - תמיד האשה אשמה. מה שלא יהיה - אף פעם הוא לא אשם... הוא תמיד צודק... אם הוא ילמד מוסר הוא יראה שבדרך כלל דווקא הוא האשם. וגם אם יש אשמים אחרים, יודעים לוותר ולשתוק.

אבל דבר אחד ברור: בלי מוסר - אין תוחלת ואין תקוה ואין מידות טובות. ובקלות עובדים עליו. יש קרח ויש כעדתו...

בגודל רעת המחלוקת

סיפר לי פעם מורינו ראש הישיבות הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, שכשנפטר ה"אמרי משה" בבריסק, היתה מחלוקת גדולה מי יהיה ראש הישיבה, (זו היתה ישיבה חשובה מאד) והיו שנים שלא השתתפו במחלוקת: אבי, מרן רה"י זיע"א, והג"ר משה סולובייצ'יק זצ"ל. ושניהם נצלו מהפרערנות של השואה ונשארו בחיים, כי הם לא השתתפו במחלוקת. [ובהדמנות - שאלתי את הראש ישיבה אם הסיפור הזה נכון... ואמר לי הרה"י שלא השתתפו במחלוקת - זה נכון, ששנינו נשארו בחיים - זה גם נכון. אבל להגיד שזה בגלל זה? אני יודע דרכי שמים!...]

אני רוצה לומר לכם: היתה פעם מחלוקת בישיבה, ובאו להג"צ ר' הירש פאליי זצ"ל, [נהירותו של רבי הירש מלשון הרע - היתה נוראה! גם כל פעם שהוא ביקש לקבל קבלות - זה היה חיזוקים בשמירת הלשון. אין לתאר ולשער... ושאלו את ר' הירש, מה דעתו? לאיזה צד כדאי לעזור ולסייע?... אמר להם ר' הירש שני דברים: א. מה שאמר רבי שרגא פייבל אפשטיין, (בנו יחידו של הגרמ"מ) אם יעמדו בפני שתי אפשרויות, או להיכנס לתנור חם או להיכנס למחלוקת - אני אכנס לתנור החם. למה?... כי בתנור יותר קר...

ב. לאחר מכן, הביא להם ר' הירש את הרמב"ם באיגרת תימן: "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף הנפש והממון, ומה נשאר עוד... ראינו לבנים שהשחירו, ופחות נפחתו, ומשפחות נספחו, ושרים הורדו מגדולתם, ועיירות גדולות נתערערו, וקבוצים נפרדו, וחסידיים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נחלו ונתבזו בסיבת המחלוקת".

ממשיך הרמב"ם: "נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו ויספו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה".

אמר להם ר' הירש: שמעתם?! כל טוב! גייט ארויס! אתם שומעים?... שלום וכל טוב, לכו!... (מובא בספר לתתך עליון).

צריך לדעת לכל החיים, מחלוקת זה פחד!! ויש ע"ז הרבה סיפורים, על מחלוקת, יש על זה יצר הרע מיוחד... ולכן יש על זה לאו מיוחד שלא כמו שאר המידות - ולא יהיה כקרח וכעדנו...

שאלתי פעם את ראש הישיבה, למה יש כ"כ הרבה מחלוקות?!... הרבה צחק, ואמר לי, כשיש לבן אדם מידות רעות, אז הוא מודע לכך שזה רע ומתבייש בזה להראות בריש גלי. אבל מחלוקת?!... כ"א בטוח שהוא לשם שמים! אני צודק, והכל לשם שמים! ראינו פעם מחלוקת שהיא לא לשם שמים?!... [כנראה שרק במשנה באבות מוזכר שיש כזה דבר... כך סוברים עכ"פ המדברים], כל אחד במחלוקת סבור שהוא לשם שמים גמור! וממילא אין לו מה להתבייש בזה...

הכסף הוא לא שלך!!!

כאשר קרח הקהיל את עדתו, הוא הזכיר שני דברים, טלית שכולה תכלת - חייבת בציצית או לא. ובית מלא ספרים, חייב במזוזה או לא.

ומעבר לזה, הוא עשה ליצנות גדולה, הוא סיפר סיפור עם אלמנה מסכנה שהיה לה שדה, ולקחו לה לקט שכחה ופאה, ואח"כ היא קנתה בהמה, ולקחו לה מתנות כהונה, זרוע לחיים וקיבה, עד שהתרוששה לגמרי, וזו ליצנות גמורה... הרי בכלל לא היו שדות... ומלבד זאת - קרח... אם אתה כ"כ טוב ומרמז - תן לה איזו תרומה, מה יש?... הרי אתה גביר גדול, איך אתה נותן לה ככה להתמוטט?... אלא מה, זו ליצנות.

הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל הסביר, מה היתה פה עיקר הבעיה: הוא מביא שכתוב בחז"ל שחסידיים הראשונים היו מכניסים פירותיהן לבית דרך השער, להתחייב במעשרות, והאחרונים דרך גגות וקרפיפות להיפטר מן המעשרות.

אומר ר' משה - דע לך, יש בן אדם שמרגיש הכסף הוא שלי, באים מס הכנסה ומוציאים ממנו כסף, זה כואב... לא?!... רק אין ברירה ואם הוא יכול להיפטר ממס הכנסה - מצויין! מה השאלה בכלל... אנשים שמרגישים שצדקה זה מס הכנסה, אז הם באמת מחפשים כל הזמן איך להיפטר מזה, אבל אדם שמרגיש, זה בדיוק בשבילי, זה טוב בשבילי! אז למה להיפטר מזה?!... דבר פשוט.

קרח, לאורך כל הדרך נתן לאנשים להרגיש: תשמע, באים ולוקחים ומכתיבים לנו את החיים, מגבילים אותנו וכיוצ"ב. אבל נחשוב להגע, זה שלך?!... נתנו לך מתנה משמים מה אתה בא בטענות?!... לך לא מגיע כלום, שום דבר לא שלך. נותנים לך מתנות, חיים בריאות וכסף, וגם תפקיד מה חובתך בעולמך, וכי מול ים של מתנות כאלו, כשהנותן מצווה קצת להתאמץ גם לכבודו - זה יותר מדאי הרבה! וגם את זה הוא מבקש רק כדי שתזכה לחיי נצח --- רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה לבם תורה ומצוות.

הקב"ה בעל הבית!

ולגבי מזוזה וציצית - אין הרבה זמן להאריך, ונקרא את לשון ספר החרדים (פטי"ז אות כ"א): לקבוע מזוזה, וישים אדם ידו על המזוזה תמיד, ויזכור: כי הוא יתברך בעל הבית ואדם ובניו ואשתו וכל אשר לו - אורחים. רק הקב"ה כ"כ אוהב אותנו ועשה לנו כזו הכנסת אורחים נפלאה שכל אורח מקבל דירה!... וכל נכסיו שלו, והוא שומר אותו בבית ובשדה, וכו' וכו'.

מה המזוזה באה לומר?... אנחנו יודעים שעל כל דלת של משפחה יש שלט איזו משפחה גרה שם. אך לפני השלט של שם המשפחה, יש שלט של מזוזה. בשלט הזה אומר לנו הקב"ה - אני הבעל הבית. אתה רק אורח פה, אבל בעל הבית זה אני!

יש ענין מיוחד לבא ולדעת - אני אורח בעולם הזה. אני לא בעל הבית! הכל זה מתנות. שמענו פעם אורח שיבא לבית ויתחיל להתלונן למה אתם לא נותנים לי אוכל כזה או כזה, למה לא בשר?... חייבים לך משהו?!... תגיד תודה על מה שאתה מקבל.

וכן ציצית - - כתוב באור החיים שציצית זה חותם עבדות. אנא עבדא דקודשא בריך הוא. ועבד - מה שקנה עבד קנה רבו, שום דבר אין לך משלך. וזה קרח לא יכל. כמו שמסביר רבי משה פיינשטיין.

החרדים באותו פרק (אות כג) אומר: מצות עשה ליתן צדקה בלב טוב ובשמחה! לא רק לתת... אלא איך לתת... בלב טוב ובשמחה!

רבינו יונה באבות (ה, י) כותב שאם אדם נותן צדקה באותה צורה, אבל בלב הוא מרגיש החמצה, ורגש של קמצנות חולף לו בלב - יש אומרים שזו מידת סדום!!! ולא ירע לבבך בתתך לו. יהודי צריך להיות טוב. תבין... זה לא שלך! תשמח...! הקב"ה נותן לך - - - והרבה יותר, כדי שתתן ותזכה - איזה עסק טוב.

אילו יבא אלי גביר ויאמר לי, קח עשר מיליון דולר, תרום את זה לבנין ישיבה, ותנצח את הבנין על שמו של אבא שלך... אני אהיה מאושר כולי!!! הקב"ה נותן לי כסף ואומר לי תן את זה לפה ולשם ושיהיה על שמך... נותנים לך קבלות ואף פטור ממס הכנסה... זה בכלל לא שלי. נתנו לי בשביל לתת...!!! ועוד מבטיחים לי על זה עולם הבא, ועולם הזה, איזו הרגשה נעימה זו...

כח התפילה, תבקש ותקבל!

ונסיים בדבר אחד: יש דבר שהוא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין בהן. אנשים לא יודעים עד כמה זה חשוב לחיים שלהם, וזה - תפילה!!!

זמן אין. אז רק נספר סיפור:

סיפר לי יהודי תלמיד חכם שהוא כעת מחתן את הבת שלו שתחי' והוא הלך לרבנית אריאלי (אמו של הג"ר אשר אריאלי שליט"א) יש לה גמ"ח הכנסת כלה. והוא שאל אותה, איך זכיתם בן כמו הגאון ר' אשר אריאלי?... (השיעור של ר' אשר, זה השיעור יומי הכי גדול בארץ!)

אמרה לו הרבנית, בן שראה את אבא שלו כזו התמדה, איך שבאהבת תורה שלו הוא הגיע לפת לחם ממש - - - לא יכול לגדול אחרת. אבל הוא רצה לשמוע קצת עליה... אז הוא אומר לה, כן... אבל מה עם התפילות של הרבנית?... היא לא התייחסה לשאלה הזו וכאילו לא נוגע אליה. אבל היא אמרה לו: אני רוצה לומר לכם כלל בחיים: יש אנשים שחושבים

שבשביל להתפלל - צריכים השראה מיוחדת שאני אוכל לבכות ולהתחנן, וכל התפילה תשפך לי מהלב... ואשפוך את נפשי לפני ה', אבל זה לא מגיע... אל תהיו טפשים. השמים פתוחים עשרים וארבע שעות ביממה. הקדוש ברוך הוא נמצא! תדברו איתו. תבקשו ממנו! בין אם הולך לך או לא הולך לך... כן נשפך או לא נשפך - זה לא משנה, תעזוב את כל השטויות. תתפלל - ותקבל.

וזה - אני אומר - דבר כל כך נכון... אנחנו בין כה וכה עומדים בתפילה שלש פעמים ביום בשמונה עשרה, כל כך פשוט, בא, תחשוב רגע מה שאתה מבקש, תבקש באמת. רוצים לתת לך?! רק תבקש! 'הרחב פיך ואמלאהו'. שהקב"ה יזכה אותנו שבאמת ניצל מכל אותם יצרים, וכל אותם דברים שמשבשים את השכל ולא נותנים לנו להגיע אל האמת הפשוטה - - - מוסר, ותפילה. אשרי מי שזוכה!!!

לע"נ

הרבנית שרה לולו

בת סלחה אצלן ע"ה

נלב"ע כ"ו סיון

תנצב"ה

לע"נ

הרבנית הצדקנית מרת תמר שטינמן ע"ה

אשת חבר לרשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה זע"א

נלב"ע כ"ה סיון תשס"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הנלוין במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

'הקנאה והתאוה והכבוד'

והנה הדבר השני שהביאה המשנה הוא מידת התאוה, שגם היא מוציאה את האדם מן העולם, וכאן יש להבין מה גריעה כל כך מידת התאוה, והלא אדרבה היא מידה מוכרחת לקיום העולם ובלעדיה לא היה איש אוכל או שותה ומקים את ביתו.

ובדברי רבינו יונה מבואר שהמשנה אינה עוסקת בעצם התאוה שהיא מידה טובה כאשר היא מוקדשת לחפצי שמים, אלא בכה"ג שהאדם אינו מסתפק במה שיש לו אלא רוצה להוסיף עוד ועוד על תאוותיו, שזוהי מידה מגונה המוציאה את האדם מן העולם וגורמת לו לאבד את כל עולמו, שכן כבר למדנו רבותינו שיש לו מנה רוצה מאתיים, ומי שרדוף אחרי העולם להשיג יותר ממה שנצרך לו לא ימצא מנוח לעולם וישקע בכל חלאות העולם הזה. ועל מידה זו הביא רבינו יונה את הפסוק במשלי "תאות עצל תמיתנו", וגם כאן לא נתבאר לנו פשרו של דבר, מה השייכות בין מידת התאוה למידת העצלות, ומדוע בעל תאוה נקרא 'עצל', והרי לכאורה הן שתי מידות נפרדות שלא קרבו זה אל זה.

ועל המידה השלישית במשנה, מידת הכבוד, כתב רבינו יונה שגם היא מוציאה את האדם מן העולם, כי אין לו לאדם לחפש כבוד יותר מן המגיע לו אלא לעשות דברים לשם פועל, וכאשר הוא מקבל כבוד והכרה מבני אדם - הרי זו מידה גרועה שמאבדת את מה שיש לו. ועל כך הביא רבינו יונה את מה שמצינו ביוסף שמת עשר שנים קודם אחיו 'מפני שהנהיג עצמו ברבנות' (ברכות נ"ה, א'), ומבואר שמה שהיתה לו שררה עליהם והם כיבדו אותו, היא מה שגרמה לו למות עשר שנים לפניו, הרי שהכבוד מוציא את האדם מן העולם.

ושוב לא נתבאר לנו עומק הענין, מה גריעה כל כך בביקוש הכבוד שגורם לאדם לאבד את עולמו, הן אמנם שהוא מקבל מאחרים את מה שהוא לא זכאי לו, אך מדוע היא הנותנת לו לצאת מן העולם.

ועניין עוד בברייתא בפ"ק דסוטה (ט', א'), וכע"ז במתני' ובכל הסוגיא (שם) דאמרין: "סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה, ומה שבידה נטלוהו ממנה; שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו". ויש לדעת שורש הענין ולהבין את היסוד השנוי לנו כאן, שמי שנותן עיניו במה שאינו ראוי לו - לא זו בלבד שאינו מקבל את מבוקשו, שהוא אכן דבר המובן בסברא, אלא גם מה שבידו ניטל ממנו, שהוא דבר שלא נתפרש, מדוע עונשו מגרע גם ממה שהיה לו עד הנה ואין הוא זכאי להחזיק עוד במה שכבר ניתן לו.

'משלך יתנו לך'

וביאור כל הדברים נראה על פי יסוד אחד המבאר, שלא זו בלבד שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם ויש בהם חסרון של מידות, אלא שמי שלוקה במידות אלו הרי הוא כמין וכאפיקורס שהוציא את עצמו מן הכלל.

אחד מהיסודות המוסדים בטבע הבריאה הוא כפי שכבר חזרנו וביארנו כמה פעמים מדבריו של בן עזאי (יומא ל"ח, א'), 'משלך יתנו לך, בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך', ואין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימא, והיינו, שפעמים רבות האדם חושב לעצמו, כביכול בורא העולם הוריד לבריאה שפע של הצלחה, ויש כאלו שהצליחו לתפוס יותר, ויש שהצליחו פחות...

כשהאדם מסתכל על השני ורואה כיצד הוא מצליח יותר ממנו, יכולה ליפול בליבו הרגשה שאומרת - למה הוא כן ואני לא?... אך הבה נעמיק ונתבונן, מאיפה מגיעה הרגשה כזו? לכאורה היא מגיעה מהנחה שאם הוא קיבל כנראה שמגיע לו, ואם מגיע לו - למה לא מגיע לי... הרי במה אני גרוע יותר ממנו? אין סיבה שהוא יקבל ואני לא...

בתחושה זו יש מעין אמירה שבה האדם מחליט לעצמו מה יהיה גורלו. הרי אני מנהל את העולם לעצמי, ואיזו סיבה תהיה שהעולם לא יתנהל כפי איך שאני חושב... ואם אני חושב שמגיע גם לי, למה שהעולם שלי ייראה אחרת?... כמו שהשכן שלידי לקח לעצמו כל מיני דברים, השיג את זה והשיג את זה, כך גם אני יכול לקחת לעצמי את מה שאני חושב שאני יכול לקחת... אבל האדם לא חלי ולא מרגיש שיש בורא לעולם שהוא

פ"ד משנה כ"א. רבי אליעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם.

חומרת מידת הקנאה

בלשון המשנה מבואר ששלושת המידות הרעות של קנאה תאוה וכבוד חמורים יותר מכל דבר אחר בכך ש'מוציאים את האדם מן העולם', ובדברי רבינו יונה מבואר שתרתי איתנייהו בהו, גם משום עונש וגם משום מציאות, שעצם המציאות מידות אלו בנפש האדם לא נותנות לו קיום עלי אדמות.

וכותב רבינו יונה, שבשלמא אם האדם לא היה מתקנא באחרים אלא רק רוצה להיות כמוהם - הרי זו 'קנאת סופרים' שהיא קנאה חיובית שמרבה חכמה, ועל ידי קנאה זו האדם יוסיף במלאכת שמים להיות גם הוא עובד ה', אך בשעה שמציקה לו עצם העובדה שהאחרים יותר טובים ממנו, והיה מעדיף שיהיו גרועים הימנו, הרי גם הוא נכלל בכלל 'שונאי ה' שיוצאים מן העולם.

וזאת משום מה, מפני שאם היה אותו אדם אוהב את מלך העולם, גם אם הוא עצמו לא היה זוכה לעובדו בלבב שלם - היה מעדיף שלכל הפחות אחרים יעבדו אותו, ובכך יתקיים רצונו. ואם בכל זאת הוא נוקט במידת סדום ש'גם לי וגם לך לא יהיה', מוכח שאין לו אהבה להש"ת, ולא אכפת לו שתמטע חלילה עבודתו בעולם, ובלבד שלא יהיו אחרים שגדולים ממנו במעלות.

משל למה הדבר דומה, לאב שיש לו כמה בנים, רובם של הבנים מכבדים אותו ומקיימים את דבריו, אך יש בן אחד מתקשה שלא מצליח לקיים את רצונו של אביו. אם אותו בן היה אוהב את האב, אמנם היתה מציקה לו העובדה שהוא לא מצליח ללכת בדרכו, אבל לפחות היתה נחה דעתו בזה שהאחים האחרים מקיימים את רצונו וגורמים לו נחת רוח. ואם בכל זאת צרה עינו באחים האחרים, הרי בהכרח שלא אכפת לו מהאב, והעיקר שהוא לא יהיה הקטן שבכולם.

ובהמשך דבריו כותב רבינו יונה, שהסיבה שהקנאה מוציאה את האדם מן העולם היא כפי שנאמר בפסוק "ורקב עצמות קנאה", ללמדך שהאדם שמתקנא באחרים נרקבים עצמותיו.

ונראה לכאורה כאמור ש'רקב העצמות' האמור כאן נוגע גם למציאות העולם וגם לעונש המעודד לעתיד לבוא. ביחס למציאות העולם אין צורך לבאר, שמי שכל ימיו מקנא באחרים ושואל את עצמו למה הוא לא כמוהם, חייב אינם חיים וכל ימיו בכעס ובמכאובים.

מי שילך לשאול את הרופאים מי הם אלה שנגועים במחלות לב, בלחץ דם ובשאר מרעין בישין - אין ספק שכולם יענו פה אחד שמדובר ב**אותם אלה שחיים חיים של קנאה, ומבטיים תמיד על שטחיהם של האחרים** (וכבר אמר מי שאמר, שהכי הרבה התקפי לב מצויים אצל סגני מנהלים... ואכן זוהי המציאות הגלויה לעין...), כי מי שכל חייו אינו מוצא סיפוק בעצמו ולא טוב לו במה שיש לו, מובטח לו שיחיה חיים שאין בהם מאומה, ותמיד תלוה אותו התחושה שהוא מסתובב כעגלה ריקה ורק הסובבים שלצידו נמצאים מעליו ויש להם יותר ממנו.

אם כן אין צורך להאריך מדוע הקנאה מרקיבה את עצמותיו של האדם כבר כאן בעולם הזה, וניתן לסובב בחוצות קריה ולראות כיצד אלו המתקנאים באחרים נשארים בלי מאומה כעצמות רקובות, כאיסתירא בלגינא שחלולה מתוכה.

אבל בעיקר הדבר מבואר שגם ביחס לעתיד לבוא, מי שחי חיים של קנאה נרקבים עצמותיו בקבר, וכמו שאמרו בגמ' בשבת (קנ"ב, ב') שכאשר 'הקפולא' (החופרים) חפרו בקרקע מצאו את רב אחאי בר יאשיה וגופו שלם, בא רב נחמן ושאל אותו שהרי הגוף נרקב בקבר, והשיב לו רב אחאי "דכתבי ורקב עצמות קנאה, כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקבים, כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקבים", יעו"ש בכל פרטי המעשה.

אמנם זה לא נתבאר לנו כל צרכו מה השייכות בין מידת הקנאה לבין עצמותיו של האדם, ומדוע מי שמקנא באחרים בחייו נגרם לו שיתרקבו עצמותיו לאחר פטירתו.

מנהל את הבריאה, והוא הקובע היחיד מטעמים הכמוסים עמו מה יקבל כל אחד, זאת ולא אחרת, ואין בכלל הו"א שתערער על מה שקיים.

ומהי באמת הסיבה שאחד מקבל יותר והשני פחות? על זה נאמר בהדי כבשי דרחמנא למה לך, לכל אחד יש תפקיד שונה בבריאה שנקצב לו מרגע לידתו, וכל תפקידו הוא למלא התפקיד בשלימות על פי הכלים שניתנו לו, אחד קיבל כלים כאלו והשני קיבל כלים אחרים, ואם יבוא אי מי ויפקפק למה אין לו כלים שונים הרי הוא כופר בעיקר הנהגת הבורא.

הלא הדבר מוכרח שלכל אחד יהיה תפקיד שונה עלי אדמות, לא ראי זה כראי זה, והעולם מורכב מהמוני משבצות שונות, שכאשר מרכיבים את כולם יחדיו מושלם הפאזל הגדול שכל חלקיק בו נותן השלמה אחרת לתמונה המלאה. **אם האדם יבין שהוא לא המחליט מה יהיה איתו ומה הוא יקבל, אלא הכל מסור בידו בתורת שליחות בלבד מה לעשות עם מה שניתן לו, לא תהיה לו שום יכולת לקנא במישהו ולחשוב למה יש לו כוחות אחרים.** אין הכי נמי, השני קיבל יותר ממך, אבל הכל בגלל שזהו התפקיד שלו, ועצם המטרה שלך היא לעבוד עם פחות. אם יהיה לך את הכלים שלו זה לא יהיה טוב, כי התפקיד שלך הוא אחר, ועבורך נקבעו דברים אחרים...

זוהי החומרה הגדולה במידת הקנאה שמוציאה את האדם מן העולם, כי אין כאן רק הרס הנפש שאינה שמחה במה שיש לה, אלא יש כאן חסרון מאין כמוהו באמונה - כביכול הכוחות שניתנו לי אינם טובים לי, במקום לילך בתבנית האומן שעשאו, האדם פזל לשדות זרים, ולא מאמין שמשמים נתנו לו בדיוק את המידה שאותה הוא צריך.

ועל כך אומר הכתוב 'רקב עצמות קנאה', ללמדך שחסרון הקנאה עוקר את עיקר צורת האדם, דהנה כבר מבואר במתני' פ"ו מעדויות שה'עצמות' הם בנין האדם וצורתו, וממילא אם האדם נכשל במשך ימי חייו במידת הקנאה ולא הבין שהוא נברא בדיוק בצורה שבה הוא היה צריך להראות - אף לאחר מיתה הוא לא יכול להחזיק מעמד ולהשאר בצורתו שאותה ברא האלוקים.

וכמו"כ לענין התאוה, שכן כאמור לא מדובר על אדם המתאוה לדברים שהוא זקוק להם אלא למי שמתאוה להשיג דברים מעבר למידתו, וכל תאוה זו מגיעה מחוסר הבנה שה' הקציב לו בדיוק את הדברים אליהם הוא זקוק, וכל דבר אחר לא יועיל לו מאומה.

וכבר הבאנו בענין זה את דברי האבן עזרא לענין לא תחמוד שהקשה כיצד ניתן לצוות על האדם לשלוט בתאוות ליבו, וביאר האבן עזרא, שאם האדם יבין שמה שמצא אצל השני לא מגיע לו מעיקרא - מלכתחילה לא תעלה בו החמדה להשיג את גבולו, וכשם שכפרי לא יחמוד לעולם את בת המלך מחמת שהוא ידע שהרי זה מופקע מכל וכל, ואין שום צד בעולם שהוא ישיג אותה אי פעם, כך אם האדם ישיב אל ליבו שמה שלא ניתן לו מופקע ממנו כל עיקר - לא תהיה לו שום תאוה לקבל את ממונו של השני.

בתורת דוגמא לשבר את האוזן ניתן להביא מציאות שבה אדם בעל אמצעים נכנס לביתו של שכן העני והחולה, ושכנו פונה אליו ואומר: שמע נא ידידי, יש לי ארון שלם שיש בו יותר דברים משלך... העשיר זוקף את אוזניו לשמוע במה מדובר, והשכן מוליך אותו אל ארון התרופות השוכן בירכתי ביתו, פותח את דלתותיו, ומראה לעשיר קופסאות שלמות עמוסות בכדורים שונים ומשונים... האם העשיר יקנא בשכנו החולני?... הוא הדין במדויק לאדם שמקנא בחברו וחומד להשיג את מה שיש לשכנו. מה שטוב לו - לא טוב לך, ואמנם יש לו יותר ממך - אבל רק דברים שטובים עבורו, ומוטב היה אילו לא היו אצלך... כל מה ששייך אליו - שייך אליו, והוא מופקע ממך מלכתחילה, כיון שלך הועיד הבורא תפקיד אחר ונתן לך דברים שהם המה שטובים בשבילך.

ובזה אנו מגיעים אף למידה השלישית היא מידת הכבוד, שהאדם חפץ להשיג את הכבוד המדומה ולקבל הערכה על מה שאין לו, שבזה פשוט וברור שהכל מגיע ממקום אחד: חוסר הערכה עצמית, שהאדם אינו מבין שהצורה שבה הוא נברא היא הצורה המרוממת והגדולה ביותר שמי ידמה לה ומי ישווה לה.

כל אדם נברא בצלם אלוהים, בדמותו ובתבניתו של מקום, ועליו להכיר עד כמה הוא מרומם מצד עצמו בלי קשר לאף אחד אחר עלי אדמות. אם הוא ניסה להשיג כבוד יותר ממה שמגיע לו, או את אותו יחס שמקבל ההוא שלעצידו, בזה הוא מגלה שהוא לא מעריך את עצם עצמותו שניתנה לו, אלא חושב שהוא יהיה מוכבד דוקא אם יהיה כמו פלוני, או דוקא אם יתייחסו אליו בצורה אלמונית... ואם כן אף זה נובע מאותו מקום, חוסר אמונה בצורה שבה ברא אותו בורא כל עולמים, שהיא הצורה המדויקת, הנכונה והטובה ביותר עבורו.

וכאמור, הלא זה כמו שהאדם יכנס לבית החולים, יראה תרופות נוצצות ואדומות ויחמוד אותם לעצמו... שוטה שבעולם, גם אם כלפי חוץ הדבר נראה טוב, הוא לא טוב עבורך. והמצב הטוב ביותר עבורך הוא להיות דוקא

בלי אותם כדורים נוצצים.... אם שמו אותך בפינה שלך, בלי אותו רעש של פלוני או צלצולים של אלמוני, בעל כרחך שזה הוא הדבר שטוב בשבילך, ואין יותר מכך ולו כמלוא אצבע קטנה....

כאשר האדם רוצה להשיג את החלק של השני, שתיים רעות הוא עושה בזה: האחת - שחושב שהחלק של השני שייך לו, והשנית - שאינו מבין שהחלק שלו הוא הטוב בשבילו, ועל ידי חלק זה הוא יכול להשיג את כל הטוב שבעולם. ואם אינו מבין דבר פשוט שכזה, שבזאת העולם הכין לו בחלקו בדיוק את מה שהוא צריך, סופו יהיה שאף את שלו יטלו ממנו.

ומכאן נוכל להבין את החומרה הגדולה שמבוארת במשנתנו, שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, כיון שעל ידי מידות אלו נמצא שהאדם כופר בעיקר הצורה שעשאו בה האלוקים, ועל כך כתב הרמב"ם את לשונו הנורא "כי עם אלה המידות או אחת מהן - הפסד הדת בהכרח, ולא יושגו לא מעלות שכליות ולא מעלות מידות".

"לא המטוסים נופלים, האנשים נופלים..."

נמצא לפנינו יתד בל תמוט שעומדת על אחת, צדיק באמונתו יחיה, שכדי לחיות חיים מאושרים ותקנים יש לשים לב להתבוננות הפשוטה שלכל אחד ואחד ניתן חלק משמים שימשו אותם, והוא חלקו מכל עמלו ולא זולת, אין מה להציץ החוצה ואין מה להתאוות לרשות לא לו, אלא רק 'בשמך יקראון ומשלך יתנו לך' - ואף אחד אינו לוקח שום דבר על חשבונך.

הדרך להגיע לאמונה זו היא על ידי האמונה הכללית הנתונה בלב כל איש ישראל - שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, כל דבר ודבר בבריאה קצוב מנוי ומדוד מששת ימי בראשית בגזירתו ית', ואין שום טבע ומנהגו של עולם בידי בשר ודם שיכול להעלות או להוריד, להפחית או להותיר, כי אם מה שקצב הבורא איש לפי אכלו, כל בריה ובריה כדי מחסורה אשר יחסר לה.

בזמנו של מרן החזון איש היתה תקופה שבה נפלו מטוסים באמצע תעופתם, והאימה והפחד שררו בלבבות רבים לעלות על טיסות למרחקים. יהודי שהוצרך לרדת לחוף לארץ, חילה את פני מרן החזון ואמר לו שאינו מעז לעלות על מטוס, אולי המטוס יפול... השיב לו החזון איש: 'מטוסים לא נופלים, אנשים נופלים'... ופירושו של דבר הוא כפשוטו, שאין שום דבר שמתרחש בבריאה לאף אדם אלא אם כן נגזר עליו מלמעלה שזה מה שמגיע לו, אם מגיע לו בדרך זו ואם מגיע לו בדרך אחרת, וממילא אין מה לחשוש שאם גם אני אהיה על המטוס אף אני אפול, כי המטוס לא נופל אלא משום שגזר על כל נוסעי המטוס שיפלו, ולא משנה היכן יהיו. וכעין המשפט הנודע שאמר האור שמח - 'לכל כדור יש כתובת'.

כאשר האדם יחיה מתוך הכרה זו, ששום דבר אינו מגיע אליו אלא אם כן נגזר משמים שכך יגיע אליו, לא יהיה לו בית מיחוש משום דבר שבעולם, ואף פעם לא ירצה לצאת מחוץ למחיצתו. יהיה טוב לו במה שיש לו, וחיייו יתנהלו על מי מנוחות, בלי שום דבר שיפריע לו 'אולי אמור להיות אחרת'. ידועים דברי מרן בעל האבי עזרי בהקדמתו שהעיר על לשון הפסוק בפרשת וילך 'ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוהי בקרבי מצאוני הרעות האלה', מדוע בתחילת הפסוק מוזכר גם 'רעות' וגם 'צרות', ואילו בסוף הפסוק נאמר רק 'רעות', וביאר האבי עזרי 'שרעות' הכוונה לרעות עצמן, ואילו 'צרות' הכוונה למועקת הנפש שמגיעה בעקבות הרעות, ועל כן אומר הפסוק שכאשר האדם מבין 'הלא על כי אין אלוהי בקרבי מצאוני הרעות האלה' - שוב אין לו את מועקת הנפש שמטרידה אותו אלא רק את הרעה עצמה, כי הוא יודע ומאמין שהיסורים שלוחיו של מקום לטוב לו באחריתו.

כל הסיבה שיש לאדם טרדות, היא מחסרון האמונה שאת הכל עשה יפה בעיתו, אם יסביל להחדיד לעצמו שהכל מתת אלוהים הוא לא יהיה לו שום צער ועגמת נפש, ויחיה חיים רגועים ושמחים בטוב ובנעימים.

לעיתים באמת רואים דברים שאינם תואמים את המושכל הגס, למה פלוני זכאי ליותר מאלמוני ולמה פלמוני קיבל פחות מהשלישי, אבל כל זה מהווה קושיא רק כאשר האדם חושב שהוא יכול לנסות להבין, אבל כשאדם קולט שבלאו הכי הוא אינו מבין מאומה בהנהגת העולם ולא כמחשבותי מחשבותיכם, לא קשה לו כלום, אלא יודע שהוא שמפי עליון לא תצא הרעות. וכי יש בידינו את היכולת להבין מדוע הבננה יותר ארוכה מהתפוח, או מדוע התפוח אינו כפוף כמו הבננה?... מה אנחנו כבר מבינים בדרכי הנהגת הבריאה, שנוכל להעמיק ולחשוב מדוע כך ולא אחרת?...

ובהבנה זו תלוי המפתח לחיות חיים מאושרים מלאי אהבה ורעות וחסרי קנאה ותחרות, **כשהאדם מבין שמה שיש לו הוא הטוב ביותר עלי אדמות ואין שום קשר בינו לבין ההוא שלעידו, וכך הוא אינו עסוק כל הזמן במדידות אי זה מהם יכשר ואין עינו צרה בשל חברו, טוב לו במה שיש לו ואיזהו עשיר השמח בחלקו.**

"לעשות רצונך אלוקי חפצתי" – עבודת השאיפה וההשתוקקות לעשיית רצון ה'

והוא כותב שם כמשל, שהפנים של הרב היו נראות כמו אחרי יישוב רמב"ם או כיום מצוא גירסא חדשה בתוספתא, זה המשל והדוגמא לשמחה, אין להם שמחה אחרת ואין להם צער אחר, כל החיים מסתובבים סביב לעשות רצונך אלוקי חפצתי. "גרסה נפשי לתאבה אל משפטיך בכל עת" (תהילים קיט, כ), וברש"י, "משתברת נפשי אל משפטיך בכל עת", זו בחינה שאדם משתוקק עד כדי שהגוף שלו יוצא מהשתוקקות.

באחד הספרים על הסבא מקעלם ותלמידיו מסופר, שר' נפתלי אמסטרדם שאל פעם את ר' ישראל, כתוב בפסוק "ויאמר ה' אל משה", איך מגיעים לזה? ענה לו ר' ישראל, שגם אתה יכול להגיע לזה. אבל, כמדומני שקראתי הרבה פעמים את הפסוקים ויאמר ה' אל משה, ואף פעם לא התעוררה בי תשוקה שאזכה למדריגה של נבואת משה.

יש אנשים שהתשוקה שלהם היא, "ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי", הצער שלהם זה צער אחר, והשמחה שלהם זו שמחה אחרת, הכל הרבה יותר גבוה.

צער הצדיקים הוא על חסרון בכבוד שמים

בספר שמואל יש פרשה שלימה שיצאו למלחמה בפלישתים, וכתוב (שמואל א' ד, יח), "וינגף ישראל וכו' וארון אלוקים נלקח, ושני בני עלי מתו חפני ופינחס, וירץ איש בנימין מהמערכה ויבוא שילה וכו', ויאמר האיש אל עלי אנכי הבא מן המערכה ואני מן המערכה נסתי היום ויאמר מה היה הדבר בני, ויען המבשר ויאמר נס ישראל לפני פלישתים וגם מגיפה גדולה היתה בעם וגם שני בניך מתו חפני ופינחס וארון האלוקים נלקח, ויהי כהזכירו את ארון האלוקים ויפול מעל הכסא אחורנית וכו' ותשבר מפרקתו וימת".

עלי היה גדול הדור, ממוסרי התורה, ומספרים לו שכלל ישראל נחלו מפלה ונהרגו מהם במגיפה גדולה, בלי שום ספק זה כואב, ומוסיפים לספר לו ששני בניו מתו, ועדיין הוא לא מגיב, אבל כשמספרים לו שארון האלוקים נלקח, אז ויפול מעל הכסא ותשבר מפרקתו, ואחרי זה כתוב גם על כלתו אותו דבר, וכשנולד בן היא קראה לו על שם האסון הגדול, לא של בעלה ולא של גיסה ולא של חמיה, אלא "אי כבוד, לאמור, גלה כבוד מישראל אל הלך ארון האלוקים", זה מדריגות.

יש אנשים שכשיספרו להם שהם איבדו את נכסיהם וכדו', הם ימותו מרוב צער, ויש אנשים שכשיגידו להם שנלקח ארון האלוקים, זה שקול כנגד הכל, אדם יכול להגיע לכזו מדריגה שזה כואב לו.

בכח חטאי האדם להשפיל את רצונותיו לתאוות העולם הזה בלבד

ביום כיפור קטן אומרים בידוי של ר' ניסים גאון, "על איזה מהם אתוודה ועל איזה מהם אבקש, על הכלל או על הפרט", מה פירוש המילים "על הכלל", הרי אנחנו הולכים להתוודות על העבירות ומפרטים שיש ישנות וחדשות ויש נזכרות ונשכחות וכו', ולהתוודות על כל העבירות זה כלול כבר בפרט.

"מיד חמד משה לאותה מיתה"

במיתת אהרן כתוב ברש"י (במדבר כ, כו), "והפשט את אהרן את בגדיו, אמר לו הכנס למערה ונכנס, ראה מיטה מוצעת וגר דלוק, אמר לו עלה למיטה ועלה, פשוט ידיך ופשט, קמוץ פיך וקמוץ, עצום עיניך ועצם, מיד חמד משה לאותה מיתה".

ובסוף פרשת האזינו (דברים לב, ג), בשעת פטירתו של משה רבינו, הקב"ה אמר לו, "ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך", וברש"י, "באותה מיתה שראית וחמדת אותה", היתה כאן איזו מיתה שמשה רבינו נתאוה לה והקב"ה הבטיח שיתן לו.

ואמרו הרבה מגדולי ישראל, שלא ייתכן שמשה רבינו נתאוה לדבר אחר חוץ מרצונו יתברך, וכשכתוב שמשה רבינו נתאוה למשהו, בעל כרחך שהיה בזה קיום של מצוה.

בדרך כלל, גם אדם שכל ימיו יעסוק בתורה ובמצוות, אבל עצם ההסתלקות שלו מהעולם זה דבר שנעשה מאליו, אבל אצל אהרן, הקב"ה זיכה אותו שכביכול הוא עצמו ישתתף במיתתו, הוא נצטווה, עלה למיטה ועלה, פשוט ידיך ופשט, עצום עיניך ועצם, כביכול זכה שגם הפטירה שלו תהיה קיום מצוה.

ומשה רבינו השתוקק שגם הוא יזכה לזה, כיון שכל חפצו ומגמתו זה לעשות רצונו יתברך, הוא רצה שאפילו החלקים שאצל שאר בני אדם נעשים ממילא, אצלו הם יהיו עשיית רצונו, והקב"ה אכן זיכה אותו כך, "ומות בהר", אני נותן לך מצוה למות, שכל החיים יהיו מקשה אחת של רצונו יתברך, עד זיבולא בתרייתא, עד ועד בכלל.

"תאוות הצדיקים להפק רצון מה"

כלפי מה הדברים אמורים, כמוכן לא מדברים אף פעם על משה רבינו ואהרן הכהן, אבל ממנו ניקח לעבוד את ה'.

יש חמדות ויש תאוות, וגם לצדיקים יש חמדות ותאוות, לשון רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א, מב), "ותאוות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מה", אדם יכול להגיע ולרומם את עצמו, לשנות את התשוקות ואת החמדות שלו, שהרצונות והשאיפות והמחשבות והתאוות שלו יהיו "לעשות רצונך אלוקי חפצתי ותורתך בתוך מעי" (תהילים מ, ט).

אנחנו יודעים מעט מן המעט ממה שמתגלה לפעמים אצל גדולי ישראל, פעם ראיתי תיאור, איך היתה נראית אפיית המצות אצל הבריסקער רב, [אנחנו לא יודעים מי זה הבריסקער רב, כשר' חיים שמואלביץ הספיד אותו, הוא אמר, אם היו שואלים אותי איך היתה נראית קריאת שמע של הרמב"ן הייתי אומר שאני לא יודע, אבל את הקריאת שמע של הבריסקער רב ראיתי...], אותו אדם שהיה בעצמו גברא רבה מתאר את החרדה שהיתה עד האפייה, ואת הצהלה והשמחה שהשתפכה על פניו של הבריסקער רב כשהיה בטוח שהמצות יצאו כדיו.

כמדומני, "על הכלל" פירושו איפה אני עומד, מה המדריגה שלי, מה משמח אותי ומה מצער אותי, למה אני משתוקק, מה התאוות שלי ומה הרצונות שלי, האם בוער בקרבי לדעת את כל התורה כולה, האם לעשות רצונך אלוקי חפצתי, או חלילה משהו אחר.

יש את העבירות והחטאים, אבל יש את מה שזה עושה לאדם, זה מוריד אותו ועושה אותו כבהמה, ההשתוקקות שלו נהפכת להיות 'אני וחמורי נאכל באבוס אחד', מה שמעניין אותו זה א גוטע שטיקל קוגעל...

נדע, כל אחד ואחד יכול, אם כך כתוב, אז אנחנו יכולים להגיע לשם, וצריכים להתוודות על זה, ולהתבייש שדברים כאלו מעניינים אותנו, שיש בכלל דבר שתופס מקום חוץ מתורה ומצוות, חוץ מעבודתו יתברך.

עובדות מגודל תשוקתם של גדולי ישראל לכל השגה בתורה

קשה לפרט, אבל כולנו יודעים איזה חיים היו לגדולי ישראל, מה שבער בקרבם זה עוד רגע של תלמוד תורה, עוד משנה, עוד ידיעה קטנה, הגאון אמר שיש לו שני דברים קשים שנשארו לו בכל התורה כולה, ואם יש אדם אחד אפילו בקצה העולם שיכול ליישב אותם, הוא היה הולך אליו רגלי.

יש מעשים ידועים על הרב שך, שכשהיתה לו קושיא הוא לא ישן לילות שלמים, הוא לא הבין איך אפשר לישון. שמעתי מבחורים שלמדו בפוניבז' שהיו בשעת מעשה, שהוא עלה לבית מדרש בשתים בלילה וחפש בחור שיוכל ליישב משהו שקשה לו, והיו שם כמה בחורים וכל אחד ניסה להגיד תירוץ אבל אף אחד לא הניח את דעתו, למחרת הוא לא היה בשחרית ביישיבה, ובסוף סדר א' הוא הגיע וקרא לאותם בחורים ואמר להם, מה עשיתם אחרי הקושיא, הלכתם לישון, אני לא יכלתי לישון, ברגע שהגיע הזמן התפללתי, ומיד נסעתי לירושלים לשאול את הבריסקער רב, [באותם ימים זה היה טירחה של כמה שעות נסיעה].

מה אני מוכן להקריב, כמה כואב לי אם אני לא יודע תוס', וכמה אני מוכן להשקיע, זה גרסה נפשי לתאבה אל משפטיך בכל עת, לא יודעים פשוט בגמ' לא הולכים לישון, לכל אחד יש את הדברים שלא מניחים לו לישון, יש את "השובע לעשיר איננו מניח לו לישון", לכל אחד יש את הצרות שלו שאינן מניחות לו לישון.

ר' שלמה איגר עסק בסחורה, והיה לו שותף, והיה להם משפט על הרבה כסף, ואותו שותף היה מוטרד מהמשפט, יום לפני המשפט הוא הסתובב בבית ולא יכל לאכול ולישון, אז הוא הלך לדבר עם ר' שלמה איגר שגם נתון באותה צרה, אולי תסתדר איזו עצה ביניהם.

כשהוא הגיע לבית של ר' שלמה איגר, הוא מצא אותו יושב ולומד, הוא נכנס אליו ושאל, ילמדנו רבינו, איך אתה מסוגל ללמוד, שכחת שיש לנו משפט, זה לא צרה צרורה? ענה לו ר' שלמה, ודאי שזה צרה, אבל לא לדעת את התוס' זה צרה פי כמה וכמה, אז הצרה הזאת בטלה באלף.

ודאי שיש לו גם צרות ובעיות, יש לו את כל מה שיש לשני, אבל הצרות הם אחרות, הצרות שלו זה לדעת את התוס', לדעת בבלי וירושלמי, גרסה נפשי לתאבה, מיתה שחמדת לה, למה הוא משתוקק, לעוד מצוה.

ר' אהרן קוטלר היה בירושלים באחת המלחמות, ופתאום נשמעה אזעקה והיו צריכים לשכב על הריצפה, נפלו פגזים והיתה סכנת נפשות, ואדם ששכב לא רחוק ממנו, זכה לשמוע מה שהוא התפלל כשהיה נתון בסכנת חיים, "רבש"ע אני רוצה עוד ללמוד", יש לו בית ואשה, יש לו משפחה ונכדים, הוא ודאי רוצה לחיות, אבל מה כואב לו? שהוא רוצה ללמוד! ואדם שרוצה כך, זה חיים! זה מגדלתו ומרוממתו!

וכלנו יכולים להגיע לזה, האדם נפעל לפי פעולותיו, "דברי תורה כל זמן שאדם ממשיך בהם הוא מוצא בהם טעם" (עירובין נד, ב), כמה שיותר

תלמוד תורה זה יותר טעם יותר השתוקקות ויותר דביקות, יותר פרישה מעבירות זה פחות רצון ופחות תאוות.

היצר עושק מהאדם ההנאה ברוחניות ע"י שמושכו לענייני העוה"ז

שמעתי פעם מאדם גדול, כתוב בפסוק (תהלים קיט, קכב), "עורב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים", הפשט, יש לאדם אפשרות שיהיה לו טעם, שיהיה לו עולם הזה, שיהיה לו גישמאק מלימוד התורה הרבה יותר ממה שיש מתאוות האכילה ומשאר התאוות, אבל היצה"ר בא ולוקח את התאוה ומשקיע אותה בדברים אחרים, ועל זה מבקשים שהזדים לא יעשקו אותנו.

אדם צריך לדעת, אם הוא ילך וימלא את התאוה בדברים אחרים, הוא יאבד את התאוה ברוחניות, או הא או הא, ביחד זה לא הולך, א"א להתאוות גם לזה וגם לזה, "אל יעשקוני", האמת היא שאותו גישמאק ועוד יותר יהיה לי מתוס', אבל היצר הרע מפתה את האדם שילך אחרי הענין הזה, והעולם הזה גישמאק וכו' וכו', תדע, חוץ ממה שאתה מפסיד פה, אתה מפסיד גם שמחר בתוס' לא יהיה לך את התאוה.

היצה"ר עושק אותנו, אם אדם היה יודע שאותו גישמאק שיש לו פה יהיה לו הרבה יותר ברוחניות, האם הוא היה ממיר את זה? וגם בעוה"ז זה כך, "פדני מעושק אדם" (תהלים קיט, קלד), כתוב ברש"י, "מיצר הרע העושק את הבריות", הוא עושק וגוזל אותנו מכל טוב, הוא לוקח לנו גם את העוה"ז וגם את העוה"ב, כמו שכתוב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה), "עד שיאבדך בשני העולמים וישרשך משני המעוננים".

ביד האדם לרומם עצמו שתשוקותיו יהיו בלתי לה' לבדו

ואנחנו יכולים שהעולם הזה שלנו יהיה אחרת, שההתעניינות שלנו תהיה גבוהה קדושה טובה וטהורה, שהחיים יהיו מלאים תענוג אמיתי.

כתוב באבות דרבי נתן (פ"א מ"ז), "מזמור שיר ליום השבת, יום שכולו שבת, שאין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם, וניזונין מזיו השכינה, שנאמר, ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו", אדם יכול בהאי עלמא להיות ניזון מאכילה ושתיה אחרת, הוא יכול להיות שבע מתוס' ורמב"ם, הוא יכול להיות שבע מסדר חזק, הוא כבר לא משתוקק לדברים אחרים, הוא לא רעב ולא צמא.

שמעתי פעם, "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה" (תהלים סג, א), דוד המלך בורח משאול, הוא רדוף ונתון בסכנת נפשות, וכשהוא נמצא במדבר שאין שם לא אכילה ולא שתיה, מה הוא אומר, "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים", זה ארץ ציה ועיף בלי מים, אבל הצימאון שלי הוא "צמאה לך נפשי", וזה גובר ומשכח כל צמאון אחר.

שנזכור, האדם נפעל לפי פעולותיו, אנחנו יכולים לרומם את עצמינו, מובטחים אנו מפי חז"ל, "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ומגדלתו ומרוממתו", עסק התורה מוריד מהאדם את העול והחושי של תאוות ורצונות העוה"ז, ומלביש עליו את העול והנועם של נועם ה', של הגישמאק של תורה ומצוות, של "לעשות רצונך אלוקי חפצתי".

נמצאים קרוב לסוף הזמן, נזכור, ככל שמתקרבים לסוף הזמן הלימוד אמור להיות הרבה יותר גישמאק, אחרי שלמדו כבר חודשיים את המסכתא ונכנסו לעניינים כל יום שעובר צריך להיות מוסיף והולך, אבל יש יצה"ר, והוא מתלבש דווקא איפה שההצלחה נמצאת, ואם אדם רוצה לקנות את המסכתא, עכשיו זה הזמן, לא לתת לו לגזול לנו את זה.

הקב"ה יתן, שנצל את הזמן שנשאר לנו, לקנות את המסכתא, ולסיים את הזמן כמו שצריך, ושנזכה באופן כללי, שהידידי שלנו "על הכלל" בערב ר"ח הבא יהיה אחרת, שהמדריגה שלנו וההשתוקקות שלנו יהיו אחרים מאיך שהיו בער"ח הקודם, ונזכה כולנו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

לזכות
שלמה זלמן בן טוביה הי"ו
לדיווג הגון

לעילוי נשמת
הגאון ר' דוד בן הגאון ר' אברהם צ"ל
גלב"ע ג' חשוון

לזכות
שלמה זלמן בן טוביה הי"ו
לדיווג הגון

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכדו"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com

דברי השירה

ויזכר משה באוני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת חוקת

אם הזה על טהור - הוא נטמא. ועל זה אמר שלמה המלך "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", שזה חידוש גדול במצוה של פרה אדומה.

והנה מדין זה עלינו ללמוד, על כל מה שקורה לנו שאנחנו לא מבינים באמת מה טוב לנו ומה לא טוב לנו, וצריך לדעת שהכל זה כפי רצונו של הקב"ה, ולפעמים לאדם נראה שעל ידי שיעשה פעולה מסוימת הוא יצליח, אבל האמת שזה רק אם כך יגזר עליו שיצליח, ואפילו שהוא לא מבין למה הוא לא מצליח, האמת היא שכך נגזר עליו וכך יהיה.

ומספרים שהיה בחור מבוגר שמאוד אהב לאכול בצל, וזה גרם שכל הזמן היה נודף ממנו ריח, וכל פעם שהיה נפגש עם הצעה לשידוך זה היה יורד כיון שהריח היה ממש לא נעים, והבחור לא הסכים להפסיק באכילת הבצל, ואמר שהוא מוכן רק למי שתמצא לחיות עמו כך..., עד שמצאו בחורה שלא היה לה חוש הריח, והפגישו ביניהם, וזמן קצר לאחר שהתחילה הפגישה הבחורה עזבה בפתאומיות, והבחור היה מאוד מאוכזב וחשב שגם היא לא רצתה להמשיך איתו, אמנם כבר בערב הודיע האבא שהם מוכנים לסגור את שידוך, והסביר שבתו סיפרה שכמה דקות לאחר שהתחילה הפגישה היא הרגישה שיורדים לה דמעות, והיא בטוחה אם כן שזה 'שידוך שמימי', ושזה מראה על נשמות מתאימות.

מהסיפור הנ"ל אנו לומדים שיש דבר שלאחד זה שלילי ולשני זה חיובי, ודוקא מה שרע לאחד יכול להביא את הישועה לשני, וכמו שמצינו בהזאת דם הפרה שעל הטמא טהור ועל הטהור טמא, והכלל בזה שאנחנו לא מבינים מה טוב לנו והכל כפי מה שנגזר על האדם. ובאמת בכל מה שקורה לאדם יש תמיד צד שהוא יכול להסתכל על זה לראות את הטובה שיש בזה, וגם אם הוא לא מבין, אם הוא יתבונן הוא יכול למצוא עד כמה זה יכול להיות טוב בעבורו.

.....

להתחבר רק עם חברים טובים

"ואסף איש טהור..." (ט"ו - ט).

במסכת פרה (פ"ג מ"ז) כתוב 'ומטמאים היו את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקים שלא יהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית', ומבאר שם רבי עובדיא מברטנורא שהצדוקים היו דורשים שהרי כתוב בפסוק "ואסף איש טהור", א"כ הכוונה שיהיה טהור לגמרי שהעריב שמשו, אבל חכמים קבלו דטהור היינו טהור לאכילת מעשר שני קאמר, והיינו טבול יום עוד קודם שהעריב שמשו שגם הוא כשר לשריפת הפרה, ולכן היו מטמאים אותו כדי להוציא מדעת הצדוקים.

ומרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (אהע"ז ח"ב י"א) הקשה שהרי יש כמה וכמה מקומות שהצדוקים חלקו על חכמים, ולא מצינו שתיקנו תקנה מיוחדת כדי להוציא מדעת הצדוקים, וכמו לגבי הקרבת קרבן העומר שלפי הצדוקים זהו ממחרת השבת שאחרי הפסח, וחכמים קבלו שהכוונה לאחר יו"ט, ואין שם תקנה מיוחדת כדי להוציא מדעת הצדוקים, ומה הטעם שכאן יש תקנה מיוחדת כנגד הצדוקים.

ומבאר, שכאן הצדוקים באו להחמיר יותר מחכמים, ובזה יש חשש יותר משאר המקומות שיבאו האנשים להחמיר והוסיף צדקות על עצמם, שהרי גם לדעת חכמים כ"ש שטהור לגמרי כשר, ולכן היה

סגולות לזכור בלימוד תורה

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר" (י"ט - ב').

ידוע להעיר שהרי הפרשה כאן מדברת על מצות פרה אדומה, ואם כן היה צריך להיכתב "זאת חוקת הפרה", ומה הטעם שנכתב "זאת חוקת התורה"?

ושמעתי בשם הגה"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל, שמצינו בש"ס ב' דברים לעשות כדי לזכור את התורה, בגמ' חגיגה (דף ט' ע"ב) איתא שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו למאה ואחד פעמים, ומבואר שעל ידי ריבוי החזרה שוב ושוב זוכים לזכור את התורה וכל פעם שמוסיפים לחזור כך זוכרים יותר טוב, ובגמ' עירובין (דף נ"ד ע"א) איתא 'נאמר כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפה', והיינו שיש סגולה מיוחדת כדי לזכור את התורה על ידי שאומרים בפה את הלימוד, ולא לומדים במחשבה בלבד.

ועל פי זה ביאר כוונת הפסוק כאן, ש"זאת חוקת התורה", מרמז שיש ב' דברים שנצרך לאדם לעשות כדי לזכות שהתורה תהא "חוקת" מלשון חקוקה, דהיינו שהתורה תהא חקוקה בלבו של האדם, והם "אשר צוה" שצוה בגימטריה מאה ואחד, והיינו הדבר הראשון שנצרך זה ריבוי החזרות שוב ושוב, והדבר השני זהו "לאמר" דהיינו שיאמר בפה את מה שלומד, שזה סגולה שיזכה לזכור את התורה.

ויש להוסיף בזה, שבתנא דבי אליהו (כ"ה) איתא 'מכאן אמרו, יש בו באדם דברי תורה יפרנס לאחרים, כדי שתרבה חכמתו בידו, ומוסיפין לו עליה, כל העושה כן אינו נמנע מטובה העתידה לבוא עליהן לישראל לימות המשיח', ומבואר שהרוצה שתתרבה חכמתו הוא יכול לזכות בזה על ידי שילמד את התורה לאחרים, וגם זה מרומז במלה "לאמר" שעל ידי שיאמר לאחרים כך יזכה שתתרבה חכמתו.

[ובגמ' קדושין (דף פ"ב ע"ב) איתא 'אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, ואוי לו למי שבניו נקיבות', וידוע השאלה למה נקטה הגמ' 'אוי לו למי שבניו נקיבות', ולא 'בנותיו נקיבות', ובמאירי שם עמד על"ז וכתב 'אוי לו למי שבניו נקיבות -] שהזכרים פחותים וחסירים, ואשרי מי שבניו זכרים שנמצא בהם השלמות המכוון בהם', והיינו שיש זכרים שהם פחותים ממעלתם ונראים כנקיבות ע"י שמתעסקים בחיצוניות וביופי.

ופעם שמעתי מהרב הצדיק רבי אלכסנדר פויערשטיין זצ"ל מנהל תלמוד תורה 'יסודי התורה' בלונדון שיש לומר מכאן רמז, שהנה כשרוצים לדבר על דברים חדשים שמתרחשים בעניני דעלמא זה נקרא 'חדשות' - בלשון נקבה, אבל להבדיל בדברי תורה זה נקרא 'חידושים' בלשון זכר, ויש רמז מדברי הגמ' ש'אשרי מי שבניו זכרים' שהם מדברים בלשון זכר ואומרים 'חידושים', דהיינו שמדברים בדברי תורה, ו'אוי לו למי שבניו נקיבות' שהם מדברים בלשון נקבה ואומרים 'חדשות', דהיינו מילי דעלמא.

.....

כל אחד יש לו השגחה פרטית אישית

"והזה הטהר על הטמא" (י"ט - ט).

בגמ' יומא (דף י"ד ע"א) מבואר לדעת רבי עקיבא שלומדים מהפסוק "והזה הטהר על הטמא" שדוקא אם הזה על טמא - הוא נטהר, אבל

צריך תקנה מיוחדת להוציא מדעת הצדוקים ודווקא טמאו את הכהן השורף את הפרה.

והנה יש שני דרכים ליציה"ר כשמגיע להכשיל את האדם, האחד על ידי שנדמה לאדם כחבירו שרוצה לעזור לו והאדם לא שם לב ונכשל, והדרך השניה שהיציה"ר נראה לו כאויב וכשונא שמגיע להילחם איתו, וזה מרומז בתהילים (ק"ח - ז') "ה' לי בעזרי ואני אראה בשנאי", שיש צורה ליציה"ר של "עוזר" ויש צורה של "שונאי", וצריך לדעת שבאופן שהוא מגיע בבחינה שהוא עוזר לאדם ונדמה לו כחבירו - הרבה יותר קשה להנצל ממנו ולזה צריך סייעתא דשמיא מיוחדת, ולכן בפסוק כתוב "ה' לי בעזר", שכנגד העוזר חייבים לסייעתא דשמיא, משא"כ כשהוא מגיע בבחינה של שונא שהוא ניכר, וידוע אזי יותר קל להינצל ממנו.

ובשבת שעברה היה היארצייט של מרן הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל, שהיה מזהיר תמיד להתרחק מחברים שמשפיעים לרעה, שלפעמים הם נראים כחברים שרוצים לעזור לאדם, אבל האמת שזה גרוע ביותר והם מקלקלים את האדם רח"ל.

מיתת נשיקה לא מטמא

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (י"ט - ד').

בגמ' שבת (דף פ"ג ע"ב) כתוב, אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. אמר ריש לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל.

והפנים יפות הקשה שהרי בגמ' שבת (דף ל' ע"א) מבואר שבשעה שאדם עוסק בתורה אין מלאך המוות יכול להורגו, כמבואר שם במעשה דדוד המלך, ואם יש חיוב לעסוק בתורה אפילו בשעת מיתה איך יתכן שהוא ימות מאחר שמלאך המוות לא יכול למי שעוסק בתורה.

ומתוך, שמבואר ברמב"ן כאן [וכ"כ ברבינו בחיי] שהטעם שצדיקים לא מטמאין בטומאת מת, כיון שהם לא מתו על ידי מלאך המוות אלא במיתת נשיקה, ומבואר שיש ב' סוגי מיתות, הראשון ע"י מלאך המוות, והשני מיתת נשיקה, ולפ"ז כתב הפנים יפות, שדוקא המיתה שע"י מלאך המוות לא יתכן בשעה שעוסק בתורה משום שמלאך המוות לא יכול לו, אבל מיתת נשיקה שייכת גם בשעה שעוסק בתורה.

ולפ"ז יש לומר, שמה שכתוב בשו"ע (י"ד סי' של"ט סעי' ה') שנוהגים לשפוך את המים שהיו בשכונת המת, מבואר בנו"כ שם שהטעם בזה כיון שמלאך המוות מטיל במים את טיפת דם המוות, וא"כ כ"ז דוקא במי שמת במיתה שע"י מלאך המוות, אבל במי שמת במיתת נשיקה אין את הסיבה הזאת וא"צ לשפוך.

הבגדים שהלביש אהרן הכהן לא לעזר בנו

"והפשט את אהרן את בגדיו" (כ' - כ"ו).

וכתב הספורנו, והפשט את אהרן - אותם בגדים הראוים לכהן גדול יותר על כהן הדיוט, והלבשתם את אלעזר - שהיה לבוש ד' בגדי כהן הדיוט, ובכן נשאר אהרן בד' בגדי כהן הדיוט לבוש הבדים כמו שהיה ענינו בהכנס לפני ולפנים וכענין הראות מלאכי אלקים לעבדיו.

ומבואר שמשם רבנו הפשיט מאהרן הכהן רק ד' הבגדים המיוחדים לכהן גדול שהם הציץ החושן המעיל והאפוד, אבל את הבגדים שיש לכל כהן הדיוט שהם המצנפת, הכתונת, האבנט והמכנסים, נשאר על אהרן הכהן, ואלעזר היה כבר לבוש בד' הבגדים הללו כמו כל כהן הדיוט, ומשה רבנו הוסיף עליהם רק את הד' בגדים שהוריד מאהרן הכהן.

ויש להעיר בדבריו, שהרי הכתונת של הכה"ג היתה כתונת תשבץ שהיא יותר חשובה מהכתונת של כהן הדיוט, והרי אלעזר היה צריך כעת ללבושה ואיך הספיק לו מה שלבש לפני כן, [ועי' ברמב"ם פ"ח מהל' כלי המקדש ה"ט וזבנו"כ שם].

עוד יש להעיר שהרי איכא למ"ד (יומא דף ו' ע"א) שאבנטו של כהן גדול לאו היינו אבנטו של כהן הדיוט, ואם כן גם את זה אלעזר היה צריך לשנות.

עוד יש להעיר, שהרי לכהן גדול היה מצנפת שהיא שונה מהמגבעת שיש לכהן הדיוט, וא"כ גם את זה אלעזר היה צריך לשנות, וצ"ע בכ"ז.

.....

הזכרת יציאת מצרים ונסי נחל ארנון

"על כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון" (כ"א - ד').

כתב רש"י, כשם שמספרים בנסי ים סוף, כך יש לספר בנסי נחל ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים.

ולכאורה יש להעיר היכן אנו מזכירים את נסי נחל ארנון, והרי רש"י כתב שכשם שמזכירים נסי ים סוף כך מזכירים נסי נחל ארנון.

ושמעתי בשם ידידי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א, שאכן אנו מזכירים את נסי נחל ארנון כל יום וכל שבת וכל חודש, שכל יום בפסוקי דזמרה אומרים בשירת הים בשעה שמזכירים את קריעת ים סוף "עד יעבור עמך ה'", ושם כתב רש"י 'כתרגומו', והתרגום שם כתב 'עד דיעבר עמך ה' ית ארנונא', והרי מבואר שמזכירים כל יום את נסי נחל ארנון.

ויש עוד מקום שמזכירים כל יום, שהגמ' בברכות (דף נ"ח ע"א) דורשת את כל הפסוק שאומרים ב'ויברך דוד... לך ה' הגדולה והגבורה..., ושם איתא 'וההוד' - זו מלחמת נחל ארנון, שנאמר "על כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב בסופה...", והרי מקום נוסף שמזכירים כל יום יחד עם נסי קריעת ים סוף את נסי נחל ארנון.

וגם בכל שבת מזכירים את נסי נחל ארנון, כמבואר בגמ' ראש השנה (דף ל"א ע"א), ששירת הלויים בבית המקדש במנחה של שבת היתה 'אז ישיר, ומי כמוך, ואז ישיר', ופירש רש"י שם 'אז ישיר - שירת הים עד מי כמוכה, ומי כמוכה - עד סוף השירה, ואז ישיר - ישראל, דעלי באר' (במדבר כ"א), והיינו שכל מנחה בשבת היו הלויים שרים להדיא את השירה שכתוב כאן שנאמר "על נסי נחל ארנון".

וכן בכל חודש בקריאת ההלל בראש חודש, בפרק של 'בצאת ישראל ממצרים', אומרים 'ההרים רקדו כאלים', וביאר הגר"א שהכוונה על נחל ארנון.

וגם בליל הסדר שזהו הלילה שמזכירים בו את נסי יציאת מצרים וים סוף, אומרים את ההלל, שמוזכר שם את נסי נחל ארנון כנ"ל. ומצינו אם כן, שמזכירים כל הזמן יחד עם נסי ים סוף את נסי נחל ארנון וכמו שהבאנו.

.....

עמון ומואב טיהרו בסיחון

"כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב... (כ"א - ו').

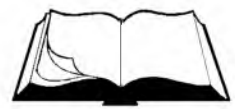
וכתב רש"י, למה הוצרך להכתב, לפי שנאמר "אל תצר את מואב", וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל.

ושמעתי בשם מרן הגאון רבי ליב גורביץ זצ"ל ר"י גייטסהעד, שאפשר לפרש עפ"ז את מה שכתוב בתהילים (קל"ו - כ"א, כ"ב) "ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו, נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו", שלכאורה צריך ביאור מהו כפל הלשון, אמנם להנ"ל אפשר לפרש, שחשבון שהיתה שייכת למואב הקב"ה הביאה נחלה לסיחון, ושוב ממילא כיון שכבר היתה שייכת לסיחון שייך שתהא נחלה לישראל כיון שכבר לא שייך למואב, וזה הפסוק מרמז שתחילה הביא ארצם לנחלה והיינו לסיחון, ואח"כ נחלה לישראל עבדו וא"ש.

השבוע ר"ח תמוז, וכידוע תמוז זה ר"ת זמני תשובה ממשמשים ובאים, ויה"ר שכל אחד במקומו יזכה להתעלות מעלה מעלה ולהתקרב להקב"ה, ונזכה בקרוב לישועת השם כהרף עין, ולביאת משיח צדקינו, במהרה בימינו אמן.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

9

תמוז תשפ"ב

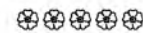
שאלות המצוות

גליון 472

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

מי נטילה לתוך כלי אוכל

▲ **שאלה:** האם אפשר להשתמש בכלי אוכל כדי לשפוך לתוכו מי נטילה של הבוקר?
תשובה: מותר להשתמש בכלי אוכל אף שיש רוח רעה על המים, מאחר ושוטפים אותו אחר כך (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

אמר "ברוך שם" מיד לאחר ברכת תפילין "של ראש"

▲ **שאלה:** לבש תפילין של ראש, ולפני שהניח על ראשו בירך "על מצות תפילין" ומיד אמר "ברוך שם..." לפני שהניח את התפילין על ראשו, מה הדין?
 ומה הדין אם שמע קדיש לאחר הנחת תפילין של ראש לפני שאמר "ברוך שם..."?
תשובה:

א. כיון שהפסיק בין הברכה להנחה הר"י נחשב לברכה לבטלה, וצריך לחזור ולברך, והעולם נכשלים בזה (משנ"ב שם ס"ק כ"א).
 ב. מי שבירך "על מצות תפילין" והניח תפילין של ראש, ולפני שהפסיק לומר "ברוך שם" שמע קדיש, יענה עם הציבור "אמן" יהא שמיה רבה" ויכוון בזה גם כנגד "ברוך שם כבוד" (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל, "שיח הלכה" סי' כ"ה אות מ"ד והערה ה', "ביאורים ומוספים" שם הערה 30).

עניית 'אמן' על ברכת "של ראש"

▲ **שאלה:** שומע את חברו מברך "על מצות תפילין", האם לענות 'אמן', או שמא זה ספק ברכה לבטלה, ובפרט בן ספרד או הנוהג כמנהג הגר"א שלא מברך כלל על תפילין של ראש, האם יכול לענות 'אמן' לברכה זו?

תשובה: יש שמסתפקים בזה (פמ"ג סי' כ"ה א"א ס"ק יז), ולמעשה כתב ב"ביאור הלכה" (סי' רט"ו סעיף ד' ד"ה ואסור), שאם אחד מברך כפי דעה שלא הודחה לגמרי מן הפוסקים אין איסור לענות 'אמן'.

עניית דברים שבקדושה לפני ברכות התורה

▲ **שאלה:** המגיע לבית הכנסת, ולא אמר עוד ברכות התורה ושומע קדיש וקדושה, האם מותר לו לענות להם בדברים שבקדושה?
תשובה:

א. אם הציבור אומרים קדושה, יכול לענות עמהם (ספר "קצות השולחן" סי' ה' סעיף ח', ובספר "משמר הלוי" סי' ס"ו הביא בשם מרן הגר"י סולוביצקי זצ"ל שהסתפק בזה).

ב. לענין אמירת י"ג מידות קודם ברכות התורה, לפי דעת הגר"א יש להקל (הורא בשעה"צ סי' מ"ו ס"ק כ"ג), (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, "אשי ישראל" סוף הספר תשובה כ"א).

ג. לענין נשיאת כפיים קודם ברכות התורה, הורה הגר"ש"י אויערבך זצ"ל שיכול הכהן לשאת את כפיו ("הליכות שלמה" פרק י' ה"ד).

ד. נכנס לבית הכנסת, והציבור קורא "שמע", צריך לקרוא עמהם פסוק ראשון אפילו קודם ברכות התורה, כיון שאינו אומר את הפסוק לשם לימוד, ויהיה שלא יאמר יותר מהפסוק הראשון (משנ"ב סי' ס"ה ס"ק ח').

ה. מותר לומר "מודה אני" לפני ברכות התורה (משנ"ב סי' א' ס"ק ח').

ו. הנוהגים לומר פסוקים קודם עטיפת טלית והנחת תפילין, יאמרו קודם את ברכות התורה ("כף החיים" סי' ח' ס"ק ו').

ז. העומד לפני סוף זמן קריאת שמע וחושש שאם יקדים לברך ברכות התורה לפני שיקרא קריאת שמע יעבור זמנה, יקרא קריאת שמע

בלא שיברך תחילה ברכות התורה ("ארחות רבינו" ח"ג בעמ' ר"ג בשם ה"חזון איש").
 ויש סוברים שאם יספיק לקרוא קריאת שמע כזמן הגר"א, יברך תחילה ברכות התורה (ספר "דעת נוטה" עמ' קצ"ב בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

צירוף אונן למנין ולקדיש

▲ **שאלה:** האם אפשר לצרף אונן למנין?

תשובה: כיון שאונן פטור מתפילה, אינו מצטרף למנין ואי אפשר לומר קדיש וקדושה אם יש רק תשעה אנשים בלעדיו (משנ"ב סי' נ"ה ס"ק כ"ד), אולם לקדיש שהאונן אומר על הנפטר, כיון שנהגו שהאונן אומר קדיש מצטרף למנין לענין זה (ספר "גשר החיים" ח"א פרק י"ח אות ב' ס"ק ג').

עומד מאחורי ארון הספרים, האם מצטרף למנין

▲ **שאלה:** ארון ספרים עומד קרוב לכותל (ולא מגיע לתקרה), ויש תשעה אנשים בבית הכנסת והעשירי עומד בין הארון לכותל, האם מצטרף למנין?

תשובה: אם יש תשעה במקום אחד, ואחד מאחורי וילון שפורסים לצניעות, כתב המשנ"ב (סי' נ"ה ס"ק מ"ט) שמצטרפים וכ"ש ארון ספרים בטל לחדר אפילו שהוא גבוה, וכמבאר בשו"ע (שם סעיף י"ט) לענין תיבה של שלח ציבור שבטל לבית הכנסת, שעיקר בית הכנסת לקבץ את כל הנמצאים בתוכו, ואפילו מי שעומד מאחורי ארון מצטרף למנין (שו"ת "שלמת חיים" או"ח סי' מ"ט).

נולד בין השמשות, מתי נעשה בר מצוה

▲ **שאלה:** ילד שנולד בבין השמשות, מתי נעשה בר מצוה ומתי יש לערוך סעודת מצוה?

תשובה: כיון שהוא ספק אזלינן לחומרא בכל דבר שהוא דאורייתא, ויש לו דין 'גדול' מאתמול (משנ"ב סי' נ"ה ס"ק מ"ב), ולענין זמנה של סעודת בר מצוה, כיון שמדין ספק דאורייתא מתחייב בכל המצוות כבר מהיום הראשון, א"כ יום זה הוא הגורם את חובו מן התורה בעול המצוות, ועדיף לעשות את הסעודה ביום הקודם (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' כ"ו).

הולך ברחוב ושומע קדיש או קדושה

▲ **שאלה:** ההולך ברחוב ושומע קדיש או קדושה מבית הכנסת, האם חייב לענות עמהם או לא?

תשובה: כתב בשו"ע (סי' נ"ה סעיף כ'): 'היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם (ר"ל בבית אחר רחוק לגמרי, משנ"ב ס"ק ס'), יכול לענות', עי' שם. משמע שאין חובה לענות מהם אלא מי שרוצה (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל ספר "אשי ישראל" פי' כ"ד הערה ס"ב), וכן משמע בלשון המשנ"ב (שם) שכתב שכל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים (וכן הורה הגר"ח קרליץ זצ"ל).

ויש סוברים שיש חיוב לענות (ספר "אשי ישראל" שם בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל בשם ה"חזון איש").

יצאו מקצתם באמצע תפילה קצרה

▲ **שאלה:** התפללו מנחה קצרה במנין (כפי שרגילים בכמה ישיבות) ויצאו מקצתם קודם קדיש "תתקבל", וכעת אין עשרה, האם יש לומר קדיש "תתקבל"?

תשובה: מבואר בשו"ע (סי' נ"ה סעיף ג') שאם התחילו בחזרת הש"ץ ויצאו מקצתם יכולים לגמור את חזרת הש"ץ, ואפילו אם יצאו בברכת "אבות" יאמרו קדושה בלי עשרה, שזה חלק משמונה עשרה, וממתי שאמר "ברוך אתה ד' נחשב שהתחיל ('אשל אברהם בוטשאטש'). ורק לאחר חזרת הש"ץ גומר גם את החצי קדיש וקדיש שלם שלאחריה (משנ"ב סי' נ"ה ס"ק יז), (וכן אומר ברכת "אלוקינו ברכנו בברכה המשולשת" בלי ברכת כהנים ממש, שכל זה שייך לתפילת שמונה עשרה, שם).

אבל אם יצאו באמצע תפילת לחש אסור להתחיל חזרת הש"ץ. אמנם

בתפילת ערבית, אם יצאו מקצתם באמצע תפילת לחש, יכולים לומר קדיש לאחר שמונה עשרה בלי עשרה (משנ"ב שם ס"ק כ"ב). לפי"ז ה"ה במתפללים תפילה קצרה ויצאו מקצתם, מסתבר שיכולים לומר לאחריו קדיש "תתקבל" אע"פ שאין חזרת הש"ץ, דומיא שמצינו בתפילת ערבית וכנ"ל (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, ספר "אשי ישראל" פרק ט"ז הערה קל"ז).

אמירת סוף הברכה בקול רם

◀ **שאלה:** כששליח ציבור מסיים את הברכה בקול, כגון "ברוך אתה ה' המעריב ערבים", האם יש לומר בקול גם את הקטע שלפני הברכה?

תשובה: אין זה כבוד הברכה שיאמר רק מ"ברוך אתה", אלא יאמר בקול גם את הקטע שלפני סוף הברכה (הגר"מ גריינמן שליט"א בשם ה"חזון איש"). וכן משמע בתוספות ישנים (יומא ע. ד"ה ובעשור, הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

כמה פעמים מקיימים מצות קידוש בשבת?

◀ **שאלה:** האם בכל פעם שמזכירים בשבת עניני שבת מקיימים מצות 'עשה' של "זכור את יום השבת לקדשו", או רק בפעם הראשונה כשמזכירים בתפילת שמונה עשרה?

תשובה: יש חיוב מן התורה לקדש את השבת, ולפי ה"מגן אברהם" (ס' רע"א) יוצאים בזה בתפילת שמונה עשרה, וכשבא אח"כ לקדש בבית, חייב לקדש על הכוס מדברין, ע"י שם (ע"י משנ"ב שם ס"ק ב'), ובכל זאת כל פעם שעושה קידוש או עוסק בשבת וקילוס של שבת, וכן כשאומר 'גוט שבת' או ה'שבת שלום' מקיים מצות 'עשה' מן התורה (קיומית) של מצות "זכור את יום השבת לקדשו" (משנ"ב ס' ש"ז בשם הש"ה).

וכמו כן כל פעם ששרים זמירות שבת בשולחן השבת, כשהזמירות מדברות על הקב"ה יש בזה שבח לד', וכשמדברות בעניני שבת מקיימים בזה מצות קידוש של שבת (הגר"ג אדלשטיין שליט"א).

ובעל שמקדש לאשתו בליל שבת, אף שיצא כבר חיובו מן התורה בתפילה, והאשה עדיין לא יצאה (ואף שיש לבעל קיום מן התורה, אבל אין זה 'חיוב' כמו האשה), אעפ"כ יכול להוציאה מדין ערבות, "דכל ישראל ערביין זה לזה" (שעה"צ שם ס"ק ט' בשם הגרע"א, אולם דעת ה"דגול מרבה" שאין ערבות מאיש לאשה, וע"ע פמ"ג שמשפוק בזה).

שימוש במי פה בשבת (הוספה לגיליון 467)

◀ **שאלה:** האם מותר להשתמש במי פה בשבת?

תשובה: אם משתמשים בהם כדי שיהיה ריח טוב בפה - מותר, שהרי מותר לתת ריח על גבי הגוף (ורק ע"ג בגד אסור, משנ"ב ס' שכ"א ס"ק כ"ה), אולם אם כוונתו לנקות את הפה מחיידקים אסור משום רפואה בשבת. והעיר, שהיות ובזמננו כולם משתמשים בזה אם לריח ואם כנגד החיידקים הר"י כמו מאכל בריאים ומותר (כעין מה שמבואר בשו"ע או"ח ס' שכ"ז סעיף א').

ועוד, מי פה לא עשויים לרפואה או כדי לסלק חיידקים, אלא לנקות את הפה, ועי"ז ממילא לא יבואו חיידקים, ואין זה נחשב לרפואה, ועוד שחיידקים בפה לא נקראים חולי, ולכן מותר להשתמש בהם בשבת.

מילה שלא בזמנה ביו"ט שני של גלויות בארץ ישראל?

◀ **שאלה:** בן חו"ל שנמצא בארץ ישראל ויש לו בן למולו באופן שאינו דוחה יו"ט של גלויות (כגון מילה שלא בזמנה), האם מותר למסור את בנו למולה בן ארץ ישראל (שאצלו הוא יום חול), ולעשותו שליח למול, או שמא כיון שהוא אסור למולו, אי אפשר למנות עליו שליח?

תשובה: מסתבר שלא רק שרשאי לעשות כן, אלא מצוה לתת לבן ארץ ישראל למול כדי לא לעכב בעוד יום את מילתו (ספר "יו"ט שני כהלכות"ו פרק י"ב הערה ח' בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל).

ויש לדון, שהרי מצאנו פלוגתת הפוסקים אם מותר לבן חו"ל שנמצא בארץ ישראל לומר לבן ארץ ישראל לעשות מלאכה עבורו (ע"י "שערי תשובה" ס' תצ"ו ס"ק ב' שפליגי בזה ה"ברכי יוסף" בשם מהריק"ש ומהר"י מלכו, ע"י שם) שמא כאן במקום מצות מילה כו"ע מודים שמותר, או שמא יכול לצוותו כבר מערב יו"ט.

ועוד יש לדון, באופן שאבי הבן רוצה למול אותו בעצמו, האם 'מצוה בו יותר מבשלוחו' או שמא 'יריזין מקדימין' עדיף (וע"ע שו"ת "שבת הלוי" ח"ז תשי"ה לענין פדיון הבן).

ליתן צבע שחור תחת העור מעל לעיניים

◀ **שאלה:** האם מותר לנשים לצבוע בצבע שחור מתחת העור מעל העיניים?

תשובה: יש בזה סרך איסור של כתובת קעקע, היות שזה תחת העור, ואסור אפילו שאין בזה אותיות, כיון שיש בו רושם (שו"ת "מעיל

צדקה" ס' ל"א, שו"ת "שבת הלוי" ח"י תשי"ז קל"ז, וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל, "חוט שני" שבת ח"ג עמ' רמ"א).

עליית מחירי מוצרים באמצע החודש

◀ **שאלה:** בעל מכולת שכותב ב'פנקס הקפה' את רשימת המוצרים שמשפחה קונה, ובסוף החודש עושה חשבון על כל החודש, מה על בעל המכולת לעשות כאשר באמצע החודש יש עליית מחירים על כמה מוצרים, והוא לא יודע אם מצרכים אלו נקנו לפני העלייה או לאחריה?

תשובה: ק"ל המוציא מחברו עליו הראיה, וכל מוצר שיש בו ספק אם נקנה לפני עליית המחירים או לאחריה, מספק אי אפשר לחייב את המשפחה לשלם את המחיר החדש.

שוכר המביא שוכר אחר במקומו

◀ **שאלה:** שוכר דירה שרוצה לצאת באמצע השנה, ובעה"ב מסכים לכך בתנאי שמביא שוכר אחר במקומו, האם יכול השוכר לקחת מהשוכר האחר דמי תיווך?

תשובה: אפשר לקחת דמי תיווך רק אם מתווכים לאדם אחר את דירתו, כיון שעובד עבור אחר, נחשב דמי פעולה, אבל בזה, השוכר מביא שוכר אחר במקומו לצורך עצמו, כיון שהדירה שכורה לו, וכאילו מעביר זכות זו לאחר, ולא שייך בזה דמי תיווך כלל (ואף שהשני שוכר את הדירה לעוד חצי שנה מעבר לזמן של השוכר הראשון, סו"ס לא שייך למצוא בדרך כלל אדם שיסכים לשכור דירה לחצי שנה, ולכן הכל נחשב לצורך עצמו ולא שייך בזה דמי תיווך), (הגר"י סילמן שליט"א).

חיוב על השוכר לתפקיד ועד הבית

◀ **שאלה:** בבניין שכל שנה דייר אחר אחראי על איסוף תשלומי ועד הבית, ותשלומים על ניקיון חשמל וכו', האם שוכר דירה הגר שם חייב לקחת על עצמו תפקיד זה?

תשובה: עיקר תשלום ועד הבית הוא עבור ניקיון חשמל גיטון וכו', ובדברים אלו גם השוכר משתתף בתשלומים, ולכן עליו להשתתף בתפקיד זה, וכמובן יש לעשות סדר מתי כל אחד חייב לקחת על עצמו תפקיד זה, ואם יש כמה שוכרים אולי יש לעשות ביניהם הגרלה מתי כל אחד מהם יקח תפקיד זה על עצמו.

שאל טלפון סלולרי מנהג הסעה (הוספה לגיליון 467)

◀ **שאלה:** לקח טרמפ לירושלים, באמצע הדרך ביקש להשתמש בטלפון הסלולרי של הנהג, ובשעת השימוש נפל מידו ונשבר, האם חייב לשלם היות שהוא שואל וחייב לשלם אפילו על אונסין?

תשובה:

א. כתוב בתורה (שמות כ"ב, י"ד): "אם ב'עליו עמו לא י'שלם", דהיינו אם בשעת ההשאלה או קבלת שמירה הבעלים עושה פעולה כלשהי עבור השואל, אפילו רק מביא לו כוס מים, אזי נחשב "ב'עליו עמו" ופטור (כמבואר בפרק השואל צ"ז), ולכן כיון שהנהג הסיעו בשעת השאלה נחשב "ב'עליו עמו" ופטור, ואפילו בידי שמים פטור מלשלם.

ב. אם נפל הטלפון מידו בפשיעה הר"ז כאדם המזיק, ואין בו פטור של "ב'עליו עמו" (הגר"מ שפרן שליט"א).

ג. אמנם יש לדון, אם עשה פעולה בין כך לעצמו, האם יש בזה משום "ב'עליו עמו", שהרי מבואר בגמרא (בבא מציעא פ' השואל צ"ז). שאם המלמד צריך ללמוד מה שהתלמידים רוצים, זה "ב'עליו עמו", אבל אם מלמד מה שהוא רוצה, אין זה "ב'עליו עמו". כיון שבין כך לומד בעצמו. ולפי"ז כיון שבין כך נוסע לצורך עצמו שמא אין זה נחשב "ב'עליו עמו".

ד. ועוד, מבואר בגמרא (שם) שאם משאיל חמורו להניח עליו משוי, והוא עוזרו להעמיס את החמור עליו כדי שלא ינזק החמור, אין זה נחשב "ב'עליו עמו", כיון שעושה לצורך עצמו, וכן נפסק בשו"ע (ח"מ ס' שמי" סעיף ד'), ולפי"ז בנד"ד הנהג נוסע בין כך בשביל עצמו.

ה. אולם איתא בגמרא (פ"א:) להדיא שני אנשים ההולכים בדרך וראובן השאיל בגדו לשמעון, ושמעון נתן בגדו על חמורו של ראובן, אף שבין כך ראובן הולך עם חמורו באותה הדרך, הר"ז נחשב "ב'עליו עמו", ע"י שם. וא"כ גם בנד"ד שבין כך נוסע באותה הדרך, כיון סו"ס מסיע את השני ברכבו, הר"ז נחשב "ב'עליו עמו".

לשון הרע בש"ס

◀ **שאלה:** הרבה פעמים מובא בש"ס ששאלו תנא או אמורא ואמר שהוא לא יודע, למה אין בזה משום לשון הרע?

תשובה: לפעמים יש ספיקות וחושבים שזה משום חסרון ידיעה פשוטה, אבל כשגם תנא או אמורא מסתפק, זה סימן לכך שזה ספק אמיתי בדיון, ולא רק חסרון ידיעה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 56

פרשת חקת תשפ"ב

שירת הבאר

א] "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, עלי באר ענו לה".

מפרש רש"י מהי ההקדמה "אז ישיר ישראל את השירה הזאת", ומבאר שזה היה על הניסים שנעשו להם בנחל ארנון, ששני ההרים התחברו ואח"כ הבאר הודיעה להם את הנס הגדול שנעשה להם שם, אז ישיר ישראל", ישראל ראו ואמרו שירה.

אמנם נגמ' בנדרים ובעירובין (נד): מבאר שהשירה שזה הולך על התורה, כמש"כ שם: "מאי דכתיב 'וממדבר מתנה וממתנה נחלילא ומנחלילא במות ומבמות הגיא'? אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו אל, שנאמר וממתנה נחלילא".

נשאלת השאלה, אם זוהי שירה על התורה, אז למה זהו הזמן המתאים, כעת אחרי הניסים של נחל ארנון.

וגם צריך להבין את עצם הענין, שאמנם אנו מוצאים דרשות בחז"ל, שבעים פנים לתורה. אבל כאן מוצאים שפשטיה דקרא הולך על הבאר ובדרשה שזה דרשה על התורה. והנה דרשו רק את תחילת השירה, ומה עם שאר השירה? ועוד יש להבין, מה כאן יסוד השירה?

עוד יש להתבונן, שהנצי"ב אומר במשמעות הלשון עלי באר ענו לה, שזה היה עיקר השירה. שראשי ישראל, היינו סנהדרין, אמרו 'באר חפרוה שרים', וכל כלל ישראל ענו 'עלי באר', וכן הלאה 'באר חפרוה שרים' וכולם ענו לה 'עלי באר', וכמו שמצאנו בשירת הים שענו 'אשירה לה' (כמש"כ נגמ' בסוטה), אמנם יש להבין בשירה כאן מה יסוד הענינה הזו 'עלי באר'?

ב] נתבונן בדברי חז"ל באופן של תניית המים לישראל מדי יום, בתנא דבי אליהו כתוב: 'ברוך המקום ברוך הוא, שמשלם לאוהביו וליראיו שכר דרך הארץ בעוה"ז והקדן קיימת לעוה"ב, שבשכר קיטון של מים שרצונו רגליהם מלאים השרת, נתן להם הקב"ה באר לישראל במדבר...'. ואין היה השכר הגדול של באר - 'בזמן שהיו ישראל עושים רצונו של מקום היתה הולכת ומשכמת ונובעת במקום שהיו ישראל שרוין', ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, היתה מאחרת בשעה שתיים ושלש".

שהרי אם נתבונן במן שירד ארבעים שנה, האם היו ימים שלא ירד מן או שירד יותר מאוחר לא. אלא רק היה הבתנה שלרשעים ירד רחוק, או שהיה בטעם אחר, אבל לא היה ענין כללי שפתאום התאחר.

אבל בבאר כל יום היה מבחן, אם עושים רצונו של מקום, משכמת והולכת ואם לא מאחרת, עד שהיו יוצאים נערים קטנים ות"ח ואומרים "עלי באר".

א"כ זה לא היה פעם אחת ששררו לה "עלי באר", אלא כסדר יום יום היו אומרים "עלי באר", "עלי בזכות אברהם יצחק ויעקב, בזכות משה אהרן ומרים" ואח"כ היתה הולכת ונובעת וכו".

כתוב בתוספתא (סוטה פ"ג) "נשיאי ישראל באין וסובבין אותה במקלותיהן ואומרים עליה את השירה עלי באר ענו לה עלי באר ענו לה, והן מבעבעין ועולין כעמוד למעלה, וכל אחד ואחד מושיך במקלו איש לשבטו ואיש למשפחתו, שנ' 'באר חפרוה שרים'".

זאת אומרת שהתוספתא מפרשת "שרים" זה נשיאי ישראל, ואילו בתנא דבי אליהו מפרש מי זה שרים - אברהם יצחק ויעקב. ולכאן זה מדרשים חלוקים.

אמנם זה לא סתירה, ששני המדרשים משלימים את זה, שהיה צריך את נשיאי ישראל שיפעלו עם המוחקק במשענותם להביא את המים, והיה צריך גם להתפלל, ועי"ז נהיה "באר חפרוה שרים" - בזכות אברהם יצחק ויעקב, "כירה נדיבי עם", שזה גם כן האבות הק' שהם "נדיבי עמים נאספו", אלו אברהם יצחק ויעקב.

א"כ מה שירדה באר ארבעים שנה, היה כאן עבודת ה' יום יום.

אמנם אנו מוצאים כאן סתירה במשמעות הפסוק, שכאן המשמעות "עלי באר" היינו שזה שירה, וזה לכאן סותר את התנא דבי אליהו, שהיו מתפללים עלי באר, בזכות אברהם יצחק ויעקב, הרי עלי באר זה לשון בקשה ותפילה, ולמה קראו לה שירה.

אלא זה לא סותר, כיון שהביאור שזה שבח שיישראל שיבחו לקב"ה על הניסים של הבאר.

בליקוט (ליקוט שמעוני רמז תשנ"ט) כתוב: "ודברתם אל הסלע, והכיתם לא נאמר" אלא ודיברתם, "א"ל" הקב"ה למשה, "כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו כיון שהגדיל" וכבר אסור להכותו, "בדבור הוא מיסור, כך אמר הקב"ה למשה כשהיה סלע זה קטן הכית אותו שנאמר והכית בצור אבל עכשיו ודיברתם אל הסלע שנה עלי מרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע".

ג] אומר הגאון במשלי עה"פ (משלי ה, טו) "שתה מים מבוזבזי מתוך באר". מבאר הגאון שיש חילוק בין "בור" ל"באר". ש"בור" הוא מקום שמכוננים בו מים, כמו שהיו עושים בזמנם בורות למי גשמים. אבל לבור הזה אין סגולה עצמית להפיק מים.

משא"כ "באר" היא נובעת. משום שלבאר יש כח עצמי להוציא מים, מחמת שמחוברת לתחת. ועי"כ יש נביעה בלתי פוסקת של מים, כל הזמן נובעים מים חדשים. ולכן זה נקרא "נוזלים", משום שזה לא מים עומדים כמו מי בור, אלא מים שכל הזמן נוזלים. וזה עדיף על מי בור שאם עומדים זמן רב מנצטבר בהם כללון וצריך לסננם, ואילו מי באר הם מים חיים ישר מהתחת.

ובזה מבאר הגר"א שיש כמה זמנים בתלמוד תורה. הזמן הראשון הוא כאשר לומד מרוב, שאז אוסף ומכנס את הלימוד בתוכו, כמו בור. אבל יש זמן שהוא כבר גדול ואז יש לו כח עצמי כמו באר, שאז הוא לומד ומחדש דברים מצמצמו, כמו הבאר שמתחדשים בה המים כל הזמן.

וּכְךָ גַם דּוֹרִישִׁים חֲזַ"ל (ע"ז יט.) **"בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה שא" בתורת ה' חפצו, ולבסוף נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהיה ימים ולילות"**. שמתחילה כשעוסק בתורה, זה נקרא שעוסק ב"תורת ה'" וזה השלב הראשון. ואחר שטורח ויגע על הבנת התורה זה נהיה חלק ממנו, וזה נקרא שעוסק "בתורת" שנחשב "תורה דיליה" (ע"י קידושין לב.).

וממילא מתי האדם שר שירה? כשהתורה היא "באר" שהולכת ונובעת. כאשר האדם כל הזמן נובע ממוחו חידושים בתורה, אז הוא שר שירה.

ובזה מבאר הנצי"ב את השירה שהיתה כאן. אומר הנצי"ב: כשישראל קיבלו את התורה הם קיבלו בשלמות. לא היה שום שאלות, הכל היה ברור ובהבנתו. אבל עדין חסר היה החלק של החידוש בתורה. והחלק הזה נצרך דווקא כשהולכים ומתרחקים ממעמד הר סיני, משום שהשכחה משתלשלת על האדם ככל שמרחק השנים מתרבה.

המקרא ע"פ י"ג מידות והויות התלמוד, והתועלת מזה הלימוד הוא, שאפשר להוסיף לקח בכל עת ונעשיית כמעין המתגבר."

ואז התורה נעשתה להם כ"באר" שנובעת, ואולי "באר" ממשמעות 'ביאור', ולכן דווקא בסוף ארבעים שנה שרו ישראל את "שירת הבאר" משום שרק אז התורה נעשתה אצלם כבאר, דעך אז היתה כבור שאין לו כח עצמי לחדש מימיו. אבל בסוף הארבעים שנה הם קיבלו את חלק ה"חידוש" שבתורה שהוא בחינת ה"באר" ולכן אז שרו את "שירת התורה".

וזהו מה שאמר ה' "תא דבי אליהו" שהיו הנערים קטנים ות"ח אומרים: עלי באר. מדוע דווקא הנערים והת"ח? משום שלנערים יש את כח ההבדל של תינוקות של בית רבן. ולכן יש את כח התורה, ובכח זה באו ואמרו "עלי באר". ויצא א"כ ששירת הבאר היא היא שירת התורה.

ד והנה, כשמתבוננים, רואים שכל הענין של שירת הבאר, מופיע אחרי החטא של "מי מריבה". ויש להבין מהי הסמיכות של שתי העניות?

הצורך להתבונן בפרשה הזו של מי מריבה, שזו פליאה עצומה להבין את הפרשה הזו, שקבעה את כל המצב של עם ישראל לדורי דורות, "יען לא האמנתי בי להקדישני". לכן לא תביאו את העם הזה אל הארץ, שממילא אם משה לא נכנס לארץ ישראל, אז הוא לא בונה את בית המקדש, ואם הוא לא בונה את בית המקדש אז ביהמ"ק חרב, וא"כ יש גלות, וכל המצב הנורא של העם.

ואומנם אנו יודעים שעיקר העונש הגיע מחמת חטא העגל וחטא המרגלים [וכמו שחז"ל אומרים את המשל לשני נשים, שאחת חטאה בחטא חמור, ואחת חטאה פשוט (תפירת) כלפי שבתנושא לגמרי, שבה על המצוה של לאחלל, וקבעו לשרפה נוטל, אבל שהיה בקושי שיתן לה על הגב פני שביעית, כדי שידעו על מה היא עונשת, שלא חשבנו, מ' ידעו איזו בעירה גדולה היא חטאה. וכן כן כהן, שהתורה מדגישה, "מה מ' מיריב", זה היה כאן כמו פני שביעית]. אבל מ"מ בתוך כל הדברים שגורמו את הגלות ואת העניין הזה של מ' מריבה שהיכו את הסלע, שבה התהפך על הצב של עם ישראל כמו שכתוב,

מקדוש לעיני העדה, ואומרים מה שלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דיבורו של מקום, ק' ואנו" ע"כ.

הייתי שלסלע אין שום הבלד בין דיבור להכאה, כי סו"ס שניהם דרכים ניסיים, רק ההבלד הוא לכלל ישראל, שהיה טמון בציווי הזה של "ודברתם אל הסלע" לימוד לקח לכלל ישראל, אלא שצ"ה ההכאה נשתנה לימוד זה.

ממה ההבדל בין דיבור להכאה? מבאר המהר"ל, שדיבור מראה על רצון ואילו הכאה מראה על כפייה. אם באים לאדם ואומרים לו 'עשה כך וכך', והוא עושה, זה מראה שעושה הדבר ברצון וגמור. משא"כ אם הוא לא רוצה לשמוע מה שמדברים אליו, ומכים אותו, מה שהוא עושה אחרי ההכאה, זה כבר לא מראה שעושה כן מרצון. אלא הוא עושה את זה מחוסר ברירה, משום שאינו רוצה שיכרו.

בזוהב מבאר המהר"ל את דברי רש"י. שהטענה עליהם היתה "עין לא האמתנס ב'להקדישני". משום שהלימוד לקח שהיה טמון בציווי של "ודברתם" היה לימוד ללקח בענין האמונה. "כי ה' ית' היה רוצה שיקנו ישראל אמונה שלמה ויראו כי הנמצאים נמשכים אחר ית' וידיבדו... וזהו הוא ית' רוצה שיהיה כל הנמצאים נמשכים אחר דבור ה' ית' לעשות רצונו ממצאם, לא על ידי כרחיו, ובוה עשר ג' כ' ציון ה' ית' ממצאם בשמחה. ולכן אמר שידבר אל הסלע, כי כאשר יקיים מכת ידיבו והנה העשייה היא מרצון בשמחה, וזהו ענין האמונה. ולפיכך אם דבר אל הסלע והיה מקבל דבריו ברוך אל הסלע, היה זה קדוש שמו לעשות רצונו. ומעשה המשה היה האמונה".

הידינו, שכשיש רצון עצמי הנשׂייה היא בשמחה. אבל אם אין את הרצון העצמי אלא בהכרח, ממילא אין זה בשמחה, אלא בעצבות. וזה הקב"ה רצה ללמד, שיש לעשות תמיד את רצונו בשמחה, ומתוך רצון פנימי. ואילו ההכאה לימדה לקח הפוך, שרצון ה' הוא כביכול ע"י הכרח, וממילא לא יעשו בשמחה. ולכן היתה הטענה עליהם "יעו לא האמנתם ב'להקדישני'", ש"ע"י ההכאה נחסר קדושו שמו בכלל ישראל.

ועצ"ז נחסר בענין האמונה, שהוא אותו ענין של שמחה. כי אמונה מביאה שמחה, ושמחה מביאה אמונה. וע"י שניהם, השמחה והאמונה, מתגברים על כל הקשיים ועל הנסיונות שיש לנו בעוה"ז.

הרי את הקשיים שיש בעוה"א אי אפשר לפתור, מיד כשפתרים קושי אחד מתעורר קושי אחר. אלא הפתרון הכי טוב הוא: להתעלות מעל כל הבעיות. דהיינו שגם כשיש בעיה מתגוררים עליה (וממשיכים להלאה ונעזרים ה'), ההתעלות הזאת יכולה להיות רק ממי שנומשיכים אחר רצונו ה'. מתוך רצונו עצמי בשמחה.

הוא באז והא "שירה". משום שזה אותו יסוד שאומר הגאון, ש"באר" הם הכוחות העצמיים של האדם, וכשיש "באר" ש"שירה". וכך גם בכל עניני עבודת ה' כשהאדם פועל רצון ה' מתוך רצון עצמי זה מחזק ומביא את השמחה והאמונה. ואז י"ש "שירה".

אבל כשהאדם לא מפתח את כוחותיו העצמיים, ולא מנסה להתעלות מעל הטבע ולהתגבר על הקשיים, הוא בבחינת "בור" שאין לו מעצמו כלום. ואז הוא ג'כ"מסוכן. דכיו שלא מפתח כוחותיו העצמיים אין לו סיפוק בשום דבר. והוא מרגיש כמורכר בכל ענין.

רק מי שמפתח את הכוחות העצמיים שלו, הוא בבחינת "באר" שנובעת ממליה. והוא זה שיש לו את הסיפוק ואת השמחה, ומעל הכל – את האמונה. ואז הוא שר... אז שיר ששירתו תהיה "שירת בת השמים" משום שכל כולו דבוק בה ובנותנה.

ואז ה"באר" נובעת ועולה יותר ויותר. התורה נהיית ל"תורה דלילה", וכשיש "תורה דלילה" אז בכל נביעה נוספת מה"באר" מתגברת ג"כ השמחה והשרה, ואין לשער ולתאר גודל והומות הרוח שיש לאחד כזה. וזהו כל הענין של "עלי באר" שנדרש על התורה.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לחרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס > חיפוש מוסד > ישיבת קהלות יעקב > קטגוריית "עלוני חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"קו בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78. או במ"ל: ky6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

→ כל שיעורי רבינו שליט"א ב"קו בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

סייון תשפ"ב

לא תירא מהם – כי השם אלוהיך בקירבך

גיליון מס' 65

עד חורמה במבקשי נפש, ואין יצליחו עם ישראל לעמוד מול כח גבורה כזו ולהורגם, ולכן באמת נמס ליבם של בני ישראל, ולא רצו לעלות. וראוי לידע שכל עיר בארץ ישראל היתה מלכות בפני עצמה, ירושלים, חברון, חצור, כל עיר היתה ממלכה עם צבא משלה, וכשנכנס יהושע לארץ היה צריך לערוך מלחמה מול כל הממלכות, והיה שם ל"א מלכים, ובוודאי היה לבני ישראל ממה לפחד, לעמוד מול כל הממלכות הללו ולהילחם איתם.

ובכל זאת אומר משה רבינו לישראל אל תעצבון ואל תיראון מפניהם, ופירש רש"י תעצבון מלשון שבירה, שלמרות כל התיאור של הגדול והחזק של האומות, אומר משה רבינו, לא להישבר, ולא לפחד, ולמה? מפני שהשם אלוהיך הולך לפניכם הוא ילחם לכם.

וצריך להבין שאמנם בעיני בשר גשמיות זה נראה שההצלחה במלחמה תלויה בכמה צבא יש לאויב, כמה נשק יש לו, וכמה הוא גיבור, אבל האמת היא שהכל תלוי אם הקב"ה הולך איתנו או לא, ואם הקב"ה נמצא איתנו איזה ערך יש לכל הצבא הגדול והגיבור הזה, וכי חסר דרכים להשם להכניעם ולהמיתם, והרי במצרים ראינו איך השם משדד את כל מערכות הטבע, הביא על המצרים ערוב שיטרוף אותם, הביא לבהמתם חיידיקים ומתו כולם בדבר, הביא עליהם נשק שנקרא פיה הכבשן, ועשה להם שחין, הביא עליהם את הארבה, ועשה להם חושך, ואם כן חסר להשם דרכים איך לחסל את כולם ברגע? ומצינו אצל סנחריב שצבא שלם מת בלילה אחד, וגם אצל המצרים הביא הקב"ה את כל הצבא של מצרים לתוך הים, והטביע אותם בתוכו, ואפילו המצרים הודו בכך ואמרו כי השם נלחם להם במצרים, וא"כ כשהשם איתנו אין שום משמעות לצבא של האויב, שברגע אחד הוא מביא להם חיידיק קטן ומכלה אותם.

וזה מה שאומרת התורה השם ילחם לכם, ככל אשר עשה במצרים לעיניך, הלא אתם ראיתם את כוחו ואת גבורתו של השם, ואם כן איזה ערך יש לגדול ולחזק של האומות, ומה יש לפחד מהם.

וזה היה החטא של בני ישראל במרגלים, שאמנם נכון יש כאן אומה חזקה, בממדים מפחידים, עם גבורה ועוצמה שאין לנו, אבל השם אלוהיכם איתכם, וכשאתם בידיים של השם אין מקום לפחד כלל, ואם כן מה יש לכם להישבר או לירא מהם, ועבירה זו לא שייכת לאיסור לשון הרע, אלא לחוסר אמונה בהשם שהוא הולך עימנו להושיע אותנו, ועל זה בא להם העונש שלא יזכו לעלות ולהיכנס לארץ ישראל.

והנה העיקר הזה שאין מה לפחד במלחמה, כיון שהשם הולך לפנינו, הרי הוא נתבאר בתורה בהרחבה בפרשת עקב (ז, יז) כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני, איך אוכל להורישם, ונראה מפסוקים אלו שהקב"ה מסכים עם בני ישראל, שאכן יש להם ממה לפחד, שהרי הגויים רבים מאיתנו, ואין לנו יכולת לכבוש אותם, ובכל זאת אומרת התורה לא תירא מהם, וזכור תזכור את כל הניסים שעשה השם במצרים, ולכן לא תישבר מפניהם, כי השם אלוהיך בקירבך. [והרמב"ם (פ"ו מהל' מלכים ה"ט) נקט שפסוק זה הוא לאו גמור, ומי שמפחד במלחמה עובר בלאו מן התורה שנאמר אל תיראו מפניהם.]

והתורה מלמדת אותנו כאן, מהי ההסתכלות הנכונה על השוואה בין מחנות במלחמה, שלמרות שהגויים האלה רבים ממך, גם בכמות, גם בגבורה ובעוצמה, למרות זאת המחנה שלנו חזק יותר, וגיבור יותר, כיון שהשם נמצא איתנו, ואנחנו מכירים את ידו החזקה ואת גודל נפלאותיו, וא"כ הכח שלנו חזק הרבה יותר מהם, ואין סיבה לפחד ולהישבר. ומוסיפה התורה ואומרת וגם את הצירעה ישלח השם אלוהיך בם עד אבוד הנשארם והנסתרים מפניך. ובא לומר בזה שהקב"ה אינו צריך לחיל גדול וכבד כדי להשמידם, ויכול בצירעה קטנה להילחם בם ולאבדם, וכמו שאמרו חז"ל שהצירעה היתה מסמאה את עיניהם ומסרסת אותם, ואם כן אף שהצבא של השם אינו נראה בעיני בשר, ולא ניכר בחזית המלחמה, אבל הוא קיים, ואין שום כח או עוצמה של האויב שיכולים לו.

ומה הסיבה שהצירעה פגעה דוקא בעיניים שלהם, וסירסה אותם, ראיתי בחפץ חיים שפירש שהוא מידה כנגד מידה, שהרי האומות בארץ ישראל היו מבני כנען, וכנען היה בנו של חם שראה את ערוות אביו וסירס אותו בכדי שלא יביא עוד ילדים לעולם, וכנגד שני החטאים הללו שעשה חם לאביו, כך הצירעה פגעה בבני כנען גם בעיניים שלהם, וגם סירסה אותם, והדברים נפלאים מאד, ורואים מכאן את עומק דברי התורה איך הכל מכון ומדוקדק.

הנה חטא המרגלים היה חטא חמור שבגללו נתעכבו בני ישראל במדבר ארבעים שנה, וראוי לברר מהו שורש חטא זה.

ומקובל לחשוב שחטא המרגלים הוא עוון של לשון הרע, שהמרגלים דיברו רע על ארץ ישראל, וכן נאמר בתורה שהמרגלים הוציאו דיבת הארץ, וכן כתב רש"י בתחילת פרשת שלח, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבת שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. ורואים שחטא המרגלים היה עוון של לשון הרע, שהוציאו את דיבת הארץ רעה.

ואמנם צריך להבין, שהרי רק המרגלים עצמם הוציאו את דיבת הארץ רעה, ושאר ישראל מה חטאו? הרי לא דיברו רע על ארץ ישראל, ואף אם עברו באיסור קבלת לשון הרע, מסתבר שלא כולם קיבלו את הלשון הרע של המרגלים, והיה בעם ישראל הרבה אנשים חכמים ונבונים שהבינו שטובה הארץ מאד מאד, ולא האמינו שהיא ארץ אוכלת יושביה, ובכל זאת בעוון המרגלים נענשו כל ישראל, וצריך להבין מדוע, הרי לא כולם היו שותפים בלשון הרע על ארץ ישראל.

והנה באמת העונש של המרגלים היה שונה מעונשם כל ישראל, שהמרגלים קיבלו את עונשם מיד, כמו שכתוב בחז"ל שנשתרבב לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך טבורם. וזה היה על מה שחטאו בלשון הרע, וכנגד זה נענשו בלשונם, אבל כל ישראל שלא דיברו לשון הרע, נענשו שבמדבר הזה יפלו פגריהם ולא יזכו להיכנס ולראות את ארץ ישראל, וצריך להבין מה היה חטאם של כלל ישראל בפרשת המרגלים.

ואמנם בפרשת דברים (א) התפרש בתורה מה היה החטא של בני ישראל, שמשם רבינו אומר לישראל ולא אביתם לעלות, ותאמרו, אחינו המסו את לבבנו לאמור, עם גדול ורם ממנו, ועל כך אומרת התורה ויקצוף השם וישבע לאמור, אם יראה איש מכל הדור הרע הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם.

ומבואר שהעבייה של בני ישראל היתה שנמס לבבם מפחד האומות שהיו בארץ כנען, ולא רצו לעלות, והם נתבעו על כך למה הם פחדו לעלות, והרי ה' אלוהיכם הוא ההולך לפניכם, ואם כן הוא ילחם לכם כאשר נלחם לכם במצרים.

וכן כתוב בפרשת שלח שבני ישראל אמרו, ולמה השם מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב, נשינו וטפינו יהיו לבז. הרי שבני ישראל פחדו מאד לעלות לארץ ישראל שמא יפלו בחרב והנשים והילדים יהיו לביוה, ועל זה היה תביעה על בני ישראל, מדוע אתם פוחדים ואינכם מאמינים בהשם שהוא יושיע אתכם מכל אויביכם.

ונתאר לעצמינו מה היתה התחושה של בני ישראל באותו זמן, הרי המרגלים אמרו להם שכל העם שם אנשי מידות, וכיום גובה בני אדם הוא פחות משני מטר, וישנם כאלו שמגיעים לשני מטר, אבל לא יותר, והם אמרו שבארץ ישראל האנשים הם שלוש או חמש מטר, וזה הפחיד אותם נורא, איך נעמוד מול ענקיים כאלו, ולא רק במידות הם גדולים מאיתנו, אלא גם ביכולות שלהם הם הרבה יותר מאיתנו, שאמרו המרגלים אפס כי עז העם, כי חזק הוא ממנו, זאת אומרת שמדובר על בני אדם במידות כפולות מאיתנו, עם כח חזק ועצום, וזה גרם לבני ישראל לפחד נורא והמיס את לבבם, איך נוכל להתמודד ולהילחם מול כוחות עצומים כאלו.

ונתבונן עוד, שהנה כידוע שכשאתם מזהה שהוא במצב של סכנה הוא שואב כוחות על אנושיים בכדי להיחלץ מהסכנה, והיו דברים מעולם שאנשים עשו דברים מופלאים בזמן סכנה כדי להציל את עצמם, וגם אצל בעלי חיים זה כך, שכשהוא מזהה שהוא עומד להיפתס או ליהרג הוא מגלה בעצמו כוחות ויכולות שאין לו בדרך כלל, בכדי להינצל. [ובעיניי ראיתי חולדות שניסו לתפוס אותם, והם עשו תחבולות על טבעיות בכדי להינצל.]

והנה האומות שישבו בארץ כנען ידעו שבני ישראל נכנסים לארץ כנען בכדי להרוג את כולם, נער וזקן, טף ונשים, כמו שנצטוונו בתורה לא תחייה כל נשמה, וכפי שהיה אצל הגבעונים (יהושע ט) שהערימו על בני ישראל שהם אומה שבאו מארץ רחוקה, ואחר שנתגלה השקר שלהם, שאל אותם יהושע למה רימיתם אותנו, ענו לו הגבעונים, כיון שידענו שאתם באים להרוגנו, נער וזקן טף ונשים, היינו מוכרחים להערים ולשקר עליכם, בכדי להינצל, ורואים מזה שהאומות ידעו לקראת איזה מלחמה הם נערכים, והם עומדים ליהרג עם כל משפחתם כליל, וא"כ במצב כזה הם מגייסים את כל הכוחות שלהם בכדי להיאבק

שלנו, וגם את מחשבותיך בבית משכבך הוא יודע, וכן מלך ישראל יודע להיזהר מאיתנו, ואז שלח מלך ארם המוני חיילים להקיף את העיר של אלישע לקחתו אל המלך, וכשבא גיחזי לצאת מהעיר, ראה את כל החיילים הרבים עם סוס ורכב, וסיפר לאלישע ואמר לו, 'אחא! אדוני מה נעשה?' וינתן לו אלישע 'אל תירא! רבים אשר איתנו מאשר אותם' שהמחנה שלנו יותר גדול משלהם, ואז פקח השם את עיני גיחזי וראה שכל ההר מלא בסוסים ורכבי אש סביבות אלישע, ואלו היו מלאכים שבאו לעזור להילחם בארם. וראוי לידע שמה שהיה במעשה של אלישע כך הוא בכל מלחמה, וצריך להאמין בזה, שהשם נמצא איתנו, והולך לפנינו, ולמרות שהאדם רואה בעין בשר, צבא גדול סוס ורכב, האמת היא שרבים איתנו מאשר להם, כי הקב"ה הוא כל יכול, וכשהוא איתנו אז המחנה שלנו הרבה יותר גדול וחזק משלהם, ולכן אין ממה לפחד.

ומצינו שדוד המלך קיים את ההלכה הזו שלא לפחד במלחמה, שכשיצא דוד להילחם בגלית בא לפני שאלו וביקש ממנו רשות, אמר לו שאל אתה בחור צעיר, מה אתה יוצא להילחם עם גיבור מנוסה כל כך, שיש לו מגנים וכידונים, אמר לו דוד מה נראה לך אני הולך לבד, אני לוקח ממנו את הכבש שטרף ממנו, ופעם נלחם בדוב ושני גוריו ובשני המקרים הצליח להצילו מידם, וחיסל את האריה ואת הדוב וגוריהם, ואם אני יכול להילחם עימם אני יכול גם עם הרשע הזה, ואז שאלו נתן לו את בגדי המלחמה שלו, שהיה בהם שריון ממתכת, ואמר לו דוד לא התנסיתי בזה, וטוב לי עם הבגדים והתרמיל שלי, ואז לקח כמה אבנים מהנחל והניחם דוד בתרמילו להילחם בגלית.

וכשהגיע דוד לגלית אמר לו אתה חירפת את אלוך מערכות ישראל, ולכן אקח את ראשך מעליך, ומערכות ישראל הכוונה לכל מערכות החיילים והגדודים של הצבא, שמי שמפקד מעליהם הוא הקב"ה, והוא הרמטכ"ל של עם ישראל, ראש המטות הכללי של המלחמה, וכיון שאתה גלית נלחם בו, ראוי ליטול את ראשך מעליך, ואז זרק עליו דוד את האבנים, ופגעו במצחו של גלית ונפל על פניו, ולקח דוד את חרבו ממנו, ונטל את ראשו והביא לשאלו. והנה דוד גילם בעצמו את מה שנאמר בתורה אל תירא ואל תערץ מפניהם, כי השם אלוך בידך. וכתוב בחז"ל שבתחילה כשבא דוד לפני שאלו, ראה שאלו על דוד שיש לו גינני מלכות, וביקש מדואג לברר האם הוא ראוי למלכות, וזה תלוי אם הוא צאצא של זרח או פרץ. (עיין יבמות עו, ב) וצריך להבין איזה גיננים של מלכות ראה שאלו בדוד, ויש מקום לבאר כיון שראה על דוד שהוא יוצא למלחמה בלי פחד, ולמרות שגלית הרשע היה ענק וגיבור, והכריז כל היום תבררו לכם אחד שילחם איתו, והיה פחד גדול לצאת להילחם איתו, ובכל זאת דוד יצא למלחמה ללא מורא, וזה גיננים של מלכות שהוא לא נרתע מלצאת להילחם.

וכמו שכתב הרא"ש (בבא קמא פ"א ס' כ"א) על מה שאמרו ארי דורס ואוכל, ונמר טורף ואוכל, שאריה דרכו לאכול את הטרף מחיים, והנמר דרכו להרוג את הטרף ואח"כ לאכול, וביאר הרא"ש שהאריה הוא מלך החיות, ולא ישוב מפני כל, ולכן אין לו פחד לאכול את הטרף בעודו בחיים. ורואים שחלק מגינני מלכות הוא לא לפחד.

הייתי לך לאלוקים ולזרעך אחריו

מה שנאמר בתורה הרבה פעמים, שהשם הולך לפנינו ונלחם עבורנו, נראה שזכינו להנהיגה זו מכח הברית מילה שעשה הקב"ה עם אברהם אבינו וזרעו אחריו, שבפרשת מלחמה שהוא ברית בין השם לאברהם אבינו וזרעו, ומשמעות הברית היא לשני צדדים, שאנחנו נימולים ומכריזים על עצמינו שאנו עבדי השם, כדרך העבדים שיש עליהם חותם לזוהר אדון השם שייכים, וכנגד זה הקב"ה התחייב לאברהם אבינו לתת לו את ארץ ישראל, וכן להיות לו לאלוקים ולזרעו אחריו. ונראה שיש כאן שתי מתנות בברית הברית, ראשית כל ארץ ישראל, ועוד שיהיה השם לנו לאלוקים, ומשמעות הדבר שהשם הוא יהיה המלך והמנהיג שלנו, ובכלל תפקידיו של המלך שהוא הדואג לביטחון של האומה, ולשגשוג ולבריאות של העם שלא יארע להם מאומה, והוא דואג לפרנסתנו ולצרכינו לכל הדורות.

ונראה לי שאף שארץ ישראל היא מתנה גדולה וחשובה מאד, שהיא חמדת כל העולם שכולם מתאווים אליה, מכל מקום המתנה השניה גדולה יותר, שהקב"ה הוא יהיה המנהיג שלנו ועליו אנחנו יכולים לסמוך, שהוא דואג לכל צרכינו ושומר עלינו ומגן עלינו, וזו מתנה גדולה מאד לאין ערוך. ואנו אומרים בתפילה בכל יום עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור. כלומר שהשם הוא המגן והמושיע שלנו לכל הדורות, ודבר זה הוא מכח הברית, שהובטח לנו והייתי לך לאלוקים אתה וזרעך אחריו.

וזוהי מה שאומרים בשמונה עשרה בברכת אבות, אלוקינו ואלוקי אבותינו, שהקב"ה הוא גם אלוך אברהם יצחק ויעקב שממר והגן עליהם, וכמו שאומרים בהודו 'לא הניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים' שהקב"ה לא נתן לאבימלך ולפרעה לפגוע באברהם וביצחק, ולא נתן ללבן לפגוע ביעקב, מפני שהוא האלוך שלהם, וכמו כן הוא גם אלוקינו, והוא מגן ומושיע לנו בכל דור, והכל מכח ההבטחה שאמר השם לאברהם והייתי לך לאלוקים ולזרעך אחריו. וכן מה שאמרה תורה בקבלות בפרשת בחוקות (כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם, כי אני ה' אלוקיהם. ומה הכוונה להפר בריתי איתם, היינו הברית מילה שכתר הקב"ה לאברהם אבינו שיהיה לו לאלוקים ולזרעו אחריו, ואת הברית הזו השם לא מפר לעולם, אף בהיותם בארץ אויביהם.

וזוהי הסוד של קיום האומה הישראלית במשך אלפי שנים, שהרי אין לזה שום הסבר בדרך הטבע, שעם ישראל התפזרו בכל כך הרבה אומות ששנאו אותנו ועמדו עלינו לכלותנו והקב"ה הצילנו מידם, והכל מכח ההבטחה שהוא יהיה לנו לאלוקים. וכידוע מהחסידי יעב"ץ שאמר חי השם שהשם של קיום האומה הישראלית, גדול יותר מכל הניסים כולם אף מיציאת מצרים. וכמו כן ידוע ממלך צרפת (הלואי 16th) שביקש מהמבשר שלו שיוכיח לו שיש מישור למעלה משמאית עליו, והביא לו הכומר כל מיני הוכחות, ואת כולם דחה לו המלך, ופעם אחת אמר לו המלך זה הפעם האחרונה שאני מדבר איתך, ואם אתה לא מביא הוכחה להשגחה אלוקית, אין לנו עוד מה לשוחח, ואז אמר לו הכומר שההשגחה האלוקית מוכרחת מעצם ההישרדות של העם היהודי, והסכים עימו המלך.

ומטעם זה אין לנו מה לפחד בשום מלחמה, מפני שהשם אלוקינו עימנו, כיון שהבטיח לנו השם שהוא יהיה מנהיגנו, וממילא הוא נלחם עבורנו ומגן עלינו מפני האויבים ומצליח את דרכינו. והנה כיום לא ידוע מה טומן לנו העתיד, שמדינות העולם נלחמות ביניהם, ויש אומרים שזה עלול להתפתח למלחמת גרעין, ואי אפשר לדעת בכל יום מה יהא, ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, אבל אנחנו צריכים להיות רגועים, כיון שאנו בידיים של השם שהוא הבטיח להיות לנו לאלוקים, מגן ומושיע לנו בכל דור ודור.

ועוד מרחיבה התורה בענין זה בפרשת עקב (ט, א) שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן, לבוא לרשת גויים גדולים ועצומים ממך, עם גדול ורם בני ענקים, אשר אתה ידעת ואתה שמעת, מי יתייצב לפני בני ענק, אומר משה רבינו לישראל, הרי בן באמת נכון שהגויים הם גדולים ועצומים, ואין לנו שום יכולת להתייצב מולם לרוב גודלם ועוצמתם, ובכל זאת וידעת היום כי השם הוא העובר לפניך אש אוכלה, הוא יכניעם וישמידם לפניך.

ומבואר בתורה שבאמת זה לא כוחות שווים, ואין שום יכולת לעם ישראל לעמוד כנגד האומות הללו, מפני שאין שום השוואה בין העוצמה הגדולה והחזקה שיש להם, לעומת בני ישראל, אבל כיון שהשם הוא הולך לפניך, והוא אש אוכלה, לכן אין מה לפחד, שהאש של השם שורפת ומכלה כפי רצונו יתברך, וממילא אין מה להישרב ולירא מהם.

ובפרשת שופטים (כ) אומרת התורה, כי תצא למלחמה וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם, אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תערצו מפניהם, כי השם הולך עימכם להושיע אתכם, ומי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס לבב אחיו. ומבואר שההליכה למלחמה היא סיבה להיות בפחד ובמורד לב, והמענה היחיד לזה הוא הידיעה שהשם נמצא איתנו, והוא נלחם עבורנו להושיע אותנו.

והבית הלוי ביאר מדוע כל מי שירך לבבו צריך לשוב לביתו, מפני שמי שמפחד במלחמה זה עצמו סיבה שימות במלחמה, שכיון שאינו סמוך ובטוח בהשם שיגן עליו, אין לו הגנה מהשם, ועלול למות במלחמה.

וזכורני ממלחמת ששת הימים שהיינו שומעים את המטוסים מבאר יעקב, שיש שם בסיס צבאי, והיו יוצאים משם מטוסי קרב כדי להפציץ בעיראק, והם היו טסים בגובה נמוך מאד, כדי להיעלם מהמכ"ם הירדני שלא יזהה אותם, וכל מי שהיה בקרבת מקום שמע את הרעש הנורא שהיו עושים, ורק מהרעש של המטוסי סילון האלו היה נגרם פחד וחרדה לכל השומעים, ועל זה אומרת התורה, שגם אם אתה שומע את כל הרעשים של המלחמה, כל זה לא צריך להזיז לך את האצבע! כיון שהשם נמצא עימנו להושיענו, ואם חיים כך כל המלחמה נראית באור אחר, ולא משנה מה הכמות והעוצמה שיש לאויב, כיון שלנו יש את השם עימנו, ואף אם האויב ינצח אותנו, זה לא מפני החוזק שלו אלא מגזירת השם שכן הוא רצונו, ולכן אין מקום לפחד כלל.

וראיתי לאחרונה שיש בעיתונים כל מיני השוואות בין צבאות העולם, ודנים מה הסיכויים של כל צבא לנצח, ומודדים את זה בכמות החיילים, הטנקים, המטוסים, והנשק. וכל זה כפירה, שהאמת היא שהסיכוי לנצח במלחמה או להפסיד לא תלוי בכלל בעוצמת הכוח והנשק של הצבא אלא ברצון השם, וכל הדיבורים הללו וההשוואות בין הצבאות אין להם מקום ליהודים מאמינים.

וכדברים אלו מצינו בספר מלכים (ב, ו) שמלך ארם ניסה להילחם עם בני ישראל, והרבה פעמים ניסה לתקוף את ישראל ולא הצליח לו, וכשניסה לבוא מכיוון אחד הם היו בצד האחר, וכשניסה לבוא מהכיוון השני הם היו בצד הראשון, ואז מלך ארם חשד במפקדי הצבא שלו שיש ביניהם מרגל שמספר לאויב את התכניות שלהם, ואמר לו אחד מעבדיו יש אצל היהודים אדם אחד ושמו אלישע, שהוא יודע את כל התכניות

עשה לך שרף

ושאלה אחרונה – ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא עמו. הוסיף יום אחד למתן תורה, מדעתו. פירש מן האשה, מדעתו. וגם שבר את הלוחות שהוריד מהר סיני, מדעתו (שבת פז).

ומה עם השרף?

הקדוש ברוך הוא צוה אותו 'עשה לך שרף'. התורה מעידה שהוא שינה, עשה נחש הנחושת במקום שרף, וזה עבד וריפא את ישראל. הרי זה חידוש גדול שילוד אישה יכול לחדש דברים שלא נאמרו לו מפי הגבורה, ועוד בדור שהוא רגיל לקבל הוראות והדרכות קבועות, פה אל פה ידבר בו. איך מלאו לבו לשנות?

ואדרבה, השינוי של שרף לנחש, משמעותי יותר מדברים אחרים שעשה משה מדעתו. כאן הצטווה דבר מסוים, הניח אותו ולא עשהו, ובמקום זה עשה משהו אחר, איך רעיא מהימנא משנה מדיבור של מי שאמר והיה העולם!?

תינוק ותינוקת, איש ואישה

נשוב נא לחזקיהו המלך, אבל לא לעצם זה שכיתת את נחש הנחושת, אלא לשני תקופות בחייו. גם למצב הרוחני אליו העלה את כל בני דורו, וגם לאותו לילה שבו מתו מאות אלפי ראשי גייסות על שער חומות ירושלים.

כך פירוט התיאור בחז"ל; 'מה עשה, נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו בדקו מדין ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיין בהלכות טומאה וטהרה' (סנהדרין צד).

המעלה של חזקיהו הייתה שלא הוגיח אף מבני עמו. לא הותיר מאחור 'תינוק ותינוקת, איש ואישה'. הייתה מערכת שהשגיחה ונתנה עזרה לכל אחד, אף אחד לא 'התפספס'.

חסר חד

מאידך, בעת שהעמיד סנהריב את צבאו על שערי ירושלים, עמד מניינם על 'מאתיים ושישים ריבוא אלפים, חסר חד' (סנהדרין צה:).

העולם מלא 'דיבורים' של הקדוש ברוך הוא עם ברואיו. מגלה להם את רצונו בבריאה באינסוף דרכים. השאלה היא רק אם אדם יודע לקרוא ולשמע את הבת קול, או שנותן פירושים משלו למה שרואה

פרשת נחש הנחושת, טעונה לימוד והתבוננות. לא הייתה כאן התרחשות חד פעמית שנמשכה זמן קצר ותו לא, הנחש לא ריפא את החולים של דור המדבר בלבד, אלא המשיך ללוות את עם ישראל עוד מאות רבות של שנים.

מרהיבת הפרשה נראה כי הסיפור עם הנחש התפרס על תקופה קצרה. אבל מדברי רבותינו למדנו שהנחש הזה פעל בתוך עם ישראל מזה כאלף שנה. הוא לא נעלם לאחר ששבו ישראל בתשובה מתלונותיהם ונרפאו מנשיכת הנחשים השרפים.

דור אחר דור הועמד הנחש לטובת העם, ריפא את החולים גם אחרי שנכנסו לארץ ישראל, עד ימיו של חזקיהו המלך שכיתת את נחש הנחושת.

כלומר, נחש הנחושת היה חלק מהותי מההווי של עם ישראל, עד שחזקיהו החליט שאין בו צורך והוא מזיק.

את זאת נצטרך להבין, מה הייתה משמעותו של הנחש הזה על העם.

משה עשה מדעתו

ונתחיל בקומץ הערות קצרות –

כבר הורגלנו שהלשון 'לך' בתורה, מלמדת על טובת הנאה עבור מי שנאמר לו. אברהם הצטווה 'לך לך', ודרשו רבותינו 'להנאתך ולטובתך'. כך גם 'שלח לך', אינני מצווה אותך לשלוח, אבל אם אתה רוצה לשלוח בשבילך – שלח.

מהו זה, אם כן, הלשון בפרשת נחש הנחושת 'עשה לך שרף', האמנם עשיית השרף היא לצורכו של משה!?

עוד נשאל. ידענו שלשון 'והיה' הוא לשון שמחה. ובכן, מה שייד להניח תיבה זו אצל נשוכי הנחשים השרפים, 'והיה כל הנשוק וראה אותו וחי', וכי יש לאדם שמחה להינשך מנחש ולחלות, גם אם יתרפא לבסוף?

זה המספר המדויק – מאתים ושישים ריבוא חסר חד'.

'חסר חד'! יש כאן מיליוני חיילים, והגמרא סופרת אותם עד לרמת דיוק של 'חסר חד'.

ולא זו בלבד, אלא שאב"י גם מסתפק איזה חד חסר, חסר ריבוא, חסר אלף, חסר מאה או חסר חייל בודד, ועל זאת הגמרא מרודה ועסוקה ומסכמת, 'תיקו', על מספרם המדויק של חיילי סנחריב!

אתמדה.

דור שכולו זכאי או כולו חייב

אבל זו בדיוק האמירה של רבותינו. גם בצד של הקדושה וגם בצד של הסטרא, לא מפספסים אף אחד. חזקיה הרים את דורו בכך שלא נתן לשום יחיד לחמוק מהמערבת, לא השאיר אף אחד מאחור. לא תמצא תינוק ותינוקת שלא בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, והבאנו דוגמא גם מהצד ההפוך, מחילו של סנחריב.

הרי זה בדיוק אופיו ומהותו של משיח בן דוד, בעת שיבוא לגאול גאולת עולמים. אין בן דוד בא עד שיהיה דור שכולו זכאי או שכולו חייב.

אינו יכול להשאיר חלק מהעם כך וחלק מהעם כך, אלא כולו זכאי או כולו חייב, לא מוותר על אף אחד!

לא באו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב

כך הוא האדם, מפרש את מאורעות החיים לפי רצונו ולפי הבנתו. יכול לשמוע את הקול שמדבר שמבקש להפיל עליו קור אבנים בגין כך שעזב חיי עולם ועסק בחיי שעה, ולא לסבור שהכוונה אליו. ויכול לשמוע את הקול, ולהסיק שמדובר אליו, ומשום כך יעזוב את אילפא וישוב לבית המדרש (תענית כא.).

לא באו רעמים, אלא לפשט עקמומיות שבלב. בלב יש עקמומיות שנוצרת עם השנים, בתהליך שבו אדם מבקש לגונן על הנוחות שלו, לשמר את מה שטוב לו לאותה שעה, להתעלם מהתמונה הכוללת ולהרגיש טוב עם עצמו. לברוח מהאמת הנוקבת, להתחפר במעטה צדקני.

פתאום בא רעם מיירא, פתאום אדם יוצא מהמקום הנוח שביצר לעצמו. החשיבה מתחילה להתנער, מבין שתהפוכות העולם לא באו אלא עבורו.

כך גם עם המאורות שאינן לוקין אלא בשביל ישראל (סוכה כט.). האמנם אדם מרגיש שהמאורות לקו עבורו? כמה הסברים מלומדים יניחו ויאמרו, יסבירו את סיבוב מהלך השמש לעומת הירח, יסבירו את ההיתכנות ואת ההיסתברות, מדוע לקתה חמה ממזרח ולא ממערב, איזה גובה ואיזו זווית וגם באיזה משקפי שמש כדאי לראות. על הכל ידברו, חוץ מהנקודה המרכזית – יש בעיה בעם ישראל, משום כך לקו המאורות!

עשה לך שרף

משה לא מתחמק ממקומו. לא בורח מהאמת התובעת. הקדוש ברוך הוא מצוה אותו לעשות 'שרף', והוא עושה 'נחש'. יודע משה למה אינו מצטווה לעשות נחש, כדי שלא להזכיר לו את ימיו הראשונים כשהתעכב בשליחותו והמטה נהפך לנחש, שלא להזכיר לו שהתעכבה מילת בנו והנחש הציץ עליו.

משה לא שינה מדעת המקום. משה ידע והבין היטב את דעת המקום. משה הבין מה שמדברים איתו, מה המשמעות של אותו דיבור. הבין שהקדוש ברוך הוא אומר 'שרף' וכוונתו לנחש, כי הוא מבין את השפה של הקדוש ברוך הוא!

משה לא מתעלם ולא בורח מהתמודדות. אכן, שגיתי בעבר, הנחש מזכיר לי זאת ואני אתמודד עם זה. משום כך על עשיית הנחש נאמר 'עשה לך', כי זה חלק מהאישיות שלך לדורות עולם, חלק ממך!

☆☆☆

העולם כולו מדבר איתך, מראה לך ומציג לך את רצונו של מקום.

אתה מבין מה שמדברים איתך?

לזכות

החתן יהודה זימבר נ"י
בן הר"ר ניסים שליט"א
ליום חתונתו ויום שמחת ליבו
בורא עולם בקנן השלם זה הבנין

לזכות

אליהו סילוק נ"י
בן הרה"ג שלמה שליט"א
ליום הכנסו בנועם עול תורה ומצוות

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת חוקת

אשר אין בה מום - אשר לא עלה עליה עול

בפרשה: וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. פרה אדומה היא חוקה, וכמו שמביא רש"י, חוקה חקקתי וגזירה גזרתי, ואין לך רשות להרהר אחריה. לא התגלה לנו טעם המצוה של פרה אדומה, אבל אנחנו עושים את מצוות ה' יתברך בין אם אנחנו מבינים את הטעם בהם ובין אם אין לנו בהם הבנה והשגה. זהו גדר העבד הנאמן, שעושה מה שהצטווה בלי לחשוב חשבונות אם הוא מבין את טעם ציווי רבו או לא.

אמנם יש כאן רמז בפסוק, שאותו אנחנו צריכים לקחת אלינו, במה שנוגע לנו לקנייני העבודה. על המילים 'ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', מובא בספרים ביאור יקר בשם החזוה מלובלין. אמר החזוה מלובלין, הפסוק הזה רומז לסוג מסוים של אנשים. יש בני אדם שתמיד חושבים על עצמם שהם כלילי השלמות, ותמיד תוכל לשמוע שהם טוענים 'מה רוצים ממני, מה לא בסדר אצלי, כי כשהם בוחנים את עצמם הם תמיד רואים ש'אין בו מום', הכל חלק אצלם ואין בהם שום דופי. אמר החזוה מלובלין, אם יש מצב כזה של 'אין בה מום', כשאדם רואה את עצמו כשלם בכל פרט, דע לך, כי מתיכן זה נובע? למה זה כך שאדם רואה את עצמו כמושלם? מפני שלא עלה עליה עול. הוא עוד לא נכנס בקנייני העבודה ולא למד עדיין מהו עול תורה ומצוות. כי אם היה אדם יודע מהו עול תורה ומה חובתו בעולמו, תמיד היה בוחן את עצמו איך הוא עדיין חסר משלימות, ואיך הוא יכול להוסיף, לשפר ולתקן.

והוא היה נאה דורש ונאה מקיים. לדוגמא, כשהיה החזוה מלובלין אומר 'עלינו לשבח' והיה מגיע אל המילים 'להפנות אליך כל רשעי ארץ', היה מוסיף ואומר 'ובכללם, יעקב יצחק בן מוטל', שמו הקדוש שלו עצמו. אנחנו כשאומרים 'עלינו לשבח', מה אנחנו מכוונים במילים האלו? על הכושים באנגולה, אותם אלו שרחוקים כרחוק מזרח ממערב מאור התורה ולא יודעים ולא שומעים כלום על היהדות, שהם יתקברו לאל חי. אבל הוא, שהיה איש אלהים קדוש וכל הגדולים היו שותים ממיו, כשהיה אומר את המילים האלו היה מבקש על עצמו. למה? - כי הרגיש שהוא עדיין חסר והעבודה המוטלת לפניו עוד גדולה היא. הוא לא היה אומר 'ברוך השם, אני כבר הגעתי אל השלימות', אלא אדרבה, היה מכוון על עצמו במילים האלו 'כל רשעי ארץ', כי תמיד הסתכל מה חסר לו בעבודת ה' ומה יכול הוא עוד לתקן.

יש אחד שגם כן מזכיר את עצמו במילים 'להפנות אליך כל רשעי ארץ', אבל מזכיר יחד אתו גם את השכן שלו, לקיים מה שנאמר (ברכות לז.) 'כל המתפלל על חבריו הוא נענה תחילה'... זו מעלה מזוייפת היא. החזוה מלובלין לפי רום גדולתו קדושתו וחסידיהו באמת הבין כמה מוטל עליו חומר העבודה, ובאמת הרגיש כך שעדיין הוא רחוק וחסר הרבה בעבודת ה'.

זו אצלו עיקר הבעיה, שאדם לא מכיר במה שהוא מחוייב. המשפט הראשון של כל עובד אלוהים, כמו שכותב המסילת ישרים, הוא: יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו. הדבר הראשון במעלה הוא שתדע ותרגיש שאתה חייב בעבודת ה'. הרבה פעמים אדם מרגיש שכולם חייבים לו, אבל הוא לא מרגיש שחייב בעצמו. ומדוע? - כי 'לא עלה עול'. אם הוא היה נכנס יותר בעבודת ה' ומקבל עליו את העול, אם היה מתבונן מהו עומק דין שמים האיום והנורא, היה מרגיש יותר את גודל העבודה המוטלת עליו.

אין מי שיודע עד היכן מגיע עומק הדין

כשהמסילת ישרים מדבר (פסק רביעי) על ענייני הזהירות, הוא כותב הערה לכל ההמון על הענין הזה של גודל וחומר עבודת ה', עד היכן מגיעה. וכך הוא כותב: הערה

לכל ההמון, הנה היא בענין השכר והעונש עצמם בראות עומק הדין עד היכן מגיע, לאדם יש תפיסה מוטעית. אדם אומר, 'הרי הקב"ה הוא רחמן ומלא רחמים, ואם כן אני כבר אוכל להסתדר איתו במשפט. אני אוכל לבכות קצת, לומר שלא התכוונתי, 'שכחתי' וכיוצא בזה. כל זה טעות, כי 'מלך במשפט יעמיד ארץ' (משלי כט, ד), הקב"ה הוא מלך אהב צדקה ומשפט, ויש את עומק הדין, אשר באמת ראוי להודיע ולתת תמיד כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בורא באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול. אין ויתור בשעת הדין. כל זמן שאדם חי הוא יכול לעשות תשובה, אבל בשעת הדין אין מוותרים מאומה והכל בא בחשבון, דבר קטן כגדול. הרמב"ם באמת תימן ובעוד מקומות כותב, שאל לו לאדם לחשוב 'בטח לא יתבעו אותי על הדברים הקטנים, אלא רק על הדברים הגדולים שעשיתי, וקים ליה בדברא מנייה, מפני שזו טעות גדולה היא, כי בשמים הכל בא ועולה בחשבון, וגם הפרטים הכי קטנים באים למנין בעת הדין וגם עליהם דנים ומחייבים.

ירבעם בן נבט היה מגדולי המכעיסים את הקב"ה, חוטא וחטאי שהעביר ביד חזקה וזרוע נטויה עשר שבטים מעם ישראל לשמד. ירבעם העמיד את העגלים בדרום ובבית אל כדי שיעבדו להם ישראל, ואמר במדרש שהעמיד כל עגל על ידי כישוף באווי, והיה העגל צועק 'אני ה' אלהיך', וההמון כשהיה רואה דבר כזה היה נמשך אחרי זה. אחד כזה שחטא וחטאי באופן כזה, אין ספק שעונשו רע ומר, ומי יודע, אולי עד עצם היום הזה עדיין נשפט הוא באש הגיהנם הדלוקה. אומר הרמב"ם, אל תחשוב שיתבעו את ירבעם בן נבט רק על העונות החמורים שלו, כי גם על הפרטים הקטנים הוא יתבע. אם פעם אחת לא עשה נטילת ידים או לא הניח עירובי תבשילין, מצוות דרבנן, גם את אלו יביאו במשפט. מפני שנכון שעשה את כל העבירות החמורות, אבל עדיין אין ויתור ואין שכחה על כל פרט ופרט.

הוא שאומר הרמב"ם, מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בורא, אשר השקפתו מדקדקת על כל דבר, קטן או גדול. ומי שיתבונן בעומק הדין, שזה לא דבר קל בעבורנו מפני שזה נסתר מעינינו ואנחנו לא רואים את זה בחוש מולנו, אז יודעו ויהיה חרד תמיד. וכך אמרו רבותינו (תנייני ה'): 'ומגיד לאדם מה שחל' (עמוס ד, יג), אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגיד לו לאדם בשעת הדין. שום דבר לא נאבד, וכל דבר ודבר בא בחשבון.

הפלא יועץ מביא את דברי הזהר הקדוש, שכל דבר נכתב ונרשם, ואפילו זקן שהולך עם מקל ובזמן הליכתו עם המקל נשמע רעש חביטת המקל בקרקע, אף זה נרשם בשמים. בשביל מה? - אין לדעת, אבל רואים ששום דבר לא נאבד אלא הכל נרשם ונשמר בשמים, ויש על זה שר או עונש חלילה. אמרו רבותינו (יבמות קכא): 'סביביו נשערה מאד' (תהלים ג, ג) - מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה. רבותינו דרשו 'נשערה' מלשון שערות הראש, שהיא דקה מן הדקה ובקושי אפשר לראות אותה, אבל גם זה נמדד ועולה לחשבון.

תנו רבנן, שבעה דברים מכוסים מבני אדם, ואחד מהם הוא עומק הדין (פסחים נד:). אין אנחנו יכולים להבין ולדעת את כל הדקויות שיש בידי שמים, והמסילת ישרים מביא הרבה דוגמאות לזה מקורות אבותינו, כמו יוסף שנתבע על שאמר לשר המשקים שיזכרו לפני פרעה ונענש שנשאר עוד שנתים בבית הסהר, מיכל בתו של שאול שהוכיחה את דוד ונענשה שלא היה לה ולד עד יום מותה, ועוד. ומוסיף המסילת ישרים, ואמר במסכת חגיגה (ה), רבי יוחנן כד הוה מטי להאי קרא הוה בכי, האמורא המפורסם רבי יוחנן שהיה ראש ישיבה בארץ ישראל שמונים שנה כמו שכתוב בתשובות הגאונים, והיה ראש הרבנים בארץ ישראל בזמנו, כשהיה מגיע לפסוק הבא היה בוכה בכל פעם. וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממחר (מלאכי ג, ה). עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות תקנה יש לו? אם מתייחסים אליו בדקדוק עצום ולא מוותרים לו במאומה, ודנים אותו על כל פרט קטן כגדול, איך יוכל להנצל? וכי תקנה יש לו? על זה היה רבי יוחנן בוכה.

מי היה גדול כרבי יוחנן. רבי יוחנן היה מרביץ תורה לאלפים, 'גברא דמריה סייעיה', פועל ישועות ומחיה מתים, וכמו שמסופר בגמרא (בבא קמא ק"ז): שכשנפטר רב כהנא אמר לו רבי יוחנן 'קום! והחיה אותו. והלכה כמותו בכל מקום. הוא יושב ובוכה? לן יאי למבכין אבל אנחנו רואים כמה דקדוק יש בדין ועד היכן מגיע עומק הדין, וכמה עמוקה היא התביעה על כל פרט ופרט.

ואמרו (בראשית רבה ס"ז, ד) 'כל האומר הקב"ה וותן ויתרו מעוה', וכך אמרו (תנ"ה ט"ז). אם אומר לך יצר הרע חטא והקב"ה מוחל לך, אל תשמע לו. הרבה פעמים היצר הרע מגיע לאדם ואומר לו, 'אל תדאג, תחטא, והקב"ה הוא רחמן מלא רחמים ויסלח לך. ובכלל, אני אהיה לך לסגור ואמליץ יושר בעדך'... אוי לו לזה שסגורו הוא קטגורו.

הוא שפתחנו ואמרנו 'אשר אין בה מום', אם אנחנו לא יראים ולא דואגים, ואם אדם אומר 'הכל בסדר אתה', אות וסימן הוא כי 'לא עליה עול', הוא עוד לא יודע ועוד לא מכיר את עוצם עול עבודת ה', ואת עומק הדין והמשפט על כל דקדוק ועל כל פרט ופרט.

עסק התורה והתבוננות המוסר מביאה את האדם לעבודת ה'

איך יזכה אדם להיות מרגיש קצת את עומק הדין, ולהיות חושב על הדברים האלו ומשים אותם על לבו? העצה היעוצה היא להיות דבוק בתורה, ובמיוחד בתורת המוסר. הפלא יועץ (ועד ראש השנה) מביא את הדרשה שהיה דורש הרש"ש קודם התקיעות בראש השנה, ושם מובא שהיה הרש"ש אומר כי כל זמן שאין האדם עוסק בתיקון המעשים ובפשטות ומשמוש במעשיו על ידי לימוד ספרי מוסר ויראה, הוא יסתכל על עצמו כעל כליל המעלות. אדם יאמר על עצמו, 'מה חסר לי', 'הרי אני מושלם', וכיוצא בזה. אבל כשאדם הוגה בקביעות בספרי מוסר ויראה המדריכים והמאלפים בינה, המנוסטים לאדם את דרכו והמראים לו על מה צריך לתת את הלב ואת הדעת, אז יתחיל למצוא רבבה מימינו ואלף משמאלו מדברים הטעונים תיקון ושיפור. אז, כשהאדם עוסק בספרי מוסר, הוא רואה כמה גדולה העבודה המוטלת עליו, וכמה צריך להשגיח על כל פרט ופרט.

כל אחד יקח את המצוות הרגילות אצלו, ויתבונן ויראה אם באמת הוא עושה אותם כדרך שהקב"ה רוצה מאתנו. למשל, איך אתה מברך את ברכות השחר בבוקר, או את הברכה על כוס מים שאתה שותה באמצע היום? האם אתה מברך באימה ויראה בשעה שאתה מוציא את שם ה' מפיך? הרי כשאתה מדבר עם אדם גדול מישראל אתה פונה אליו בכינוי נסתר 'כבודו', או לכל הפחות בלשון רבים 'אתם', וכאן אתה מדבר עם הקב"ה בלשון נוכח 'אתה', איך לא תרגיש שום אימה ויראה וחרדה?!

היהודי הקדוש, למה נקרא בתואר הזה 'הקדוש'? כיון שכשהוא מזכיר את שם ה' ב"ה בברכות ובתפילות היו שינוי נקשות זו לזו מרוב אימה ויראה, עד שלבסוף נשדו כל שינוי. הוא ידע מה המשמעות של הזכרת שם ה' ושל ברכה, ואילו אנחנו מוציאים את הברכה מהפה בלי לחשוב כמעט, ואם מעירים לאדם שהוא מברך בטעות 'בורא פרי העץ' במקום בורא פרי האדמה, הוא מתקן מיד בתוך כדי דיבור ואומר 'בורא פרי האדמה', בלי שהוא מרגיש בכלל שהיה כאן משהו לא בסדר.

רבי ישראל מסלנט זצ"ל שהיה מלאך ה' צבאות, איזה קבלה קיבל על עצמו, בין הקבלות שקיבל על עצמו להשתדל בהם? – להשתדל יומיים בשבוע שלא לזרוק ברכה מהפה. אדם שרואה את זה מתפלא, וכי רק יומיים בשבוע? כנראה זה טעות סופר והכוונה שקיבל על עצמו שבעה ימים בשבוע... אבל לא כתוב שם כך, אלא יומיים בשבוע. הרי אומר שזה לא דבר של מה בכך. אדם חושב 'לא לזרוק ברכה מהפה? זה לא דבר קשה כל כך', ולא היא. נראה איך תאמר את ברכות השחר מחר בבוקר... אדם אומר 'המחזיר נשמות לפגרים מתים', כשהוא עדיין רדום ובגדר פג... אומר את כל הברכות בנשימה אחת, כאילו היו להבדיל עשרת בני המן, וכצדק יריות ממכונת ירייה... צריך להשתדל לתקן את הדבר הזה. בשעה שאתה מברך 'הנותן ליעף כח', תזכר איך שאתמול היית כל כך עייף עד שקרסת על המיטה עם הנעלים וישנת, ואילו היום קמת ערני וגיבור כמו אריה. תזכר בזה ותברך בכונת הלב מתוך שבה והודאה לבורא עולם על החסד שעשה אתך, ואל תחשוב בזמן הזה מה תאכל בארוחת הבוקר...

זו היא דוגמא בעלמא, וכך זה גם כן בכל המצוות שאדם עושה. נכון שאתה מקיים מצוות, ואשריך ואשרי חלקך שזכית לזה, אבל התבונן ותראה האם אתה מקיים אותם כמו שצריך. הנה לנו מהו עומק הדין, אשר כמו שראינו בדברי הרמח"ל גם אבותינו הקדושים לא פלטו מהם. והתפקיד שלנו הוא לכל הפחות בדברים הפשוטים לראות לעשות אותם כמו שצריך, בתכלית הדין והדקדוק. וכמו שהזכרנו, אין דרך להתעורר לזה ולשפר את כל זה, אם אדם רחוק מן התורה. מי שרחוק מהתורה הוא רחוק מהקב"ה, ואין לו תקנה. אבל אדם שקשור לתורה, ובפרט אם עוסק גם בספרי מוסר ויראה, ידבק בשיכנה

ויעיר את לבו לעבוד את ה' כמו שצריך.

זהו שאמר הפרשה 'זאת חוקת התורה', ויש לפרש 'חוקת' לשון חקיקה. כי כל תורה שאדם לומד לא הולכת לאיבוד, אלא חוקת בנשמתו ומשאירה את הרושם שלה, משפיעה על האדם קדושה ויראת שמים טהורה, ומביאה אותו לתיקון מעשיו ודרכיו ומיישרת את דרכו להיות אדם השלם.

זאת חוקת התורה – התורה חוקקת ועושה רושם בלב של אדם

הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל בספרו נפש החיים (שער ד' פרק ל'), מעיר הערה יקרה. הגמרא אומרת (מגילה כ"ז): 'תשמישי מצוה נזרקים, תשמישי קדושה נגזזין'. למשל, לולב הוא תשמיש מצוה. אנחנו לא יודעים מה אנחנו פועלים בנענועים שלנו, רק מזיזים אותו לכאן ולשם, ואם מצליחים לפגוע אותו גם בחבר מה טוב... אבל אם אדם היה יודע מה הוא פועל בעולמות העליונים בגטילת לולב, היה מפחד להחזיק אותו. ראיתי פעם את חכם סלמאן זצ"ל כשהוא מנענע לפי כונת הרש"ש, ואי אפשר לשכוח מראה שכזה. כל הולכה וכל הבאה וכל פרט ופרט עשה ביגיעה עצומה ובכונה נשגבה, במשך עשרים דקות. ואחרי שהיה גומר לנענע, היה נשכב במיטה בתשיות, מרוב עמל ויגיעה עצומה. על כל פנים, לולב הוא בגדר 'תשמיש מצוה'. כך גם שופר, אף הוא בגדר של תשמיש מצוה. בתשמישי מצוה צריכים לנהוג כבוד אך ורק בזמן קיום המצוה. אחרי שעבר חג הסוכות, אתה יכול לקחת את הלולב הזה שנענעת בו ויצאת בו ידי חובה בחג, ולעשות בו מה שתרצה. אם תרצה לעשות מהלולב מטאטא, אין מגיעה לזה. כך גם בשופר, אם אדם רוצה לעשות אחרי זמן המצוה מהשופר משפך, הוא יכול לעשות אותו. ואמנם כתבו האחרונים שאין לנהוג בתשמישי מצוה מנהג בזיון, אבל זהו עיקר הדין.

כך זה בתשמישי מצוה, אבל תשמישי קדושה נגזזין. מהו תשמיש קדושה? אומרת הגמרא דוגמא – ארון ספרים. אחד שיש לו בבית ארון של ספרים, או אפילו ארון שהיה בו רק ספר אחד, סידור או חומש, ואחרי זמן מה רצה לעשות את הארון הזה ארון של משקאות, כגון שהתברו אצלו המשקאות, והוא צריך מקום לשים בו עוד בירה, עוד בקבוק יין ועוד שכר – אסור לו להשתמש לצורך זה בארון הספרים. גם לזרוק אותו ברחוב אסור לו, והוא צריך לקחת את הארון אל בית הקברות ולגנוז אותו שם. הקדושה בתשמישי קדושה היא קבועה, אי אפשר לה לעבור ולכן היא צריכה גניזה. ולכאורה, למה את הלולב אני יכול לזרוק ואילו את הארון ואת הסטנדר אני לא יכול לזרוק אלא צריך לגנוז? כי הארון היה מחובר לתורה. כיון שהיה מונח בארון ספר של תורה, כיון שלמדת תורה על הסטנדר, חלה עליהם גם כן קדושה ואסור לזרוק אותם.

הוא שאמר הכתוב 'זאת חוקת התורה'. התורה חוקקת ומשאירה רושם גם על תשמישי הקדושה, ולכן אתה צריך לגנוז אותם. וכך הוא הדין בבית של תפילין וברצועה של תפילין, וגם אם הם נקרעו ולא ראויים עוד לשימוש מכל מקום היות והיו מחוברים אל פרשיות התפילין, התקדשו בקדושה קבועה ונצחית, וצריכים גניזה.

כך זה בשולחן ובסטנדר. איך זה באדם שיושב ועוסק התורה, ומכניס לתוך גופו ולבו את התורה? על אחת כמה וכמה שהתורה תחקק בו ותשאיר בו רושם אמיתי ונצחי. קדושת התורה לעולם לא פוקעת, ותמיד היא תשאיר בלב האדם השפעה. לכן כשאדם רוצה להתעלות בעבודת ה', להגיע אל מצב כזה שתמיד ידע ויחוש חסר ויבקש להתעלות עוד ועוד, עליו להדבק בעסק התורה. ויחד עם עסק התורה יוסיף התבוננות ועיון בספרי מוסר ויראה, לקיים מה שצוה הנביא ואומר (חגי א, ה) 'שימו לבבכם על דרככם', תוציא את הלב שלך ממקומו ותשים אותו בקדמת הדרך, שיפקח על הדרך בה אתה הולך. יש אחד שהולך הליכה ארוכה, וכל הדרך הארוכה שהלך לא רק שלא הביאה אותו אל היעד שלו, אלא הרחיקה אותו מהיעד. מדוע? – כי הלך לצד השני. על האדם לשים את הלב שיפקח על דרכו, ואין לך דרך להעיר את הלב מלבד עסק התורה והתבוננות והלימוד בספרי מוסר ויראה.

כל אחד מחייב בזה, אנשים ונשים. אין מי שפטור מלימוד בספרי המוסר, והחתם סופר היה לומד עם בנותיו מדי יום ביזמו בספר מנורת המאור, שהיה מתורגם אז לשפת היידיש. שאלו אותו פעם, 'כבוד הרב, למה את רואה צורך ללמוד עם הבנות שלך בספר מוסר כל יום?' ואף הוא השיב כנגדם, 'זכי מה אעשה? וכי לבנות שלי אין יצר הרע? אין מי שאין לו יצר הרע. ומי שיש בו יצר הרע מוכרח ללמוד ולעסוק בתורה, שהרי ברא הקב"ה יצר הרע וברא לו תורה תבלין (קדושים ל'), וכתב רבינו החיד"א בשם רבותיו (ברכי יוסף א"ח ס"א א אות ט'), שהיו חסידיו עליון, שהכוונה לתורת המוסר. ועכשיו שאנחנו נמצאים כבר בראש חודש תמוז, זמני תשובה ממשמישים ובאים ובעוד שלשה חודשים אנחנו כבר עומדים בראש השנה, עלינו להגיע למציאות הזו שיעלה עלינו עול, ואת זה נשיג על ידי 'זאת חוקת התורה', על ידי לימוד התורה והתבוננות במוסר, שיחקקו בנו רושם ויעירו את לבבנו להשגיח כראוי על דרכנו, וז' יהיה בעזרתנו.

פרשת חקת תשפ"ב

מישכתי התורה

הליכות חיים

בס"ד

עשה קניות לשבת עם צ'ק ללא כיסוי

שאלה

ראובן בעל משפחה גדולה, נקלע למצוקה כלכלית המקשה עליו לקנות את צורכי השבת. והנה בלכתו בערב שבת ברחוב פגש לפתע חבר מילדות ששמע על מצבו, ונתן לו כתרומה צ'ק על סך תשע מאות שקלים עמו קנה ראובן אוכל לשבת בעין יפה. ביום שלישי מודיע לו בעל המכולת שהצ'ק חזר מחוסר כיסוי. ולמרות שראובן ניסה להשיג את חברו בכל דרך אפשרית, לא הצליח.

כעת טוען ראובן לבעל המכולת, מכיון שגם אתה מכיר את מצבי הכלכלי ויודע, שלולא הצ'ק שקיבלתי לא הייתי קונה בסכום זה אוכל לשבת, לפיכך אני צריך לשלם לך רק כפי ששווה ההנאה מהאוכל שאכלתי, שאמרו חז"ל שזה - כשווי שני שלישי מעלות האוכל שאכל, ובנידון דנן זה מסתכם - בשש מאות שקלים בלבד. אולם בעל המכולת תובע ממנו תשע מאות שקלים כשווי האוכל שקנה. מה הדין?

תשובה

ראובן חייב לשלם לבעל המכולת תשע מאות שקלים כשווי האוכל שקנה.

ואין מקום לטענתו שבלי הצ'ק לא היה קונה, כיוון שרק במקרה שאדם אכל בשגגה אוכל שחשב ששייך לו, ובמקרה רגיל לא היה קונה אוכל כזה, והתברר אח"כ ששייך לאדם אחר - ישלם לבעלו עבור האוכל שאכל - שני שלישי מהשווי שלו.

מקורות

כתוב בגמ' בב"ק (קכב.) אמר רבא, יתומים שאביהם נפטר בפתאומיות, והניח להם פרה ששאלה מאחרים, אולם לא הספיק להודיע לילדיו שהיא שאולה. והם חשבו שהפרה היתה שייכת לאביהם, ולכן שחטוה ואכלו את בשרה, וכעבור זמן נודע להם שהפרה היתה שייכת לאדם אחר, ואביהם רק שאלה ממנו - חייבים לשלם למשאיל, דמי פרה בזול. כלומר - שני שלישי משווי הפרה. ופי' רש"י שם (בד"ה בזול וכו') שהטעם הוא, כי אם היו יודעים שצריכים לשלם עבורה - לא היו שוחטים ואוכלים את בשרה, ודינו נפסק בשו"ע חו"מ (סי' שמא, ד). והוסיף שם הסמ"ע (ס"ק י) שהסיבה שכתב רש"י הינה רק למה לא ישלמו עבורה מחיר מלא. אולם הטעם למה משלמים שני שלישי הינו - שכן דרך בני אדם לקנות בשר בזול ולאכול - אפילו אם בלי זה לא היו אוכלים בשר, עכ"ל.

ולכאורה לפי האמור, גם בנידון השאלה דנן טוען ראובן לבעל המכולת - אם הייתי יודע שאין לצ'ק כיסוי - לא הייתי קונה את האוכל המשובח, והייתי מסתפק במינימום ההכרחי כמו שנהגתי

לקנות אצלך לכל השבתות בחודשים האחרונים. ולכן אשלם לך רק שני שלישי מדמי האוכל שקניתי דהיינו - שש מאות שקלים בלבד.

ההבדל המהותי בין גדרי מקח - לדין נהנה

אולם לענ"ד המקרים חלוקים במהותם. בנידון הגמ', שם היתומים אכלו ללא ידיעה את הבשר שהתברר אח"כ שהיה שייך למשאיל הפרה. א"כ מדין גזלן - לא ניתן לחייבם, כי לא התכוונו לגזול, והיה מותר להם גם לכתחילה לחשוב שהפרה היתה שייכת לאביהם, וממילא כשנפטרו - הם ירשוה. כי קימ"ל חזקה כל מה שתחת יד האדם - הרי היא שלו. לפיכך אין כל פגם במעשיהם.

אלא שעתה לאחר שהעובדות התבררו, שהפרה היתה שייכת למשאיל, כיון שנהנו מבשרה, טוען להם המשאיל הרי נהניתם מהממון שלי שנמצא בתוך גופכם, ומחמת דין "נהנה" תשלמו לי כשווי ההנאה שממוני גרם לכם. וכאשר סיבת החיוב היא מדין "נהנה" אומר רבא, שאם ההנאה מהאוכל נעשתה בשוגג, מכיון שדרך בני אדם שאפילו אם אין להם אמצעים לקנות בשר, הם מוכנים לקנות בשר אם יוזילו שלישי מהמחיר הרגיל. נמצא ששווי האוכל שאכל בשגגה הינו - שני שלישי מהמחיר המקובל למכור אותו בשוק.

מה שאין כן בנידון השאלה, היה מקח רגיל מדעתו של הקונה. שהרי ראובן ידע מראש שכל האוכל שקונה - שייך לבעל המכולת שרוצה תמורתו תשע מאות שקלים, ועל דעת כן המוכר מקנה לו אותו, ועל דעת מחיר זה עשה ראובן את הקנין לקנותו. נמצא שבשעת הקנין התחייב ראובן מרצונו לשלם עבור האוכל שקנה תשע מאות שקלים, וחיוב זה נעשה מדעתו ובכפוף לכל הלכות מקח וממכר. אלא שכעת טוען ראובן, שהתברר לו לאחר מכן שהכסף שחשב לקנות עמו - לא היה שווה מאומה כיון שקיבל צ'ק ללא כיסוי. וכן במקרה שחשב שהכסף שקונה עמו שייך לו, והתברר לו אח"כ שטעה, והכסף הונח בביתו כפיקדון מאדם אחר. במקרים אלו והדומים להם, יש לראובן בעיה אישית בהשגת הכסף לקניית המקח, אבל אין נידון זה קשור כלל להתחייבותו למוכר שנעשתה בשעת המקח - לשלם לו מחיר מלא עבור האוכל שקנה ממנו.

והרי מעולם לא התנה ראובן עם המוכר, שקונה את האוכל רק בתנאי שיש לו כסף לקנות, מאחר וגם הוא יודע, שאם היה עושה תנאי כזה - המוכר לא היה מוכר לו את האוכל. ולכן המקח נעשה בסתם, וישנה התחייבות מהקונה לשלם את התשע מאות שקלים עבור האוכל שנקנה. לפיכך למסקנה, אפילו אם המוכר מסכים ומאמין לדברי ראובן, שאם היה יודע שאין לצ'ק כיסוי, לא היה קונה את האוכל, אין בטענה זו כדי לפוטרו מלשלם תשע מאות שקלים, כפי שהסכים בעת הקנין לשלם ללא כל תנאי, ורק על דעת כן נעשה המקח ע"י המוכר והקונה.

חשבון הנפש שנלמד ממלחמת סיחון, ועוג

"על כן יאמרו המושלים - בואו חשבון, תבנה ותכונן עיר סיחון" (כא, כז)

חז"ל במסכת בבא בתרא (עח:) דרשו על פסוק זה, אמר רב שמואל בן נחמני בשם רב יונתן "על כן יאמרו המושלים - אלו המושלים ביצרים", בואו חשבון - בואו ונעשה חשבוננו של עולם הפסד מצוה - כנגד שכרה, ושכר עבירה - כנגד הפסדה. ואם עשית כך, "תבנה ותכונן" - תבנה בעולם הזה, ותכונן בעולם הבא. "כי אש יצאה מחשבון" - מאלו שעושים חשבון נפש כזה, ותאכל את שאינם מחשבים זאת והולכים אחר יצרם. ע"כ.

ולכאורה יש להתבונן, מה גרם לחז"ל לדרוש דווקא כעת על פסוק זה את החיוב שיש לכל אחד לעשות חשבון נפש. במה קשורה מלחמת סיחון והניצחון עליו, לחשבון הנפש האישי של כל איש יהודי?

כמו כן קשה, שכתוב במדרש תנחומא ספ' דברים (א, ד) אמרו חז"ל קשים היו סיחון, ועוג - יותר מפרעה וחילותיו. וכשם שאמרו שירה על מפלת פרעה וחילותיו [בפ' בשלח - אז ישיר משה ובני ישראל וכו'] כך היו ראויים לומר שירה על מפלת סיחון, ועוג. אלא שבא דוד ואמר עליהם שירה בתהילים (קלה, י-יב. קלו, יז-יט) שנאמר "והרג מלכים עצומים, לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן. וכן "ויהרוג מלכים אדירים לסיחון מלך האמורי וכו", ולעוג מלך הבשן, כי לעולם חסדו" ע"כ.

וצריך להתבונן, למה בני ישראל באותו הדור לא אמרו שירה על ניסים גדולים אלו, שהיו ניסים גדולים ממפלת פרעה וחילו בים סוף?

הדור שכבש את ארץ ישראל

נקדים תחילה, התקופה שבה קרו המלחמות עם סיחון ועוג שמפורטים בפרשתנו (כא, י-סוף הפרשה) ובהרחבה בספר דברים (ב, יז - סוף הפרשה) היתה בחצי שנה האחרונה של שנת הארבעים ליציאת מצרים, וכל המלחמות לכיבוש ארץ ישראל - נעשו ע"י הדור החדש שנולדו במדבר או שיצאו ממצרים והיו בחטא המרגלים פחות מעשרים שנה. אנשים אלו הם העתידים להיכנס לארץ ישראל עם יהושע בן נון, לאחר מות משה רבינו. והנה כולם ידעו מדברי המרגלים שבארץ "מחכים להם" שלושים ואחד מלכים גיבורים עם העמלקים, שלכולם יש כח וגבורה יותר מבני ישראל. כמו כן הם ידעו לאחר חטא מי מריבה, שמשה ואהרן לא יכנסו עמם לארץ. ושבועות ספורים לפני כן כבר מת אהרן, ועד סוף השנה ימות גם משה. ולכן פחדו להיכנס לארץ ולהילחם עם גיבוריה ללא משה רבינו.

לפיכך רצה הקב"ה לעודדם ולהראות להם עוד לפני כניסתם לארץ, שהוא יהיה עמם וילחם את מלחמתם עם הגיבורים הללו - ואין להם ממה לפחד. כי גם כשמשה הנהיגם - הוא היה רק ההיכי תמציי דרכו עשה הקב"ה את הניסים, אבל את הניסים בפועל עושה הקב"ה בלבד. ולכן גם כשיהושע ינהיג - הוא יהיה רק ההיכי תמציי לבצע דרכו את הניסים, אבל את הניסים בפועל - יעשה הקב"ה בלבד.

מתי החל כיבוש ארץ ישראל

כמו כן עליהם לדעת, שמעתה מהמלחמה עם סיחון ואח"כ עם עוג - מתחיל כיבוש הארץ. ולכן כל הניסים וההנהגה המופלאה שיראו במלחמות אלו - כך בדיוק יקרה גם במלחמות הכיבוש של שאר חלקי ארץ ישראל.

וזה מדויק בלשון הפסוק בספר דברים (ב, לא) "ויאמר ה' אלי ראה החילותי תת לפניך - את סיחון ואת ארצו - החל רש - לרשת את ארצו" כלומר, ממלחמת סיחון מתחיל א - כיבוש ארץ ישראל, ב - ישנו חיוב נוסף שלאחר הכיבוש - יתיישבו בארץ הזאת מדין ישיבת ארץ ישראל. וכלשון הפסוק בדברים (ג, יב) "ואת הארץ הזאת - ירשנו בעת ההיא". ואכן ביחס להלכות רבות יש לארץ סיחון ומואב שמעבר הירדן - גדר של ארץ ישראל. וכמבואר במשנה בכתובות (ק:) "שלש ארצות לנישואין יהודה, עבר הירדן, וגליל". ופי' רש"י שלש ארצות הן - בארץ ישראל וכו' וע"ש. וכן כתב בשו"ע אהע"ז (ס"ע עה, א) וע"ש.

הסיבה שלא אמרו שירה לאחר מפלת סיחון ועוג

לאור האמור מובן למה בני ישראל לא אמרו שירה לאחר מפלת סיחון, ועוג. כי שירה אומרים - בסוף הנס. ולכן גם כשיצאו ממצרים בפסח בבוקר לא אמרו שירה, ורק לאחר קריעת ים סוף שמתו פרעה וכל חילו, נגמר נס יציאתם ממצרים, ויצאו משעבוד לחירות, זה הזמן הראוי לומר שירה. ולפי זה, מכיון שרק במלחמה עם סיחון ועוג החל כיבוש ארץ ישראל, ובשלב זה כבשו בני ישראל רק את שטח ארץ ישראל שמעבר לירדן מזרח והתיישבו שם. אולם עדיין נשאר להם לכבוש את כל שטח ארץ ישראל שהוא לצד מערב של הירדן, שזה יעשה בהנהגת יהושע בן נון. לכן רק בתום כיבוש כל שטח ארץ ישראל יושלם הנס, ואז יצטרכו לומר שירה לקב"ה על ניסיו הרבים בכיבוש ארץ ישראל.

אלא שמבואר בספר יהושע (ט, טז), ובשופטים (א, כז - סוף הפרק) שבני ישראל לא גמרו לכבוש את הארץ, וממילא עדיין לא התחייבו באמירת שירה. לפיכך כשראה דוד המלך לאחר כשלש מאות שנה שבני ישראל גם בדורות שלאחר יהושע, לא גמרו את כיבוש ארץ ישראל, וממילא לעולם לא יאמרו שירה על הניצחון על סיחון, ועוג, לכן בשירתו לקב"ה בתהילים (בפרקים קלה - קלו) בה שיבח את הבורא ית"ש על כל מעשיו מבריאת העולם, בתוך כ"ו השבחים שם, כלל גם את הניסים הגדולים שנעשו לבני ישראל בכיבוש ארץ ישראל ובהם הריגת סיחון, עוג, וכל המלכים הגדולים שהיו שם. אולם גם דוד לא אמר שירה מיוחדת על הניצחון עליהם, מאחר ועדיין לא נגמר הנס של כיבוש כל ארץ ישראל מהגיבורים שהיו בה. ובני ישראל עדיין לא התיישבו בכל חלקי הארץ המובטחת שהיו צריכים לכובשה. ובכך תורצה השאלה השניה שהתקשינו בה לעיל.

הסיבה שגרמה לסיחון להילחם תחילה עם עמון ומואב

וכאן המקום להתבונן בפרט אחד מחוכמתו הגדולה של הקב"ה בהנהגת העולם. מצד אחד - רצה הקב"ה שחלקים מארצות עמון, ומואב יהיו בתוך שטח ארץ ישראל. אולם מצד שני - הוא אסר על משה ובני ישראל להילחם עמם, בגלל זכותו של לוט שבאו ממנו. וכן לשמור על חייהם, כדי שיצאו מזרעם רות המואביה,

גבורתם המופלגת - כולם מתו במלחמה מבלי שמבני ישראל יפגע אף אדם.

א"כ מי שמתבונן בכך יראה, שודאי עדיף להאמין ולהתקרב לקב"ה ולקיים את רצונו ע"י קיום מצוות התורה, ומצוה - גוררת מצוה. ויראה מהו השכר הרב שהקב"ה משלם ליראיו עוד בעולם הזה, לעומת ההפסד למכעיסיו, שעושים בשאט נפש את העבירות.

והנה הקב"ה הבטיח לנהוג בהנהגה על טבעית גם בזמן הזה עם כל צדיק וצדיק, וכלשון חז"ל צדיק גוזר - והקב"ה מקיים. וגם מי שלא הגיע לדרגת צדיק, ונקרא בלשון העם "אדם פשוט" צריך לדעת, שאם הוא מאמין ובוטח בקב"ה, ומתפלל אליו מעומק ליבו שיעזור לו - תפילתו לא תשוב ריקם, אע"פ שלא תמיד בקשתו נענית מיידית. וכן לפעמים מסיבות הידועות לקב"ה בלבד - עדיף לאותו מתפלל שלא יקבל מה שביקש, ותמורת תפילתו יתוגמל בדברים אחרים שיהיו לטובתו. ובמקרים רבים, רוצים ממנו מהשמים הרבה תפילות כדי להיענות לבקשתו.

לעומת זאת מי שעושה ר"ל עבירות, אפילו אם בתחילה נראה שהוא נהנה ומאושר, וזוכה לעושר וכבוד מרובה, אולם בחשבון הסופי לאחר שנים רבות, אצל הרוב המוחלט של החוטאים ישנם אכזבות, כשלונות, וצרות רבות לו ולמשפחתו, כך שעוד בעוה"ז רובם מסיימים את חייהם באכזבות רבות, וכ"ש שיענשו על כך בעולם הבא. וכדרשת חז"ל, שאש קודש שיצאת מאותם המחשבים את מעשיהם - תאכל ותשרוף את כל הפורקים מעליהם חשבונות שמים, והולכים אחר תאותם. והבא להטהר - מסייעים בידו מהשמים.

הליכות והלכות בדף היומי

כתובות ב.

הקדמה לתחילת מסכת כתובות

כתוב במשנה בתחילת מסכת כתובות, שבתולה נשאת ביום רביעי בשבוע, מכיון שבזמנם בתי הדין היו דנים באופן קבוע בימי שני, וחמישי בשבוע. וחששו חז"ל שמא כשיבוא עליה בפעם הראשונה לאחר הנישואים, יתברר לבעל שהאשה איננה בתולה, וממילא ישנו חשש סביר שהיא הייתה מרצונה עם אדם אחר, למרות היותה מקודשת לו, ובמקרה זה, אפילו אם בעלה הוא ישראל - היא נאסרה עליו - וחייבים להתגרש מיידית. כמו כן, אם מעשה זה נעשה בעל כורחה, אבל בעלה הינו כהן - היא נאסרה עליו, וגם במקרה זה חייבים להתגרש מיידית.

ומאחר וחששו חז"ל, שמא יעברו כמה ימים בין הזמן שבא עליה בעלה, לבין היום בו יפנה בעלה לביה"ד לברר את הדבר, ובימים אלו האשה תצליח לפייס את בעלה שיתעלם מהדבר, למרות שיתכן והיא נאסרה עליו, ואסור להם לחיות ביחד, לכן אמרו חז"ל שישא את האשה ביום רביעי, ובלייל חמישי יבוא עליה, ואם יגלה שאינה בתולה, ביום חמישי בבוקר כשעדיין יחם לבבו, יפנה לביה"ד שיבררו את העובדות. והוסיף רש"י במשנה, שבגלל פנייתו לביה"ד ייצא קול ברבים, שביה"ד דן במעשיה של אשתו, ומחמת כך אולי יבואו עדים ויעידו מה שידוע להם, ותתברר האמת.

ונעמה העמונית שמהן נולדו מלכי יהודה, ובראשם דוד - משיח ה', כמבואר בב"ק (לח:). לפיכך בחכמתו הגדולה גרם הבורא ית"ש, שעמון ומואב ילחמו עם סיחון, וסיחון ינצח אותם ויכבוש את אותם החלקים מארצם שרצה הקב"ה לספח לארץ ישראל. ולאחר שסיחון כבשם - כעת ציווה ה' על משה שילחם עם סיחון ויכבוש את כל ארצו, שבכלל זה נמצא גם השטח שכבש לפני כן סיחון מעמון ומואב, כמבואר במדרש רבה פ' חקת (ט, ל) וע"ש.

התועלת בהבאת כל הגויים להילחם ממקום אחד

אמנם מאחר והשטח הזה גדול במיוחד, ואם בני ישראל יצטרכו להילחם עם כל עיר בנפרד, יקח הדבר זמן רב, ויכול להתיש את כוחם, ואת רצונם להמשיך ולהילחם על כל עיר בארץ ישראל, לכן הכניס הקב"ה למחשבתם של כל יושבי ערי סיחון, שיצאו כולם מעריהם ויתאספו במקום אחד, כדי שיחשבו שע"י זה כוחם יהיה מלוכד, גדול, וחזק יותר. אולם האמת היתה הפוכה, כי דווקא מעשה זה סייע לבני ישראל להורגם בבת אחת יחד עם סיחון מלכם, וע"י כך יוכלו להיכנס ולהתיישב לאחר המלחמה - בכל ערי ארץ סיחון שהיו ריקות מאנשים. וכלשון הפסוק בדברים (ב, לב) "ויצא סיחון לקראתינו - הוא וכל עמו למלחמה - יהצה" ע"כ. כלומר, כולם התאספו להילחם עמנו ביהצה. וכך בדיוק קרה גם במלחמה עם עוג ועמו, וכלשון הפסוק בפרשתנו (כא, לג) "ויצא עוג מלך הבשן לקראתם - הוא וכל עמו למלחמה - אדרעי" ע"כ. כלומר, כולם התאספו להילחם באדרעי, והשאירו את עריהם ריקות מאנשים. וכך גם מבואר במדרש רבה בפרשתנו (ט, כט) וע"ש.

נמצאנו למדים, שבמלחמה עם סיחון, ועוג שמהותה היתה - מלחמת כיבוש ארץ ישראל בשטח ארץ ישראל שממזרח לירדן, הראה הקב"ה לבני ישראל שבאותו הדור, שהם אלו שצריכים גם לכבוש אח"כ את ארץ ישראל שממערב לירדן, באיזה אופן תעשה המלחמה בשטח שממערב לירדן.

ואכן כך קרה בפועל, ורוב שלושים ואחד המלכים שהיו בצידה המערבי של ארץ ישראל - התכנסו למקום אחד בימי יהושע כדי להילחם עם ישראל, והשאירו את עריהם ריקות מאנשים, וסופם היה בדיוק כמו במלחמה עם סיחון, ועוג. כפי שכתוב בספר יהושע (ט, ב) "ויתקבצו יחדיו להילחם עם יהושע ועם ישראל - פה אחד" ע"כ.

למה צריכים לעשות חשבון נפש כתוצאה ממלחמת סיחון

לאור כל האמור מובן בס"ד למה דווקא לאחר הניצחון על סיחון ועמו, והתיישבות בני ישראל בארצם כתוב בפרשה (כא, כז) "על כן יאמרו המושלים - בואו חשבון" וכו'.

שחז"ל הוציאו פסוק זה מפשוטו, ודרשו ממנו על החיוב שיש לכל יחיד לעשות חשבון נפש על מעשיו. כי מי שמתבונן בהנהגת הבורא ית"ש במלחמת סיחון, ובחכמתו המופלגת, שגרם תחילה לעמון, ומואב להילחם עם סיחון, וכיצד ניהל את ניסי המלחמה יראה - שכל פרט במהלך הזה היה מחושב היטב ולא נעשה באופן מקרי ואמרו חז"ל במדרש למה נקרא שמו סיחון - כי הכל מסיחים בגבורתו המיוחדת. וכתוב בתנחומא סוף הפרשה (כח) שהיה לו בן שהיה גיבור יותר מאביו, וגם הוא נהרג במלחמה. נמצא שלמרות

סיבת נאמנות הבעל מול הכחשת אשתו

והנה שואלת הגמ' (א) הרי האשה מכחישה את הבעל וטוענת שהיתה בתולה בעת נשואיה והבעל משקר בדבריו כי שונא אותה, ולכן רוצה להתגרש ממנה מבלי לשלם לה את הכתובה, א"כ למה מאמינים לבעל יותר מלאשה? ובפרט שיש לאשה שתי חזקות שהיא דוברת אמת. א - חזקת כשרות דהיינו, שהתנהגה עד כה כבת ישראל כשרה. ב - חזקת הגוף דהיינו, שהיא היתה בעת הנשואים באותו מצב גופני כמו שנולדה. ומתרצת הגמ', שיש לבעל חזקת נאמנות מיוחדת. כי "חזקה אין אדם טורח בסעודה - ומפסידה". כלומר, מכיון שבזמנם הבעל הכין בשלושת הימים שלפני הנישואין את צורכי סעודת המצוה, לכן ברור לחז"ל, שאם היה שונא אותה עוד לפני נשואיהם - לא היה טורח בגופו ומוציא כסף רב עבור סעודת הנישואין, כדי לגרשה למחרת יום הנישואין. ולפיכך חזקה זו שיש לבעל הינה ודאית ונחשבת כמו "אנן סהדי", ולכן נאמן בטענתו למרות הכחשת אשתו.

ומסיבת נאמנות זו אמרו חז"ל, מכיון שאת חיוב עיקר הכתובה בסך מאתים מנה אנחנו תיקנו - לכן אנחנו גם הבעלים לתת נאמנות לדברי הבעל, ועל דעת כן תיקנו לאשה חיוב כתובה. אבל ביחס לתוספת הכתובה, שסכום זה התחייב הבעל מרצונו לאשה כמתנה, וממילא חוב זה נעשה עליו כחוב ממוני גמור, כלפי הסכום הזה - אין לבעל נאמנות להכחיש את האשה, מבלי שיביא שני עדים כשרים שמסייעים לטענתו. הביאור האמור עד כה מבוסס על דברי הגמ' בכתובות שם, תוס' שם (ט: סד"ה לא דקא טעין), רמב"ם (פ' יא מאישות), שו"ע אהע"ז (ס"ח סח סעיפים: א, ח), וט"ז שם (ס"ק י) וע"ש.

הסיבה למה בזמן הזה לא נאסרת האשה לבעלה

והנה הלכות אלו - אינן קיימות בזמן הזה. מאחר ובימי חז"ל מבואר בגמ' בכתובות (ב) ובמשנה שם (יג) ובקידושין (ב), שבשלב הראשון האיש היה מקדש את האשה בנוכחות שני עדים כשרים, ומעתה האשה נחשבת כאשת איש, ואסור לה להיות עם אדם אחר, והפרדת הקשר שבניהם יכולה להיעשות - ע"י גט או מיתת הבעל בלבד. ולאחר הקידושין היתה האשה חוזרת לגור בבית הוריה, ובתקופה זו אסור לה להיות עם מי שקידש אותה. ובמשך י"ב החודשים הבאים היתה מארגנת את כל הדברים שנצרכים לחתונה, ולחיייהם המשותפים לאחר מכן. ורק כשתמו י"ב חודשים אלו, היו מתחתנים, כלומר, עושים להם חופת נשואים, סעודת מצוה, ומברכים שם שבע ברכות, והבעל לוקח את אשתו לביתו וחיים שם חיי אישות. ומעתה חלים על הבעל כל חיובי הכתובה כלפי אשתו, וכן האשה מתחייבת לבעלה בכל מה שמבואר במשנה כתובות (טג): ועוד.

לפיכך אם במשך י"ב חודשים אלו הייתה עם אדם זר מרצונה - היא נאסרה על בעלה אפילו אם הוא ישראל. ואם הדבר נעשה בעל כורחה - היא מותרת לבעלה הישראלי, אולם אם בעלה הינו כהן - היא נאסרת עליו, בין אם אותו אדם היה יהודי ובין אם היה גוי. לכן בימי חז"ל היתה שייכת המציאות, שכשהבעל טוען שהאשה לא היתה בתולה ביום הנישואין, יש לחשוש שמא הייתה מרצונה עם

אדם זר ב-י"ב חודשים לאחר שהתקדשה לו, וממילא היא נאסרת עליו מהתורה, וחייבים להתגרש מידידת.

אולם בזמן הזה המציאות שקיימת עוד מתקופת הראשונים הינה - שעושים את הקידושין והנישואין ביחד מתחת לחופה, שהיא הפרוכת שמוחזקת ע"י ארבעת העמודים מהצדדים, ושם גם מברכים את השבע ברכות. ובמשך הקידושין והנישואין הבעל והאשה נמצאים ביחד בנוכחות העדים ושאר הקהל - ואין שום מציאות שהאשה נאסרה עליו. לפיכך אפילו אם הבעל יטען למחרת הנישואין שהאשה לא היתה בתולה, ואפילו אם נאמין לדבריו, על כורחך דבר זה נעשה בזמן שהאשה היתה עדיין פנויה, והיא לא נאסרה עליו אפילו אם הבעל הינו כהן [למעט אם הייתה עם גוי] כמבואר בחלקת מחוקק (ס"ח סח ס"ק ח). ולכל היותר מהות טענתו היא - שהיה לו מום במקח שעשה, ולכן לדבריו הוא פטור מלשלם לה את הכתובה ותוספת הכתובה כמבואר בשו"ע אהע"ז (ס"ח סג, ה) וע"ש בחלקת מחוקק (ס"ח סח ס"ק ד), וביחס לבירור טענה ממונית זו - הוא יכול לפנות לביה"ד מתי שירצה או למחול לאשתו על טענתו, או להתחייב לה ממון למרות שלטענתו אינו חייב בו, עכ"פ חז"ל אינם מתערבים בכך.

הסיבה למה בזמן הזה לא נאמן הבעל כשאשתו מכחישתו

כמו כן התבאר לעיל ע"פ הגמ' (א) שהסיבה לנאמנות הבעל בדבריו, למרות שהאשה מכחישה אותו היא - בגלל שאמרו חז"ל, שיש לו חזקה - שאין אדם טורח בסעודה - ומפסידה. לפי"ז כתב הר"ן שם, שאם הבעל לא טרח בסעודה - אינו נאמן בטענתו להפטר מחיוב הכתובה שהתחייב לה. וכך פסק גם בים של שלמה בכתובות (פ"א, ס"ח כו) שציין שם, שזוהי גם דעת הרשב"א. וכן כתב הט"ז אהע"ז (ס"ח ס"ק י) וז"ל ולפי זה עכשיו, [כלומר עוד לפני ארבע מאות שנה] שרוב החתנים אין עושים את סעודת החתונה, אלא אבי הכלה - א"כ אין החתן נאמן בטענת בתולים להפסיד את הכתובה ע"כ. וכן נקט בספר בית מאיר (ס"ח סח) ובבית שמואל שם (ס"ק יח). ועוד הוסיף שם בב"ש, שהחתן בזמנינו אינו נאמן בדבריו, בין אם יטען שפתח פתוח מצא וכו' עיי"ש.

לפי זה מאחר והמציאות בזמן הזה שהחתן לא מכין את סעודת הנישואין, ועושים זאת בעלי אולמות החתונה או הקטרינג. וכמו כן התשלום עבור הסעודה הנ"ל הינו ע"י ההורים, אין לחתן שום נאמנות לטענתו אם האשה מכחישה אותו. ואפילו אם רק אבי החתן שילם עבור הוצאות סעודת החתונה - אין החתן נאמן. א - מאחר ואביו אינו טורח אישית בהכנת הסעודה. ב - מאחר ואביו אינו יודע מעצמו את העובדות לגבי הבתולים, אלא רק ממה ששמע מבנו, ויתכן שבנו משקר, לכן במקרה שהאב מכין את הסעודה - לא נתנו חז"ל לחתן נאמנות להכחיש את האשה שיש לה שתי חזקות [כשרות, והגוף] שמצדיקות את דבריה. לכן למסקנה בזמן הזה א - מחוייב החתן בכתובה למרות טענתו. ב - אשתו מותרת לו גם אם היינו מאמינים לטענתו. ג - אסור לו לגרש את אשתו בעל כורחה כתקנת רבינו גרשום מאור הגולה.

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפשה בעין הבלכה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

נושא השבוע:
הטבילה בהלכה
המקור בפרשה:
ורחץ בשרו במים (יט ז).

פרשת חקת

עקרי העניין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

הטבילה בהלכה

א מקור העניין. בפרשתנו פ' חקת, (פרק יט פסוק ז) נִכְסָה כְּגִדּוֹ הַפֶּהן וְרָחַץ בְּשֶׁרֶת כְּמִים וְאַחֲרָיָה אֶל הַמִּחְנֶה וְטָמֵא הַפֶּהן עַד הָעֶרֶב. ובגמ' יומא דף לא ע"א, ותניא: ורחץ בשרו במים - במי מקוה, כל בשר - מים שכל גופו עולה בהן. וכמה הן - אמה על אמה ברום שלש אמות. ושיעור חכמים מי מקוה ארבעים סאה. בתורה לא מצינו לשון טבילה (ולשון טבילה מצינו בתורה בטבילת אהוב (שמות יב כב ובמדבר יט יח) ובטבילת אצבע שקודם הזאה ועוד. ועי' מלכים - ב ה ד). אלא רחיצה לענין טבילת אדם, וכיבוס לענין טבילת בגדים, וביאה במים או שטיפה לענין טבילת כלים. ומצינו לשונות הללו של רחיצה במצורע הנטהר מטומאתו נאמר (ויקרא יד ח): ורחץ במים וטהר, וכן נאמר בו: ורחץ את בשרו במים וטהר, ובזב נאמר (שם טו יג): ורחץ בשרו במים חיים וטהר, וכן נאמר: ורחץ במים או ורחץ בשרו במים וכיוצא בבעל קרי שם טז. ובדברים כג יב: ירחץ במים וגו'. ובמפתקים בפרה אדומה במדבר יט זח. ובמשלה השעיר לעזאזל ובשורף חטאת פנימית. ויקרא טז כז וכן ובנוגע באבות הטומאה שם כו. ובנטמא בזב וברוקו ובמשכבו ובמושבו שם טו ה - יא. ובנטמא במשכב הנדה והזבה שם כא - כז, ובאוכל נבלת עוף טהור שם יט טו. ובטמא מת בפרשתנו במדבר יט יט. וכן נאמר באיש ואשה ששימשו מטתם: ורחצו במים וגו' ויקרא יט יח.

ב מקוה. הטבילה היא במקוה או במעיין, והלשון מקוה הוא כי מים הנקווים בקרקע, וכ' הרמב"ם הלכות מקוואות פרק א הלכה א, כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקווים בקרקע. ולשון טבילה במובן של שיקוע הגוף במי מקוה מצינו אותו במשנה.

ג כל גופו במים. כ' הרמב"ם (שם פרק א הלכה ב) כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה אינו אלא טבילת כל הגוף במקוה, וזה שנאמר בזב וידי לא שטף במים כלומר שיטבול כל גופו, והוא הדין לשאר הטמאין שאם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו, וכל הדברים האלה אף על פי שהן מפי השמועה הרי נאמר במים יובא וטמא עד הערב וטהר בניין אב לכל הטמאים שיבואו במים.

ד שיעור המקוה. הנה שם בגמ' מים שכל גופו עולה בהן וכמה אמה על אמה ברום ג' אמות, ושיעור חכמים בארבעים סאה. הנה יש לעיין האם שיעור מ' סאה מן התורה, וכרוך שיעורי תורה, או שמא לא בעינן מן התורה אלא מים שכל גופו עולה בהן, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קוטנו, ומה שאמר " וכמה הן אמה על

אמה ברום שלש אמות וכו'", אינו אלא מדרבנן. ונחלקן בשאלה זו גדולי הראשונים. הראב"ד בבעלי הנפש (שער המים סימן ב' אות י"ב) כתב: "אבל לענין הטבילה הא קי"ל דארבעים סאה מן התורה הם. וכך כתב עוד שם (סימן ג' אות ב'): "הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל, ואפילו טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו, שני מקוואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, טבל באחד מהן ואינו יודע באי זה טבל ספק טמא. למדנו מכאן כי ארבעים סאה מן התורה הם." וכן הוא בתורת הבית לרשב"א (הארון שער המים שער א' דף ל"ד ע"ב): וכן משמע מלשון רש"י בפסחים (י"ז ע"ב): "בקרע טהורין - ולקמן מתרגם ליה אמים, ודאיכא רביעית, דאיכא תורת מקוה עלה למחטין וצינורות, דמדאורייתא לא מקבלי טומאה, כדכתיב (ויקרא י"א) מקוה מים יהיה טהור, ורביעית היא מקוה מדאורייתא, דכי כתיב ארבעים סאה - באדם הוא דכתיב, דנפקא לן מאת כל בשר - מים שכל גופו עולה בהן." ויעיין בשו"ת הריב"ש (סי' רצ"ב) ועי' בסמנים רצ"ג רצ"ד ורצ"ה) הקשה על הלשון שכל גופו עולה בהן, דהול"ל שכל גופו מתכסה בהן, ומה הלשון עולה בהן. ותיירץ (וכפי שביארו החתם סופר בשו"ת יו"ד סי' ר"ט בתשובתו להגאון ר' א"ז מרגליות בעל בית אפרים) שהאדם אף שגבחו הם ג' אמות מ"מ עכ"ל אינו אלא חצי אמה, נמצא ששטח גוף האדם אינו אלא חצי אמה על אמה ברום ג' מקוואות, שהוא כשיעור עשרים סאה, ומה שהוצרכה התורה שיהי' ארבעים סאה, היינו שכל גופו יהי' עולה בהן, מלשון עלה באחד ומאה, היינו שגופו יהי' בטל בהמים, שיעור כ' סאה כמ' סאה מים. ועיין שם בחתם סופר שמדייק מכאן דחד בתרי בטל, בעינן שיהי' רוב ממש, ולא סגי שיתבטל בקצת יותר (כגון שלש חתיכות בארבע חתיכות), אלא בעינן שיהי' תרי ממש, כמו כאן דבעינן מ' סאה לטבול הכ' סאה של הגוף, ודלא כהפוסקים ביו"ד סי' ק"ט.

ה טובל ושרץ בידו. הטובל ושרץ בידו, לא עלתה לו טבילה תוספת תענית פ"א ונ"ג תענית טז א רמב"ם תשו' פ"ב ה"ג. יש מהאחרונים שכתבו שאין זה משום שנטהר וחוזר ונטמא מחמת מגעו בשרץ, אלא שכל שהוא נוגע בשרץ לא עלתה לו טבילה כלל, שיעיקה של טבילה היא לטהר, וכל שאינו נטהר אין הטבילה מועילה כל עיקר. הר"ח הלוי טורקס בכתב הדפוס שנת תרע"ט ובמאסף שיעור תורה עמ' ז: שער יושר ש"ב פ"ב, ועי' מרחשת ח"ב סי' ב בתנ"ח, וב"מ מגמ' ורמב"ם שם, שהתמורה ואינו חוזר בו בטבול ושרץ בידו, וב"מ בראייה סי' קצ ובב"י יו"ד ר"ס קצו ש"י שובה (ע"ע) שטבול קודם ימי ספרתה בטבול ושרץ בידו, ועי' להלן. ועי' דורש לציון דורש ד טבול התמכר. ועי' צפ"פ ח"א תשובה שם שליושלמי תענית פ"א בטבול ושרץ בידו: אין לו טהרה, ר"ל שנטהר ונחזר ונטמא' ודוקא כשירד לטבול

מין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

טבילה בב' מקוואות בבת אחת

בגמ' בגיטין ט"ו ע"ב דיינינן אם מועיל כשוטל לידו אחת ואח"כ לידו השניה, ובגמ' מוכחין דמהני, מהא דמהני כשנטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה, ופרש"י שפ שהיינו כשנטל ידו אחת מן הכלי כתיקון חכמים, ואחת בשטיפה בנהר במ' סאה. ובתוס' שם הק' וא"ת והיכי פשיט מהכא כי משי חדא ידא והדר משי לאידך, דלמא הכא מיירי שעשה בבת אחת שטיפה לזו ונטילה לזו, וי"ל דקסבר הש"ס דאין חילוק דמסתברא דאי בזו אחר זו לא מהני, ה"ה דבבת זו אחת נמי לא מהני אפילו שתיהן בנטילה, יד זו מכלי זה ויד זו מכלי אחר, עכ"ל וצ"ב כוונת התוס'.

ולכא' יש לבאר, דהנה לענין טהרת גופו, דבר פשוט דלא שייכא טהרה לחצאין, ואמנם לכא' יל"ע אי מהני היכא דטבל כל גופו בב'א, אבל חצי גוף במקוה אחד וחצי גוף במקוה שני, לו יצויר. והיינו דבעצם הכא לא הוי טהרה על חצי הגוף אלא על כל הגוף בב'א, אלא דהוי ב' מקוואות, ואי נימא דכה"ג ג"כ לא מהני א"ש, דהנה הא הצד דבזה אחר זה לא מהני, היינו משום דנקטינן דב' הידים חשיבי כגוף אחד, והוי כטהרת גופו, דלא שייכא טהרה לחצאין, וכנ"ל. וא"כ מהאי טעמא נמי לא יועיל אם יד זו מכלי זה ויד זו מכלי אחר, דהא גם טהרת גופו לא שייכא בכה"ג דחצי גוף במקוה זה וחצי גוף במקוה אחר.

אולם באמת דמצינו בטהרת גופו דמהני אפי' בכה"ג דחצי גופו במקוה זה וחצי גופו במקוה אחר, דהנה מצינו דגבי מקוה בעי שיהיה המים עומדים, ואמנם גבי מעין מהני אף בזוחלין, ולכא' הא זוחלין הוי חיבור של קטפרס דלא הוי חיבור למקוה, והגר"א הוכיח מזה דגבי מעין א"צ בארבעים סאה וכל שהוא מטהר, דנמצא לפ"ז דליכא חיבור בין כל שהוא וכל שהוא, אלא דכל כל שהוא וכל שהוא הוי מקוה בפני עצמו. ונמצא לפ"ז דגופו נמצא בהרבה מקוואות, ואעפ"כ מבואר דמהני.

[ונ"מ נראה היכא דהיה חור בין מקוה למקוה, והיה החור פחות משיעור שפופרת הנוד, אעפ"כ דלא מהני לחיבור בין ב' המקוואות, אעפ"כ לענין המים שבתוך החור הוי ככל חורי המקוואות, דא"צ בהך שיעור נקב, ושפיר אית לה דין חיבור לב' המקוואות, דנמצא דהטובל במקוה אחד והכניס אצבעו דרך החור לתוך המקוה השני, דהוי גופו בתוך ב' מקוואות, ולהנ"ל בד' הגר"א דמהני טבילה בב' מקוואות, שפיר מהני].

וע"כ נראה לפרש באופ"א, והוא דהנה נראה דאף דגבי טהרת גופו מהני בכה"ג, היינו משום דא"צ במעשה המטהר, אלא סגי במציאות שהוא בתוך המים, והיינו דאין מעשה הכניסה למים מטהר, אלא המציאות בתוך המים מטהר, [תדע דמצינו דמי שנמצא בתוך מקוה ונגע בשרץ דנטמא, והיינו דאף דמקוה מטהר, מ"מ אין זה מועיל למנוע מלקבל טומאה, ואמנם ברגע שפסק מהנגיעה בשרץ מיד נטהר, ואי"צ שיכנס שנית למים], ולכן בטבילת גופו סגי אף אי נמצא הגוף בכמה מקוואות, והיינו משום דסו"ס לא הוי טהרה על חצי הגוף, אלא על כל הגוף בב'א.

אולם לגבי טהרת ידיים בעי מעשה נטילה, ובהכי ס"ל לגמ' דבעי שיהיה מעשה הנטילה על כל הגוף, ומעשה נטילה על חצי מן הגוף לא הוי מעשה נטילה, [וכמו דפשיטא ליה לגמ' גבי יד אחת דלא מהני איה במה שפלגא ידיה]. והנה הס"ד דגמ' דב' הידים חשיבי כגוף אחד, דלהכי בעי מעשה נטילה אחד על ב' הידים, ומעשה נטילה על יד אחת הוי נטילה על חצי מהגוף דלא הוי מעשה נטילה, וההוכחה דגמ', דאי נימא דב' הידים הוי כגוף אחד, דלהכי לא מהני ליה מעשה נטילה על יד אחת ולאחריי מעשה נטילה על יד אחת, א"כ אף בב"א אין לו להועיל מעשה נטילה נפרד על יד זו ומעשה נטילה נפרד על יד זו, והתם חזינן דבב"א שפיר מהני, ובע"כ דלא חשיב ליה כגוף אחד. (שיעורי רבי גרשון גיטין)

דברי הגר"ח בטובל ושרץ בידו

הגר"ח בכתביו סי' תכ"ד כתב לחקור בדין הטובל ושרץ בידו, דהנה בפשוטו נטהר מטומאתו הישנה, ואך שהוא חוזר ונטמא בטומאה חדשה מחמת שנוגע כל שעה בשרץ, וחדש הגר"ח, דאינו כן אלא דהוא ריעותא בעצם טהרת הטבילה כל ששרץ בידו, וא"כ אף מטומאתו הראשונה לא נטהר כלל, ועפ"י כתב, שכן הדין במי שטמא ב' טומאות, שאם טבל מטומאה אחת אינו נטהר הימנה כ"ז שעדיין הוא טמא מחמת הטומאה האחרת, וכדין הטובל ושרץ בידו.

והוכיח כן מהירושלמי שבועות [פ"ב ה"ג] דאיתא שם שאם היה טמא טומאת שרץ ונודע לו, ואח"כ נגע במת ולא נודע לו מטומאה זו, ובאמצע ז' ימים לטומאת המת טבל מטומאת השרץ ונכנס למקדש, דהנה על טומאת מת הוא פטור שהרי לא היתה לו ידיעה, ועכ"ז יהא חייב קרבן טומאת מקדש על טומאת שרץ [שהיתה לו ידיעה עליה], ואף שטבל מטומאה זו, מ"מ טבילתו שטבל בעודו טמא מת לא עלתה לו, דהוי כטובל ושרץ בידו.

הגר"ר ראובן גרוזובסקי זצ"ל [הובא בשלמי יוסף נזיר נע] קכ"ד] הביא דברי הגר"ח הנ"ל [דהטובל ושרץ בידו אין כאן טבילה כלל], וכתב דמקורו נלמד ממה דדריש בתו"כ פרשת שמני פי"א פל"ו [הובא ברי"ג נדרים עו. (ד"ה ש"מ)] דהנוגע בשרץ שבתוך המקוה נטמא, דיסוד הדין בזה הוא שאין כאן טהרת טבילה כלל, וכדברי הגר"ח דהטובל ושרץ בידו אין כאן טבילת טהרה כלל, ועי"ש, ועדיין צריך ביאור בגדר הדבר למה אין כאן מעשה טהרה בטבילתו.

אשר נראה בביאור דברי הגר"ח, דטבילה וביאה למים אינה סילוק הטומאה, כי אם דהביאה למים היא מעשה טהרה, וכאשר טובל במים שפט עליו הכתוב שהוא טהור, ככתוב ורחץ במים וטהר, [ונדרשו ביבמות עד: דטהור מיד לאכילת מע"ש], ומאחר דמעשה טבילה חפצא של טהרה הוא, הרי ממילא דבטבילתו נטהר ופרחה ממנו טומאתו, ומעתה נראה, דכל ששם טומאה עליו, הרי ע"כ דאין הטבילה מטהרתו כלל.

[וגדולה מזו נתחדש לעיל, דאם החפצא של הטומאה בו בשעת טבילה, הרי דאף דאין הטומאה סיבה ליטמא שוב פעם שנית, מ"מ אין זו טבילה, והיינו בטובל בגד שיש בו כתם טמא, וכנ"ל, וכן דהביאה למים כלי עם גיעולי נכרים, דגיעולי נכרים בלבד אינם סיבה לאסור הכלי אחר שכבר בא לרשות ישראל וטבלו, וכן נכרי שנתגייר בלא מילה, דערלות אינה סתירה ליהדות, ורק בסדר הגירות היא מעכבת].

ובשערי יושר [ש"ב פכ"א] מצאתי שהביא דברי הגר"ח הנ"ל, וביאר דבריו כמש"ן, ושם [בד"ה והנה] כתב וז"ל, טהרת הטומאה היא ענין דין חלות שחל על הטובל דין טהרה, ומשו"ה היכא דיש על הטובל שני דיני טומאות, אחד המתטהר ע"י טבילה, ושני שאינו מתטהר, לא מהני טבילה להפקיע דין טומאה המתטהרת, משום שאי אפשר לחול על הטמא דין טהרה כיון דנשאר בדין טומאתו, עכ"ד, הן הן הדברים שנתבארו.

והנה בפירוש המשנה להר"מ בפרה [פ"ג מ"ג] כתב דמי שנטמא והיזו עליו בשלישי ושביעי, הרי זה גדול במעלת הטהרה יותר ממי שלא נטמא מעולם, לפי שזה שפט עליו הכתוב שהוא טהור, והארכת לקמן [פ"ט פ"ט] בביאור דבריו, ונראה דכוותה גם לענין טהרת מקוה וכמש"ן, דיסוד דין הטבילה אינו סילוק הטומאה, אלא דחייל עליו חלות דין טהרה, ושם הטהרה פועלת בו לעולם.

[ועי' לקמן (פ"ט פ"ט) לענין כמה מהלכות טומאה וטהרה בענין זה, דלענין הערב שמש, יש לחקור האם הוא משום דהטומאה לא פקעה עד סוף היום, או דהערב שמש יש בו דין טהרה, (וכן מוכרח בריטב"א שבת לה. [ד"ה מהו] דצריך שיהא מעט יום אחר טבילה לפני הע"ש, והעירוני לזה), וכן לענין שבירת כלי, דיש לדון האם הוא סילוק טומאה, או שהשבירה היא חלות דין טהרה כמו מקוה, (ונצטרך לומר דנתחדש שאין צריך בו הערב שמש)].

והראב"י ח"א מסכת ברכות סי' פ"א כתב וז"ל, זב שראה קרי וכו' לרבנן צריכה טבילה ור"י פוטר, פ"ח דקיי"ל כרבנן, וכדתני ר"ח שמצריכים טבילה לטומאה קלה, ואע"ג דהוא נשאר עדיין בטומאה חמורה והשתא אינו עולה לטהרה, ואפ"ה מצוה קעביד, שמע מינה אע"ג דאנחנו האידנא בארץ טמאה ואין לנו טהרה לגמרי אנו צריכים

הגאון רבי שמואל אליעזר שרן שליט"א
ראש ישיבת מחזה אברהם - חוג חת"ס

שעת הטהרה בטבילה במקוה

הנה נסתפקו רבותינו האחרונים ספק יסודי בטהרת הטבילה, אימת חלה הטהרה, האם בעת שהאדם מכוסה במים או בעלייתו מן המים אז חלה הטהרה. ועי' בס"פ פ"ו אבות הטומאה הל"ז שכתב להדיא דמלשון התוספתא והרמב"ם שם שכתבו בלשונם, "וכשעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר", מוכח שאין הטמא נטהר מטומאתו בעודו במקוה, אלא בעלייתו מהמקוה, עכ"ד. [ובאמת התם אידי הר"מ במי שננטמא בתוך המקוה שהיה בה שרץ או נבילה וכדו', דהתם חייל הטומאה על ידי היותו במים, ובזה יותר מסתבר לומר דהטהרה חלה ביציאתו ממנה ודו"ק, ועי' באו"ש שיובא להלן מ"ש כע"ז לענין בארו של עם הארץ עי"ש, ויל"ע בהא מילתא].

ובפשטות נראה דלא דוקא בטבילת אדם, דהוא הדין בטבילת כלים נמי אין טהרת הכלי חלה בעודה במים, אלא בשעת יציאת הכלי מן המים, דלדעת הכ"מ כל טבילה מועלת לאחר הטבילה וכן מבואר להדיא בדברי הדבר אברהם שיובאו להלן. [נמיהו אולי יש לחלק בין טבילת כלים טמאים להעלותם מטומאה לטהרה, לבין טבילת כלים חדשים ויל"ע].

והנה זה פשוט לענ"ד דאין הכוונה ביציאת כל גופו או כל הכלי מן המים, אלא הכוונה היא בשעה שמתחלת היציאה של חלק מהגוף או הכלי מן המים, ולישנא דנקטו "וכשעלה" מן המים אין פירושו יציאת כל גופו אלא תחילת עלייתו מן המים. ומשמע זה יש לתמוה בדברי בעל הדבר אברהם בשו"ת ח"ב ס"ז בהערות בסוף הספר לאות ז', ומדבריו שם נראה דלדעת הכ"מ בטבילת כלי אינו נטהר אלא כשיצאו לגמרי מן המים, עי"ש דתמה דהמוציא כלי מן המקוה דרך פיו, ומיד כשהתחיל להוציאו מן המים, הרי הכלי שעדיין טמא מטמא המים שבתוכו ועוב יחזרו ויטמאו את הכלי, וזה תימא לענ"ד, דלכא' מיד כשיצא פיו של הכלי ממי המקוה, חלה טהרת הכלי וכו"ל.

והנה מצינו באו"ש הל' מטמאי משכב ומושב פ"ב, שכתב דלכאורה נראה דבהא פליגי הרמב"ם והטור. דהנה ברמב"ם פ"ג אסו"ב הל"א כתב לענין טבילת עבד כנעני, "לפיכך צריך רבו לתקופו במים עד שיעלה והוא תחת שעבודו", ומזה לישנא נראה דחלות הגירות היא בשעת עלייתו מן המים, ולכן צריך תקיפת רבו בשעת עלייתו מן המים. אך בטור ובשו"ע יור"ד סי' רס"ט ס"ז כתוב, "צריך להטיל עליו שום עבודה בעודו במים וכו'", ומשמע מהך לישנא דסגי אם בשעת היותו במים היה תחת שעבוד אדוניו וא"צ שגם בעלייתו תהא נמשכת העבדות, ואינו מוכרח.

אלא שהעיר האו"ש בסוף דבריו, דמלשון הגמ' ביבמות דף מז ע"א, נראה דבענין בשעת עלייתו מן המים, דאיתא התם, "בהדי דדלי רישא ממיא, אנחו ליה זולמא דמינא ואנחו ארישא", ומבואר להדיא דהעבדות נעשית בשעה שכבר יצא ראשו מן המים. ובאמת הדבר תמוה טובא לפי מה שכתבנו לעיל, דאף ביציאה במקצת מן המים נמי חיילא כבר הטהרה והגירות ולא בעינן יציאת כל הגוף וכל הכלי, וכיון שכן מה יתן ומה יוסיף אם לאחר שיצא ראשו מן המים ינחו על ראשו מאומה, והרי עם יציאת מקצת הראש כבר כלתה גירותו ושחרורו, ועי"ש.

ומצאתי בס"ד בדברי הריטב"א ביבמות שם שם, "פירוש לרווחא דמילתא עשו כן, להחזיקו עבד בפני הכל שלא יהא שום פקפוק", והיינו דממה שהניחו לו שרשרת על צווארו בהיותו בתוך המים כבר סגי למנוע שלא יוכל לומר לשם בן חורין אני טובל, וההנחה שהניחו אחר כך על ראשו, היה רק לפרסומי מילתא וכהריטב"א ונדחית טענת האו"ש הנ"ל. ועינין היטב בספר ערוך לנר יבמות שם מה שהאריך בביאור הסוגיא שם.

וראיתי בשו"ת דבר אברהם הנ"ל דנמי מייתי הך סוגיא דיבמות ומייתי מהתם ראיא איפכא, דמהא דאמרין התם בהך עובדא דצמצמו את השרשרת על צוואריו בעודו במים והרפיה משום חשש חציצה, מזה מוכח דהגירות חלים בעודם במים, ומסיק שם "ואולי יש לחלק בין טבילה להעלות מטומאה לטבילת גרים ועבדים". ונראה מדבריו דלא פסיקא ליה לדמות כל דיני הטבילות להדיא ולא בחדא מחתא מחתינן להו, ומצינן למימר שפיר דלענין טהרה אינה חלה בעודו במים אלא לאחר עלייתו מן המים, אבל לענין גירות מהני אפילו בתוך המים, ובאמת יש מקום כלים לטבילת גירות טבילת לדמות חדשים, ועי"ש. אך באמת מדברי הרמב"ם הנ"ל משמע דאף בגירות נמי בעלייתו תליא מילתא, ולענ"ד הדעת נוטה יותר להא אהדי דמי הטבילות דכל לומר מילתא, ויל"ע בזה.

והנה בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' צ"ט האריך טובא בהא מילתא, ומסקנתו היא דבדואי חלה הטהרה אף בהיותו עדיין במי המקוה, ומייתי ראיא אלימא דהטהרה היא בעודו בהיותו מכוסה במים, דאי נימא דאין חלה אלא בעלייתו מבור הטבילה, א"כ במקוה שיש בה מ' סאה מכוונות, הרי בשעה שיוצא מן המים נחסר מעט משיעור המקוה על ידי המים המחוברים לגופו של הטובל ואין מועלת לה הטבילה, והרי אין אומרים בזה גוד אחית, ובע"כ שהטהרה נפעלת בעת היותו בתוך המים, ואז שפיר איכא שיעורא דמ' סאה בשלימות, עכ"ל.

ואשר נראה לענ"ד לומר בגדר הדברים בזה, דבאמת המעשה המטהר הוא מעשה הטבילה בתוך המים, אבל חלות הטהרה היא ברגע צאתו מן בור הטבילה אז חלה הטהרה, וכיון שכן לא איכפת לן במה שנחסר מן המקוה בעלייתו, דבשעה שהיה בתוך מי המקוה היה שיעור מקוה ואז הרי נעשה מעשה הטבילה כדנין, ותו לא איכפת לן במה שבעת חלות הטהרה נחסר מעט, דמעשה הטבילה היה כהלכתו. ולפ"ז נראה לענ"ד דלא בעינן שיראו ב"ד את המתגייר בעלייתו מן המים, דהם אינם צריכים לראות את חלות הטהרה והגירות, אלא את מעשה הטבילה שהוא הוא מעשה הגירות שפועל את הגירות וטהרת הישראליות שחלה על ידי מעשה הטבילה כהלכתה. ובמק"א הארכתי בזה יותר בס"ד.

(שביבי אש פסחים ד' ב')

'הטבילה בהלכה'

בפרשת 'פרה אדומה' למדנו מי שנגע 'בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים' כדי להיטהר הוא נדרש להזאת אפר פרה אדומה 'ביום השלישי וביום השביעי...וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב'. פרה אדומה מטמאת את הטהורים ומטהרת את הטמאים. מי שעוסק בה נטמא ומי שמזים עליו מאפר הפרה נטהר. על פרה אדומה דורשת הגמ': 'אמרת'י אחכמה והיא רחוקה ממנ' 'תנינן כל העוסקין בפרה מטמאים טומאת בגדים והיו פוסלים אותה במלאכה היא עצמה מטהרת טמאים אלא אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזירה גזרתי ואי אתה רשאי לעבור על גזירתי, שנאמר: זאת חוקת התורה'.

מסכת שלמה יש לנו בסדר טהרות, מסכת טבול יום, על הדינים שיש למי שהיה טמא וטבל לטהרתו ועדין לא העריב שמשו. בפסוק: 'וכי ימות מן הבהמה...והאוכל מנבלתה...הנוגע בנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב'. לא רק אדם שנטמא, גם על כלים שנטמאו בטומאת שרץ נאמר: 'במים יובא וטמא עד הערב וטהר'.

על כלי שנטמא מביא רש"י: 'ואף לאחר טבילתו טמא הוא לתרומה עד הערב ואחר כך וטהר בהערב שמש' ועל אדם שנטמא מנבלה מביא רש"י 'אף על פי שטבל צריך הערב שמש'. כך גם בטמא מת, בזב, בניזי, במצורע ועוד גם לאחר שטבל במים עדין טמא הוא עד הערב.

הגמרא מפרטת את השלבים בטהרה: 'טבל ועלה אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרה אוכל בקדשים' והגמ' לומדת את זה מפסוקים. הטבילה במים היא השלב הראשון בטהרה שרק התחילה אך עדין צריך הערב שמש וכל עוד לא העריב שמשו הוא נקרא טבול יום בטומאה המצריכה הבאת קורבנות תסתיים הטהרה רק לאחר הקרבת הקורבנות.

יש בזה מקום להתבוננות, טומאה באה על האדם בבת אחת הוא נגע במת או נכנס לאוהל המת הוא מייד נטמא. לעומת זאת, הטהרה היא תהליך מתמשך יש טומאות שנדרשת לטהרה ספירת ימי טהרה ורק בסופם נדרשת טבילה במים והטבילה כשלעצמה דורשת הכנות שלא תהיה חציצה על גופו וגם לאחר הטבילה עדין לא נטהר צריך הערב שמש ויש טומאות שעדין מוטלת עליו הבאת קרבן לכפרתו.

בדומה לזה, ההכנות לפסח, ביעור החמץ הוא תהליך ארוך ומפרך ואילו החזרה לאכילת חמץ היא כהרף עין. גם על דברי תורה למדנו: 'דברי תורה קשים לקנותם כבלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדם ככלי זכוכית'. כי כל השגת מעלה רוחנית דורשת עמל ויגיעה ולפום צערא אגרא.

רבנו ה'מכתב מאליהו' מביא בעניין 'טומאת מת ואפר פרה' 'ענין טומאת מת הוא כי אין מיתה בלא חטא' והגוף המת שייך לנפש שחטאה ומעידה על תוקף החטא ונגיעה כל שהיא פועלת על פנימיותו של האדם החי ומכניסה טומאה בלבו'.

הטהרה מטומאת מת היא 'על ידי מי חטאת מפרה אדומה שנעשית אפר זכר לחטא העגל היינו ביטול גמור של החטא ועניינו'.

אבל אדם טהור שעוסק בהכנת אפר פרה אדומה זוכר את החטא והדבר משפיע עליו 'ולכן כל העוסקים בשריפת הפרה מיטמאים וכן כל העוסקים בשריפת הפרים הנשרפים והמשלח את השעיר לעזאזל' עצם העיסוק במה שדרוש להיטהר מהחטא מזכיר לך את החטא וזה עצמו גורם לך להיטמא.

ומוסיף ה'מכתב מאליהו' 'אבל המזה מי חטאת לטהר טמאים אינו נטמא' שלא כמו העוסקים בשרפת הפרה שנטמאים, מי שעוסק בפועל בהזאת מי החטאת על הטמא הוא אינו נטמא. אף על פי שהנוגע במי חטאת לא על מנת להזותם על טמא, נטמא.

'כי היורד קצת כדי להעלות אחרים ועושה בזהירות ובצניעות הדרושות אינו נפגם'. זו זכות שניתנת למי שעוסק בפועל בטהרה של אחרים הוא אינו נטמא ובתנאי שעושה זאת במידה, בזהירות ובצניעות.

יסוד גדול למדנו כאן במעלת 'מזכי הרבים' היוצאים לקרב לב אחים לאבינו שבשמים שמי שעוסק בלטהר אחרים הוא אינו נטמא. 'הבא ליטהר מסייעין אותו' זה לא רק כשבא ליטהר בעצמו אלא גם כשבא לעזור לטהר אחרים יש לו שמירה.

טבילה מכל טומאה, דמצות עשה היא דכתיב ורחץ במים, יעוי"ש עוד.

אשר נראה מדבריו דלא כדברי הגר"ח, דזב שראה קרי יכול לטבול וליטהר מטומאת קרי, אלא דאיכא חידוש דמצוה קעביד במעשה הטבילה אף שאינו יוצא מידי טומאתו לגמרי, והיינו דיסוד דין הטבילה אינו חלות דין טהרה, אלא דין רחיצה במים לסלק טומאתו, וממילא אף כשטובל ושרץ בידו לא איכפת לן דרחיצה במים מיהא איכא, וכל שרחץ במים נטהר מטומאתו, [הא מיהא מדברי הראב"יה למדין אנו דאילו היה המקוה חלות דין טהרה צדקו דברי הגר"ח דכל ששרץ בידו אינה טבילה כלל, וכל מה שהצריך הראב"יה טבילה בזה"ז הוא רק לפי דמצות טבילה היא אף שאין טהרה.

והנה הריטב"א בסוכה לא: כ' שהמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה כיון דמצות ללי"ן, ואף שנחנה בטבילה זו שמותר לאוכל בתרומה וקדשים אין זה נחשב הנאה מגופם של המים, [ויש להוסיף שאין המים גורמים הטהרה אלא הטבילה במים], ותמהו האחרונים [אבנ"מ סי' כ"ח סק"ס] מעירובין לא. דאין לערב עירובין תחומין באיסוה"י, הרי מבואר דההליכה אלפיים אמה חשיב הנאה מגוף הדבר שעירב בו, וצ"ע.

ותירץ בעונג יו"ט סי' ס"א דהנאה מחלות הטהרה אינה הנאה מהטבילה, דעיקר דין הטבילה במקוה הוא לסלק את הטומאה, והיתר אכילתו הוא מפאת מה שאין עליו טומאה, משא"כ היתר ההליכה הוא מחמת חלות ההיתר של העירוב, עכ"ד, ובאמת דזה מכוון אף לדברי הגר"ח דמקוה הוא חלות טהרה, דמ"מ הטומאה פורחת ע"י חלות שם טהרה, והנאתו מהעדר הטומאה היא, אכן יעוין לקמן דדין הטהרה הוא דין הנמשך, והיתר אכילת תרומה הוא משום חלות שם טהרה דאית ביה.

עקרי הענין המשך

מטומאת שרץ, אבל ירד לטבול מטומאת מת שהיא חמורה יותר, הרי זה נטהר מטומאת מת, וטמא בטומאת שרץ שנגע בו ר"ל הלא שם, שעיר יזכר שם. ועי' מרחשתי שם שאם נטמא בעודו במקוה בטומאה דרבנן אינו נטהר מטומאתו הראשונה, ואולי ר"ל שנטארת בו כאותו שיעור של טומאתו החדשה, . ומטעם זה נדה בזמן הזה, שהיא טמאת מת, טובלת לנידוּתה ומותרת לבעלה, שכיין שלענין איסור לבעלה טומאת נדה חמורה היא מטומאת מת, טבילתה מטהרתה מטומאת נידות, וכן בעל קרי שהוא טמא מת, טובל לקריו אף על פי שטמא בטומאת מת החמורה, כיון שיש חומר בטומאת קרי שהיא טומאה היוצאת מגופו שע"י שם סכ"א, ועי"ש שפטעם זה אחר ר' יהודה במשנה ברכות כו א בוב שראה קרי, שפטור מטבילה עזרא ופירש"י (וכב א) שאין טבילה אלא הטהרה, ולדעת חכמים שצריך לטבול, ה"ז לפי שמדרבנן טומאת קרי חמורה יותר, שאוסרת תפילה ותורה.

ון מצותה וברכתה. טבילת הטמא במי מקוה היא מצות עשה, והוא מה שנאמר בבעל קרי: ורחץ במים את כל בשרו, ונמנית במנין המצוות מנין המצוות להרטיב"ם מ"ע קט, ובסנה"צ שם: ורחץ במים ס"ג עשין ומת. ורחץ בשרו במים, הצינך קעה. ועי' סנה"צ להס"ג עשה קע שהעשה נלמדת מהאמור אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור וינקא יא לז, ועי' באור הרי"ף שם. ועי' במקדש לדרך פקודין הקדמה א אות ח. **וכתבו ראשונים שאין מצוה על הטמא שייטהר, ואם רוצה לא להטהר ולא להכנס זמן רב למחנה שכינה, הרשות בידו, סנה"צ שם, והובא בדינך שם. ועי' להלן צ"ח 137 מרי"ו. ועי' עין יצחק ח"ב סי' ס אות ח ומת, שאפ"כ אמרים בטבילה מצוות – לאו – להנות – נתנו, וכן שנינו בתורת כהנים, במשלח את השעיר לעזאזל: ורחץ את בשרו במים, יכול גזרת מלך - שהיא חייב לטבול - תלמוד לומר ואחרי כן יבוא אל המחנה, שאינו טובל אלא מפני הטומאה, ה"כ אחרי פירשה ה, כפי שהובא בסנה"צ שם. לפנינו נוסף: מה ואחר וגו' האמור להלן [בפרה אדומה, ראב"ד] מפני הטומאה, אף כאן מפני הטומאה, ועי"ש בהראב"ד ור"ש משאנן וסלבי"ם ש"יכול גזרת מלך' ר"ל שאן הטבילה באה לטהר מטומאה, **שאין האדם מצווה להטהר, ומה שאמרו שהיא מצות עשה אינו אלא לענין שכשירצה להטהר, לא יוכל להטהר אלא בטבילה סה"צ שם, הובא בחינך שם, ויש שכתבו שאם רוצה להטהר מצוה עליו לטבול לטהרתו, ואם לא טבל ונכנס למקדש או אכל קודש, ביטל מצות עשה זו, מלבד מה שחייב כרת משום טמאת-מקדש-וקדשיו. חז"ק שם. וכתבו אחרונים שאין הטבילה מצות עשה שתדחה לא תעשה, כשאר מצוות עשה שדוחות מצוות לא תעשה, שהרי אם רצה עומד בטומאתו ואינו טובל, והרי זו****

דומה למצות עשה של שחיטה שאינה מצוה חיובית שו"ת רדב"ז ח"ה סי' אלקי תב (מז) בד' הרטיב"ם, ועי' מ"ט במנין המצוות מ"ע קטו, שלח' הרטיב"ם אין שחיטה לאו – הבא – מכלל – עשה (וע"ז), אלא עשה למי שירצה לאכול בשר שישחוט. ועי' שו"ת חת"ם אור"ח סי' נה שדומה ל"כ טבילה לשחיטה, אלא שבי' ששתיהן מצוה ממש ולא הכשר מצוה גרידא. ולכן מברכים עליון ברכת המצוות... וכן כתבו ראשונים שטבילה אינה אלא הכשר לדבר אחר, וכמו טבילת נדה שמיתרתה לבעלה, אבל אינה מצוה של חובה. רמב"ן וחזקוני ב, שכן אינה צריכה כוונה אף אם מצוות צריכות כוונה , ועי"ש בריב"ן שדומה לשחיטה. ועי' רמב"ן עז"ת וריקא כג טו בוב הבה שאם רצו עומדים בטומאתם, מרטב"ן שטבילה כוונתה מצוה, וע"כ. ועי' שו"ת גובי"ת יו"ד סי' קכד בהג"ה

כוחה של טבילה

אדם שננטמא ונטהר ואדם שלא ננטמא מי עדיף?

אם יופיעו לעינינו שני אנשים שונים בתכלית זה מזה, האחד הוא אדם טהור מבטן ומלידה שלא נטמא אף פעם כל ימי חייו, והשני ממש להיפך כל ימיו הוא בטומאה ורוצה לטהר עצמו, הלך וטבל והזה עליו ג' וז' ונטהר כדת של תורה, עתה כאשר טמא זה טיהר עצמו כדן מובן שאין שום חילוק בטהרה בינו ובין האדם שהוא כל ימיו טהור. ולהלכה למעשה מעתה שניהם שווים. אבל הרמב"ם בפירושו המשניות (פרה פ"ג משנה ה') כתב וז"ל "שמי שננטמא ונטהר במקוה יש לו מעלה יתירה בטהרה לפי שהכתוב כבר

גזר עליו שהוא טהור ". כלומר דמעכשיו הריהו אדם שנאמר עליו בתורה שהוא טהור, לא כן אותו האדם שלא נטמא מימיו שלא נאמר שהוא טהור, אלא הוא במציאות טהור (עיין בשו"ת אור המאיר להגר"ם שפירא זצ"ל ובשו"ת אהל משה ח"ב סימן ק'). וכתב בשו"ת בן פורת להגר"י ענגיל (ח"ב סימן ב') להסביר דברי הגמרא יומא (ב'), שהיו מטמאין את הכהן השורף את הפרה ומטבילין ראותיו כדי להוציא מליבן של צדוקים שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית. ולכאורה הוא דבר זר שבכל המעלות החמורות של טהרה שעשו בפרה היו מטמאין את הכהן השורף להראות הפך הצדוקים, והאם בשביל הצדוקים יקילו במעלת פרה, שלפי חומר מעלתה הרי היה ראוי בפשיטות שיעשה בכהן טהור לגמרי, ולא בכהן שננטמא וטבל והוא טבול יום, ומה גם לעשות מעשה רב לטמאותו ולהטבילו בשביל להוציא מליבן של צדוקים, והרי הם מכחישים בכל תושבע"פ? ונראה דמה שהיו מטמאין ומטבילין את הכהן השורף לא היה בשביל הצדוקים ורק הוא משום מעלת טהרת פרה, ע"פ דברי הרמב"ם שהבאנו דטמא שננטהר מדרגת טהרתו גדולה יותר ממי שלא נטמא. וכוונת דבריו דמי שלא נטמא רק אין בו ענין הטומאה בשלילה, אבל ענין ומהות הטהרה בחיוב הוא רק במי שננטמא ונטהר, כי הטבילה אינה רק מסלקת הטומאה אלא מוסיפה טהרה בחיוב ולכן עדיף משום מעלת פרה לטמא ולטהרו, ועי"כ מעלת טהרתו גדולה יותר.

בגילויי הש"ס (ברכות כ"ב) כתב להעיר מדברי הגמרא שם, דאחד אומר תנו לי לברך ברכת המזון שנפל עלי ט' קבין, שני אומר תנו לי שנפל עלי מ' סאה, והשלישי אומר דיתנו לו שלא הזדקק לא לט' ולא למ' סאה. ולכאורה משמע שעדיף אחד שלא נטמא. אולם בשו"ת בן פורת הנ"ל כתב דאיתנו משום טומאה אלא משום קלות ראש ומתקנת עזרא. בספר עולמות שחרבו על האדמו"ר מסאטמר זצ"ל (עמ' 31) דייק, שהרמב"ם כתב את חידושו לענין טומאת מת וכלשון "אין הבדל בין מי שלא נטמא לעולם במת ובין אשר נטמא כל ימיו", ע"כ חילוק גדול יש בזה, כי בטומאה היוצאת מן הגוף אז גם הרמב"ם מודה שיותר גדול זה האיש אשר מעולם לא נטמא, ורק בטומאת מת נתכוון הרמב"ם בדבריו הנ"ל. עכ"ד. והנה עיין בפרי מגדים קי"ח שדן מי עדיף, צדיק שלא חטא או בעל תשובה. ולכאורה בזה חלוקים בגמרא ברכות ל"ד ר' יוחנן ור' אבהו, לר"י צדיק עדיף ולר"א עדיף בעל תשובה שבמקומו אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד. והנה הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד פוסק כר' אבהו ומוסיף כי מעלתם של בעלי תשובה גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם (עי' רש"י סנהדרין ל"א ע"ב מה שהביא בשם האגודה). ועי"כ יוצא שבעל תשובה יותר חשוב, אולם דעת הא"ר והפס"ג משמע כי צדיק עדיף שלא חטא מעולם. ובכך מסבירים את התפילה "על הצדיקים ועל החסידים" (עי' בשיטה מקובצת נדרים דף י').

מובא בגמ' יומא פ"ה ע"ב "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אבינו שבשמים מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל", ומשמע שהקב"ה מטהר את ישראל ביום הכיפורים **כאשר הם עושים תשובה** כמו שמקוה מטהר את הטמאים. ומובא בס' דביר הקודש (עניני חודש אלול) דהיינו הטהרה במקוה נעשית רק כאשר הטובל מכניס את כל גופו במים, אבל אילו נשאר בחוץ אפילו שערה אחת כבר לא יוכל להטהר, ביאור ענין טהרת אדם במקוה הוא, כי כל קיומו של האדם הוא ביבשה, במים אין יכול להתקיים, לכן כאשר נכנס האדם לגמרי לתוך המים הרי כאילו איבד את חיותו לחלוטין וכאשר הוא יוצא הרי הוא כקטן שנולד (עי' בחינוך במצוה קע"ג שכתב כעין זה וז"ל "טעם טהרת אדם הטמא במקוה כדי שיראה האדם את עצמו לאחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש ג"כ פעולותיו לטובה ויכשיר מעשיו"). עי' בלשון הריב"ש בתשובותיו סימן רצ"ד דשיעור מ' סאה שאחז"ל שיהא כל גופו עולה בהן, פירושו שיהא בטל במים שבמקוה.

ולעצם דברי הגמ' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל". מובא שהאדמו"ר מקאצק זצוק"ל והחידושי הרי"ם זצוק"ל טיילו פעם בחוף על יד הנהר שהיה קפוא, עמד שם גוי ועשה על הנהר סימנים של שתי וערב לסגולה של שטות כדרך שהגויים עושים. פנה האדמו"ר מקאצק לחידושי הרי"ם ואמר לו מה אתה רואה, ענה לו רואה אני שהגוי עושה שתי וערב לשם סגולה. אסביר לך אמר לו האדמו"ר מקאצק, נהר של מים הוא סמל של הטהרה, מי מקוה מטהרים ואינם מקבלי טומאה, במה דברים אמורים, כשאינם קפואים, אבל אם המים קפואים, כל מיני טומאה יכולים לשרות עליהם, אפילו עד כדי חריטת שתי וערב, וזאת היא הכוונה, מה מקוה מטהר את הטמאים, כשם שמקוה מטהר את הטמאים רק כשהמים אינם קפואים, כך הקב"ה מטהר את ישראל רק כשהאדם מתאמץ לעבודת השי"ת ואינו קופא על שמריו, בכל ימות השנה אנו קפואים ומצונו לומר מצוה, את כל המצוות עושים אנו מתוך הרגל, כמצות אנשים מלומדה, ללא התלהבות, ולכן החי יתן אל לבו לקיים המצוות מתוך חסימות הלב, וא"כ זה הפירוש מה מקוה מטהר את הטמאים, כשאינו קפוא, אף הקב"ה מטהר את ישראל כשהלב נתחמם ונתלהב וקפאונו נסם.

מי הדעת

כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מקואות ה"ב "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואין מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב. ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל. ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוון לבו לטהר כיון שטבל טהור ואעפ"י שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא **נפשו במי הדעת טהור**, הרי הוא אומר "זרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמי הרבים מכל חטא עוון ואשמה יטהרו אמן, עכ"ד. האור שמח מצוין לדברי הפסיקתא בפרשת פרה "חייכם שאין המת מטמא ולא המים מטהרים אלא גזירת הכתוב הוא" ומבאר האור שמח בכוונת דברי הרמב"ם שאינו משל אלא זו תכלית המצוה לטהר מחשבות האון, דכשם שמחויב לטהר גופו אף שננטמא באונס, כך מחויב לטהר דעותיו אעפ"י שנתהו אצלו באונס. וז"ל "כי הפעולות הרועות אינם רק בהיות נעשים ברצון, אבל אם נפעלים באונס ובהכרח אינם משחיתים הנפש לכן אונס רחמנא פטריה, לא כן הטומאות שהם לנגד דעות המושרשות ומחשבות האון אף שנתהו באדם או מסיבת האונס או שנשתבש בשכלו בעיונו המתעה אותו, מ"מ רחוק הוא מהשלימות האומה ובלא טהרה משולל הוא מבוא בכלליות ישראל בהופיע ה' אורו עליהם".

ומה שכתב הרמב"ם בלשון הזהב "מי הדעת" היינו הדברי תורה שמעלים את האדם מכף חובה לכף זכות, וזה הכוונה טבילה במי הדעת, שענינה שנתה דעתו דבוקה ואחזקה בעיסוק של דברי תורה וחכמה וקדושה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וכפי שמובא בגמ' (ברכות, סו:) "אמר רבי חמא ברבי חנינא, למה נסמכו אהלים לחלים, דכתיב כנחלים נטיו כגנות עלי' נהר כאהלים נטע וגו', לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות".

הנושאים הבאים:

בלק- הפסקה

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

חוקת גליון 97

"ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולדע סוף עניינם כפי כוחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו, ולא יהרוס לעלות אל ד' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול".

למהותה של מצוות פרה אדומה יש טעם – שהוא הצורך לכפר על חטא העגל, אולם יש במצוות פרה אדומה פרט מהותי שהוא בגדר חוקה שאין לו טעם והגיון – שהיא מטרת טמאים ומטמאת טהורים. אך, לפי דברי המדרש גם לחלק זה יש טעם אלא שהוא גלוי אך ורק למשה רבינו ואין הוא גלוי לאחרים.

וזו הסיבה להיותה של מצוות פרה אדומה "חוקת התורה" כי התורה מביאה באמצעות מצות פרה אדומה את ההבנה של כל חוקת התורה, שעלינו לקיים את מצוותיה מתוך הבנה שאמנם עלינו להתבונן ולהבין עד כמה שידינו מגעת 'כפי כוחו' – כפי שכתב הרמב"ם. אך עלינו לדעת באותה מידה שיש דברים שלא נוכל להבינם, ועלינו לדעת שגם דברים שלא נוכל להבינם, אין זה אומר שאין להם טעם, כי יתכן ויש להם טעם אלא שהוא לא גלוי לנו אלא רק לגדולים מאיתנו, או שאין בכוחינו להבינו.

לפי דרך זו אפשר אולי לקיים מבחינת 'ההבנה' גם את שיטת המהר"ל על כך שעלינו לצאת מנקודת הנחה כי כלל המצוות הם גזירות הבורא ודווקא משום כך בקיומנו את המצוות אנו מוכיחים את קבלת עול הבורא – כי זה הוא היסוד והשורש גם לדברים שאנו מסוגלים להבין.

ומצאה התורה את פרשת מצוות פרה אדומה להיות זו שתעביר לנו לדורות את 'חוקת התורה' להבין את מה שאנו יכולים להבין ואת מה שלא נוכל להבין, ובכך אפשר אולי להסביר את העובדה שמצוות פרה אדומה ניתנה עוד לפני חטא העגל – למרות הטעם המבואר בה שהוא כפרה לחטא זה, כדי ללמדנו שנדע במקרה זה ובמקרים אחרים כי את ענייני המצוות נוכל להבין רק 'כפי כוחו' ולא יותר מכך ותמיד תהיה לנו את המיגבלה של 'כפי כוחו' – דהיינו הבנה שאין היא לעולם הבנה מלאה ומוחלטת.

וראוי לסיים בדברי הרש"ר הירש בהקדמתו לספר חורב שבו הוא מבאר את טעמי המצוות.

"גם לו הייתה כל מצווה תעלומה, ולו הייתה כל מצווה גוררת שאלות שאין אנו יודעים להשיב עליהן, אף על פי כן תוקפן המחייב של המצוות לא היה נחלש בשל כך כהוא זה.

זאת חוקת התורה אשר צוה ד' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדומה תמימה

ההתבוננות בחוקי התורה הקדושה

קולמוסים רבים השתברו ואף שיטות שונות הפכו ל"תנועות" בעולם היהודי מתוקף כך, האם יש לחקור בעיון ובמחשבה את מצוות התורה, או שמא יש לקיים את התורה ללא ניסיון להבין או לחקור ולדרוש את טעמיה.

האם יש 'טעם' למצוות פרה אדומה, או שמא היא גזירה וחוקה שאין אתה רשאי להרהר אחריה? רש"י בראשית פרשתינו מביא את המדרש הידוע "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה מצווה זו ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה". אולם בסוף פרשת פרה אדומה מביא רש"י בשם רבי משה הדרשן את המשל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך – אמרו תבוא אמו ותקנח צואת בנה כך תבא פרה ותכפר על העגל" – דהיינו טעם המצווה הוא לכפר על חטא העגל.

עוד צריך להבין, זאת חוקת התורה אשר ציווה ד' – תמה האוה"ח הק' מדוע כלל את כל התורה כולה במצווה זו, היה צריך לומר זאת חוקת הפרה או חוקת הטהרה או הטומאה ומדוע זו היא 'חוקת התורה'.

מדרש נוסף אנו מוצאים שממנו מובן שיש טעם לפרה אדומה – אולם רק למשה אמר הקב"ה את טעמה של מצווה זו "ויקחו אליך פרה אדומה – אמר לו הקב"ה: אני מגלה לך טעמי תורה, אבל לאחרים היא חוקה".

ועוד שאלו, על פי ההסבר שהפרה באה לכפר על חטא העגל, צריך להבין את העיתוי שבו נצטוו עליה, לפי המבואר בחז"ל מצות פרה נאמרה להם במרה, שנאמר: "שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו", ופירש רש"י "במרה ניתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם: שבת, פרה אדומה ודינין" ואיך הצטוו על מצות פרה לפני שחטאו בחטא העגל?

אין זה המקום ואין זו הכוונה להאריך בפולמוס הגדול של החקר, העיון, והמחשבה בטעמי המצוות ובדיני התורה, והדברים ארוכים בריה"ל, ברמב"ם ובמהר"ל ועוד, אך דומה כי בתורף דבריו של הרמב"ם בהלכות מעילה ובעיון בהם, אפשר למצוא את הדרך השווה בין כל הדעות:

לגבי כל מצווה ומצווה, התשובה על השאלה "מפני מה עליי לקיים את הדבר הזה ולהימנע מלעשות את הדבר ההוא", היא אחת, ואחת בלבד: מפני שזה רצונו של ד' ומפני שעליך להיות עבד ד' בכל כוחך, בכל נפשך ובכל מאודך. תשובה זו אינה רק תשובה מספקת, אלא היא במהותו של דבר התשובה היחידה האפשרית. אפילו היה בידינו לחתור אל עומק טעמה של כל מצווה, או שד' בכבודו ובעצמו היה מגלה לנו את טעמי מצוותיו, הייתה זאת ביסודו של דבר התשובה היחידה. עלינו לקיים את מצוות ד', לא בשל טעם זה או אחר, אלא מפני שנצטוונו עליהן מפי הגבורה, שאם לא כן – היאך נהיה עבדי ד'? היאך נשמע בקולו?

וכי יש שמיעה בקול ד' בדרך אחרת? יהודי במלוא המובן הוא זה אשר ממלא בנאמנות ומקפיד לקיים את מצוות העשה והלא תעשה שציוונו ד', מתוך כוונה יחידה, שווה לכל נפש – לעשות בכך רצון הבורא יתברך, ובכך לצאת ידי חובת ייעודו, בתור אדם ובתור בן ישראל. יהודי במלוא המובן הוא זה אשר ממלא בנאמנות את תקנות חכמינו ואת דברי הסופרים הבאים לתת סייג וסיוע לקיום המצוות. הוא ורק הוא, עבד ד' יתברך, וגם אם לא הצליח לחדור אפילו לטעמה של אחת ממצוות ד', זוכה הוא לאושר רוחני ונפשי רב ביותר עלי אדמות. אין לאדם טהור לב הכרת אושר והרגשת אושר גדולה יותר מלמלא ולעשות את רצון הבורא.

לפיכך, כאשר רואים את התורה עצמה דורשת מאיתנו שוב ושוב להגות בה ולרכוש את ידיעת חוקיה, באופן שתהיה בינתנו וחכמת חיינו, אזי לא ייתכן שהכוונה היא שנשתמש בכוחות הרוח שהקב"ה העניק לנו כדי לבחון את חוקי ד' על מנת שכתוצאה מכך תהא מקובלת עלינו ההכרה בתוקפה המחייב של התורה ונכונותינו לקבל על עצמינו עול תורה. בדרך זו, הייתה התורה מבטלת את עצמה כחוק בעל תוקף מחייב. אלא זאת חובתנו: הכרת התוקף המחייב של התורה וקבלת עול קיומה יהיו על ליבנו מיד עם היוודע לנו דבר ד', ועלינו לשמוע את דבר ד' מתוך מוכנות מראש לעשות ולקיים, כדרך שעשו אבותינו בסיני, כאשר ענו ואמרו: "כל אשר דיבר ד' נעשה ונשמע" – עוד בטרם שמעו את תוכן דבר ד'. הם עשו כן מתוך ההכרה העמוקה שאין להם ייעוד אחר, מלבד לעשות את רצון ד' יתברך."

^ ^ ^

עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׁים אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנְּשִׁיף וְרָאָה אֹתוֹ וְזָז

להתלונן ולמרוד מתוך שובע

את עונשם של המתלוננים בפרשתינו הם קיבלו בנשיכת הנחשים השרפים שנשכו את העם – וימת עם רב מישראל, כך גם תרופתם הייתה באמצעות נחש הנחושת שעשה משה רבינו על פי ציווי ד' והיה כל הנשך וראה אותו וחי. הבה ננסה להבין מה בא ללמדינו תפקידו של הנחש בעונש ובריפוי של המתלוננים בפרשה זו.

פרשת הנחשים השרפים מעלה תמיהה רבתי על דור הדעה שבמדבר.

גם את פרשיות התורה הקודמות המספרות לנו על הניסיונות שניסו ישראל את הקב"ה במדבר קשה לנו להבין, כיצד יתכן שדור שראה את כל ניסי יציאת מצרים מנסה שוב ושוב את הקב"ה פעם אחר פעם.

אולם כעת, הדברים קשים שבעתיים, אנו לא מוצאים אף סיבה הגיונית לתלונה הנוכחית מלבד "קצה נפשינו". במקרה זה לא היו מרגלים שסיפרו שהארץ לא טובה, לא היה קורח שטען כנגד הנהגת משה, לא היתה טענה שחסר מים או אוכל או בשר או איזשהי סיבה נראית לעין למרידה בד'.

פשוט, נמאס להם, קצה נפשם.

מה נמאס?

יש אוכל, יש שתיה, יש ענני כבוד, זה עתה סיימו מלחמה בהצלחה מול הכנעני. ובכן, מה קרה עכשיו ומה הבעיה שבגינה פורצת שוב המרידה.

על כך, מזכיר להם ד' את החטא הקדמון, חטא הנחש, שהיה דומה מאד לחטא זה. גם בגן עדן הקדמון לא היה חסר מאומה לאדם לחווה ולנחש, הכל היה מותר והכל היה 'גן עדן', רק דבר אחד קטן היה אסור – לאכול מפרי עץ הגן, האיסור היחיד שהשית עליהם ד' היה אך ורק למען יידעו כי יש למקום זה בעה"ב ויש ריבון לעולם.

אולם הנחש הקדמון רצה רק למרוד ותו לא.

התלונה הנוכחית של 'נפשינו קצה' דומה מאד לחטא הנחש הקדמון, מרידה ללא סיבה הגיונית, מרידה מתוך שובע. העונש על ידי הכשת הנחש והריפוי על ידי ההבטה בנחש הנחושת באה להזכיר איפוא לעם ישראל את החטא הקדמון ואת העונש הנורא שבא בעקבותיו.

ואותנו לימדה התורה – תורת חיים לדורות שמרידה בד' לא בהכרח שתבוא מתוך מצוקה או קושי, אדרבה, מוצאים אנו לאורך ההיסטוריה מרידות בד' שהחלו דווקא מתוך תקופות של שובע ועושר.

ודומה כי אף בימינו כך הם הדברים. הרי לא היו ימים טובים לישראל כימים אלו זה מאות שנים, השובע והשפע ברוחניות ובגשמיות שוטפים את העולם כולו ואת העם היהודי. ומה מבקש מאיתנו ד', לחיות על פי התורה, לקיים את המצוות, לחיות באהבה אחוה שלום ורעות, לקיים "גם" את מצוות בין אדם לחבירו בהידור רב, לשמור שלא לחלל את ארץ ישראל ח"ו בדברים הגורמים לארץ להקיא את העם היושב בה.

והריפוי הוא להתבונן אל נחש הנחושת, לחשוב על חוסר ההיגיון שבמרידה ללא סיבה והיגיון.

אך בד' אל תמרודו.

^ ^ ^

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

חקת תשפ"ב ❖ גליון תפ"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

שבע ליה טומאה

כל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות וגו' (וי"ט י"ג)

הנה אמרינן בגמרא מנחות (כ"ד א') דשבע ליה טומאה, והיינו דמי שטמא אינו יכול לקבל טומאה שנית, כגון אוכל שחלק ממנו טמא, אם שוב נגע שרץ בצד הטמא, הכל טהור, דהחצי שנטמא כבר, שבע מהטומאה הראשונה שקיבל, ואינו מקבל עוד טומאה נוספת. [אך חמיר על קל חייל. ועוד עיין בתוספות בחולין ע"ב ב' ד"ה אלא].

ויש לעיין בספק שרץ ספק צפרדע שהיה ברשות הרבים ונגע בו, והעבירוהו לרשות היחיד ושוב נגע בו, דאם היה נוגע ברשות היחיד בפעם הראשונה היה טמא, אך השתא נימא דאם הוא שרץ כבר נטמא מקודם ברשות הרבים ואם כן שבע ליה טומאה ולא נטמא שנית ברשות היחיד.

[וכעין זה יש לעיין במסוכן שספק מת ספק חי, ונגע ברשות הרבים וחזר ונגע ברשות היחיד. אך התם שפיר יש לטמא דילמא מת באמצע לאחר שנגע ברשות הרבים].

שורש הספק, דלחד גיסא יש לדון דטהור בשניה, שכיון שנגע בראשונה שבע ליה טומאתו, אמנם לאידך גיסא יש לדון דטמא, כיון דבנגיעה הראשונה פסקנו דטהור, אע"פ שכל הפסק מחמת תליה שנוקטים כהאי צד. [תו טענו עוד, דהיאך נטהרנו בגלל שטמא מקודם].

לחלק בין טומאה למצות

הנה אף אם נימא דבספק טומאה ברשות הרבים, ואחר כך היה אותו הספק ברשות היחיד, אין לטמאו מפאת שבע ליה טומאה. מכל מקום יש לחלק דלענין מצוות אינו כן וכדלקמן:

א. חייב לאכול עוד כזית מהפירש

הנה בכגון מי שהיה לו יי חבילות של מצה, ונודע שאחת מהחבילות נאפתה שלא לשמה, והיה חבילה אחת שחצי מצה ממנה פירש והחצי השני נשאר קבוע במקומו, מעתה אם אכל כזית מהחצי מצה הקבוע, נמצא דיצא ידי חובתו רק מספק.

והשתא אם אחר כך נזדמן לו החצי השני של אותו חבילה שפירש, אם יאכל ממנה כזית, נמצא דיצא ידי חובתו בתורת ודאי, ואם כן יש לומר דחייב לאוכלו דבזה יהא לו פסק של רוב שיצא ידי חובתו, ולא נימא דלמה יאכל שנית מאותו חבילה, הרי אם הוה מצה הכשירה הרי כבר אכל ממנו כזית.

וכן בנשבע שלא לאכול כזית מנדר זה, והיה חציו קבוע וחציו פירש וכבר אכל כזית מהקבוע, אם יאכל גם כזית מהפירש, ילקה, ולא נימא שאם מהרוב כבר אכל מקודם ונפטר משבועתו.

ב. לחלק בין טומאה לאכילת מצות

ותיקשי מאי שנא מהא דשבע לי טומאה, דאמרינן דאם כבר היה טמא לא שייך שיטמא שני, והכי נמי נימא דאם הוה מצה הרי כבר אכלו.

אך החילוק, דבשבע ליה טומאתו הוא ענין מציאות דאין טומאה אחר טומאה, אבל בהני גווני אמנם דלא שייך אלא לאחר שכבר אכל

כזית, אבל היינו רק מפאת שכבר קיים או כבר אכל.

ג. דברי הזכר טוב

הנה בספר פרפראות לחכמה (בשם בעל זכר טוב שליט"א, אות כ"א) נקט דלאחר שאכל כזית מהחצי מצה שהוא קבוע, נמצא דיצא ידי חובתו רק מספק, אבל אינו חייב לאכול כזית מהחצי של אותה המצה שפירש, דאפילו להפרי חדש שסובר בעובדא דוילנא שהחצי הקבוע אסור והחצי שפירש מותר, מכל מקום שאני בקיום מצוה שכבר אכל מאותו מצה ואינו מרויח כלום באכילת כזית נוסף מאותו מצה, אך מכל מקום כתב דיתחייב לאכול מצה ודאית, אך אם יאכל האי מצה שפירש יפטר מהמצה הודאית, אך כשאין לו מצה ודאית אינו חייב לאכול המצה שפירש.

וצריך עיון, דהרי אף כשאין לו מצה אחרת, הוי רק אנוס בהא שאינו יכול לאוכלה, והרי יפטר מהאי אנוס על ידי שיאכל האי חצי דפירש, ואם כן נימא דחייב למיעבד הכי, וכמו דחייב מדרבנן לפשוט טלית כשאין לו חוטים לציצית. וצריך עיון בכל זה כי אינו ברור.

דברי החזון איש

הנה מצאנו בנידון הנ"ל בכמה מקומות בדברי החזון איש:

א. ספק באין בו דעת לשאול

הנה ספיקא דא אשכחן בחזון איש (טהרות סי' י"ג ס"ק טו) בהיה ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לשאול, דמספק מטהרינן, ועכשיו נעשה יש בו דעת לשאול, האם נימא דאע"פ דעכשיו הוה יש בו לשאול וספיקו טמא, מכל מקום הרי כבר נטמא ואין טומאה אחר טומאה דשבע ליה טומאה. ולא הכריע.

ב. פלוגת רמב"ם וראב"ד

הנה איתא ברמב"ם (פ"ז מהל' אבות הטומאה ה"א) הממלא בכלי ונתן בעשרה כלים ונמצא השרץ באחד מהן, הוא טמא והכלים טהורין, [נאין להכלי אוונים], אף על פי שספק אם כל הכלים נטמאו, דשמא השרץ היה בכלי שמילא בו תחילה, מכל מקום טהורין מכיון שהן כלים ואין בהן דעת לישאל. אך בראב"ד השיג דהוה טומאה הבאה בידי אדם.

וכתב בחזון איש (טהרות סי' ג' ס"ק טו) לבאר דעת הרמב"ם, דאע"פ דעכשיו הוה יש בו דעת לישאל, מכל מקום הספק אם היה בו שרץ היה כבר מקודם כשהכלי היה על הקרקע לפני שנגע בו אדם, ואז היה אין בו דעת לשאול והוה בחזקת טהור, ואם כן אחר כך אין לטמא מספק אע"פ דנעשה עכשיו יש בו דעת לישאל, דהרי אם טמא אם כן כבר היה טמא מקודם, ואין טומאה אחר טומאה דשבע ליה טומאה. אך מהראב"ד שמעינן דלא כן.

[אמנם משמע בחזון איש דלא אתי עלה מפאת שבע ליה טומאתו אלא מפאת דהספק היה בשעה שהיה אין בו דעת לישאל].

ג. קידושין אחר קידושין

הנה כתב בחזון איש (אה"ע סי' מ"ח סק"ב) דאם מספקין אם אשה נתקדשה לשליח או למשלח, הדין הוא דמן התורה כל אחד מהם מותר בה, מפאת דאי אפשר לאוסרה שמא נתקדשה לשני, דלגבי הנידון אם

נתקדשה לשני, יש לה חזקת פנויה. [ואם ימות השני מותרת מדינה לעלמא].

ומכל מקום כתב בחזון איש, דאם עכשיו קידשה לפנינו אחד מהם, צריכה גט, והיינו דאמרין דאם הוה בחזקת פנויה ולא חיילא קדושי שני, הרי נתקדשה עכשיו.

ותיקשי דהרי כל קידושין השניים הוה רק אם כבר מקודשת לו, דהרי אם לא חלו קידושיו הראשונים, הרי היא אשתו של הראשון ולא יחול קידושין על אשת איש, אלא על כרחך הקידושין חלין רק אם השני לא קידשה, והרי אם השני לא קידשה אם כן היא מקודשת לו, והיאך יחול קידושין על קידושין, דהרי כשם שטומאה לא חל על טומאה מסברא, הכי נמי בקידושין, ואם כן לכאורה פסיקא להחזון איש באה"ע כדעת הראב"ד הנ"ל (שהביא בטהרות סי' י"א).

נפקא מינה בנדר על בשר בחלב

הנה נפקא מינה בכל זה לענין הנדר על בשר בחלב וכדלקמן:

א. ספק בשר בחלב

הנה יש לדון בספק אם בשר נתבשל עם חלב, דבזה מן התורה מוקמינן בחזקת היתר, ואחר כך נשבע שלא יאכל בשר שנתבשל עם חלב. [נטעמו בשבועה, שמזיקין לבריאות ומכל מקום לא הוה כולל עוף בחלב, דהעוף אינו מזיק].

והנה משום בשר בחלב מקילין משום חזקת היתר, משא"כ בספק שבועה יש לומר דמחמירין וכמו דאיתא במשנה בנדרים (י"ה ב') ספק נדרים להחמיר. [אך באמת לא ברירא לי האי דינא אם בשבועות או נדרים אין חזקת היתר].

והשתא הרי נימא ממה נפשך דאם נתבשל הרי נאסר, ואז השבועה לא חלה דאין איסור חל על איסור, אך לאידך גיסא יש לומר דלמעשה מותר מפאת חזקת היתר. ואם כן יהא נוגע בנידון הנ"ל החזון איש.

אמנם אם גם בנדרים ושבועות יש חזקת היתר, אם כן אודא האי היכי תמצא.

ב. הפר הנדר רק אם נתבשלה בחלב

אך אכתי משכחת לה בנדרה ממאכל פלוני שספק אם נתבשלה בחלב, והיא נדרה על כל האופנים בין אם נתבשלה בחלב ובין אם לא נתבשלה בחלב, והבעל הפר את הנדר רק להצד דלא נתבשלה בחלב.

והשתא הנה חזקת היתר לנדר ליכא, שהרי הנדר ודאי חל ולא רק בתורת ממה נפשך, [אלא הספק אם חל ההפרה], אבל יהא חסרון של אין איסור חל על איסור דמה שעכשיו נשאר הנדר הוא רק להצד שנתבשל, אע"פ דבלאו השבועה היה מותר מפאת חזקת היתר.

ואין לומר דאם יש חזקת היתר לנדרים יש חזקת איסור בספק הפרה, דאפילו הכי הרי הנדר דהשתא הוא רק להצד שנתבשל ואין כולל.

ג. אם פסק הכולל פסק העיקר

הנה אע"פ דבלאו הכי חל הנדר בכולל, דהרי האשה נדרה גם על הבשר באופן שלא נתבשלה בחלב, מכל מקום דברינו לפי חד צד בדברי הגרע"א (א"ה. לא מצאתי) שכתב דהכולל ומוסיף בעינין שימשיכו ואם פסק הכולל פסק העיקר. והרי הכא בהפרת הבעל כבר אינו כולל, דהרי אינו חל על הבשר אלא אם נתבשלה עם חלב. אך צריך עיון אם דברי הגרע"א מוסכמים.

מקבל טומאה אינו חוצץ

הנה אמרינן דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה. ויש לדון האם היינו דוקא מפאת שבאמת קיבל טומאה, או דילמא אינו אלא מפאת דראוי לקבל טומאה. וכן נראה בפשוטו.

א. פירות שלא נטמאו

הנה נפקא מינה בכלי חרס ובתוכו פירות מוכשרין, והכלי צמיד פתיל, והכלי אינו חוצץ דאינו קבוע אבל הפירות קבועים, האם נימא דהפירות לא יחוצו מפאת דמקבלין טומאה, אע"פ דהשתא אינם מקבלים טומאה.

ב. כלי הראוי לשיבת נדה

הנה ראייה לזה מהא דאמרין (שבת פ"ד ב') דכלי חרס אינו מטמא

במדרס מדמציל בצמיד פתיל והרי מי לא עסקין ביחדינהו לאשתו נדה, ואם כלי חרס היה יכול להיטמא בטומאת מדרס, כיצד מציל הכסוי על מה שבתוך הכלי מליטמא, והרי קיימא לן שדבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה.

וכתבו תוספות (שם ד"ה מי) דאיירי אף בלא ישיבה דהשתא טהור ואינו מקבל טומאה ומכל מקום אינו חוצץ מכיון דראוי לקבל טומאה. אך רש"י (שם) פירש דאיירי דוקא בישיבה דכיון דנטמא אינו חוצץ.

ג. פומיה לבר חוצץ

הנה בקובץ שיעורים (בבא בתרא אות ס"ה) הביא ראייה מהא דאמרין בגמרא (שם כ"א) בחבית המונח בחלון, אם פומיה לגאו אינו חוצץ מפני הטומאה, דהחבית מקבל טומאה, אבל אם פומיה לבר חוצץ, מכיון שכלי חרס אינו נטמא מגבו, אע"פ דהחבית ראוי לקבל טומאה. והנה יקשה מזה על תוספות. וצריך תלמוד.

וכן ראיתי בחזון איש (אהלות סי' ג' ס"ק י"א) שנקט דאי הוה מקבל טומאה אך לא נטמא דמי לאינו מקבל טומאה וחוצץ מפני הטומאה.

ד. חבית מלאה גרוגרות

הנה איתא בגמרא (שם י"ט א') חבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון, רואין כל שאילו ינטל החבית והגרוגרות יוכלו לעמוד בפני עצמן חוצצין, ואם לאו אין חוצצין.

ופירש במהרש"א (שם) דגם החבית אינה מקבלת טומאה. ותיקשי דאם נימא דכל שאינו טמא ממש חוצץ אע"פ שראוי לקבל טומאה, אם כן הרי החבית ליחוצ אף באין הפירות יכולין לעמוד בפני עצמן דמכל מקום החבית טהורה. [זולת דנימא דבצד המת לא הוה רצונה רק מבחוץ].

[ואין לומר דאדרבה החבית תקבל טומאה כיון דאין הפירות יכולין לעמוד, דזה חזינן מרמב"ם דלא כן. אך יש לומר דאתא כרבנן דאף בנסמך באינו מקבל טומאה אינו חוצץ. והחבית באפי נפשה אינו יכול לחצוץ דהא נטמאת ממש בדליכא פירות].

ה. לענין ספק טומאה ברשות הרבים

הנה לכאורה עוד נפקותא היכא דהמת ברשות הרבים וכן החלון, והנידון לענין טהרות הנמצאות מצד השני שהוא רשות היחיד, דאם נימא דגם באינו מקבל טומאה בפועל אלא רק ראוי לקבל טומאה מכל מקום אינו חוצץ, אם כן הכא לא יחוצ אע"פ דאינו מקבל טומאה בפועל מפאת דינא דספק טומאה ברשות הרבים טהור.

אבל באמת אינה נפקותא, דבפשוטו דין ספק טומאה ברשות הרבים הוא מפאת דתלינן כהך צד, ולפי זה יש לומר דכד דיינינן לענין רשות היחיד, אמרינן דגם הדבר שבחלון קיבל טומאה.

וכמו כן לענין פירות שספק אם הוכשרו והפירות בחלון ברשות הרבים והטהורה ברשות היחיד. [אם ספק הוכשר נידון בחילוקי הרשויות, עיין תוספות הרא"ש חולין ל"ז].

לוקח ומחזירו האם הוה ביטול

הנה יש לעיין היכא דיש מת בחדר ולקרי יש ב' חלונות, כי מצד השני של הקרי יש שני חדרים נפרדים ולכל חדר חלון, ויש רק פקק אחד ודעתו לפקק בפקק כל פעם חלון אחד, כגון שבשני החדרים מתפללים ובאים כהנים ורוצה דבעת התפילה יהא החלון פקוק. והנידון האם הפקק חוצץ בפני הטומאה.

א. שורש הספק

שורש הספק, מי אמרינן דלא מיקרי ביטול, מכיון דאינו מבטלו לגמרי בחלון אחד.

או דילמא מקרי ביטול, כיון דלוקח מחלון אחד לחלון השני ושוב מחזירו לחלון הראשון. ולא דמי להא דאמרין (בבא בתרא י"ט ב') ברקיק המונח בחלון דאינו חוצץ בפני הטומאה, דהתם לוקחו ואינו מחזירו.

[ואיירי שהפקק אינו חוצץ לגמרי את כל החלון, דאם חוצץ לגמרי אף אם אינו מבטלו כלל חוצץ לשיטת הר"י בתוספות (שם כ"א ד"ה היא)].

ב. ראיית האבני נזר

הנה דן בהא באבני נזר (אוי"ח סי' רצ"ג) וכתב דלא מקרי ביטול, והביא ראייה לזה, דהנה הקשו בתוספות (בבא בתרא כ"א ד"ה היא) היאך אמרינן במשנה בסוף מסכת שבת (קנ"ט א') שבשבת פקקו את המאור בטפח כדי לחצוץ בפני הטומאה, היאך מהני הא לא מבטל הטפח ואם כן אינו חוצץ, דהרי ליכא למימר דביטלו הטפח דאם כן הוה

בונה בשבת. ותירצו דאם הכלי חרס סותם כל החלון לא צריך לבטלו להחלון.

והקשה באבני נזר (שם) הא יש לומר שפקקו על מנת להוציאו ולחזור ולהכניסו שיהא עשוי לפתוח ולסתום וחוזר חלילה, דבכהאי גוונא פשיטא דלא חשיבא בונה בשבת, ומכל מקום הוי ביטול לענין טומאה וממעט בחלון כיון שעשוי לחזור ולנעול אחר הפתיחה.

אלא ודאי פשיטא להו להתוספות דלא הוה ביטול, דכשם שאינו ממעט כשאינו מבטלו להחלון כלל, [כיון שהחלון עשוי על תמיד והמיעוט אינו על תמיד]. הכי נמי כשפעם פתוח פעם סתום וחוזר חלילה אינו מבטל לחלון. [כיון שחלון עשוי על תמיד וזה פעם פתוח פעם סתום]. ואם כן הוא הדין בנידון דידן בשתי חלונות לא הוה ביטול.

[הנה יש לעיין בחלון אחד שפונה לשני חדרים ופקק חלקו הפונה לחדר אחד ולא ביטול, אם מהני דיש לומר דלענין החדר הזה נסתם החלון אם כן מהני אף בלא ביטול לדעת הר"י, אך יש לומר דכיון דחלק מהחלון פתוח לא מהני. ולענין היה נראה כהצד הראשון דמהני].

ג. מקצת דלא שכיח

הנה כתב בתשובות דובב מישרים (ח"א סי' קי"ד) דאע"ג דדינא דאבני נזר מוכחא הכי, אך כל זה דוקא כשהזמן שאינו כאן הוא קבוע, אבל היכא דהוה רק מקצת מהזמן והוה לא שכיח, שפיר הוי ביטול, כגון במבטלו להתם אלא מוציאו לפרקים במקרה שהדבר יתקלקל ויצטרך לתקנו, דאע"ג דשכיח כמה פעמים בשנה מכל מקום מיקרי לא שכיח.

[הנה יש לעיין לדעת הדובב מישרים, אכתי תיקשי קושיית האבני נזר הנ"ל, דמאי הקשו תוספות מהך דטפח, הרי דילמא ביטולו שם אך מפעם לפעם יקחו הטפח על מנת לנקות המקום וכיוצא בו, ואם כן לא הוה בונה בשבת אבל לענין טומאה חוצץ. ויש לומר דסברי תוספות דבכהאי גוונא הוה גם כן בונה בשבת. וצריך עיון].

ד. גשר שפותחין בעת מלחמה

הנה כתב באבני נזר (שם) דלפי דבריו דלא חשיב ביטול, הוא הדין לענין שבת אם יש גשר שאם הגשר היה קבוע היה מבטל המחיצות, אבל אם ספינות עוברים בנהר כמה פעמים ביום ובעת שעוברים פותחין הגשר כדי שיוכלו לעבור, אינו מבטל המחיצות.

והוסיף דכל זה בגשר דעלמא דעולה ויורד, אבל בגשר שעולה רק בשעת מלחמה, שפיר מבטל המחיצות, דחשיבא קבוע כיון דמי יימר דתהא מלחמה.

ולכאורה לדעת הדובב מישרים הנ"ל הא מצי האבני נזר לומר דזמן מלחמה לא שכיחא דכל דבר דתליא במקרה אף על גב דשכיח כמה פעמים בשנה מכל מקום לא שכיח מיקרי. [א"ה. היינו אפילו אם יש מלחמה כמה פעמים בשנה מכל מקום אם זה תלוי במקרה מיקרי לא שכיח].

ה. חבושי מלכות

הנה נראה ראייה להדובב מישרים מהא דאמרין (שם כ' א') דחבושי מלכות ממעטין בחלון, והא לא ימלט דקמים מהחלון מפעם לפעם. אלא על כרחך דכיון דלא שכיח שיקומו חשיב ביטול.

ו. מלח אינו בטל מכיון שקשה לחלון

הנה כתבו תוספות (כ' ב' ד"ה דלית) דאם מבטל המלח על גבי חרס בחלון, והחרס אינו מבטל והמלח קשה לחלון, אין המלח חוצץ כיון דבשעה שיקח החרס לא יחזיר המלח לחלון.

והנה משמע דאם המלח לא היה קשה לחלון הוה שפיר דמי, אע"ג דיקח המלח עם החרס. וזהו כסברת הדובב מישרים.

ז. לאחר זמן לא ימעט

אגב, יש לעיין ברקיקים באופן שביטול לחלון וממעטו מטפח, אלא לאחר זמן יסדר הרקיקים באופן אחר ואז כבר לא ימעט מטפח, האם ממעט. ולענין יש לומר דלא ממעט. וצריך עיון.

הפירות בטלים בחלון

הנה איתא בגמרא (בבא בתרא י"ט ב') חבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון, רואין כל שאילו ינטל החבית ויכולין גרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין, ואם לאו אין חוצצין. ואיירי בגרוגרות שהתלעו ומבטלים בחלון. והחבית אינו חוצץ מכיון שמקבל טומאה. [כגון בכלי חרס ופיו כלפי המת או בכלי מתכת].

ותיקשי הרי מכיון שאינו מבטל החבית בהחלון אם כן הרי עומד לקחת החבית, ואם כן ממילא יקח גם הפירות, ואם כן אכתי היאך שייך לומר שמבטל הפירות בהחלון, הרי מוכרח לקחתם כשיקח החבית.

א. אינו מבטל החבית

וכי תימא שגם החבית מבטל בהחלון ואם כן באמת לא יקח

הפירות לעולם.

אך הרי הקשו בתוספות (כ' א' ד"ה היא) מאי מקשינן שהחבית יחוץ, הא לא מבטל ליה, ותירץ ריב"ם דכיון דהפירות התריפו גם הכלי נתקלקל, והלכך מבטל הכלי בהחלון.

אמנם הר"י תירץ באופן אחר, דהיכא דסותם את כל החור בהכלי שפיר חוצץ אע"ג דאינו מבטלו. [והביא הר"י ראייה מסוגיא בשבת קנ"ז א' ומסוגיא במגילה כ"ו ב']. נמצא דלר"י איירי מתניתין בחבית שאינו מבטלו.

מעתה לשיטת הר"י שפיר תיקשי קושיין, אמאי אמרינן בגמרא (שם) דבפירות שבתוך חבית שיכולים לעמוד בפני עצמן חוצצין, הרי להאמור מכיון דאינו מבטל החבית להחלון, אם כן עומד לקחת החבית עם הפירות שבפנים, ואם כן אמאי חוצצין, הא לא מבטל להפירות להחלון דהא יקח הכלי מהחלון עם הפירות שבתוכו.

ב. סברא הנ"ל מבואר ברמב"ן

הנה חזינן האי סברא ברמב"ן (שם) שהקשה על תירוצא דריב"ם הנ"ל דאיירי שהחבית נמי נתקלקלה, ומשום הכי מקשינן דהחבית עצמה תיחוץ, דמכל מקום מאי מקשינן אימא דהחבית לא נתקלקלה. ותירץ ברמב"ן דעל כרחך איירי שמבטל הכלי דאם לא כן אף אם יכולים הגרוגרות לעמוד בפני עצמן אמאי חוצצין הא כשיקח הכלי יקח הפירות. ואם כן תיקשי השתא על הר"י דתירץ דבאמת איירי כשאינו מבטל. [נתן תיקשי דברמב"ן נמי אייתי לתירוצא דהר"י ואם כן האי סברא דכתב ברמב"ן אליבא דריב"ם תיקשי על הר"י. אך זה לא קשה דברמב"ן לא אייתי תירוצא דהר"י על סוגיין אלא על אידך סוגיין].

ליישב קושיין הנ"ל

הנה יש לדון ליישב בג' דרכים:

תירוצ' א' - כוונתו להחזירו להמקום

חדא, לפי מה שהבאנו לעיל לדון בפקק החלון שאינו לוקחו למרי, אלא לוקחו מחלון אחד ומניחו בחלון השני ושוב מחזירו לחלון הראשון, האם בכהאי גוונא מתבטל להחלון.

מעתה יש לומר דדעת הר"י דכד יקח הכלי יחזור הפירות למקומן, וסובר דבכהאי גוונא הוי שפיר ביטול, ואף להאבני נזר דכתב דבכהאי גוונא לא נתבטל, מכל מקום הרי הכא דמאי לגוונא דהדובב מישרים דהיכא דמוציאו הוה רק למקצת מהזמן והוה לא שכיח, שפיר הוי ביטול, וכמו כן הכא שמוציא הפירות רק פעם אחת כדי לקחת החבית.

אלא ברמב"ן מבואר לא כך [בדעת הריב"ם], אלא הפירות אינם בטל להחלון מכיון דבשעה שיקח החבית יקח גם הפירות, אע"פ שיקח הפירות רק כדי להוציא החבית ומיד יחזיר הפירות להחלון. ויש לבאר סברתו ב' גוונא. או דפליגא על הדובב מישרים וסבירא ליה דגם בכהאי גוונא לא חשיבא ביטול אף דיקח רק לשעתא חדא. או דסבירא ליה דאיירי דאם יקח הכלי בסתמא לא יחזיר הפירות לחלון אלא יזרקם.

תירוצ' ב' - לוקחו מחמת סיבה אחרת

עוד יש לבאר דעת הר"י באופן אחר, דלכאורה ריקק כשמבטלנו היאך מהני וכן בפחות מכביצה פת, הא כשיגיע פסח יוציאנו לשרפו משום ביעור חמץ, ובשלמא ברקיק לא קשה דנילוש במי פירות דאם לא כן הא מקבל טומאה, אך היכא דהוה חמץ מאי איכא למימר.

ויש לומר דזה חשיבא ביטול לעולם אלא דמוציא משום סיבה אחרת.

ואם כן יש לומר בדעת הר"י נמי הכי, דמצד הפירות מבטלים לעולם, ורק מוציאם מחמת סיבה אחרת. וריב"ם פליג בהא על הרמב"ן. וכל זה צריך עיון ואין הסברא מחזור כל הצורך ונראה רחוקא ולא נהירא.

[א"ה. אין זה סברת הדובב מישרים, דסברתו הוא אם תלוי במקרה הוה לא שכיח, אמנם סברת רבינו הכא היינו שאם מצד הפירות רוצה שיהיו לעולם אם כן בטלים, אע"פ שמוכרח להוציאם מחמת סיבה אחרת].

והא דכתבו תוספות (שם כ' ב' ד"ה דלית) דכיון דמלח קשה לכותל לא יחזיר המלח, הלכך גם המלח אינו מבטל, יש לעיין אם נוכיח מינה דלא כסברא דידן ברקיק דחמץ דחשיב מבטל מכיון דאינו מסירו אלא מחמת סיבה אחרת, או דילמא הכא גרע דאין רצונו במלח במקום זה. וכן היה נראה יותר.

תירוצ' ג' - לא יקח הפירות אלא מערה במקום

תו יש לומר דרך ג', דאיירי דכשיקח הכלי מערה הפירות על החלון, נמצא שהפירות אינם יוצאין מהחלון. ודוחק.

בתורת הדרך אמונה [א]

סעי' ה' מהו אם מוסר עצמו יתאבל. ולענין פטור, דמה איכפת לן שגם הוא כזה. אך שמעתי שהגאון אילת השחר שליט"א נשאל בזה ואמר שצריך עיון.

ג. לענין יבום

הנה דעת הגאונים (הגהות מרדכי יבמות פרק החולץ ו' ב') דאשת מומר פטורה מן היבום, וגם יבם מומר אינו זוקק. ולא שמענו שאם שניהם מומרים אינו כן ואסירא לשוק.

אך באמת אינו ענין לנידון דידן, דהתם טעמא משום שאינו בהקמת שם, ואם כן כל שכן בשניהם מומרים אינם בהקמת שם.

[הנה עיין בחזון איש (אה"ע סי' קי"ח סק"א) באורך בשיטת הגאונים, וכתב שם דתינוק שנשבה אינו בכלל, ובדרך שיחה משמע דהם בכלל, ומותר לדבר עליהם לשון הרע, ולדברי החזון איש הדבר צריך תלמוד.]

ד. לענין אונאה והשבת אבידה

אך אכתי יש לדון לענין איסור אונאה ומצות השבת אבידה דבעינן עמיתך וממעטים מומר, מהו כששניהם כאלו.

ענינים שונים [א]

מותר בהנאה. ורבי שמעון נימא דפליג על רבי יהודה וסבירא ליה דמין במינו בטל.

ג. כל דפריש

לענין יש לדון עוד, דאף לרבי יהודה דמין במינו לא בטיל, מכל מקום נימא בהאפר כל דפריש מרובא פריש דבזה מודה רבי יהודה.

ד. יבש ביבש

תו יש לעיין הא כתבו תוספות בכמה דוכתי (יבמות פ"ב א' ד"ה רבי, וזבחים ע"ג א' ד"ה רבי, מנחות כ"ב ב' ד"ה רבי) דביבש ביבש מודה רבי יהודה דבטל, ואם כן יש לומר דלאחר שחילקו האפר יתבטל השתא.

[הנה יש לעיין בלח בלח מין במינו דבעינן ששים, וחילקוהו לכלים והשתא הוה יבש ביבש, אם כן עכשיו יתבטל, והיינו בחילקוהו בשוגג, דבמידת יש קנסא על הא דאין מבטלין איסור לכתחילה, אך כיון דיש בילה אם כן בכל כלי יש מהאיסור ומי יבטלנו. אך הנידון בלא בלל.]

ענינים שונים [ב]

ד. באמצע הברכה על המילה

הנה יש לדון כעין זה לענין ברכת המילה, כשאומר "קיים הילד הזה לאביו ולאמו" וישמע קדיש, כד נימא כהצד הנ"ל דלא הוה הפסק בין בורא פרי הגפן ובין השתיה, אטו יאמר אמן יהא שמיה רבה. ובזה יותר נראה דלא יענה. וצריך תלמוד.

ה. טעה בשם התינוק

הנה בספר חיי בנימין (ח"א סי' קפ"א) דן הגאון המחבר בטעה בשם התינוק "בקיים הילד" דהוה הפסק ויחזור על בורא פרי הגפן.

והעיר המגיה שליט"א דבמנחת שלמה (ח"א סי' י"ח) כתב דאם טעה בקידוש ובמקום "חג הסוכות" אמר "חג המצות", אינו חוזר על בורא פרי הגפן.

והנה יפה כתב לפשוט משם לענין הברית, אך אין ראיה לנידון דידן, דהתם טעה מענין הקידוש, [כמו שכתב במנחת שלמה שם], והרי זה כמו באמר הבא לי מלח ובאמת יש לו מלח. משא"כ בנידון דידן דהאמן יהא שמיה רבה אינו מעניינא דקידוש.

ו. בירך על נר שלא שבת

הנה בפשוטו יש למיפשטיה, דהא חזינן דכתב הגרע"א (סי' רח"צ סעי' ה') דאם בירך בהבדלה על נר שלא שבת, כיון דבהברכה שבירך לא יצא, אם כן הוה הפסק בין בורא פרי הגפן לשתיה, וצריך לחזור לברך בורא פרי הגפן. והרי הוה באמצע הבדלה שהיא ברכה ארוכה. אלא חזינן דהוה הפסק בין הברכה הגפן לשתיה היין. ואם כן נימא הכי גם לענין אמן יהא שמיה רבה.

וכי תימא דהכא ברכה שלימה, הא בפשוטו אם יברך בשוגג ברכה שלימה באמצע ברכה ארוכה נמי חיילא בדיעבד.

מומר על מומר

הנה כתב בחפץ חיים (פ"ח ה"ה) דאיסור לשון הרע היינו דוקא על איש שעל פי דין תורה הוא עדין בכלל 'עמיתך', דהיינו עם שאתך בתורה ובמצות, אבל אותן האנשים שיש בהם אפיקורסות, מצוה לגנותם ולבזותם, בין בפניהם ובין שלא בפניהם, בכל מה שהוא רואה עליהם או ששומע עליהם.

ויש לעיין מהו אם הוא עצמו מומר כמזה, האם מותר לו לדבר עליו לשון הרע. וכעין זה יש לדון לענין שאר דיני מומר.

והגאון דרך אמונה זצ"ל (דוד שיחה ח"א פרשת שמות) קאמר דאע"פ דמותר לדבר לשון הרע על מומר, מכל מקום למומר אסירא לדבר לשון הרע על מומר, וילף לה מיהוה דנענש על שהרג את אחאב, אע"פ שהיה על פי צווי ה', משום שגם הוא חטא בשפיכת דמים, (רש"י מלאכים א' ט"ז ז'). אמנם כתב שם רק דיש מקום לומר כן.

א. לענין אבילות

הנה בהני שאין מתאבלין עליהן כגון המסורות (שולחן ערוך יו"ד סי' שמ"ה

אפר פרה אדומה

הנה אמרינן בגמרא פסחים (כ"ב א') דדעת רבי שמעון דגיד הנשה אסירא בהנאה. ותיקשי דאם כן באפר פרה אדומה יש גם אפר מגיד הנשה, ואם כן היאך מזה ממנו, הרי מאיסור הנאה.

א. מצוות ליהנות ניתנו

וכי תימא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אך אכתי תיקשי דהא סלקא דעתך דרבא (ראש השנה כ"ח א') דמצוות ליהנות ניתנו.

[והא דאמרינן בגמרא (שם) מימרא דרבא דבטבילה של מעיין בימות הגשמים שרינן, זה למסקנת רבא דמצוות לאו ליהנות ניתנו.]

ב. מין במינו

הנה יש לומר דבטל ברוב. אך אכתי תיקשי לרבי יהודה דמי במינו אינו בטל מן התורה.

ויש לומר דרבי יהודה פליג על ר' שמעון וסבירא ליה דגיד הנשה

שמע קדיש באמצע קידוש

הנה יש לעיין במי שבאמצע לברך קידוש או הבדלה שומע קדיש, האם יענה אמן יהא שמיה רבה.

א. בברכת ארוכה יענה

הנה כתב בחיי אדם (ככל ה' סעי' י"ג) דבברכה ארוכה יש לומר דיענה אמן יהא שמיה רבה, קודם שהגיע לסיום דהיינו לפני ברוך אתה ה'.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן יש לומר דיענה, דהרי קידוש והבדלה הוה ברכה ארוכה.

[והנה נידון זה גם באמן לחודא, כאשר עונים אותו באמצע ברכה ארוכה, כגון באמן דשומע תפילה. וכן הנידון לענין ברכו וקדושה.]

ב. הפסק בין הגפן לשתיה

אך לאידך גיסא יש לומר דלא יענה, דהרי בירך בורא פרי הגפן ואם כן הוה הפסק בין בורא פרי הגפן להשתיה.

או דילמא נימא דחשבינן לבורא פרי הגפן והקידוש כחדא. ואם נימא כך, אם כן גם אם שומע הקדיש לאחר שגמר הקידוש ולפני ששתה היין, נמי נימא הכי, אך הרי איתא בהדיא בשולחן ערוך (סי' רע"א סעי' ט"ו) דאם דיבר בין הקידוש לטעימה חוזר על בורא פרי הגפן. ונצטרך לחלק דבאמצע הקידוש שאני.

ג. בפורס מפה אינו מברך הגפן

אך הא חזינן (שולחן ערוך סי' רע"א סעי' ד') דפורס מפה ומקדש בלא בורא פרי הגפן, אם כן נימא דמוכח דבורא פרי הגפן וקידוש אינם חדא, דהרי מצאנו הכא קידוש בלא ברכת הגפן. אך אכתי יש לומר דהוה חדא. ועיין בזה באורך בתשובות אמרי יושר (להג"ר מאיר אריק, ח"ב סי' קע"ג).

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 328
סיון תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

בדאי רואים בגמרא שחובה על הת"ח ועל מי שהוא מבין את ההלכות ורואה כמה אנשים מטלטלים במקומות שהעירוב אינו מסודר, לדאוג שיהיה להם עירוב כשר ומהודר.

החובה כוללת להדיר את העירוב וכל מי שיכול לסייע מהוויב בזה הדבר הזה נוגע גם אלינו, אני אומר גם בשליחותו של האחראי המסור ר' אברהם שליט"א, שבמקום שיש קיבוץ של בני תורה, צריכים לסדר עירוב יותר טוב ממה שעושים בכל העיר. והחייב הזה מוטל על הת"ח, וכשהם לא יכולים זה מוטל על כל הבני תורה, שהם אלו שמבינים את הצורך בתיקון הדבר.

בתשובות חת"ס (או"ח סי' פ"ט) מביא שבזמנו היה קושי מצד הממשלה לתקן עירובין בעיר, וכתב שם ומ"מ יראתי להזכיר בזה כי קשה הוא מאוד לתקן דבר זה או להשתדל אצל השר ועתה אם לבו הטהור מעורר, לעורר לב החורים והסגנים על אלו ולתקן דבר זה זכור לטוב, ויהיה חלקי עמו ויזכר שמי על הדבר ג"כ, כדי שאהיה נטפל לעושי מצוה, עכ"ל. וזה דבר שנוגע גם פה בעיר, שהתחילו בהקמה של עירוב פנימי בעיר וזה נתקל בקשיים ברשויות, וממון ירד לטמיון, וחובה על כל מי שיכול להשפיע ולסייע בכל דרך עם הרשויות בהקמת עירוב זה, כדי שאלו שנאלצים להקל לנשותיהן לסמוך על העירוב יזכו לעירוב שעונה על יותר שיטות והלכות כפי שנלמדו בשיעורים האלו, ואין לשבת בחיבוק ידיים.

רה"י הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א

לאחר מכן הגיע מורנו הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, ראש ישיבות ארחות תורה, ודיבר על היכולת הגדולה שיש לאדם עם כח הרצון, כאן יש עשרות אברכים שעסקו בנושא העירובים שהוא נושא קשה, ורכשו ידיעה טובה וברורה. כמה חשוב הדבר הזה, בפרט שזה דברים שנוגעים מאוד למעשה, וכאשר לא יודעים אותם, אפשר להיכשל הרבה מאוד בלי לשים לב.

הדברים האלו תמיד צריכים חיזוק, כאשר לא יודעים את ההלכות, קל להיכשל למעשה, כמו שר משה אנגלרד אמר קודם, שגם את המפתח אי אפשר להוציא, וגם כשהמפתח נעוץ בחור הדלת, אסור לפתוח ולסגור את הדלת, כי נחשב שמוציא את המפתח. ועוד דוגמאות רבות. לכן חשוב מאוד שאברכים למדו את ההלכות האלו, ושיהיה חיזוק בענין העירוב, ושיזכו להצליח עם הלימוד שרכשו כאן.

העבירה של המקושר שהעביר ברשות הרבים

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א, נמנע ממנו מלהשתתף, ומסר את דבריו לחשיבות המעמד המיוחד שמתכנסים לחיזוק לימוד הלכות עירובין עם הפרקטיקה. כידוע מובא בראשונים שמלאכת הוצאה היא "מלאכה גרועה", ועל דרך הדרוש יש לומר, כי אנשים לא נותנים חשיבות למלאכה זו ולכן מקילים בה בהרבה מקומות בצורה לא מבוקרת ובאמת צריכים לדעת שיש הרבה פרטים בהלכות אלו, ופעמים שעוברים על מלאכת הוצאה בלי שימת לב.

ומה נאה שהמעמד הזה נערך בערב שבת קודש של פרשת "שלח", שבה מסופר על המקושר עצים, שמובא בגמ' (שבת דף צו:) שהעבירה שלו היתה שהעביר ד' אמות ברשות הרבים.

וחשוב לחזק ולעודד את הציבור שילמדו הלכות אלו, ויבדקו את העירוב שבעיר שלהם וישאלו, וכך קדושת השבת תתעלה ותתעצם. עכ"ל.

דברי ברכה וחיוזוק והשתתפות הרבנים בעיר

הגאון רבי מיכאל שוהם שליט"א, רב קהילת בית אבא, השווה בח"ל לצורך רפואת נכדו, דוד שמואל בן נעמה, שיהיה לו רפואה שלימה בקרוב וביקש למסור את ברכתו לחזק ידי העוסקים במלאכת הקודש בעירוב למהדרין. העיר פתח תקוה זכתה והתברר בה אנשי תורה ובני תורה, וכמה

המעמד המיוחד לחיזוק העירובים בעיר פתח תקוה

בשבוע שעבר התקיים מעמד מיוחד לרגל סיום מחזור הלימוד של העירובין למעשה בעיר פתח תקוה. במחזור זה השתתפו עשרות אברכים מתושבי העיר, שעמלו במשך חצי שנה ללמוד את ההלכות המצויות בזמנינו, עם הפרקטיקה המצויה כיום בתיקון העירובים, בשימת לב על המחשבת הדינים בצורה מעשית. כמו כן ניתן דגש לדעת מה הן השיטות בכל הלכה, וכיצד נוהג בזמנינו בעירובים עם רמות כשרות שונות.

במעמד השתתפו רבני העיר וראשי ישיבות שליט"א, שבאו לחזק את הלומדים על עמלם בנושא החשוב, שרבים אינם יודעים אותו, וכן הוסיפו לעורר ולחזק על הצורך להדיר את העירובים, ולא להקל סתם בלי לדעת על מה סומכים.

רב העיר על היכולת של אברכים לחזק את העירוב בעיר

רב העיר הגאון הרב מיכא הלוי שליט"א עמד על התועלת שהאברכים יכולים להביא לחיזוק העירוב בעיר, על ידי שעוברים ומתבוננים, שואלים ומעוררים שימת לב של העוסקים במלאכה, להוסיף בתיקון העירוב. אמנם כמובן שצריך לשים לב להעיר בצורה נכונה, ולא לפסול דברים שאחרים עמלים עליהם שנים רבות, ולהעריך את המאמצים של האחראים שעושים מלאכתם במסירות.

כמו כן עמד על נושא של רשות הרבים בכביש דבוטינסקי, המוביל מתל אביב עד פתח תקוה, דרך הערים רמת גן ובני ברק, שנחשב דרך מעיר לעיר, ויש לדון בו מצד דברי הרמב"ן שהובא בביאור הלכה (סי' שמ"ה ס"ז) שיש לו דין רשות הרבים בגלל שמסור לשישים ריבוא.

בדבריו קרא לאברכים ואמר על דעת האחראי על העירוב בפ"ת הרב אברהם מנגל שליט"א, שהוא ישמח שהאברכים שלמדו ע"י "מוקד העירוב" וגם עשו שימוש בפועל בזה, שכידוע בהלכות עירובין א"א מבלי לכתת רגליים ולצאת לשטח ולראות בפועל את הדברים, שיתבטבו וישאלו ויעוררו, ועי"ז יוכלו להוסיף בעירוב הקיים, לחזק את החזקה שיש לעירוב בתוספת הידורים. ובמקביל נכון להמשיך ולדאוג להקמת עירוב פנימי בעיר, שיתן מענה לדרישה של ציבור גדול שמחכה ומצפה לזה. ולסיים חיזוק את האברכים שיזכו עם הלימוד החשוב של הלכות עירובין, להועיל וזכות את הרבים.

ההויב מוטל על הת"ח והיודעים לעשות עירוב, גם עירוב פנימי

הגאון רבי בן ציון רוזנברג שליט"א רב ומו"ץ במרכז פ"ת, נשא דברים באחריות של הת"ח לדאוג שיהיה עירוב טוב, והביא באריות את דברי הגמ' (עירובין דף סח.) שהיה תינוק שהיו צריכים למול אותו בשבת,

ונשכחו המים החמים שהכינו עבורו, אמר רבה שיביאו מים מהבית שלו, אמר לו אב"י לא עשיתו עירוב בחצר. אמר רבה נסמך על השיתוף במבוי, אמר אב"י גם שיתוף לא עשיתו. אלא אמר להביא ע"י גוי, משום דהוי אמירה לנכרי באיסור שבות דרבנן

לצורך מילה. שאל רבה בר רב חנן את אב"י, היתכן מביי שיש בו שני גברי דרבני כרבנן ואין בו עירוב? אמר לו אב"י שאין לו אפשרות, כיון שרבה אין כבודו לחזק כל יום שיש לאסוף את הפת, ואני טרוד בלימוד כל היום. אנו לא חיים בדרגה הזו, להיות טרוד כל היום בלימוד, יש לנו גם עיסוקים נוספים.

עוד אמר אב"י, ואי אקני להו פיתא בסלא, שאני יקנה להם את הפת שלי, הרי כיון דאי בעו לה מיניאי ולא אפשר ליתבה ניהלייהו בטיל שיתוף. רואים כמה עניות היתה להם שעד כדי כך שהוא היה מקפיד על עירובו, בגלל שלא היה להם, וזה היה בדורות ההם, אבל אנחנו בדור השפע שלנו שכל דבר מתחומי החיים הגשמיים שלנו, כל דבר הוא מושקע ויפה בהידור רב, אז למה כשזה מגיע למצוה של עירוב זה לא נראה כ"ז

חשוב המפעל הקדוש הזה לדאוג שכל אחד בעיר יוכל לטלטל ללא חשש ופקפוק כלל. יהי ה' עמכם. עכ"ל.

כמו כן השתתפו הרבנים הגאונים, **הגאון רבי מרדכי רבינוביץ שליט"א** ראש ישיבת אור ישראל, **הגאון רבי ששון כהן שליט"א** רב שכונת כפר אברהם, **הגאון רבי צבי אלימלך חורביץ שליט"א** רב ביהכ"ס צאנז, **הרב עזריאל פופר שליט"א** ראש כולל מדרשת לב לאחים, וכן **האחראי על העירוב של העיר במשך עשרות שנים במסירות רבה, הרה"ג אברהם מנגל שליט"א**.

שיעור על המעלות של עירובים שיכונתיים לעומת עירוניים
המעמד התקיים לכלל תושבי העיר, שיבואו ויטעמו מהלכות עירובין, ולצורך כך ערכנו שיעור מיוחד עם מצגת חדשה הכוללת את רשימת הנושאים המרכזיים שבהם לא ניתן להקפיד ברוב עירובי הערים והישובים, ונאלצים להסתמך על שיטות מקילות, שחלקם דחוקות מאוד, לעומת העירובים השכונתיים שמקפידים מאוד על כל הדברים האלו, ורוב העירובים עומדים בהם. [כמובן שיש דרגות שונות בעירובי הערים, ויש דרגות שונות בעירובי השכונות עצמן, אבל הקו הכללי הוא שבדברים האלו מקפידים בעירובים השכונתיים, מה שאינו בעירובים העירוניים].

נזכיר אותם כאן בקצרה, בלי להביא את השיטות הסותרות כך או כך. א. **שיהיה עמוד ישר, ולא עקום**. בעירוב עירוני אין מנוס מכך, כיון שיש הרבה עמודים ובמשך הזמן יש משאית וטרקטורים שפוגעים בהם, וכן שאר סיבות של חפירות ועבודות בשטח, ואי אפשר לתקן כל עקמומיות ונאלצים להקל בזה מהתחלה. אבל בעירוב שכונתי מקפידים שהעמודים יהיו ישרים, וגם הם עומדים במקומות יציבים יותר, ולפחות כשהעמוד עקום מעמידים לחי במקום הנכון.

ב. **חוט מתנדנד ברוח מצויה**, שנחלקו בו האחרונים, והובא במשנ"ב סי' שט"ב ס"ק ס"ד, בעירובים עירוניים כמעט בהכרח שיהיה חוט מתנדנד גם בשיעור יותר מרוחב העמוד, כיון שיש חוטים ארוכים, וגם יש הרבה חוטים שחלקם מתרופפים במשך הזמן ואי אפשר לטרוח למתוח את כולם, וגם כשאין לחיים יוצא שנדנד של כמה סנטימטרים כבר יוצא מבין העמודים. ובעירוב שכונתי שמקפידים להעמיד לחיים ברוחב כשלושים ס"מ, הרי גם הנדנד המצוי אינו יוצא מבין רוחב הלחיים. בנוסף שיש רק מעט צורות הפתח, ויש את האפשרות להשקיע בהם יותר, וגם מקפידים שלא יהיו חוטים ארוכים. [וכמובן צריך שהבודקים ידעו את חשיבות הדברים כדי שבאמת יהיה עירוב כהלכה].

ג. **החוט יהיה ישר ולא שוקע**, כפי שכותב בשער הציון (סי' שט"ב) שצריך ליזהר לתקנו. שיעור השקיעה לא הבאר במפורש, אך לפי הטעם שכתב המשכנות יעקב שם, שאמצע החוט ששוקע ויורד למטה נחשב בין העמודים, א"כ אפילו מעט. ואין מנוס מכך בעירוב שהחוט יושב על ראש העמודים, והחוט ארוך כמה עשרות מטרים. אבל בעירובים השכונתיים שמעמידים לחיים, הרי גם כאשר החוט שוקע מעט, הוא למעלה מראשי הלחיים שהם משמשים כעמודים.

יש להדגיש שכל הפתרון בלחיים הוא רק כאשר יודעים לבדוק את מיקום המדויק בעזרת המכשירים המיוחדים המיועדים לכך, אחרת אין כמעט סיכוי שהלחיים יהיו כהלכה, ויש בזה מכשול גדול באנשים שעושים לפי מראה עיניהם, ואכמ"ל.

ד. **דין קרפף בשטחים שאינם ראויים לשימוש**, מקפידים ברוב העירובים העירוניים שלא לכלול שדות זרועים בתוך היקף העירוב, ולא מקילים את דברי הדבר שמואל בשדות שלנו, וכמו שכתבו הפוסקים שזו קולא דחוקה מאוד, ואולי גם לא נאמרה על המציאות שלנו. ובכל זאת מקילים בשטחי קוצים גדולים, למרות שגם בהם אי אפשר לעבור, כיון שאינם יכולים להימלט מבעיה זו, ונאמרו סברות לחלק בין שטחים זרועים לשטחי קוצים, אבל מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ועוד פוסקי הזמן הורו שיש לשטחים אלו דין קרפף, כמו מים שהציפו את החצר (שו"ע סי' שנ"ח סי"א), לכן בעירובים שכונתיים מקפידים לא לכלול שטחים כאלו, אלא להקיף אותם בפני עצמם, או לפנות בהם שבילים שיעברו בתוכם.

ה. **דין רשות הרבים** מונע את האפשרות לעשות עירוב, אלא עם שערים הנסגרים בלילות. ברוב המקומות מקילים לסמוך על השיטות שאין רשות הרבים כשיטת רש"י שצריך שישים ריבוא, אבל בעירובים עירוניים מצוי שכוללים כבישים בין עירוניים ש"א שנחשב מסור לשישים ריבוא, ואז העירוב אינו מועיל. בעירובים שכונתיים לא מערבים מקומות אלו, וגם כשעושים אותם בפני עצמם להציל את המטלטלים מחוסר ידיעה, אומרים שלא לטלטל בהם.

ו. **שכירות רשות מגוי**, בעירובים העירוניים מסתמכים על שכירות מהממשלה, שבזמננו אין להם את הסמכות הנדרשת ע"פ ההלכה כדי להתיר, אבל בעירובים שכונתיים שוכרים באופן פרטי, או מדגשים שלענן זה אינו מסודר, שאינו מתיר כלים ששבתו בבית והוצאה מהדירה עצמה.

עמוד בתוך מפעל סגור פוסל את העירוב גם כשניכר מלמעלה בשבוע זה קראו לנו מהמועצה של אחת הערים בארץ, בעקבות בקשת הרב של העיר שיעשו תיקון דחוף בעירוב. באותו שבוע הוא סייר עם האחראי על העירוב בעירו, וגילה שיש בה דבר הפוסל את העירוב. במקום מסוים שהקו של חוטי העירוב מתחבר לקיר בטון של מפעלים, שהוא משמש המשך של מחיצות העירוב, עשו עמוד קטן בתוך החצר של המפעל, וקשרו את החוט לראש העמוד המבצבץ מעל הגדר. יוצא שהעמוד של צורת הפתח נמצא בתוך מפעל המוקף בגדר מכל צדדיו, ועל כגון זה כותב המשנ"ב (סי' שט"ג ס"ק ק"ג) בשם המקור חיים, שאם העמיד את העמודים בתוך חצר המוקף מד' רוחותיו, לאו כלום הוא, ואפילו אם רק קנה אחד העמיד שם ג"כ לא מהני. זאת אומרת שזה פוסל את כל העירוב, כי אם הפתח הזה אינו כשר, אלא הוא פרוץ, יש כאן פירצה של עשרים מטר, יותר מי אמות, שאף אם כל העיר עם גדרות והעמוד מרובה על הפרוץ, אינו כשר, כמ"ש השו"ע (סי' שט"ב ס"ט) שעומד מרובה אינו מועיל לפירצה שיש בה יותר מי אמות, [שהם כ 4.80 מטר לשיעור רח"ו].

והנה יש להוסיף, שאמנם ההלכה בידינו כדעת המשנ"ב, אך ידוע שהחת"ס בתשובה היקל בעמוד בתוך חצר, שכיון שראשו ניכר לרחוב, הוא מועיל גם לרחוב. א"כ יתכן שלפ"ז

העירוב לא נפסל. אבל החת"ס כתב שם שהיינו דוקא באופן שראש העמוד בולט וניכר מעל הגדר בשיעור של י' טפחים, וכאן אפילו זה לא היה אלא ראו רק ג' טפחים מהעמוד, א"כ גם לשיטה זו אי אפשר להכשירו.

ביום חמישי הגענו יחד עם אחד מצוות העוסקים בתיקון העירובים, כדי לתקן דבר אחר בעיר, ופתאום האחראי מראה לנו גם את העמוד הזה, והסתפקנו מאוד איך לתקן אותו. במבט ראשון רצינו לעשות מה שכל הקוראים מיד אומרים, להעמיד לחי על הקיר מבחוץ, ואז הלחי הוא העמוד האמיתי מתחת החוט, כנהוג בעירובים שכונתיים, משום שזה תיקון קל יותר מאשר להביא עמוד חדש ולחבר אותו. אבל יש דבר חשוב שלומדים במסגרת השיעורים של מוסד העירוב, לא לעשות לחיים בעירובים עירוניים ובישובים, כי הם

לא מבנים מספיק מהו ההיתר בלחי, ולא יודעים לכיון את הלחי תחת החוט. ואפילו אם נסביר להם ונעמיד את הלחי כעת במקום הנכון, יתכן שבהמשך החוט יקרע והוא יקשור אותו במקום אחר בקיר, ויסתמך על הלחי שנמצא לידו ולא מתחתיו, כי

הוא לא מבין שהלחי הוא כמו עמוד מתחת החוט. [ליתר ביטחון ניסינו גם כאן לומר לאחראי שנעשה לחי, והוא הסכים אך שאל מיד איך זה עוזר, למה במקום אחר שיש בעיה אתה לא שם לחי וזהו. ושוב ראינו שאי אפשר לעשות לחיים בעירוב עירוני, מחשש שיסמכו עליו בצורה שאינה כשרה]. באמת זה היה נסיון בשבילנו, כי להביא עמוד זה היה טירחא גדולה מאשר לעשות לחי במקום, והרי לא מבקשים מאיתנו יותר. אך בכל זאת למען הכשרות העתידית, נסענו והבאנו עמוד וחברנו תחת החוט, ובתפילה שזכרה לזכות את הרבים בצורה שלא ייצא מכשול ח"ו.

שימת לב להלכות המעשיות היוצאות מההלכות הנלמדות
בשבוע זה התחילו אלפי אברכים ללמוד משנ"ב הלכות עירובין ולהיבחן עליו, במסגרת עיון ההלכה, מבית עיון הפרשה. דבר ראשון אנו מברכים את אלפי הלומדים שיראו ברכה בלימודם, להבין ולהחכים, לדעת ולקיים כהלכה. ובזכות זו יתברכו גם כל הת"ח אנשי המערכת המזכים את הרבים.

לרגל התחלת הלימוד של אלפי בני תורה יצא לאור בס"ד

חוברת חדשה בסידרת "פתח העירוב" חלק ג' הלכות ונידונים אקטואליים על סדר השו"ע ומשנ"ב

דברים נחמדים ומועילים מאוד להבנת ההלכות בצורה מעשית

ניתן להשיג את החוברת (מכ"ז סיון)

בבני ברק רח' אור החיים 23 ק"ב

במודיעין עילית רח' אור החיים 14 ק"ב

בירושלים, בגבעת שאול בטל' 0583248468

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת חקת תשפ"ב

בואו חשבון

החשובה הזו, שפעם היתה שייכת למואב, נבנתה והתבססה כעיר הבירה של מלכם הגדול סיחון.

לועגים למפסידים

משוררים אלו אף עודדו את מלכם להמשיך הלאה אל עבר ניצחונות נוספים על מואב: "כִּי אֲשֶׁר יִצְאָה מִחֶשְׁבוֹן לְהִבָּהּ מִקְרֵית סִיחֹן אֶכְלָה עֵר מוֹאֵב בְּעָלֵי בְמֹת אֶרְנָן" - הם קיוו כי מלכם יתפשט כמו אש ויכלה את שאר מדינות ממלכת מואב.

הם אף לעגו לאמון שאויביהם המובסים נתנו באלילים כמוש, אשר אכזב אותם בעת צרתם: "אִי לָךְ מוֹאֵב אֲבֹדֶתָ עִם כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטָם וּבְנֹתָיו בְּשִׁבְתֵּי לְמַלְךְ אֹמְרֵי סִיחֹן" - הם שרו משל זה, כיצד אלילים של מואב איפשר למאמיניו להיות מובסים בצורה שכזו; איך שהחיילים נאלצו לברוח משדה הקרב והנשים הפכו לשבויות.

ללא ספק, היתה זו תקופה מפוארת ביותר בתולדות שלטונו של סיחון. "וַיָּיָחֶם אֲבֹד חֶשְׁבוֹן עַד דִּיבָן וַיָּשִׁים עַד נֶפֶחַ אֲשֶׁר עַד מִידְבָּא" - ריבונותו של מואב על העיר חשבון אבדה, עד דיבון; השמדנו את נופח שמגיעה עד מידבא. סיחון התקדם עוד ועוד! הכובש הדגול היה שיכור מרוב הצלחה!

ה"הכשר" של סיחון

והנה, כאשר התקרבו בני ישראל לארץ כנען, לא היתה להם כל כוונה להתעסק עם סיחון - הם רק רצו לעבור אל תוך ארץ כנען - אך סיחון מלך האמורי פתח נגדם במלחמה, כמו שכתוב, "וַיֵּאָסֹף סִיחֹן אֶת כָּל עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהִצְהָ וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל" (שם כא, כג) ומה אירע לו? "וַיִּכְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי חֶרֶב וַיִּירֹשׁ אֶת אֶרְצוֹ" (שם פסוק כד). סיחון נהרג ובני ישראל השתלטו על נחלתו וכבשו את ממלכתו.

אולם כעת, לאחר הכיבוש של ארץ סיחון, עם ישראל שלט גם על החלק מממלכת סיחון שנכבש בזמנו ממואב. אמנם ה' אסר עליהם להיכנס אל

הכניסה אסורה

כאשר נצטוו בני ישראל מפי השי"ת לעזוב סוף סוף את המדבר ולחצות את נהר הירדן אל תוך ארץ כנען, עדיין ניצבה בפניהם המשימה, לעבור דרך ארצם של ממלכות שונות אשר היו ממוקמות בעבר הירדן. ושם, בין שאר האימפריות, עמדה ארץ מואב.

ארץ מואב היתה אחת הארצות אותן פטר הקב"ה מכיבושם של בני ישראל. כמו אדום ועמון, מואב היו מצאצאי משפחתו של אברהם אבינו, ולכן הזהיר השי"ת את עם ישראל לבל יפלו אל ארצם לעולם. ארץ מואב היתה מחוץ לתחום עבור עם ישראל.

באותה תקופה, היה בעבר הירדן מלך שאפתן בשם סיחון מלך האמורי, אשר החליט לפתוח במלחמה נגד שכניו-אויביו משכבר הימים, בני ארץ מואב. מלחמה זו לא היתה שייכת אלינו - היה זה קרב אישי בין הגויים שהתרחש הרבה לפני שבני ישראל הגיעו לשם - אולם התורה מספרת לנו שסיחון הסבתך במלחמה עם מואב, ולאחר קרבות רבים הוכרז כמנצח.

הכובש הדגול

היה זה ניצחון גדול עבור סיחון - אחרי הכל, המואבים לא היו עם חלש - וכדי לחגוג את הניצחון הגדול הזה, בחר סיחון בעיר חשבון, אחת הערים הגדולות בטריטוריה החדשה שלו, והחל לבנותה כבירתו החדשה. חשבון תהיה המרכז החדש להאדרת כיבושו הגדול של סיחון.

היתה זו תקופה מפוארת בתולדות סיחון וממלכתו, והיו אפילו משוררים שהלחינו שירי חגיגה לרגל הניצחון. משוררים אלו היו עומדים על יד שערי העיר ובפינות הרחוב, ומזמרים שירי ניצחון לכבוד מלכם: "בֹּאוּ חֶשְׁבוֹן" - בואו כולכם, מכל עבר, לעיר חשבון וחזו בעיניכם בניצחוננו הגדול של מלכנו, "תִּבְנֶה וְתִכְוֶן עִיר סִיחֹן" - עירו של סיחון תיבנה ותתבסס (במדבר כא, כז). הם רצו שכולם יראו כיצד העיר

עיר הבירה? סיחון עשה הכל לטובת בני ישראל! המושלים אמרו את דבריהם בלעג ובבוז: "הנה אדם שחשב שהוא בונה לעצמו עיר מפוארת, הוא היה שר, 'באו חֲשֹׁבוֹן תִּבְנָה וְתִכְוֹנֶן עִיר סִיחֹן', ומתפאר בעיר אותה הוא בונה ומכוון כאות על נצחונו הגדול".

המשל האמיתי

"וכעת, ראו מה קרה! העיר המפוארת הזו עברה לרשותו אויביו של סיחון!" זהו הפירוש של "על כן יאמרו המושלים באו חֲשֹׁבוֹן" - "על כן" משמעותו לא כפי שחשבנו עד כה, אלא לצורך אחר. "על כן" בא לתפוס את מקומה של המשמעות המקורית של האמוריים לטובת המשמעות שהמושלים נתנו לזה כעת.

"על כן, זוהי כוונתו האמיתית של המשל" אמרו המושלים: בואו לחשבון, לחשוב - חוץ מכך ש"חשבון" היא שמה של העיר ההיא, בלשון הקדש המילה "חשבון" פירושה חשיבה והתבוננות, והמושלים עשו כעין "משחק מילים" כדי ללעוג לסיחון: "בואו לחשבון - לחשיבה, וקחו בחשבון את מה שקרה בעיר זו". חשבו והתבוננו מה קרה שם; כיצד הצלחתו של סיחון בעולם הזה, מה שהוא תכנן שתהיה הצלחתו, התגלתה בסופו של דבר כחלום יעוף. כל התהילה והאושר הזה, כל עמלו בעשיית המלחמה, היו לשווא.

היה זה לקח מאלף אותו לקחו המושלים מסיפורה של העיר חשבון; איך שבני אדם מנסים להאדיר ולפאר את עצמם בעולם הזה, אבל מכיון שלא הביטו קדימה ולא התבוננו מה עלול לצאת ממעשיהם, הם כילו את כוחם להבל ולריק.

הדולרים שִׁכְרוּ את הקבר

סיפורו של סיחון מלך האמורי נוצל כדי להראות את הזווית הבלתי צפויה הזו של החיים; כיצד אנשים עמלים כל ימיהם על מנת שבסופו של דבר עמלם יעבור לאחרים. ועבור מי? אדם אומר, "אני רוצה את הטוב ביותר עבור ילדי, ולכן אני עובד קשה כדי לחסוך כסף עבורם", אבל מי אמר שזה מה שטוב להם - שיהיה להם כסף רב?

היה אדם שהכרתי, שבמשך שנים רבות חסך כסף עבור ילדיו. הוא היה ממתין לשעה בה אף אחד אינו שם לב למעשיו, ומתגנב אל חדר הכספות שבבנק. שם הוא פותח את הכספת ששכר, ומוציא ממנה חפיסות עבות של שטרות מאה דולר. הוא היה סופר אותם, מתפעל מהם, ואז מחזיר אותם למקומם, נועל

שטחם של מואב, אך ברגע שחבל ארץ זה סופח אל ממלכת סיחון, זכות הכיבוש קבעה שאדמה זו שוב לא היתה שייכת למואב. בין האומות, זכות הכיבוש מוכרת כזכות לבעלות, ולכן חשבון נחשבה לחלק מארצו של סיחון, וממילא הותר לבני ישראל לכבוש אותה.

כעת היו בני ישראל אסירי תודה על מה שסיחון עשה למענם - מבלי להתכוון לכך, סיחון ביצע עבור עם ישראל שירות נפלא בכך שיצא לקרב עם מואב, ובכך נתן "הכשר" לעיר חשבון, וכמו שהגדירו זאת חז"ל (גיטין לח, א), "עמון ומואב טיהרו בסיחון" - באמצעות כיבושו של סיחון, שטחו של מואב הפך לחלק מארץ האמורי, וכעת הוא הותר לעם ישראל. ולא זו בלבד שסיחון הכשיר את מואב עבור עם ישראל, הוא גם בנה אותה עבורם והפך אותה לעיר יפה, מפוארת ומבוססת.

לועגים למנצחים

הפרק ההיסטורי הזה של כיבושו המדהים של סיחון והכנתו את העיר חשבון עבור עם ישראל מבלי משים, הפך מאוחר יותר לשיעור חשוב עבור אלו שאהבו ללמוד היסטוריה. בימים עברו, היה מקצוע שנקרא "מושלים", אנשים שנהגו לבדר את הציבור בכך שהיו מלמדים לקחים מוסריים מסוימים אותם ניתן ללמוד ממהלך ההיסטוריה. הם לא אמרו את הדברים בצורה משעממת - הם חיברו משלים שאותם היו שרים במנגינה. זוהי תכליתו של המשל - זהו אופן להשתמש במילים ובביטויים באופן מסוים ובכך להעביר מסר; לפעמים המשל העביר יותר ממסר אחד - היה מסר אחד אשר נלמד משטחיות הדברים, ומסר נוסף מתחת לפני השטח.

זה הפך לסוג של בידור - המושלים היו מתאספים בפינות הרחוב ומציגים, כשהם מזמרים את משליהם ומלמדים לקהל את המסרים אותם רצו להעביר. וסיפור זה של סיחון שכבש את חשבון, וכיבושו לבסוף בידי עם ישראל, היתה דוגמא נפלאה למסר אותו ניתן להעביר, ועד מהרה זה הפך למשל ופתגם.

כולם זכרו את שיריו של סיחון לאחר כיבוש מואב - "באו חֲשֹׁבוֹן תִּבְנָה וְתִכְוֹנֶן עִיר סִיחֹן" - ראו את כיבושו הגדול של סיחון כעת, נקטו המושלים באותן המילים כדי ללעוג לסיחון. הם אמרו, "האזינו למה שאמרו האמוריים, 'תִּבְנָה וְתִכְוֹנֶן עִיר סִיחֹן'! אך עבור מי השקיע סיחון מאמצים רבים כל כך בבניית עיר בירה יפה שכזו? מי הרוויח מתכנונו המוקפד של סיחון, באדריכלים שלו וגם בכסף שהשקיע בבניית

דרך אחת בלבד - בואו חשבון". זו הדרך היעילה ביותר - למעשה הדרך היחידה - לפנות זמן למחשבה.

בגן המבוכה

והנה, אם זה מה שהמושלים אומרים, אנחנו בהחלט יכולים לסמוך עליהם. לא רק שאנחנו יכולים, אלא שצריך להיות שוטה כדי לא לסמוך עליהם. אם אתה משתוקק למצוא את הדרך אל ההצלחה בעולם הזה, מי לנו מורה דרך טוב יותר מהמושלים ביצרם, אלו שכבר למדו כיצד לשלוט במחשבותיהם וברגשותיהם; אלו שנטלו פיקוד על חייהם.

המסילת ישרים (פרק ג) מסביר זאת באמצעות משל: "הא למה זה דומה? לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק, הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם. ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה". עובר מי שהולך בין השבילים, כולם הם בעלי מראה זהה, ומשימתם של המבקרים היתה לנסות ולפלס את דרכם בינות לשבילי המבוך.

במרכז הגן הזה היה מקום מוגבה עם מושבים, ואורחיהם של השרים הוזמנו לשבת ולצפות באנשים שעשו את דרכם בתוך המבוך. ואותם אלה שהתנדבו לנסות למצוא את דרכם במבוך הזה, ניסו להגיע אל הביתן המוגבה הזה שהיה ממוקם באמצעו; מי שהצליח למצוא את דרכו אל האמצע היה מטפס ויושב יחד עם אלה שכבר עשו את הדרך והגיעו אל הביתן המוגבה.

הבה נתאר לעצמנו כיצד היתה נראית ההליכה במבוך הזה; חלק מהשבילים הובילו אמנם ישירות אל הביתן שבאמצע, אך חלקם תוכננו כך שאם תעבור בם, תלך ותתרחק יותר ויותר מיעדך, אולי אף תמצא את עצמך לגמרי מחוץ לגבולות העיר. עבור מי שאינו מבקר מנוסה שעבר את המבוך פעמים רבות, לא היתה כמעט אפשרות למצוא את דרכו. כל השבילים זהים עבורו, וכמעט בלתי אפשרי להגיע אל סופו של המבוך.

אך עבור אותם אלו שכבר היו ישובים בביתן המוגבה, מנקודת התצפית שלהם, יכולים הם להסתכל כלפי מטה ולראות אם אתה בותר בשביל הנכון או לא. אז תאר לעצמך כעת שאנשים אלו, כשהם רואים אותך עומד לפנות אל עבר שביל מסוים, קוראים

את התא ושב לביתו. לשם מה הוא שמר את כל הכסף שלו? הוא חסך את זה עבור מישהו אחר.

עבור מי? בסופו של דבר התברר שכל כספו הלך לבנו המקולקל, שהתמכר לחומרים מסוכנים, אשר עולים כידוע הון רב. הבן הזה כילה בחומרים את כל כספי החסכוניות של אביו, אשר התבררו כמי שסייעו לבן להגיע לקבר במסלול מהיר - בגיל עשרים ושבע, הבן הלך לעולמו בגלל חסכוניותו של אביו. זהו סיפור אמיתי!

נמצא שהמטרה של כסף זה היה כדי לעזור לבנו למות בגיל צעיר. אילו ידע האב את אשר הוא מביא על עצמו בחסכוניותו, אין ספק שהוא היה שורף את השטרות הללו - עד האחרון שבהם! אבל הוא לא ידע, כי הוא לא חשב. הוא אף פעם לא בא לחשבון. זה מה שהמושלים ראו מתחת לפני השטח בסיפורם של סיחון ומואב, וזהו מסר מצוין שכותבי המשלים בחרו ללמדנו.

משמעות עמוקה יותר

המסר הזה אותו תיארו היה המסר אותו בחרו המושלים עתיקי-היומין, שחיו בימיו של סיחון, לשיר לשומעי לקחם. אולם המושל הגדול של עם ישראל, הלא הוא הקב"ה, מסר את הדברים הללו אל משה רבינו בתורתו, והם פורשו בידי חכמי התלמוד, אשר הבחינו כאן במסר עמוק בהרבה. הם חפרו מתחת לפני השטח והוציאו לקח עוד יותר עמוק מדברים אלו של התורה.

הגמרא במסכת בבא בתרא (ע"ה, ב) מבארת את כוונתו יתברך בפסוקים אלו כך: "על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלו המושלים ביצרם" - הגמרא מפרשת ש"מושל" הוא מי שלמד לשלוט בעצמו, ואינו עושה דבר מבלי להיוועץ בשכלו.

"מושלים" אלו מנסים לומר לנו דבר מה. ומהו? הם מבקשים לגלות לנו את הדרך להשיג קניינים אותם נוכל לקחת עמנו אל חיי הנצח. ומהי דרך זו? "בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם" - אם אתה מבקש להשיג הצלחה אמיתית ולראות את הדברים בצורה ברורה ואמיתית, עליך לבא חשבון - כלומר לבא אל המקום הנמצא בין שתי כתפירי; להתחיל לחשוב ולחשב, מה אתה באמת משיג כאן בעולם הזה.

האם אתה חפץ להצליח בעולם הבא? האם אתה מעוניין לעשות משהו מעצמך כאן בעולם הזה? האזן נא לדברי המושלים ביצרם, אלו ששולטים במחשבותיהם וברגשותיהם, שאומרים לנו, "ישנה

זאת התחל לתכנן את חייך. חשוב על חייך עד כה, האם עמדת בשאיפותיך? אם לא, אז מדוע? ומה אתה יכול לעשות עם שארית ימך, הימים היקרים שנתן לך הקב"ה בעולם הזה, כדי להשיג בהם משהו? כיצד תוכל להפיק את המירב מחייך?

כמה דקות בודדות

עלינו להקדיש חלק מימינו במחשבה, בהתבוננות ובשיקול, ולערוך "ספירת מלאי" בינינו לבין עצמנו, לעבוד על העבר ולתכנן את העתיד. אפילו כמה דקות במהלך השבוע, פעם בשבוע, הוא הישג אדיר - זוהי התחלה טובה.

יש הרבה על מה לחשוב. צריך לחשוב על האופן בו אתה נוהג כלפי אביך ואמך, וכן עם המשכיר שלך. האם אתה ממלא את חובותיך כלפי המעסיק שלך? וכלפי העובדים שלך? האם אתה שומר על הלשון? האם אתה משלם את החובות שלך? יש אנשים שאצלם חשבון הנפש הוא האם הם מתגלחים בתער או מטלטלים ברשות הרבים בשבת. אם אתה בן ישיבה, אז כמובן שאינך עושה כן, אתה לא מטלטל בשבת, אבל האם אתה לומד בשבת? מה אתה עושה במשך שעות אחר הצהריים הארוכות הללו?

אם אתה חפץ להשיג גדולה בעולם הבא, ערוך את חשבון נפשך בכל לילה לפני שאתה הולך לישון. הקדש חמש דקות למחשבה: מה עשיתי כשקמתי בבוקר? האם אמרתי "מודה אני" בכוונה? כאשר נטלתי את ידי בבוקר, האם עשיתי זאת בכוונה כפי שעשה הכהן לפני שהחל בעבודתו? כשברכתי את ברכת "מלביש ערומים", האם הייתי מרוצה מבגדי? כשבירכתי "שעשה לי כל צרכי" - האם הסתכלתי על נעלי? ולא רק על הנעליים עלינו להודות - אלא על השרוכים גם כן. נסה לדמיין את עצמך רץ על פני הרחוב הראשי בלי שרוכים בנעליים - אתה רץ אבל הנעליים שלך נופלות מהרגליים.

כשבירכתי "אוזר ישראל בגבורה" - האם חשבתי על החגורה שלי שמחזיקה את מכנסי? חשוב כמה קשה היה אילו היינו צריכים להסתובב במשך כל היום ולהחזיק את המכנסיים! חגורה היא שמחה גדולה וישועה נפלאה. וזו לא רק חגורה אלא חגורה עם חורים! חור אחד קודם ארוחת ערב, וחור אחד לאחר ארוחת הערב. זה משהו שצריך לחשוב עליו לפני שעוצמים את העיניים! זה נקרא חשבון! הפוך את זה לחלק מהשגרה בכל לילה, או לכל הפחות כמה שתוכל.

לעברך: "לא, לא, לא, לך לכיוון השני" - האם היית מספיק טיפש כדי להתעלם מהם ולחקור את השבילים בכוחות עצמך? אתה עלול להמשיך ולחפש במשך כל היום כולו ולעולם לא להגיע!

זהו המשל שבו ממשיך המסילת ישרים את היושבים על ביתן המושלים, אלה שהצליחו בקרב מול היצר הרע. הם כבר עברו את המבוך ולכן הם אלה שיכולים להצליח להנחות את האחרים, ולהם הכי כדאי להקשיב.

חיים עם חשבון

ומה אומרים מושלים אלו? "בואו חשבון" - בואו וחיו חיים של חשבון, חיים של חשיבה והתבוננות. על מנת להגיע אל היעד הנחשק, מוכרח אתה לחיות עם מחשבה על עצמך. זוהי הקריאה היוצאת מפייהם של אלו שכבר עלה בידם לטפס ולהגיע אל הביתן שבמרכז המבוך: "בואו חשבון; בואו ונהלו את חייכם עם חשבון! אם אינך רוצה להיות סיחון, מישוה שעובד בעולם הזה לחינם, עליך להתחיל במשימה זו - לשקול כל דבר שאתה עושה כל ימי חייך. התעורר והתחל לחיות חיים של חשיבה!"

ומה כלול בחיים עם חשבון? הכל! איזה סוג עסקים לעשות, איפה לגור, מה לאכול, איך להתלבש, עם איזה אנשים להתחבר. על זה אתה אמור לחשוב. היכן הכי מתאים לי לגור? אם זה בסמוך לישיבה - אז לא אכפת לי לאן הבוס אומר שאנחנו צריכים לעבור.

עם מי להתחתן? אל תלך שולל אחרי פיתויים ודמיונות כאלו ואחרים, אחרי כל מיני סיפורים שמספרים לך, אלא עשה חשבון. מה אתה רוצה? מה אתה מחפש? לפני הכל, עליך לדעת מה אתה רוצה. אם לא, רחמנות עליך.

צדיק או מושחת?

אם אתה כבר נשוי, הקדש חמש דקות לחשוב על חיי הנישואין שלך. אתה חושב שאתה צדיק, אבל אולי למעשה אתה אדם מושחת? הלא כל פושע חושב שהוא בחור נחמד, ויתכן שיהיה אדם הרומס את רעייתו כל ימיו, אשר חושב שהוא אות ומופת ליהודי שומר תורה ומצוות. הרי מי אינו חושב שהוא צדיק? אולי אין לך את העזות לומר זאת בקול, אבל בליבך אתה טופח לעצמך על השכם.

צריך לחיות עם מחשבה! זה מה שהקב"ה דורש מאיתנו. אל תחיה ללא מטרה. אל תקום בבוקר כדי לחזור שוב על שגרת יומך ללא כל מחשבה. במקום

אנשים אחרים; הוא מתכוון לסוג אחר לגמרי של חיים - לחיים נצחיים.

החשבון הגדול

והנה, בבואם ללמד אותנו את היסוד הגדול של "בואו חשבון" - לחיות חיים עם חשבון, יכולים היו חז"ל לנקוט בדוגמאות רבות של חשבונות שמוטל על האדם לחשבם, אולם הם בחרו להזכיר חשבון אחד בלבד. הגמרא מכניסה את המילים הבאות לפיהם של המושלים: "בואו חשבון, בואו ונחשב חשבוננו של עולם", ומהו החשבון הזה? עבור איזה חשבון כדאי לנו להקדיש את זמננו? "הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה". פירושו של דבר הוא, שעליך לשקול תמיד, מה אני מפסיד בכך שאני עושה מצוה זו, ומה אני מרוויח בכך? לעומת זאת, מה אני מרוויח על ידי החטא, ומה אני מפסיד ממנו?

"אם אגיע לבית הכנסת קצת מוקדם יותר בכל יום, כדי שיהיה לי זמן לומר פסוקי דזמרה במתינות ובכוונה, מה ארוויח מכך? אם אגיע מאוחר, קצת לפני 'ברכו', כמה אני אפסיד?" ככה המושלים רוצים שנחשוב בכל עת.

למען האמת, לא תפסיד הרבה אם תקיים מצוה, אולם דמיוןך עלול להטעות אותך שאתה מפסיד מכך. אכן, אולי תפסיד קצת זמן ונוחות. אולי תצטרך לקום מוקדם בבוקר. אולי תצטרך להתגבר על כעסך ולהימנע מלומר מילים פוגעות. לפעמים זה גם עולה כסף, ולא תמיד קל להיפרד מהכסף שלך. תפילין כשרות עולה כסף. תפילין זולות - יתכן והן פסולות לגמרי. מי יודע מה יש בפנים? במקום פרשיות, יתכן ויש שם פיסות קטנות של נייר עיתון, וכבר היו דברים מעולם!

אבל אתה חייב לשקול את ההפסד הזה של המצוה כנגד שכרה. חשוב על מה שתרוויח מעשיית המצוה - זה כבר לא דמיון. אתה מרוויח גדולה שאין לה קץ, את האושר הנצחי של העולם הבא שעבורו נוצרנו. זהו החשבון של הפסד מצוה כנגד שכרה.

לחשוב על החשבון

נראה אם כן שיש כאן חישוב פשוט וברור - לחשוב על איך שמעשיך יתגמלו או יענישו אותך בעולם הבא.

הן אמנם, חמש דקות זה לא מספיק זמן כדי לחשוב באמת, אבל לפחות כך האדם מתחיל לחשוב שאולי יש כאן איזו אמת שהוא לא שם לב אליה עד כה. זוהי פעילות נדירה עבור רוב בני האדם. האם אי פעם חשבת במשך חמש דקות רצופות על דרכך בחיים? תודה באמת - מעולם לא עשית זאת. זו תוכנית טובה; כדאי לך לנסות אותה.

השגת הכישרון הזה היא דבר בעל חשיבות עליונה, כי ברגע שהאדם לומד את אמנות החשיבה, הוא הופך לאדם אחר. אם תקדיש זמן כדי לחשוב על מה שאתה עושה, לאן אתה הולך, יהיו לך תובנות כיצד להצליח בחיים שאין לאנשים אחרים, ואישיותך תתהפך לגמרי.

חכמה בגויים תאמין

זאת עליכם לדעת, שהיו חכמים, אפילו בין אומות העולם, שהקדישו לעבודה זו הרבה יותר מחמש דקות. היה גוי אחד חכם, שבכל מוצאי שבת הודיע לבני משפחתו שכעת הוא נכנס לבדו אל החדר, וביקש שלא יפריעו לו. אדם זה הקדיש זמן להתבוננות על חייו. זהו סיפור אמיתי שהתרחש לפני זמן לא רב.

ישנו גוי נוסף שאתם מן הסתם מכירים אותו בשמו - קראו לו בנג'מין פרנקלין, שהיה אחד מהאבות המייסדים של אמריקה. אדם זה היה מבלה זמן רב בחשיבה על עצמו; הוא הכין לוח שנה, שבו רשם מידות מסוימות עליהן הוא רצה לעבוד - סבלנות, ענווה, שמירת הלשון. הוא בחר שלוש עשרה מידות ועבד על מידה אחת בכל שבוע. היה לו מחזור שעל פיו עבד על כל אחת משלוש עשרה המידות ארבע פעמים בשנה, שלוש עשרה מידות כפול ארבע פעמים בשנה. בכל שבוע הוא היה משקיע מחשבה כיצד להרגיל את עצמו במידות הטובות הללו. רואים אנו אם כן שהיו גויים בעלי דעת שעבדו על עצמם וכך זכו לתבונה רבה; הם באו חשבון ורכשו תובנות רבות לגבי עצמם.

אבל יהודי בן תורה עומד להרוויח הרבה יותר מבנג'מין פרנקלין אם הוא מתחיל לחשוב. בכוחם של ערכי התורה שנשתלות בשכלו של יהודי לגדול לאין ערוך מאלה של הגוי הטוב ביותר, כי הוא אינו רק מתכוון לחיות בצדק בעולם הזה, כדי להסתדר עם

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

הקדישו זמן למחשבות אלו. "תבנה ותכונן" - אם אתה חפץ לבנות את עצמך, אם אתה רוצה להיות מבוסס, עליך לוודא שאתה בונה את עצמך בעולם הנכון. אל תבנה ותבסס את עצמך כאן בעולם הזה. כמובן שאתה יכול לבנות עסק טוב, ואפילו עסק גדול מאוד. אתה יכול לבנות אימפריה, אין בכך כל רע. אין שום בעיה בלהרוויח כסף כשר. אבל במשך כל הזמן הזה הראש שלך נמצא בעולם הבא ואתה חי עם מטרה. תיבנה ותיכונן - אתה בונה אימפריה בעולם הבא שתישאר לנצח; זה הבנין היחיד שישאר לנצח.

הבולדוזר בבוסטון

כל מבנה שאנחנו בונים בעולם הזה יהפוך, במוקדם או במאוחר, לעיי חרבות. גם הבית היפה ביותר שבו אתה משקיע את כל המאמץ והממון שלך, בית שממוקם בשכונה חדשה ההולכת ופורחת, אבל מתישהו, כעבור שנים רבות, יבוא יום ודחפור יהרוס את קירותיו של הבית הזה.

זוכרני לפני ארבעים וחמש שנה, כשעוד גרתי בעיר בוסטון, עברתי פעם ליד בית וראיתי בולדוזר שמשטח אותו עד הקרקע. חשבתי לעצמי, הלא פעם היה זה בית יפהפה - לפני שמונים שנה או מאה שנה, כשהבית נבנה לראשונה, הוא היה ככל הנראה אחד הבתים היקרים ביותר ברחוב. אבל חלפו שנים ויושבי הבית הזדקנו, עברו לבית אבות ומשם לבית החולים, ובשלב כלשהו הלכו לעולמם. ואז באו אחרים והתיישבו בביתם. הבית התדרדר ועד מהרה עברו לגור בו אנשים עניים יותר. גם השכונה התדרדרה ולאחר שנים הבית הפך לחורבה, והעירייה הוציאה כנגדו צו הריסה. וכעת הגיע הדחפור, ולא נשאר ממנו כלום.

מהבית הזה לא נשאר דבר מלבד פיסות עץ ושברי גבס, והרהרתי שזהו בעצם הסוף שממתין לכל השאיפות של העולם הזה. הזכרתי לעצמי את האימפריה הגדולה יותר, הבירה הקבועה, שחייבת להיבנות. "תיבנה ותיכונן" - היא חייבת להיבנות ולהתבסס בעולם הבא. אף דחפור לא יהרוס את הארמון שבנית לעצמך בעולם הבא. זהו הארמון הנצחי שאתה בונה לעצמך, וזה המבנה שצריך להיות החשוב ביותר בעיניך.

אש מחשבון

ישנה נקודה שחשוב שנבהיר אותה טרם נסיים את דברינו. בל נטעה בהבנת מאמר חז"ל הידוע (סנהדרין צ, א) המבטיח כי "כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם

זה לא מסובך כלל וכלל - אפילו גוי יכול לעשות חשבון כזה. אולי אינכם זוכרים, אולם עד לפני מספר שנים, נואמים - כוונתי לנואמים גויים, פוליטיקאים - הזכירו את העולם הבא בנאומיהם. אני זוכר בתור ילד שאפילו נשיא ארה"ב נהג לדבר גלויות אודות העולם הבא. היה זה חלק מהאידיאולוגיה של אמריקה, שחיינו כאן בעולם הזה הוא רק הקדמה לחיים מסוג אחר.

אבל לא על זה אנחנו מדברים עכשיו. כי הדיבור על העולם הבא עלול להיות מן השפה ולחוץ, זה יכול להיות מאוד שטחי. אבל לא זה מה שמצפים מאיתנו. "בואו ונחשב חשבוננו של עולם" פירושו שתסנן את כל הרעיונות העודפים ותביא את הכל אל הרמה הבסיסית ביותר של הענין; וכשאתה עושה כך, אתה רואה שבעצם זהו החשבון היחיד שיש לו משמעות - לבחון את כל מעשיך בעולם הזה מבחינת ערכם הנצחי.

זאת אומרת שאתה חי מתוך מודעות כל כך רחבה ומקיפה לגבי מציאותו של העולם הבא, עד שבכל פעולה שאתה עושה, אתה מחשב: מה תהיה ההשפעה של מעשי בעולם הבא? מה שאני עושה עכשיו, לאן אלך היום בערב, המילים שאומר כעת - אמנם ארוויח בעולם הזה, אבל האם ארוויח בעולם הבא? מה אפסיד בעולם הזה אם אעשה את המצוה הזו? מה אפסיד בכך שארדוף אחרי הטוב? מה ארוויח על ידי עבודת ה', על ידי לימוד התורה ומידות טובות, על ידי לימוד האמונה, על ידי התקרבות לה'? ומה אפסיד אם אדחה את כל הדברים הללו עד שכבר אהיה זקן שעומד להיפרד מהעולם הזה? בכל דבר שאתה עושה, אתה עושה חשבון: מה תהיה השפעתם של פעולותי על העולם הבא שלי?

בנה את עצמך

אלא שכדי לשמור על מבט מסוג זה בראשך תמיד, אתה חייב להקדיש זמן למחשבה על שכר מצוה. אחזור שוב על הדברים: אתה חייב להשקיע זמן במחשבה על שכר מצוה! אין הכוונה לומר מילים ואז לשכוח מהם כליל. "בואו חשבון" פירושו שאתה חייב להשקיע זמן בלחשוב, "מה ארוויח מהמאמץ שלי ללמוד תורה בלילה אחרי יום עבודה ארוך? מה ארוויח בכך שאקריב קצת מהנוחות שלי על מנת לבוא מוקדם יותר אל בית המדרש ולעבוד את הקב"ה? מה ארוויח אם אסגור את הפה ואחניק את המילים המרושעות שרציתי לומר? האם מה שאני עושה כעת יסייע לבנות אותי בעולם הבא?"

מקנאה. לנצח נצחים הם יחשבו לעצמם, "מדוע לא הייתי 'מחשב' בעודי חי, למה לא הייתי עם חשבון?" החרטה תמשיך לצרוב אותם לנצח נצחים: "לו רק הייתי לוקח את עצמי בידיים וחושב עוד על שכר מצוה כנגד הפסדה, תראה מה הייתי יכול לקבל עכשיו! למה לא הקשבתי לדברים האלה? למה לא למדתי בספרים הנכונים, שדרכם הייתי יכול להפוך למחשב חשבוננו של עולם ולחשוב על כל הדברים שצריך לחשוב עליהם? אמנם הייתי יהודי טוב וקיימתי מצוות, אבל יכולתי לשנות את חיי לגמרי אילו הייתי מנצל את הכלי העצום ששמו המחשבה".

וכאן מגיע המסילת ישרים (פרק ד) ומעלה טענה שעלולים בני אדם לטעון: "והנה יש מהפתאים המבקשים רק להקל מעליהם שיאמרו, למה נייגע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות, הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הנידונים בגיהנם. אנחנו לא נדחוק עצמנו ליכנס בגן עדן לפני ולפנים. אם לא יהיה לנו חלק גדול, יהיה לנו חלק קטן. אנו די לנו בזה, ולא נכביד על משאנו בעבור זאת".

אולם המסילת ישרים שולל את הדברים מכל וכל. הוא מסביר שהטבע האנושי הקיים בנו כעת, הינו מקביל למה שעתידי להיות בעולם הבא. רגשותיהם של בני אדם אינם דבר שטחי; הם נצחיים - הם ילוו אותנו לעד, ופירושו של דבר הוא שהרצון להשיג תהילה אינו מסתיים בקבר. משכך, אותם אלו שישבו במושבים האחוריים, למרות שגם הם יהנו מהאושר הנצחי של העולם הבא, מכל מקום רגש הקנאה ימשיך לכרסם בהם לנצח. "למה לא השגתי את מה שהוא השיג? יכולתי לעשות את אותו הדבר!"

מאשפות ירים אביון

נניח שהיה פעם מישהו שעבד אצלך בתור נער שליחויות; בחור שהוא ממש "קלוץ", "שלימזל" ועוד שלל תארים, אבל אתה עשית לו טובה ושכרת אותו להעמיס סחורה על המדפים, ואז, בשלב מאוחר יותר בחיים, אתה מגלה לפתע שהוא אדם עשיר, מצליח ומפורסם פי עשרה ממך. הוא עבד קשה בבניית אימפריה בזמן שאתה התעצלת. כיצד תרגיש בקשר לזה? האם אש הקנאה אינה בוערת בקרבך? זהו הפירוש של "תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין".

יום אחד, אנשים רבים יגלו שאותו יהודי פשוט, השכן שקט והנחבא אל הכלים, זה שיושב בספסל האחורי של בית הכנסת, או האשה הפשוטה המתגוררת במורד הרחוב, נמצאים אי שם למעלה,

הבא - ולכן יש החושבים שהם אינם צריכים להתאמץ בשביל העולם הבא.

בוודאי שזה נכון שכל יהודי שומר תורה ומצוות, כל יהודי שלא ויתר על חלקו, יזכה לארמונו הנצחי בעולם הבא, אבל זה רק חלק מהסיפור. כי למי שלא חישב חשבוננו של עולם, אפילו הגן עדן שלו יהיה מקום של חרטה נצחית, ואסביר את דברי.

כולנו זוכרים את המשך דבריהם של כותבי המשלים, "כִּי אִשׁ יֵצֵא מִחֶשְׁבוֹן לְהִבָּהּ מִקִּרְיַת סִיחֹן אֲכָלָה עֵר מוֹאֵב בְּעָלֵי בְמוֹת אֲרֹנָן" - אך אל לנו לשכוח שלשיר הזה ישנו משל עמוק יותר, רעיון חשוב לאין ערוך ממה שהתכוונו יוצרי המשל הקדמונים.

הגמרא שם במסכת בבא בתרא מסבירה את הדברים כך: "כִּי אִשׁ יֵצֵא מִחֶשְׁבוֹן וְגו' תֵּצֵא אִשׁ מִמֶּחְשְׁבִין וְתֹאכַל אֶת שְׂאִינָן מִחֶשְׁבִין". בעולם הבא, תצא אש מאלו שחיים עם חשבון והתבוננות ותכלה את אלו שאינם חיים כך, ויהיה ביניהם הבדל עצום.

יהלומים לווהטים

וכפי שמסבירה זאת הגמרא (ב"ב עה, א), "מִלְמַד שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְּחָה מִחֶפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ" - בגן עדן, לכל יהודי ירא שמים יש חופה משלו, חופה משובצת יהלומים ואבני חן יקרות. כמובן שהיהלומים של העולם הבא יקרות לאין ערוך משלנו, ולכל יהודי נאמן יש חופה לפי כבודו, חופה כפי המגיע לו. וכך, שמחתם של הצדיקים כשהם יושבים וסופרים את היהלומים שבחופתם ומתפעלים מכל מה שהם השיגו בעולם הזה, הוא מעבר לחלומות הוורודים ביותר שלנו.

אך יש כאן דבר יוצא דופן, כי הגמרא מספרת לנו שכמו שהיהודי הזה יושב בגן עדן ומתענג עד אין קץ מהאושר הנצחי שהשיג בשכר מצוותיו ועבודתו, בו בזמן שהוא מתפעל מיופייה ותפארתה של חופתו, עיניו נודדות גם אל חופתו של שכנו, והוא מתחיל לספור גם את היהלומים של שכנו!

ויש בו חרטה עצומה! "תֵּצֵא אִשׁ מִמֶּחְשְׁבִין וְתֹאכַל אֶת שְׂאִינָן מִחֶשְׁבִין" - אש יוצאת מאלו שחיו עם חשבון, אלו שחיו עם מטרה יותר מחבריהם, ואש זו חורכת במעט את אותם אלו שלא חישוב כל כך. זה אמנם גן עדן, אבל החרטה שלהם תהיה נצחית.

קנאה נצחית

זה אמנם נראה כסתירה, אך כך הם פני הדברים. ה"אינן מחשבין" יהיו בגן עדן, ובו בזמן הם יבערו

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם כדאי לי להקפיד להניח מים לנטילת ידיים של שחרית סמוך למיטתי?

תשובה:

כן, כדאי להניח את המים קרוב ככל הניתן למיטה, באופן שהוא מעשי, ואסביר לך גם מדוע. הרשב"א מסביר שהטעם שאנו נוטלים את ידינו בבוקר הוא כדי להראות שאנחנו כהני ה'. ואצל הכהנים כתוב, "וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם" - הכהנים רחצו ידיהם ורגליהם קודם ביאתם לשרת את ה', כהכנה לקראת ההזדמנות החשובה שניתנה להם.

אנחנו קמים בבוקר כדי לעבוד את ה' במשך היום כולו. זהו הלימוד כאן. נטילת ידיים בבוקר פירושה שאתה מכין את עצמך לעבודת ה'. אתה כהן ה' כל היום, אז ברגע שאתה קם, בהזדמנות הראשונה, עליך ליטול את ידיך כדי להכין את עצמך לעובדתו. זהו לימוד אדיר עבורנו: הגענו לעולם הזה כדי לעבוד את ה'.

ולכן, בזמן שאתה נוטל את ידיך, אל תעשה זאת סתם, ללא מחשבה. תחשוב או תאמר בפה, "הריני נוטל את ידי כעת מכיון שאני כהן. השי"ת מינה אותנו להיות ממלכת כהנים". כל חיינו מוקדשים לעבודת ה'. בין אם את עומדת ומבשלת במטבח או מכבסת בגדים; בין אם אתה עובד במשרד או עורך קניות; לא רק הלימוד והתפילה, אלא כל דבר שאנחנו עושים הוא חלק מעבודת הבורא. אתה עבד נאמן, כהן לה', ולכן נטילת ידיים היא סמל חשוב ביותר, אותו עלינו לנצל על מנת ליצור בקרבנו מודעות לתפקידנו ככהני ה'. אל תבזבז הזדמנות זו שניתנה לך בכל בוקר. זוהי הזדמנות מפוארת להשיג גדולה, שרוב בני אדם מבזבזים אותה.

ואילו הם נמצאים בתחתית. כי מי יודע כמה חשוב עושה האדם?! יתכן מאוד שהרבה מאוד אנשים פשוטים ורגילים, שמבינים מה הפירוש של "בואו חשבון", מוצאים חן רב בעיני ה'.

ולכן, עד כמה גדולה היא החובה המוטלת עלינו להבין את חשיבותה של החשיבה בחיינו. "בואו חשבון" - בוא לחשיבה! מודעות מתמדת לעולם הבא חייבת להיות המרכיב העיקרי בחיינו. כל המחשבות והמאמצים שלנו חייבים להיות מכוונים אל השגת ההצלחה בעולם הבא. לא נוכל לחיות חיים מוצלחים אם כל חיינו הם ריקים ממחשבות על העולם הבא. עלינו לזכור תמיד את ההכרח להזכיר לעצמנו את העולם הבא, בכל עת. בכל עת! זהו תפקידנו. זהו עתידנו.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מתדמים לה' בחיי היומיום

השבוע נקדיש בלי נדר את מחשבותינו כדי להרגיל את עצמנו בתפקיד הנהדר הזה של "בואו חשבון". פעמיים ביום נקדיש שלושים שניות לחשבון אודות "שכר מצוה כנגד הפסדה".

ראשית נקדיש שלושים שניות עבור חמש הדקות הבאות של היום, ונשאל את עצמנו: "מה אני יכול לעשות עכשיו כדי לבנות את עצמי בצורה הטובה ביותר לקראת העולם הבא? איך אוכל לחיות את חמש הדקות הבאות בחיי למען עולם הבא?"

בהמשך היום נקדיש שלושים שניות כדי לחשוב על השעה שחלפה כדי לבחון מה עשיתי כדי לבנות את עצמי בעולם הזה, ומה עשיתי שיקרב אותי לעולם הבא.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

ואשר מוכח מכל זה, דיש חומרה מיוחדת בשמירת הדיבור במקום שיש קדושה, כי דיבור חול סותר את הקדושה וכשמדבר דיבור חול ודברים בטלים במקום קדוש זהו פגם ופגיעה בקדושה, אמת שגם שאר איסורים הם חמורים כשעושה זאת במקום קדוש, אולם דיבורים אסורים הרי הם מחללים את קדושת המקום ועוקרים אותה, ולכן חומרת דיבורים אסורים גדולה יותר משאר דברים כגון אכילה ושתייה בבית הכנסת.

יסוד זה שדיבורי חול ודיבורים בטלים מהווים סתירה לקדושה, מצינו בכמה מקומות.

באגרת הגר"א כתב בתו"ד: **ובשבת ויו"ט אל תדברו כלל מדברים שאין נצרכים מאד, וגם בדברים הנצרכים למאוד תקצרו מאוד, כי קדושת שבת גדולה מאוד ובקושי התירו לומר שלום בשבת.** הרי מצינו שלא רק בביהכ"נ נאמר חומרת דיבורי חול, אלא גם בשבת קודש, וכמבואר בדבריו שהיות ויש לשבת קדושה גדולה משום כך יש למעט בדיבור חול, והביאור הוא כדברינו שדיבור חול סותר קדושה במקום שיש דיבור של חול אין הקדושה שורה, ולכן פירט הגר"א בדוקא איסור זה של דיבורי חול בשבת קודש.

עוד כתב שם הגר"א: אבל בדברים האסורים כגון לשוה"ר וליצינות ושבועות ונדרים ומחלוקת וקללות, ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויום טוב וכו'. הרי שכלל בדבריו הזהירות בקדושת ביהכ"נ וקדושת השבת, שיש בהם חומר מיוחד לדיבורים אסורים, הוא הדבר שנתבאר שדיבורים אלו פוגעים בקדושה. יתירה מזו מבואר בדבריו, שלא רק עוון לשוה"ר אלא גם נדרים ושבועות, כל הדברים התלויים בדיבור, על כ"ז הזהיר הגר"א יחדיו.

דוגמא נוספת ליסוד זה שדיבורי חול וכ"ש דיבורים אסורים סותרים לקדושה, מצינו לענין קדושת הסוכה, כפי שכתב המשנה ברורה בהלכות סוכה (סי' תרל"ט סק"ב): ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד, ראוי למעט בה בדברי חול ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשוה"ר ורכילות ושאר דיבורים אסורים. הוא הדבר אשר דברנו יחודם של דיבורים האסורים שהם סותרים ועוקרים את קדושת המקום.

כמו כן ידועים דברי הירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) שהיה טעם לברוא שתי פיות, פה לדברי חול ופה לדברי תורה, וזאת מפני שפה המשמש לדברי התורה הקדושה, מהווים סתירה זה לזה, ומתאים שלא ישמשו בעירבוביא.

וכדברים האלה מפורש יותר בדברי 'אור-החיים' הק' (במדבר כ"ו כ"ג): ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו (אלשיך תצוה כ"ח ל"א) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בם בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול. הרי מפורש בדבריו שדברי חול פוגמים בקדושת הפה הנועד לדברי קדושה.

לדברינו, אין הדגש משום שמשנה מיעוד המקום המיוחד לשירות ותשבחות, אלא עיקרו סוף דבריו משום שדירת השכינה שם, וקדושת המקום מהווה סתירה לדברים בטלים, וכפי שראינו שאין הדבר אמור בבית כנסת בלבד, אלא גם בסוכה ובשבת קודש, כי העיקר הוא שדברים בטלים מהווים סתירה לקדושה.

ברצוננו השבוע להביא חלק משיחת חיזוק בעניין "דיבורים בטלים בבית הכנסת מהווים סתירה לקדושה" מאת הגאון רבי מנחם קליין שליט"א רב ביהכ"נ 'בית אהרן' רח' רד"ק, ב"ב.

הנה מצינו בהלכות בית הכנסת כמה וכמה הלכות הנובעות מקדושת המקום, אולם עיקר חומרת האיסור והזהירות כתוב על איסור דברים בטלים.

השו"ע בסימן קנ"א כותב: **בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות-ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה וכו' ובמשנה ברורה: קלות ראש, כי הם נקראים 'מקדש מעט' כמו דכתיב 'ואהי להם למקדש מעט' ובמקדש כתיב 'ואת מקדשי תיראו' שיהא מוראו של השוכן בה עליו. וכתב בסמ"ק שבעון קלות ראש בביהכ"נ נהפכין לבית ע"ז ח"ו. ושיחה בטילה, היינו אפילו שיחת חולין שהיא לצורך פרנסה דבחוץ שרי בביהכ"נ אסור, ובפרט שיחה בטילה לגמרי דבדאי שראוי למנוע תמיד מזה [פמ"ג], ובזה"ק פ' ויקהל הפליג מאד בגודל העון הזה, וכ"ש שיש לזהר בביהכ"נ וביהמ"ד מעון דבורים אסורים כגון לשוה"ר ורכילות ומחלוקת וקטטות, כי מלבד שהם עונות חמורים מאד עוד יגדל העון יותר במקום קדוש כי הוא מזלזל בכבוד השכינה ואינו דומה החוטא בינו לבין עצמו לחוטא בפלטין של מלך לפני המלך, ע"כ הירא וחרד לדבר ה' ישים תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בביהכ"נ וביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ולתפלה. ובספר חפץ חיים (בפתיחה עשין ז') הוסיף עוד על הדברים וז"ל:**

אבל אם מדבר לשון הרע ורכילות בביהמ"ד או בביהכ"נ, עובר עוד על מצות עשה 'ומקדשי תיראו', ובית המדרש שלנו גם כן בכלל מקדש הוא כמו שמבואר בפוסקים, ונצטוינו בזה הפסוק לירא ממי ששוכן בו, ולכן אין מחשבין בו חשבונות כי אם של מצוה, כגון קופה של צדקה וכדומה, וכל שכן דאסור בהם שחוק והיתול ושיחה בטילה, ולא מועיל בזה שום תנאי כמבואר בשולחן ערוך אור"ח בסימן קנ"א סי"א. ועל אחת כמה וכמה דאסור לדבר בהם לשון הרע או רכילות מפני אימת ה' יתברך השוכן בו, לבד מאיסורו החמור העצמי ובה שמדבר מראה בעצמו שאינו מאמין שהקב"ה ישרה שכינתו בבית הזה ולכך הוא מעיז פניו אפילו לדבר בבית המלך שלא כרצון המלך. ובהערות שם הביא מהזוהר הקדוש: [תרגום: ומי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול אוי לו שמראה פירוד, אוי לו שגורע את האמונה, אוי לו שאין לו חלק באלוקי ישראל, שמראה שהרי אין לו אלוה ואינו נמצא שם ולא פוחד ממנו, ונוהג בזיון בתיקון העליון שלמעלה].

למדנו מכל זה כמה חמור דיבורי חול ודיבורים בטלים בבית הכנסת, היות והוא בית מקדש מעט ודינו כעין דין בית המקדש, ובבאר מים חיים שם כתב בשם היראים שהוא סובר שדין זה הוא מן התורה, וכן כתב הח"י אדם (כלל ט"ז).

ויש לתמוה לכאורה, למה דוקא באיסור של שיחה בטילה נאמרו דברים נוראים הללו עד שנאמר עליו שמראה שאין לו חלק באלוקי ישראל, והרי ישנם דינים נוספים בביהכ"נ כגון איסור אכילה ושתייה ועוד? כמו כן יש לתמוה במה שהעמיד הח"ח איסור נוסף בלשוה"ר ורכילות אם מדבר בביהכ"נ, ותמוה מה טעם לא נאמר כן אם יעבור על איסורים אחרים בביהכ"נ, הלא גם בזה יש מרד שעובר על דברי הקב"ה בביתו?

בירורי הלכה

וכי, איני והא ההוא פיתחא דהוה עייל ביה רב הונא לבי מדרשא והויא לה מזוזה, ההוא רגיל הוה וא"ר יהודה א"ר במזוזה הלך אחר הרגיל. ומפרש"י: רגיל הוה, רוב הנכנסין לביהמ"ד היו באין באותו פתח. הלך אחר הרגיל:

בענין מזוזה בבית המדרש

א- הגמ' במנחות לגב, אומרת: ההוא פיתחא דהוה עייל ביה רבי לבי מדרשא לא הו"ל מזוזה [רש"י, פתח קטן היה לו לרבי אצל מקומו ונכנס ויוצא בו

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקלה"ה

לרפואת הגר"ר אלחנן בן שרה סימון, הגר"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הגר"ר אברהם בן שרל, הגר"ר ראובן בן טלאת, רפאל בן רייזל. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר. ולעילוי נשמת ה"ה מרת רוחמה רחל בת הגר"ר יוסף ע"ה.

שמים יצא ידי כולם וכ"ש בדבר שאין בו חסרון כיס הרבה אבל לא יברך על קביעותיה. וכ"פ בשו"ע (רפ"ו ס"י) ביהמ"ד פטור מהמזוזה ואם יש בו פתח שרגיל לצאת בו לביתו חייב במזוזה באותו פתח וי"א שביהמ"ד חייב במזוזה ונכון לחוש לדבריהם אבל לא יברך עליה. ובב"ח כתב דנכון כשיקבע מזוזה בפתח הבית ויברך עליה שיחיה דעתו ג"כ על קביעת המזוזה בביהמ"ד ויקבע אותם זה אחר זה ע"ש.

ובמזוזות ביתך סי' רפ"ו ס"ק מ"ה ע"ד המחבר ואם יש פתח וכו' כותב, דדוקא אם יש פתח שרגיל לצאת בו לביתו חייב אבל אם לא רגיל לצאת בו פטור דהו"ל כפתח ביהמ"ד, וברגיל לצאת בו יקבע המזוזה בימין הכניסה מביהמ"ד לביתו, וכ"כ באגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קפ"א): ביהכ"נ וביהמ"ד שדרכו נכנסים לבית או לחדר החזן, צריך לקבוע את המזוזה מימין הכניסה לבית, דביהמ"ד דשכיחי ביה רבים הוי כמרה"ר לבית ואין איסור קפנדריא לאלו שבאו להתפלל וללמוד שם.

בית המדרש דיחיד: הפ"ת מביא מהתוס' דביהמ"ד דיחיד חייב במזוזה. ובשעה"צ סקפ"ו מביא שמהאגודה משמע קצת דגם בזה פטור ועי' ביראים שכתב דבכה"ג דנעשה משל הקדש פטור משמע דשל יחיד חייב. ובדעת נוטה תשובה ר"ל נשאר בצ"ע אם צריך לברך, ובהערות ביאר דהנידון בביהמ"ד דיחיד היינו במשתמשים בו רבים אבל בחדר לימוד שבביתו לכו"ע חייב במזוזה ומסתבר שאפשר לברך עליו.

ובשטיבל ובביהכ"נ שבנוי על תנאי ואוכלים בו חייב במזוזה ויקבענו לימין הכניסה לביהמ"ד (פתחי שערים בשם הגר"י קמניצקי). ובדעת נוטה תש"ר ר"ט כתב, דקשה לומר שיברך על קביעותה דאין תשישים חשיב קבע דלא נבנה לזה. **חדר אוצר הספרים:** נידון כחלק מביהמ"ד ויש לקבוע מזוזה בלא ברכה (דע"נ תשובה רט"ו).

ביהכ"נ שעשועו לביהמ"ד: נכון להסיר את המזוזה ולחזור ולקבועה (דע"נ רכ"ד). [הדברים נכתבו ע"י י.ס. כולל 'נחלת משה']

חיזוקים בבתי הכנסת

לאחרונה הרב קארו שליט"א עשה תוספת חיזוק ע"י שתלה שלט מפואר בסמוך לארון-הקודש המבקש במפורש שישמרו מתפללי ולומדי ביהכ"נ על צביון המקום, וכך כתוב על השלט: **אנו מודיעים בזאת שאין שום זכות אכילה ושתייה בתוך בית הכנסת ובית המדרש כולל בית שני ועזת נשים וכן לא לעשות שום אירועים מכל סוג כל שהוא בתוך בית מקדש מעט זה. אלא אך ורק במקומות המיועדים בלבד. כמו"כ יש לשמור על קדושת בית מדרשינו זה לעולם ועד. המייסדים א.ש.ק.** יח"ר שיזכו מתפללי ולומדי ביהכ"נ להמשיך לשמור על קדושת ביהכ"נ ויזכו שיתקבלו תפילתם לרצון.

סיפור השבוע

העולם. אמר לה, במה הארכת כל כך ימים? אמרה לו, כך דרכי, שאפילו יש לי דבר חביב, מנחת אני אותו ומשכמת לבית הכנסת בכל יום. אמר לה, מנעי עצמך מבית הכנסת שלושה ימים, זה אחר זה. הלכה ועשתה כך, וביום השלישי חלתה ומתה.

שלמה המלך אומר במשלי: "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי, כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מהי".

במדרש תלפיות כתוב, שכפי שמלאך המוות אינו יכול להיכנס לעיר לזו, כך אינו יכול להיכנס לבית הכנסת.

בזכות בית הכנסת זוכה האדם לחיים, אך זאת רק בתנאי שנוהג הוא בכבוד הראוי בבית הכנסת.

בגמרא במסכת בבא קמא (ס' ע"ב) נאמר: "תנו רבנן, דבר בעיר - אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת, שמלאך המוות מפקיד שם כליו". ולכאורה, יש כאן סתירה: בית הכנסת הוא סגולה גדולה לברכות טובות, שנאמר "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי"... ובית הכנסת הוא סגולה לחיים, "כי מוצאי מצא חיים". אף הורתה לנו התורה הקדושה, "אם פגע בך מנוול זה, משכחו לבית המדרש". אם כן, איך ייתכן שמלאך המוות מניח כליו בבית הכנסת, ומשם מתחילה הפורענות?

אלא שקדושתו של בית הכנסת גדולה מאד, ובזכות בית הכנסת זוכה אדם לחיים ולשפע ברכות, אם נוהג הוא בהתאם לקדושת המקום. אך אם ח"ו מזלזל האדם בכבוד בית הכנסת, ומדבר בשעת התפילה, אזי "מלאך המוות מפקיד שם כליו"... (כבוד בית ה')

אם יש שני פתחים לחדר אחד באותו פתח שרגיל לצאת ולבא יותר ניח המזוזה. [ומבאר הב"ח דרבי היה נכנס ויוצא לבדו דרך פתח זה ולכן הוא פטור ממזוזה כיון שיש כניסה ראשית לביהמ"ד שכולם נכנסים דרכו ובוזה הדין דהולכין אחר הרגיל משא"כ אצל רב הונא שהפתח שהיה נכנס בו שימש גם לכל בני ביתו א"כ הוי רגיל שחייב במזוזה אע"פ שיש רגיל ממנו ע"ש ועיין בפרש"ה] ומבואר ברש"י דס"ל דביהמ"ד חייב במזוזה וכך ס"ל למרדכי [עיין בב"י ובב"ח]. ובביאור החילוק בין ביהמ"ד שחייב במזוזה לביהכ"נ שפטור מבארים הב"ח והש"ך דביהמ"ד כיון שהתלמידים לומדים בו כל היום הו"ל כבית דירה וחייב במזוזה משא"כ ביהכ"נ שנמצאים בו רק בזמן תפילות ואח"כ הולכים. ולכאורה לשיטת רש"י דפטור דביהכ"נ דכרכים הוא משום דאין בעליו ניכרים, צ"ל דביהמ"ד גם של כרכים כיון דמצויים התלמידים כל היום הויא בעליו ניכרים והוי כשותפין. ובמזוזות ביתך סקמ"ה כתב דה"ה לביהכ"נ אם נמצאים בו כל היום חייב במזוזה ולכאורה זהו כדפירשנו.

אמנם הרמב"ם (שם), והתוס' במנחות וביומא, והרא"ש (הל' קטנות סי' י'), והטור (שם) כותבים, שביהמ"ד פטור ממזוזה כמבואר בגמ' בברכות מז.

שביהמ"ד פטור ממזוזה. (והפשט בגמ' דפתחא דרב הונא הוי רגיל ששימש גם לכל בני ביתו ולכן חייב במזוזה משא"כ פתחא דרבי דלא הוי רגיל כ"כ ולכן פטור ממזוזה) ומביאים שבידושלמי משמע דבי מדרשה דרבי חנינא היה בו מזוזה, והתוס' ביומא (א.ב.) מיישב דר' חנינא היה ביהמ"ד שלו דביהמ"ד דיחיד חייב במזוזה. (ואין להקשות דהלא בגמ' מבואר מאי בי רבנן ביתא דרבנן וא"כ נימא דיתחייב במזוזה, ד"ל דכין דאין ישנים שם בלילה מיקרי דירת עראי וכסברת הט"ז, דעת נוטה תשובה ר"כ) ומביאים הרא"ש והטור שכן בבית מדרשו של המהר"ם היה בו מזוזה ואומר כשהיה ישן שנת הצהרים בבית מדרשו היתה רוח רעה מבעתו עד שתיקן מזוזה בפתח.

ב- **כתב הבית יוסף:** אע"פ שהרמב"ם והתוס' והרא"ש מסכימים לדעה אחת, נכון להצריך מזוזה לביהמ"ד כדברי הירושלמי והמהר"ם כי ירא

בית הכנסת 'בית אהרן' רח' רד"ק, ב"ב.

בית הכנסת הוקם ע"י הרב אהרן קארו הי"ו ורעייתו תח"י אשר נתנו את דירתם לעשיית בית כנסת ומהונם רכשו את כל ריהוט ביהכ"נ כולל ארון הקודש וסה"ת. הרב קארו שליט"א גר בסמיכות לבית הכנסת ומבקר בביהכ"נ בתמידות ע"מ לשמור על צביונו, לרב קארו מאוד חשוב שמירת קדושת בית הכנסת, ומקפיד מאוד שלא יאכלו ולא ישתו כלל וכלל בבית הכנסת וכן בעזרת נשים, אלא במטבח בלבד. וכמו"כ רב ביהכ"נ הרב מנחם קליין מחזק את הציבור לעיתים תכופות בעניין נשגב זה.

באחת הפעמים שהגעתי למסע חיזוק באנטוורפן, מספר הרב גרינוואלד, פגשתי יהודי יקר כבן 95 שנים. הוא הלך בלי מקל, תפקד היטב ודעתו הייתה צלולה, כאילו היה אברך צעיר ולא קשיש שגילו מתקרב למאה. שאלתי אותו, 'מה עשית שזכית לכך?'

הוא ענה לי, שני דברים עשיתי בחיי, אף פעם לא דיברתי בתפילה, ותמיד השתדלתי להיות מהעשרה הראשונים בבית כנסת. כתוב בזוהר הקדוש, שכל מי שמגיע מעשרה ראשונים קרוא חביב. ואהוב הוא אצל הקב"ה. דע לך, שעברתי את השואה. הסתובבתי ברחובות בין הנאצים, עם החזות היהודית, ואף אחד לא פגע בי, וגם אשתי ובני ביתי ניצלו.

כידוע, קורא דיבר דברי ליצנות, ואמר "בית מלא ספרים צריך מזוזה?!" וכותב על כך ה"חתם סופר", שאפילו יעבוד אדם על עצמו ויהיה בדרגה של מלאך, אך את פיו לא ישמור - לא תהיה לו הגנה בעולם הבא, מאחר שאין לו "מזוזה". אדם ששומר על פיו כאילו הניח מזוזה על פתחו, ואותה מזוזה מגינה עליו הן בעולם הזה והן בעולם הבא.

ורמז יש לנו לגבי שמירה מעין זו: "פה" בגימטריא - 85 "כמזוזה" בגימטריא - 85 "לשון" - 386 שכינה - 385 ועם הכולל 386. כאשר הפה והלשון שמורים, והאדם נותן כבוד לשכינה, יש לאדם שמירה כשמירת המזוזה, בכל מקום שבו הוא נמצא, ומלאך המוות אינו יכול לפגוע בו. ב"ילקוט שמעוני" (תת"ק) מובא סיפור על אשה שהגיעה לזקנה מופלגת ביותר, עד שקצה בחייה. באה לפני רבי יוסף בן חלפתא, ואמרה לו, רבי, זקנתי יותר מדי, ומעכשיו חיים של ניוול הם... ואני מבקשת להיפטר מן

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון כ"ב

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשיות
קרח - חוקת
תשפ"ב

ברכת פוקח עורים

כי פתח עיניו לימא ברוך פוקח עורים, [ברכות ס ע"ג]

ברכות השחר
חלק ה'

עומק התפילה

כתב החיי אדם (כלל כ') ז"ל "התפלה נחלקת לד' חלקים (והם נגד ד' עולמות הידועים ליודעי חן), נגד עולם הזה ועולם הגלגלים ועולם המלאכים ועולם העליון שבו שכינת עוזו, ונגד גוף ונפש ורוח ונשמה, ועל ידי זה מעורר הקדושה שבכל עולם ועולם בכל בחינה שמקושר בו חלק גופו ונפשו ורוחו ונשמתו, ועל ידי זה עולה תפלתו להיות עטרה בראש הקדוש ברוך הוא. והיינו, מברכת על נטילת ידיים עד ברוך שאמר הוא נגד הגוף ועולם הזה, ולכן מברכין הברכות שהם הכל על צרכי גופו והעולם", עכ"ל.

וכתב הגר"א זצ"ל (סדור הגר"א בנגלה ונסתר דף ק"ד) דבכל חלקי התפילה יש מספר ח"י, כי בחלק הראשון שהוא חלק העשייה יש ח"י ברכות מן הנותן לשכוי בינה עד סוף ברכת התורה כמש"כ האריז"ל, ובפסוק ד' יש ח"י אזכרות ביהי כבוד וכו'. וע"ש שכתב דהקרבנות הם כפרה לטהר גופו והם ח"י חוליות שבשדרה שהיא גופא. נמצא דהחיות של גופו נמשך דרך השדרה הקשור בסוף מוחו, ונתפשט לכל גופו ע"י הח"י חוליות שבו. וע"י הי"ח ברכות משפיע שפע של ברכה לכל חלקי גופו.

והכפ החיים מביא המוהר"ש שרעבי זצ"ל כספרו נהר שלום, שהאריך להזהיר להקדים ברכות השחר מיד בקומו כדי להמשיך השפע למעלה ולבטל הקליפות, ואם מתאחר גורם להשאיר אחיות הקליפות במקומות העליונים ובחוששים שלו, והיא סיבה לכמה רעות.

וחזינו מזה כמה יש להזהר להקדים לתפילה כדי שיוכל להספיק לברך כל הברכות השחר בנחת במקומן הראוי, כדי להשפיע ברכות השי"ת שהוא ח"י העולמים, המחיה אותנו מחדש בכל בוקר.

הקדמה לברכות של הנהגות העולם שנהנה מהן גופו

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמח"ס ברומז של עולם

כתב המשנה ברורה (ריש סי' מו) בהקדמתו לברכת השחר "כל הברכות האלו הוא משום דאסור לו לאדם ליהנות מן העוה"ז בלי ברכה, וכל הנהנה מן העוה"ז בלי ברכה כאילו מעל. דרמו קראי אהדדי, כתיב לה' הארץ ומלואה וכתוב והארץ נתן לבני אדם, ותיצרו ל"ק כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה, ר"ל קודם ברכה היא לד', ואסורים לך כהקדש שהוא לה', ואחר הברכה הותר הכל לבני אדם, וא"כ כיון שקודם הברכה היא לד', הרי הכל קודש לד', ויש בה מעילה אם נהנה ממנו, כמו בתרומה שהיא קודש, לפיכך תקנו חכמינו ז"ל ברכה על כל דבר ודבר מהנהגת העולם שהאדם נהנה ממנו".

ובשער הציון (סק"א) ציין מקורו מהטור, וע"ש שכתב שתיקנו אלו הברכות להשלים חובת מאה ברכות, ואח"כ הוסיף "ואמרין בפרק כיצד מברכין (לה, א) אר"י אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו מעל וצריך כל אדם לזהר שלא יבא לידי מעילה". ובאמת הטור לקמן (סעיף ח') כתב דיש ברכות שתיקנו על סדור העולם כגון אלקי נשמה והנותן לשכוי בינה ורוקע הארץ וכו', ואין לחסר מהם אפילו לא שמע קול תרנגול או לא הלך על הארץ, ויש ברכות שהם על הנאותיו כגון מלביש ערומים ואזור ישראל וכו', ואין לברכם אם לא נהנה.

אך אנן נוהגין כהרמ"א (שם) דמברכין כולם על מנהג העולם, ולכן מברך מלביש ואזור גם אם לא נהנה, ועכ"ז מהא דהאריך המשנ"ב בהקדמתו הנ"ל משמע דגם לדידן דמברכין בכל גווני, היכא דנהנה יש בזה הוספת חיוב מחמת ההנאה, ומי שלא בירך יש בזה מעילה מדרבנן. ומקור לשון המשנ"ב הוא מהלבוש, והלבוש הוסיף "לפיכך יזהר כל אדם שלא יבא לידי מעילה ולא יהנה משום דבר מהנהגת העולם עד שיברך עליו". ובדאי אינו דומה ממש לברכת הנהנין כמו אכילה דאסור להכניס דבר לתוך פיו בלא ברכה, והכא כל שבירך בהמשך היום יצא, ואנן נוהגין לברך בבית הכנסת. ומ"מ משמע דיש לעשות זהירות יתירה בזה ולברך בהקדם האפשרי.

וכן מצינו בשע"ת (סקי"ב) שהביא דברי הפרי עץ חיים שכתב ז"ל "מנהג מורי ז"ל (האר"י ז"ל) הח"י ברכות מן ענט"י עד ברכות התורה היה נוהג לאומרם בביתו ואפי' בלילה קודם עמוד השחר ומסדרם כל ברכה בשעה שנתחייב בה כמ"ש בגמרא וכדכתב הרמב"ם כדמשמע כו', אף דבהמשך דבריו כתב להדיא דמברכים כולם על מנהג העולם ז"ל "והנה כל הח"י ברכות השחר עד סוף כל ברכות התורה חייב כל אדם לברך בכל יום אפי' שלא נתחייב בהם וכו', והטעם כי לא נתקנו אלא על מנהגו של עולם ולא על כל אדם בפרטות ועוד כי כולן יש בהם רמז אל אורות העליונים וכו'", עכ"ד. משמע מדבריו דאע"ג דבכל אופן חייב לברך על מנהג העולם, אכן אם באמת נהנה יש כאן מחייב של ברכת הנהנין.

ונמצא דמי שאינו מברך "פוקח עורים" הרי הוא עובר באיסור מעילה בכל רגע ורגע שנהנה מחוש הראיה בלי לברך להקב"ה ע"ז, וכמ"כ בהליכת רגליו ותפקיד של כל אבריו ושאר ההנאות, הרי הוא מועל בה' אם לא יברך אותו ית' עליהם, וזה חידוש נפלא.

ואף שכל בר לבב יבין וירגיש שחיוב הכרת הטוב עמוקה מאד עבור החסד הזה, מ"מ לא חייבנו חכמים לברכו ית' אלא בברכה אחת קצרה בת שמונה תיבות, וא"כ ברור שיש לברך בכוונה גדולה בכל תיבה ותיבה ולעורר רגשות אמיתיות של הודאה והילול להקב"ה ע"ז.

התעוררות התפילה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א

התבוננות על הנפלאות של העינים

א. העינים הן פתוחות לראות בלי הפסק.

ב. העינים מבחינים בדקי דקות ואפי' ממרחק רב.

ג. העינים רואות כל צבע וצבע של כל דבר, אף אם הדברים שהוא רואה משתנים מרגע לרגע, ויכול האדם לראות אלפי פרטים בדקה אחת, והתמונות מועברות אל המוח במהירות הבוק לפענח אותם ולהכניסם לזכרוננו.

ד. העינים יש להן עפעפיים ששומרים על נקיותם, וסוגרים אותן לצורך השינה.

ה. רגשות הלב ניכרות בעינים, דכשהוא שמח או עצב, בכעס או בנח, כשמקרב את חברו או מרחק וכל כיו"צ, כל אלו המדות והרגשות ניכרות מיד מתוך העינים, וזה פלא גדול.

ו. ויש להתבונן שבמקרה שנתקלקל לאדם כח הראיה של עיניו ח"ו באופן חמור מאד, הרי הוא צריך לעבור ניתוחים מסובכים על עיניו, ואף אם יצליחו הוא ג"כ יצטרך למצוא משקפיים הראויים למצבו, ויעלו לו הון רב, והאדם הבריא בעיניו קבל שתי עינים נפלאות מאד במתנת חנם מאת הבורא כל ית"ש.

ספר יסוד ושורש העבודה

ובברכת פוקח עורים, יפקח את עיניו בחתימת הברכה. אף שיאמר האדם כל הברכות בעינים סגורות, אך בחתימת הברכה זו פוקח עורים יפתח את עיניו. ויכוין בזה להראות גבורתו ית' בבריאת העינים, שיכול להעצים עיניו כשירצה ולפתוח כשירצה, שהיא חכמה נפלאה באבר זה, לבד מהחכמה הנפלאה העצומה של העינים שהם עיני בשר ומאירין מאור נפלא כזה. לכן יחשוב במחשבתו בחתימת ברכה זו, גבורות ה' גבורות ה' בשמחה עצומה.

מסורת התפילה - ברכת פוקח עורים

על איזה פעולה תיקנו ברכת פוקח עורים

איתא בברכות (ס ע"ב) "כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים". ומצינו כמה נוסחאות בדברי הגמ'. א) הגירסא בגמרא לפנינו היא "כי פתח עיניה", וכ"ה גירסת הבה"ג והרס"ג ומאירי. והסדר של הברכות, הובא בגמרא ברכות פוקח עורים מיד אחר ברכת הנותן לשכוי בינה, דמיד כשהאדם מתעורר הוא פותח את עיניו. ב) אך גירסת הר"ף והרא"ש נוכ"ה בטור וש"ע] "כי מנח ידיה", ולשון הרמב"ם הוא "כשמעביר עיניו". ולשיטתם איחרו ברכת פוקח עורים עד לאחר מליש ערומים, דלא איירי בפתיחת העינים, אלא העברת הידים על העינים. ג) ומצינו נוסח אחר בסוף מסכת דרך ארץ רבה (פ"א הי"ד) "המתהפך משנתו על הצדדים אומר ברוך פוקח עורים".

נגיעה בעינים לפני נטילת הידים

וכך היא לשון הלבוש "כשיניח ידיו על עיניו לפותחם היטיב", ומשמע דהנחת הידים על העינים הוא פעולה שמעורר העינים לפותחם היטב לראות בשלימות. והק' הפר"ח דהא אמרין פרק שמונה שרצים (שבת קח, ב) יד לעין תקצץ, והביאו המחבר לעיל (סימן ד' סעיף ג) שלא ליגע בעינים קודם נטילה, ומלשון הגמרא (ברכות ס, ב) משמע שכל אלו הברכות הם קודם נטילת ידים, וכדמשמע מדברי הטור בסימן זה. ומביא בשם המעדני יו"ט (פ"ט סימן כג אות ע) שתירץ דאיכא למימר דלא מנח ידיה כמות שהם אלא ע"י החלוק, ומפני כך הוא לובש החלוק מיד, וכן הוא בהדיא ברבנו מנוח. ומסיים הפר"ח "ומ"מ בש"ס (ברכות שם) הגירסא שלפנינו היא כי פתח עיניה לימא וכו', והיא נכונה.

והפרישה מת', דאין הכוונה שנוגע בהם, אלא ר"ל בעוד שענינו סגורים דרך העולם להעביר ידיו עליהם או לאחר שפותחם ועדיין חפץ בשינה דרך העולם לסוגרם למשמש על עור העין שעל ידי כן מעביר חבלי שינה מעיניו. נוכן פירש ר"א בן הרמב"ם בספר המספיק "כשממרק עיניו באצבעותיו כדרך שעושה הניעור מהשינה".

והמחזיק ברכה (סימן ד' אות ג) מדייק מדברי הפוסקים דלא תירצו כמו הפרישה דאף מבחוץ אין לנגוע קודם התפילה, ושוב מצא כן מפורש בזה"ק פ' וישב דף קפ"ד שכתב וז"ל והא אתמר דידי דבר נש וזהמא דמסאבא אשתאר בהו ועל דא לא יעבר ידי על עיניו בגין דההוא רוח וכו', עכ"ל הרי שכתב לא יעבר ידי על עיניו ולשון זה מוכח אפי' מבחוץ". וכן פסק המשנ"ב (סימן ד' סק"ב) "ויש ליזהר אפילו ע"ג עיניו מבחוץ אם אפשר לו".

סומא בברכת פוקח עורים

הנה כתב הרמ"א (סי' מ"ו סעי' ח) דהמנהג הוא לברך אפילו לא נתחייב באחד מן הברכות, דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם. וכתב המג"א (סי' מ"ו סק"ד) דלפי"ז מה שאמרו מגמ' כי שמע קול תרנגול, לאפוקי חרש, וכי פתח עיניה לאפוקי סומא. אך כתב דהפוסקים מוכח דגם סומא יכול לברך, כמו דקי"ל לענין ברכת יוצר המאורות דסומא יכול לברך כיון שנהנה ממנו ע"י אחרים, וה"נ הוא כן, וכן פסק המ"ב (סקכ"ה). וביאר השלמי צבור דבלאו האי טעמא לא יכול לברך על מנהגא של עולם, כמו יוצר המאורות דהוא ברכת השבח על המאורות ואפ"ה אין יכול לברך אלא א"כ הגברא מרגיש הדבר. אולם יש מחלקים נמטה יהודה ויד אפרים דלא דמי ליוצר המאורות דהוא שבח על המאורות שהוא חוץ מגופו, אבל פוקח עורים דתיקנו על הנאה שבתוך גופו לא מהני מה שנהנה ע"י אחרים.

ביאור לשון פוקח עורים

והאבודרהם כתב וז"ל, ואף על פי שאין האדם עור ממש אלא סתום העין, נופל בו לשון פקיעה, וכן "ונפקחו עיניהם" (בראשית ג, ה) אע"פ שלא היו עורים, אלא היו סתומים מן הדעת. ונראה שאין כוונתו שמברכים על הדעת כדכתיב בקרא אצל אדה"ר, אלא מברכים על ראיית העינים, ולא הביא הקרא אלא לבאר דשייך לשון פוקח גם על מי שאינו עיוור, וכ"מ באל"י רבה שהבין כן כן בכוונת דבריו. אולם בשלמי ציבור נלהרי"י אלגזי זצ"ל, ודברים אלו הם דברי המגיה שם העתיק דברי האבודרהם וכתב דלפי"ז דסומא יכול לברך ברכה זו דעיקר הברכה הוא על הדעת, וע' פנימיות התפילה שהבאנו כ"ד, וצ"ע.

בשעת שינה עיני האדם סתומות כאילו הוא עור

יש להקשות מהו הלשון עור בברכה זו, אכן אמת דכשהאדם הולך לישן עיניו סגורות ואינו רואה, אבל עכ"ז הרי לא נעשה בזה עיוור. וכתב רבנו מנוח (תפלה ז, ד), שהישן הוא כמת ועיניו סתומות כאילו הוא עור. ונראה בביאור דבריו דכיון שאמרו רז"ל (עי' ברכות נ"ז ע"ב) שהישן כמת, וגם אמרו (נדרים ס"ד ע"ב) שהסומא נחשב כמת, אם כן שפיר נופל על אי הראיה מחמת שינה לשון של עיוור.

למה אין מברכים על שאר חושים

ויש לבאר למה לא מצינו ברכה על חוש השמיעה והמישוש, דכל הברכות תיקנו חז"ל על סדר קימת האדם משנתו, מה שנתחדש לו ע"י החזרת נשמתו בבוקר. וחוש השמיעה והמישוש פועלת גם בשעת שינה, ולכן האדם מתעורר כשיש לידו רעש, או משהו נוגע בו, וחוש הראייה בלבד הוא ההבדל היחידי בין אדם הישן ואדם, ועל כן השינה מיוחס להעינים וכמש"כ (תהלים קלב, ד) "אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה" אע"פ שהאדם הוא הישן ולא העינים. ולכן כשהאדם מתעורר בבוקר נכון וראוי הוא להודות על ראיית העינים.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברוינר שליט"א

בעמ"ס נתיבות הברכה

זמן ברכות השחר

זמן אמירתם לכתחילה

בבית הכנסת מפני שאין הידים נקיות². וגם מפני עמי הארצות שאינם יודעים אותם³, וכמ"ש השו"ע (שם ס"ב). ולכך ודאי שלכתחילה אין להתאחר מלברכם אחר התפילה.⁴

זמן האחרון לברכם אחר התפילה

אותם עד חצות כי כן מוכח מהרבה אחרונים שלא הפסיד הברכות אחר ד' שעות. נע"י בביה"ל שם. והמקיל לסמוך בדיעבד על הגדולים הנ"ל ולברך אותם אחר חצות אין למחות בידו. וכן היא מסקנת הביה"ל שם. ועי' במ"ב (סי' ע"א ססק"ד) שנראה שנקט לעיקר דאם היה חייב בברכות השחר ולא בירך עד זמן מנחה דחייב לברך ברכות השחר. עי"ש. וכן נקט לדינא בשו"ת יחיה דעת (ח"ד סי' ד') שהביא הרבה פוסקים דסברי כן. ועי' בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' ח') שהסיק דע"פ סוד אין לברך ברכות השחר אחר חשיכה. עי"ש.

המתאחר לבא לבית הכנסת

ואם אם אין זמנו דחוק כ"כ, ויש לו זמן לברך כל ברכות השחר, אך עי"ז יצטרך לדלג יותר מפסוק"ד, עי' באשי ישראל (פט"ז העי' ע"ב) שאמר לו הגרשז"א זצ"ל דמסברא נראה להקדים כל ברכות השחר, כיון שמעיקר הדין קביעותם להקדים. ונע"ע בספר הליכות שלמה (פ"ו אות 121). אולם שם הובא בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל לדחות הברכות, דזה יכול לאומרם אחר התפילה.

זמן הברכה לנשים

דהברכות האלו יש להם זמן, עי' לעיל בסוף סימן נ"ב במ"ב ובביה"ל, וצ"ע. ומסתימת לשון הטור ושו"ע (סי' מ"ו ס"ד) ובפרט מהלבוש שם משמע דמברכות ברכות השחר כמו אנשים. ואולם כ"ז כתבנו לענין

להתקדש ככה"ג לעבוד את הקב"ה ולשבחו, ועי"ז תיקנו ברכות השחר, א"כ כל שסמכו לברכת השחר שפיר דמי. והדגיש הביה"ל, ולפי"ז י"היה צריך לברך אח"כ גם שאר ברכות השחר. והיוצא, דמי שהשכים קודם התפילה, אם יודע בעצמו דלא יצטרך לנקות את עצמו עוד לפני התפילה, עדיף להקדים ענט"ז ושאר הברכות ולהסמיכם לקומו, אבל אם עדיין יצטרך לנקות עצמו שוב לפני התפילה, יש לאחר ענט"ז וגם שאר ברכות השחר עד אחר שמוכן להתפלל, ואלא יברך אלא ברכת התורה מיד, ואז יברך ענט"ז יחד עם שאר ברכות השחר.

5 הנה הדרך החיים בא לבאר דעת המג"א בהל' אונן (סי' ע"א סק"א) שכתב דאם נגמר הקבורה קודם חצות יתפלל שחרית "אבל ברכות השחר נ"ל דלא יאמר כיון שבשעת חובתו היה פטור". והשו"ע הרב למד בכוונת המג"א, "דאפילו נקבר קודם שעבר זמן קריאת שמע ותפלה לא יאמר כל ברכות השחר, כיון שבשעה שחל חיוב הברכות דהיינו כשקם ממטתו היה פטור מהן א"צ להשלימין אח"כ ואם מברך ברכה לבטלה היא", ונכ"כ המחצית השקל שם. ומבואר מדבריו דעיקר הזמן הוא מיד שקם ושאר היום הוא רק 'תשלומין' אך תמהו הפוסקים נפמ"ג ומא"מ ונה"ש ודה"ח דהרי נוהגין כהרמ"א לברך על מנהגן של עולם, ומה בכך שלא היה מחויב כשניעור בבוקר.

ומחמת קושיא זו ביאר הדרך החיים דברי המג"א באופ"א, דכוונתו דאם כבר עבר זמן קימה שהוא שליש היום, שוב אין יכול לברך אפילו על מנהגו של עולם, דכבר עבר הזמן שבני אדם קמים ממיטתן, אבל לפני"ז מודה המג"א דיכול לברך. וכ"פ המ"ב (סי' ע"א) דדעת המג"א דאין יכול לברך אחר ד' שעות. ונהקצות השולחן (סי' ה' הגה סק"ט) והמחזה אליהו (א' י"ג אות ו') הגיהו בדברי הדרך החיים גי' שעות דהוא רביע היום (דהיינו זמן ק"ש דהוא זמן קימה), ולא כמש"כ הביה"ל ידומיא דזמן ברכת ק"ש דהוא ד' שעות. ולפי דבריהם יש לעורר דבר מצוי מאד דמי שמתאחר להתפלל קרוב לזמן ק"ש, והוא דחוק לזמן דעדיין יש להקפיד שלא לאחר הברכות השחר עד אחר התפילה, אם רוצה לחוש לדעת הדרך חיים דאין לברך אחר זמן הזה.

6 ע"פ דברי הפר"ח דנפטר בברכת מחיה מתים, והאריך הביה"ל שם לפרקק על דבריו, וכתב במ"ב דאם לא אמרה לפני התפילה יכול לכין שלא לצאת ולברכה אחר התפילה. והערוך השולחן (נ"ב ח') חשש גם גם לעוד ברכות, הנותן לשכוי דנפטר ע"י יוצר המאורות, וגם ומתיר אסורים, ומחמת זה יש לזוהר לאומרם קודם התפילה. אך למעשה כבר השיגו עליו הפוסקים, נע"י מה שהארנו בסוף ברכת אלקי נשמה. ובדיעבד בודאי יכול לומר כל הברכות אחר התפילה, ולדינא אין לנו אלא דברי הפר"ח, דאף בזה כתב הביה"ל דמי שרוצה להקל יש על מי לסמוך.

7 ונראה שכונתו דיש להם מחייב ג"כ להודות על הנאתן, ולא חשיב זמן גרמא. ונע"י בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' א') שהאריך ג"כ להוכיח דלא שייך בזה דין זמן גרמא, עי"ש.

א) הנה לכתחילה צריך לברך כל ברכות השחר קודם התפילה, דמעיקרא דדינא נראה דהחוב הוא לברך מיד בשעת הקימה, וכלשון הגמ' בברכות (ס:) והשו"ע (סי' מ"ו ס"א).¹ אלא שלמעשה נהגו לסדרם

ב) כתב הרמ"א (ססי' נ"ב) שאם נזכר לאחר התפילה שלא בירך ברכות השחר מחוייב לברך את כל ברכות השחר. וכתב המ"ב (שם סק"י) דדעת המאמר מרדכי והנהר שלום דזמן כל הברכות הוא כל היום בדיעבד. וכ"כ בספר מעשה רב להגר"א ז"ל, והוסיף שם הגר"א עוד יותר, דאפילו בלילה עד שעת השנינה הוא חיובן אם שכח לאומרן קודם. ומ"מ לכתחלה צריך לזוהר שלא לאחר הברכות יותר מדי שעות על היום, כי כן היא דעת הדרך החיים (הל' אונן סי' רמ"ז ס"ד) שאין לברך ברכות השחר אחר ד' שעות⁵, חוץ מברכת שלא עשני גוי עבד ואשה, שזמנם כל היום. והו"ד בביה"ל (סי' נ"ב). אך בדיעבד עכ"פ יכול לברך

ג) המ"ב (סי' נ"ב סק"ב) כתב בשם הח"א דאם נתאחר לבוא לבית הכנסת יראה עכ"פ לומר קודם שיתחיל להתפלל ברכת ענט"ז ואלהי נשמה וברכת התורה. משמע דדוקא ברכות אלו מוכרח לברך קודם התפילה דאל"כ יכנס לספק אם יכול לברכן אחר התפילה, אבל שאר הברכות יכול לדחותם עד לאחר התפילה.

ד) הנה הערוך השולחן (סי' ע' ס"א) כתב "ובברכות השחר חייבות מדינא שגם הן בכלל דברכות שעליהן נתקנו כל ברכות השחר".⁷ אכן המ"ב (סי' ע' סק"ב) כתב וז"ל "ולענין ברכת השחר לכאורה תלוי זה אם נימא

1 ובהקדמה לברכת השחר (גליון י"ח) הבאנו דעת הרמב"ם (תפלה פ"ו ה"ט) שחולק על המנהג שלנו לברך על מנהג העולם, וס"ל דאין מברכין אלא א"כ נתחייב, וז"ל "נהנה העם ברוב ערינו לברך ברכות אלו זו אחר זו בבית הכנסת בין נתחייבו בהן בין לא נתחייבו בהן וטעות הוא ואין ראוי לעשות כן ולא יברך ברכה אלא אם כן נתחייב בה". והכ"ס ביאר דכוונת הרמב"ם לחלוק על שני דברים של המנהג שלנו, וז"ל "כלומר שתי טעיות עושין אחד שמברכין אותם אחר זמן עשייתם. ועוד שמברכין אותם בין נתחייבו בין לא נתחייבו, ואין ראוי לעשות כן לברך אותם אחר זמן עשייתן. וכן אין לברך ברכה א"כ נתחייב בה. ולפי"ז אפילו אם נתחייב בברכה עדיין אין יכול לברך לאחר זמן, עכ"ל. ונראה שדייק כן מהשפת יתר של הרמב"ם "ואין ראוי לעשות כן", וכ"כ בנו בשו"ת ר' אברהם בן הרמב"ם (הל' תפלה פ"ו) וז"ל "ומה שאנו אומרים בתשובתו הוא שלא אתם בלבד טועים בשאלה הזאת, אלא רוב המקומות ששמענו עליהם עושים כמכוס, ר"ל שהם אומרים את הברכות הנוכחות כלן בבית הכנסת ברבים לפני פסוקי זמרה, והוסיף שם דבזה מודה הרמב"ם דאם מברכן אח"כ אינו ברכה לבטלה, ורק בהברכות שלא נתייבו בהן כלל היו ברכה לבטלה, (וכן מדויק בלשונו "ואין ראוי לעשות כן"), ואח"כ שינה בלשונו "ולא יברך ברכה א"כ נתחייב בה" דאם לא נתחייב בה כלל היו ברכה לבטלה.

2 אבל בזמן הש"ס היו יכולים לברך כל ברכת השחר איש על מקומו מפני שהיו קדושים והזהירו שגם בשיתם לא יעזו ידיהם במקומות המכוסים, (ערוך השולחן סעי' ט.)

3 והנה הרמב"ן וחר"ן ריש פסחים מביאים דברי הירושלמי לענין ברכה על הברקים דצריך לברך תוכ"ד, וכן ק"ל (סי' רכ"ז), והקשו על מנהגנו לברך ברכות השחר בבית הכנסת ולא סמוך להנאה. ותירצו דהכא מברכין על מנהגו של עולם, וכן פסק הרמ"א לקמן בסעיף ח' דכל הברכות הללו אע"פ שאינו נהנה מברכין עליהן דעל מנהגו של עולם הוא מברך. וכתב הגר"א דלדבריהם אין צריך לטעמים הללו, דאינו מברך על מה שהוא עשה בשעת קימה. ודברי הטור ושו"ע לשיטתייהו (לקמן סעיף ח') דיש בברכות דמברך על הנאתן ואין לברך א"כ נהנה.

ואף לדלינא ק"ל כהרמ"א ומברכין על מנהגו של עולם, מצינו שהגר"א במעשה רב (אות ז') עדיין הקפיד לברך תיכף כשקם ממיטתו אפילו לא האיר היום. וצ"ל דהחמיר לכתחילה לשיטת הטור ושו"ע שהברכה הוא על הנאתו. וכבר הבאנו בהקדמה דברי העמק ברכה דכתב שטוב להחמיר לחייב עצמו בכל הברכות ולא לסמוך על מנהג העולם. ונע"י באלהיה רבה כאן שהביא דבריו באריכות. וכ"ז לכתחילה אבל בדיעבד כתב במעשה רב שם דיכול לברך כל היום עד שכתבו, ועי' לקמן בדברינו.

4 יש להזכיר כאן דברי הביה"ל (סי' ד') שהסכים לדברי הח"א שאין לברך ענט"ז עד שינקתו עצמו ומוכן להתפלל, ואף שיש הפסק בין הנטילה הראשונה להברכה, כיון שתיקנו כדי

פנימיות התפילה

הרב דוד יצחק וועקסלער שליט"א בעמח"ס אני לדודי

הקב"ה פוקח עיני השכל

נוסח הפסוק הוא מלישנא דקרא בתהלים (קמ"ו ח') "ה' פוקח עורים". וביאר המלבי"ם דזה כולל בין עיני השכל בין העיניים הגשמיות ממש. וע' באבודרהם כאן שכתב דשייך לשון פקחא אע"פ שאינו סומא ממש, כמו דמצינו לשון זה אצל אדם וחיה בפר' בראשית (ג, ה) "ונפקחו עיניהם", אף על פי שלא היו עורים אלא היו סתומין מן הדעת, וחזינו דלשון זה מורה גם על עיני הדעת. והסדר היום ביאר פנימיות עיני הברכה שהכוונה לעיני השכל וז"ל, "וישבח לבורא עולם יתברך ויתעלה שפקח את עיניו לראות לעשות את כל צרכיו מתוקנים ומיושרים כדת וכשורה כן יהי רצון שיפקח עיניו בין עיני השכל בין עיני הראות לראות את כל דבר הנאות לו לראות ויעביר עינו מרעות ברע".

וכ"כ בספר שלמי ציבור (סי' מ"ו) "לבד פשטות כוונה הברכה דקאי על ראיית העיניים, עיקר תכלית כוונת הברכה היא על עיני השכל כי עד עכשיו היו עיני שכלו סתומות מן הדעת, [ע"ש שלמד כן בכוונת האבודרהם]. ונראה להם לחז"ל לקבוע ברכה זו בפתח עינים דרך הרמז כי באותה שעה כשמעביר ידיו על עיניו החי יתן אל לבו לעיני השכל שהיה עור מהם ועכשיו נפקחו ועין טוב עין הוא יברך, וכיון שתכלית כוונת הברכה על פקחת הדעת אין לחלק בזה בין סומא לפקח."

ובאמת שני עינים הללו קשורים זה בזה, כי הנה תינוק כשהוא נולד אינו רואה בעיניו כי אם לאחר כמה ימים, וראיתו בשם הגר"א שהסיבה לכך משום שבשעה שנולד אין בו דעת כלל, וככל שגדל ומתפתח דעתו, רואה הוא יותר ויותר. ולכן ההודאה על ראיית הדעת והראייה הגשמית הודאה אחת הן. וכאשר מברכים אנו בכל בוקר ברכת פוקח עורים עלינו להתבונן ולהודות על שני העינים האלו, גם על הראייה הפיזית, וגם על כח הדעת שמתחדש אצלנו בכל יום.

ומצינו בגמ' בנדה (ל:) שעובר במעי אמו צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, הרי שכח הראייה שיש בעיניים הוא לראות את כל העולם כולו, אלא שכאשר נולד, הגוף הגשמי ממעט את הראייה. וכן האריך המהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב הצדק פ"ג), ז"ל, ובו מביט מסוף העולם עד סופו כי אין לו מונע מן החומר שאינו מוטבע בחומר, ולכך כח השכל שיש לו הוא מסוף העולם עד סופו.

וכתב הגר"א במשלי (כ"ב י"ב) דהקב"ה ברא את האדם בשתי עינים, אחת לחכמת התורה ואחת לעיני עוה"ז. וביאר בזה שינוי הלשון בהפסוקים של האזהרה לדין שלא ליקח שוחד, פסוק אחד אומר "כי השוחד יעור עיני חכמים", פסוק אחד אומר "כי השוחד יעור פקחים". כי הדין צריך להיות בקי בתורה וגם בעיני העולם כדי שיהא דין אמת לאמיתו.

ומן הראוי לסיים עם דברי המדרש שוח"ט בתהלים (פרק קמ"ו) "וכשיבא לרפאות העולם, אינו מרפא תחלה אלא העורים, שנאמר ה' פוקח עורים. ומי הן העורים, הדורות האלו שהולכות בתורה כעורים, שנאמר "נגששה כעורים קיר" (ישעיה נט י), כלום קורין ואין יודעין מה הן קורין, שונים ואין יודעין מה הן שונים, אבל לעתיד לבוא "אז תפקחנה עיני עורים" (ישעיהו לה ה')."

נפלאות העינים

הרב דוד יצחק וועקסלער שליט"א

חוש הראיה אינו מוגבלת

ראיתי מובא שכל האיברים שיש באדם הם מוגבלים, ולעומתם העין אינה מוגבלת, ואפילו שהאבר של העין הרואה זהו השחור הקטן, בכל אופן הוא יכול לראות לאין שיעור. חכמי הרפואה יודעים בזמננו לומר שהעין יכולה לקלוט בשניה אחת מליון וחצי תמונות, ועוד אומרים בעולם המדע שיש בכל עין 125,000,000 (מאה עשרים וחמש מליון) נימים שמחוברים כל אחד לנקודה אחרת, והם שולחים את התמונות שרואים ומעבירים אל המוח במהירות של 300 מייל לשעה, וא"כ בשתי העינים יחד יש יותר מ-250,000,000 (מאתים חמישים מליון) נימים שקולטים את התמונות שהעין רואה, ובכל עין יש יותר ממליון עצבים שמחוברים בין העין לראש. וכל חכמי הרפואה אומרים שאפילו שישנם איברים שמצליחים לייצר דוגמתם באופן סינטיטי למקרים ל"ע שצריך להחליף את אותו האבר, אבל לגבי העין הם מודים פה אחד שאין סיכוי לייצר עין חלופית מחמת החכמה הגדולה והפליאה הגדולה שנמצאת בעין אחת.

מערכת השטיפה

מלבד ההודאה הגדולה שאנו מחוייבים בזה שאדם יכול לראות, יש עוד חלקים נוספים בעין שאנו צריכים להודות עליהם. על מערכת השטיפה והנקיון של העין שהשי"ת יצר, שבשניה אחת העין מנקה את עצמה מכל הלכלוך והאבק שמצטבר בעין, ואם היה צריך האדם לנקות בכוחות עצמו את העין כמו שהוא מנקה, להבדיל, חלונות רכבו, לא היה יכול לראות כלל מרוב הזמן שהיה לוקח לנקות.

השרירים המחזיקים את העינים

ועוד מסביב לעין יש ששה שרירים שמחזיקים את העין במקום הנכון בכל רגע נתון, ואנו לא מבחינים בהם. ידוע לי על ילד שבגדילתו התחיל ראשו להיות נוטה קצת הצידה, ולאחר בדיקות מקיפות אצל רופא עינים שבדקו, הסביר שאחד מששת השרירים שמחזיקים את העין באופן קבוע במרכז הוא חזק מדי, וכדי שהעין תהיה ממוקדת למקום הנכון הוא מטה את הראש הצידה במקום הפעולה הרגילה כדי לראות ישר. וא"כ רואים את הפלא הגדול איך שסידר הקב"ה את השרירים הללו בכל עין בדיוק בצורה הנכונה, כדי שהעין תשאיר ממוקדת ובמקומה הנכון. ונמצא שההודאה על הראייה כוללת בתוכה כמה וכמה דברים נוספים, ולכן צריכים אנו להודות להשם ולהכיר טובה ולכוין על כל החסדים בברכה זו של פוקח עורים.

הפוסקים אם יברכו ברכות השחר אחר חצות, והמ"ב חשב לכתחילה להחמיר שלא לאחר עד לאחר חצות, ולכך אף אם נימא דאין למחות ביד המקילים, מ"מ באשה שאיכא ספק על עיקר חיובא שלהם וכנ"ל, בפשטות נראה שעדיף שלא תברך עכ"פ אחר חצות היום, נחוק מברכת שלא עשני גוי עבד ושעשני כרצונו שיכולות לברך כל היום⁸.

8 ישראל לעבדו, והזמן הוא רק בבוקר. אולם מסתימת הגמ' במנחות (מג.) דג' ברכות אלו חייב לברך בכל יום, משמע דלא נקבע בזה זמן קבוע, וצ"ע.

9 אולם שמעתי מאחד מגדולי מורי ההוראה שליט"א שההוראה בזה כדברי הגר"א דאין זמן לברכות השחר, וממילא אין חילוק בין איש לאשה, וגם אשה יכולה לברך אחר חצות.

חיוב, אבל פשיטא דיכולות להמשיך חיוב על עצמן ולברך אפילו ברכות ק"ש, עכ"ל. ועי' בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ה) שנקט לעיקרא דדינא דנשים אינן חייבות בברכות השחר, משום דהו"ל מ"ע שהזמן גרמא.

ולפי"ז יש לדון האם נשים יכולות לברך ברכות השחר אחר חצות או לא. ושורש הספק הוא דגם באנשים שודאי חייבים בברכות השחר, נחלקו

הדרך החיים חילק בין שאר ברכות השחר לברכות אלו, וכ"ה לשון הגמ' במנחות דחייב לברכם בכל יום, ויל"ע על המ"ב (בסי' ע) דלא חילק בזה, אלא נסתפק בכל ברכות. ואולי לפמ"ש הביה"ל בס"ד ע"פ דברי הרשב"א שתקנו כולן בשחרית דנעשה בריה חדשה וצריך להודות לו על שבראו לשרתו, ע"ש, דמשמע דהזמן הוא בשחרית, לפי"ז כ"ש ברכות אלו הווא ממש הודאה שובח להיות

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ותיניכם תראנה בנים
ובני בנים כשתילי יותים סביב
לשולחנכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומחיי טוב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל בקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכ"כ הגה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין ז"ל: הבטיח הטאן שיעשה
טובה לכל המשתדלים ורמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת
שעשה טובה לכלם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למנן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקח"צ גלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכ"כ השם משמואל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למייסדים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו לפי שילמוד או יפיקס דבריו
אני אסיב עמכם להמליץ טוב בערם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים
נ"כ אשתתוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמכם
לשוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא להיות
כפוי טובה דל', ובעולם האמת
אקוה כי לא יבושו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארנענשטערק זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנש"ל הברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הני מוסר מודענה שהחלטתי להתפלל
בלי נדר בכל יום על כל אלה שיעיי
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב,
וכל הלומד בספרי חכה לירוש',
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא
אסגולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הגיד שלום איין זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלילה הכריז:
נצטרתי מואת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים ארי' ח"ב עמוד
רמ"ח, מליץ ביפ"ר פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הג"ר שלמה יצחק בינבונים ב"ר יוסף זצ"ל יא"צ י"ח תמוז

זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים. קשה מפני מה הקדים 'זאת התורה'.
ויש לבאר לפי מה שאמרו (כתובות קג): כשמת רבי בטלה קדושה, וכתבו התוס' (ד"ה אותו) בשם ר' חיים כהן, ד"בטלה קדושה'
היינו קדושת כהונה, דהיה מותר לכהנים להיטמא לרבי. אבל כתבו התוס' דלא נראה לומר כן, דדילמא דוקא בטומאת בית
הפרס דרבנן התירו, אבל טומאה דאורייתא לא התירו כלל, ע"ש. והנה לכאורה נראים דברי ר' חיים כהן לפי מה שכתב הש"ך
בפרשתינו (יט"א) דעיקר הטומאה של המת באה מחמת שמתים ע"י מלאך המות, אמנם הצדיקים שנשמתם יוצאת בנשיקה על
פי ה', אין בהם טומאה כלל, ע"ש. וא"כ מובן שיטת הר"ח כהן שכשמת רבי בטלה הכהונה לגמרי והותר לכהנים להיטמאות.
אלא שכשנעייין בדבר נמצא דאי אפשר לומר כן, שהרי מי לנו גדול מיוסף הצדיק שלא נתעסק בו אלא משה, וממשה שלקח
עצמות יוסף אנו למידים הלכות טומאה, כמבואר בסוטה (דף כ.) שלמדים משה שטמא מת והמת עצמו מותרים לבוא במחנה
לויה. ואי נימא שהצדיקים אינם מטמאים, האין אפשר ללמוד מיוסף לשאר מתים, הלא יוסף היה צדיק ולכן מותר להכניסו
למחנה לויה, משא"כ שאר מתים שאינם צדיקים ומטמאים יהיה אסור להכניסם למחנה לויה, ועל כרחך שאף הצדיקים
מטמאים. ועוד שמתוך דברי הר"ח כהן עצמו חזינן דס"ל שאף הצדיקים מטמאים, שהרי כתב שם לפרש כוונת הגמרא שאמרו
שכשמת רבי בטלה קדושת כהונה, שהכוונה שהותר לכהנים להיטמאות, וחזינן להדיא דס"ל שהכהנים נטמאו, אלא שהותרו
לטמא. ועוד, דהגמ' אמרה 'כשמת רבי בטלה קדושה', ולא אמרו 'בטלה טומאה', ומשמע שהטומאה לא נתבטלה אצל רבי.
וכדי שלא יקשה דבר זה על מה שכתב הש"ך שהצדיקים שאינם מתים ע"י מלאך המות אינם מטמאים, צריך לומר שאף שלפי
האמת אינם מטמאים שהרי יצאה נשמתם בנשיקה, עם כל זה לא רצה הכתוב לחלק ביניהם בשביל לא לחלק בין צדיק לצדיק,

בשנת תרע"ה פעל אדמו"ר מהרש"ב נ"ע מליובאוויץ אצל הסאוויט, שלא יקחו רבנים לעבודת הצבא, ועשה קומוניסט ישראלי מסירה שלא יהא בכלל זה רק הרבנים הנאורים שנתאשרו מטעם הסאוויט, ונסע למוסקבה למסור בעצמו כתב המסירה, כך עברו כמה שבועות עד שנימק מסירתו בטעמים לפגם ובראיות שלא נקראו רבנים כי אם אותם שהם מטעם, וכתב נוסח של המסירה כמה פעמים בכמה נוסחאות ולשונות כדי להיות בטוח שדבריו יעשו רושם.

ושלח אדמו"ר נ"ע את בנו אדמו"ר הריי"צ זצוק"ל שיפעול אצלו שיחזור בו ולא ימסור כתב המסירה, אך כיון שאחר הרבה הפצרות לא פעל אצלו מאומה, על כן נתן ידיעה לאביו מהרש"ב ע"י טלגרף בזה הלשון: יבא בעל השור יועמוד על שורו. [נראה דהכוונה, דאדמו"ר הרש"ב שפעל אצל הממשלה חוק הזה, הוא יבוא לכאן למוסקבה לתקן מה שאפשר].

ובא אדמו"ר מהרש"ב נ"ע למוסקבה, ואז הלך אדמו"ר הריי"צ נ"ע עוד פעם אל אותו הקומוניסט, ושוב לא פעל מאומה. אח"כ ביקשו אדמו"ר הריי"צ נ"ע דעכ"פ יראה לו הכתב מסירה שיראה על מה יסודותיו הוטבעו, כדי שיעד אולי יוכל לדחותם, המסור שנתגאה בפרי עטו נעתר לבקשתו ונתן לו הכתב, אכן תיכף בהגיע הכתב לידי אדמו"ר הריי"צ נ"ע, קרעו לגזרים.

הקומוניסט נבהל מאד מזה ונתמלא חימה כל כך עד שלא ידע מה לעשות לאדמו"ר הריי"צ עובר זה, וסטרו על הלחי בחזק כל כך עד שיצא דם הרבה משיניו, וכל העין והלחי התנפחו, אך אדמו"ר הריי"צ לא המתין עד שיתיישב עוד מה לעשות לו, ובהיות המסור עדיין מבוהל, ברח תיכף מהבית, ולא בא אל אביו, מחמת שלא רצה לצערו בגודל כאביו עד יום השני בבוקר שהוקל לו מעט, ואז קשר פניו במטפחת ונכנס. אדמו"ר הרש"ב נ"ע בדק אז הציצית מהטלית, ושאלו מה אלה הקישורים על פניו, וסיפר לו כל הניל.

אמר לו אדמו"ר הרש"ב: הנה אצל זקנינו בעל התניא הרש"ז נ"ע אירע פעם אחת כן, ואז היה הדבר עם נכדו אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, ואמר להצמח צדק בשעה שאחזו בציצית של הטלית קטן: באור הפנימי לבד לא אוכל להושיעך, אך ביחד עם האור המקיף [והיינו אור הציצית שהוא אור מקיף] אם תנשק להציצית אז תושע, ונשק להציצית.

אז תיכף אחז אדמו"ר הריי"צ נ"ע ציצית אחת של הטלית קטן ונשקה, ויצא משם. ואף שקראו אדמו"ר הרש"ב נ"ע חזרה להבינו שלא נתכוון לעשות מעשה, ושימחול לו, לא רצה לחזור ולמחול, ואחר עבור איזה שעות נתפרסם בעיר שאותו הקומוניסט ירה במו ידיו חץ בלבו ומת, ונתוודע שזה היה ממש בעת שנשק אדמו"ר נ"ע הציצית, כן יאברו כל אויביו ה', ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (בן לאשרי ח"ג אות פ"ה).

תהילה לקל רבים אשר יוסיפו ימים ושנים ויגיעו גם לגבורות.

אכן הענין, כי אז הכוחות הם נפסדים לאט לאט עד שובו אל עפרו, ואי אפשר לסגל כל כך במצות בבוא ימי זקנה אשר קראום חז"ל "ימי רעה", וזהו "בכלל" אותיות "בל כח", כי מששים ולמעלה תש כחו ומתמוטט והולך עד שובו אל בית עולמו.

וכן מצינו בערכין אשר מזמן עשרים עד ששים הערך רב ויקר - חמשים שקלים, ומבן ששים ואילך נגרע ערכו לט"ו שקלים. והענין הוא, מפני שעיקר זמן האדם מבן כ' עד זמן ששים, כי אז יחדיו יהיו תמים מקרא משנה חופה ובר עונשים, והוא בעיקר כוחו, וכמו שכתב האלשיך בסוף פרשת בחקותי, ולכן אמרו שפיר "ששים זו היא מיתת כל אדם", כי אז הכוחות נפסדים לאט לאט עד מותו.

וזה מה דמצינו בעירובין (דף יג:) שאמר רב: "האי דמחדנדא טפי מחבראה, משום דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוי מחדנדא טפי". והכוונה, כי הזמנים העוברים על האדם הם מתחלפים: ילדות ובחרות ושחרות זקנה ושיבה, וידוע שעיקר תכלית האדם לעבוד עבודת השי"ת ב"ה בתורתו ומצותיו, כי זה חלקינו מכל עמלינו, וזה שבתנו בזה העולם מעט, וצל ימינו עלי ארץ הלז, הנשמה גו חיש ונעופה, ואין אנחנו בזה העולם כי אם כאורח נטה ללון, התעיף עינינו בו ואיננו, היום כאן ומחר בקבר. ולזה אמר ד"חזיתיה לר' מאיר מאחוריה", להיות שכבר אפסו כוחותיו מעט מעט, כי רב היה סוף התנאים ותחילת אמוראים, ולזה לא זכה להכיר את ר' מאיר כי אם בימי זקנותו. ואחרי היות הכחות פוחתין והולכין, לזאת יקרא האדם בהגיע תור ימים האלה הולך לאחוריו, כמו שאמרו (מו"ק ט:): דהאי עלמא אשפוזא, והוא עלמא ביתא, כי שם יקנה האדם מקומו האמיתי אשר בא משם, כמו שיאמר על אדם היוצא לדרך ושב אל מקומו, ד"שב לאחוריו", כמו כן במה שאדם שב אל בית עולמו, נקרא "שב לאחוריו", יען בא משם.

וזהו אמרו "אילו ראיתיה מקמיה" היינו בעוד היותו שלם בכוחותיו טרם בא הימים אשר יכונה בהם "שב לאחוריו", אין ספק דהוי מחדנדא טפי, כי היה יכול ללמוד ממנו הרבה חכמה ודעת.

לע"נ הר"ר שלמה ב"ר אברהם צבי פעלדמאן ז"ל יא"צ כ' תמוז

ויתפלל משה בעד העם. פירש"י: מכאן למי שמבקשים ממנו שלא יהיה אכזרי מלמחול. וקשה דמכאן לא שמענו רק שאם רוצה - מוחל, אבל מנא ליה שאם אינו רוצה למחול שאסור להיות אכזרי.

ונראה, משום דכתיב "וידבר העם באלהים ובמשה", ופירש"י "השוו עבד לקונו". וזו היתה רעה גדולה למשה, כי כשם שנפרעים מן העובד עבודה זרה, כך נפרעין מן הנעבד (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א), וכן אמרו (מדרש רבה ויחי פרשה צ"ו סימן ה'): מפני מה ביקש יעקב אבינו שלא יקבר במצרים, שלא יעשו אותו עבודת כוכבים, שכשם שנפרעין מן העובד כך נפרעין מן הנעבד, ע"כ. ולכן היה ראוי למשה להקפיד מאד על כך, כדי שיראה כמיצר על זה שהשוו עבד לקונו, וראוי היה לו שלא למחול. אלא מוכח מכאן דמי

וכמו שאמרו בכתובות שם בנוגע רבינו הקדוש שהיה בא לביתו כל ליל שבת, ולאחר מכן הפסיק להגיע כדי שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים. והכא נמי היות שיש צדיקים שאינם מתים בנשיקה, לכן כדי שלא להוציא עליהם לעז, אמרו שאף הצדיקים שמתו בנשיקה מטמאים.

ולפי"ז יתפרש יפה מה שהקדים הכתוב גבי טומאת מת "זאת התורה", דזה על דרך מה שאמרו (זבחים כז.) עה"פ "זאת תורת העולה", תורה אחת לכל העולים, אפילו פסולים שאם עלו לא ירדו. ופירש"י שהסביר נותנת שהפסולים שעלו למזבח ירדו, ולכן אמר הכתוב "זאת תורת העולה" לומר שלכל הדברים תורה אחת כלומר דין אחד. וכן י"ל בפסוק "זאת התורה אדם כי ימות וגו'" יטמא שבעת ימים", שנתכוון לרמוז לדבר זה ולומר תורה אחת ודין אחד לכל המתים שיטמאו, אע"פ שיש בהם צדיקים דלפי האמת אין בהם טומאה לפי שיצאה נשמתם בנשיקה ולא ע"י מלאך המות, אפ"ה הנוגע בהם טמא כדי שלא לחלק בין צדיק לצדיק.

לע"נ הגה"צ ר' יצחק טוביה ב"ר מאיר זצ"ל יא"צ ט"ו תמוז

הנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך. הנה טבע ירושלים וארץ ישראל היה שהמועט מחזיק את המרובה, וכן במדבר איתא בזוהר (ח"א דף רכה: וע' של"ה תורה אור פ' ויחי) שהיה עם בני ישראל אורא דארץ ישראל, והיה עמהם אף בחינה זו שמועט מחזיק את המרובה, וכמו שמצינו בסלע שהקהיל את כולם אל פני הסלע. ולפי"ז יש לפרש מה ששלח משה מלאכים לסיחון והבטיחו שלא יעברו

בשדות ובכרמים, ואמר לו "הנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך", דאמר כן למען לא יפג לבו כי מחנה רב איך אפשר שלא יעברו בשדות וכרמים, ולזה אמר "הנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך", שכולם הם בקדש אף שהיא עיר קטנה ב"קצה" הגבול, עד שראוי שתאמין שנלך בדרך המלך ולא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך, שהרי אצלינו המועט מחזיק את המרובה.

בן ששים לזקנה. (פ"ה אבות). וכתב הרע"ב: דכתיב "תבא בכלח אלי קבר", "בכללח" בגימטריא ששים, עכ"ל. והנה עיקר כח האדם לסגל בתורה ומצות ועבודת קונו הוא עד ששים, וכמו שאמרו (מוע"ק כה.): "ששים זו היא מיתת כל אדם", ועיקר תכלית האדם בעולם הוא להכין לו צידה לדרך, כי אורחא רחיקא וזוודין קלילין, וערום ישוב לבית עולמו, כמבואר זה בכל ספרי מוסר. אמנם יש להבין האיך אמר "זו היא מיתת כל אדם", הלא

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$180 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מוודיע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **ילקוט סופר** - פאקש, **לב העברי** - הר הזיתים, **ר' יוסף ענגיל** - ויען, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות

אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקה בלייבט מקה"!

ראיתי הגליון של פרשת תרומה (גליון פ"ז). וכתבתם שם לבאר היטב הסתירה בין דברי חז"ל, דבמקום אחד אמרו "הרואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו", ובמקום אחר אמרו "מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים", וכתבתם דב"סורי הערה" מועיל תשובה, אבל על "יסורי כפרה" לא מועיל תשובה, ואז אמרו חז"ל דילך אצל חכם, וצדיק גוזר והקב"ה מקיים.

הנה לפי דבריכם הבנתי מה שאמרו חז"ל "תשובה ומעשים טובים כתרס בפני הפורעניות". דלכא' אם כבר עשה תשובה מדוע צריך "תרס" להגן מפני הפורעניות, הרי כבר נתכפר לו ומדוע יענש? וגם מדוע צריך גם "מעשים טובים". אבל לפי דבריכם מובן היטב, כי חז"ל מיירי מאותן העבירות שלא מועיל תשובה בלי יסורים, אבל תשובה ומעשים טובים ביחד מועיל "להגן" כמו "תרס" בפני הפורעניות, שלא יענש עד שיתקן החטא לגמרי (אולי בתשובה מאהבה), ואז לא יצטרך יסורים לכפרתו.

תגובת המערכת

המקור דבתשובה מאהבה אין צריך יסורים, מצאנו בדברי החיד"א (מדבר קדמות מערכת ח' אות י"ח) ובנחל יצחק (ח"ב בהקדמה אות י"ב). אבל התניא (באגרת התשובה פ"א) כתב דגם בתשובה מאהבה צריך יסורים, וכתב עוד, דאדרבה, רק השב מאהבה בכל לבו ונפשו ותשובתו רצויה לפניו, אז מעורר עיניו אהבה וחסד ה' אליו למרק עונו ביסורים בעוה"ז, וכמו שכתוב (משלי ג:ב) "כי את אשר יאהב ה' יוכיח", עכ"ל.

וכעין זה כתב בתוס' יום הכיפורים (יומא פו. ד"ה ואל"ל), דרק מי שמוצא חן בעיני ה' מביא עליו יסורים כדי למהר כפרתו, אבל מי שאינו מוצא חן בעיני ה' אין הקב"ה מייסרו אלא עונותיו תלוי לו לאחר מיתתו, ורק לדוד הבטיח ה' דאם יחטא בניו ימהר להביא להם יסורים כדי לגמור כפרתם. כדכתיב (תהלים פט:לג) "ופקדתי בשבת פשעם".

דרחמנא הוא, ע"כ. וא"כ לרבא שסובר שכ"מ שאמרה תורה לא תעשה, ועשה, לא הועילו מעשיו, ואעפ"כ לוקה מפני שעבר על מימרא דרחמנא, אף בזה לוקה. אבל לדעת אב"י שסובר שכל שאמרה תורה לא תעשה, ועשה, הועילו מעשיו, שאילו לא היו מועילים לא היה לוקה, לכן בלאו זה כיון שלא הועילו מעשיו, שנאמר בבכור: "קדש הם", בהווייתם יהיו, ומעשר בהמה למדים בגזירה שוה מבכור, לכן אינו לוקה.

והנה הרמב"ם (בכורות פ"ו ה"ה) פסק שהמוכר מעשר בהמה לא עשה ולא כלום ולא קנה הלוקח, ולפיכך אינו לוקה. וכתב בהגהות המל"מ (על החינוך מ' שצ"ג, ומרכבת המשנה סנהדרין פ"ט ה"ד) דכן הפודה בכור אינו לוקה מטעם זה.

והנה לפי התוס' הנ"ל נמצא דזה דוקא לאב"י, אבל לרבא לוקה אע"ג דלא חלה המכירה. וכתב הלחם משנה, דאע"ג דבכל פלוגתא אב"י ורבא הלכתא כרבא (נ"מ כב), מ"מ כאן פסק הרמב"ם כאב"י, ע"ש טעמו.

אבל האבני נזר (ו"ד סימן ש"ח אות ג') כתב דבאמת פסק הרמב"ם כרבא, ולכן לגבי פדיון סובר הרמב"ם דלקי כיון דעבר אמימרא דרחמנא. ורק במוכר פסק הרמב"ם דלא לקי משום דהוי כמוכר דבר שאינו שלו, ולא חשיב כעבר אמימרא דרחמנא, כיון דגם בלי הלאו לא שייך למכור דבר שאינו שלו.

וז"ל: בסוכה (דף מ: מ:), אמרו, דהקדש מתחלל דרך מקח וכן דרך חילול, "דרך מקח" היינו שנותן מעות לגובר שהוא שליח ההקדש, וגובר שהוא שליח הקדש מוכרו לו, וזה מתורת קנין כסף. ו"דרך חילול" היינו שאומר "זה מחולל על זה", וזה אינו מתורת קנין כסף, דאכתי לא נפיק כסף מרשותו, וגם שיכול לישאל עליו, וכסף דאגיד גביה לאו כלום הוא (ע' רמב"ן קידושין ח).

ולכן במוכר בכור או מעשר כיון דחשיב ממון גבוה, לכן כיון דכתיב ביה "לא ימכר", אין הגובר שליח למוכרו, שאין ההקדש רוצה למוכרו, והוא

"וע' בתורת זרעים (מעשר שני פ"א מ"ב) שכתב דלעולם פסק הרמב"ם כרבא, והטעם דמוכר לא לקי אע"ג דעבר אמימרא דרחמנא, היינו משום דהלאו ד"ל לא ימכר ולא יגאל" שאני משאר לאוין שבחבורה, דמדלא כתיב "לא תמכור ולא תגאל", אלא כתיב "לא ימכר ולא יגאל", מוכח דעיקר הלאו אינו על מעשה המכירה רק על חלות המכירה, וכיון דלא מהני מכירתו, נמצא דלא עבר כלל אמימרא דרחמנא, ולפיכך אינו לוקה, עכ"ד.

ודבריו צ"ע, דהלא הרמב"ם כתב דגם במוכר יפת תואר אינו לוקה מהאי טעמא דלא חל המכירה, וגבי יפת תואר כתיב (דברים כא:ז) "ומכור לא תמכרנה בכסף", וא"כ אי נימא דהרמב"ם פסק כרבא למה אינו לוקה הלא עבר אמימרא דרחמנא. ואולי י"ל דמה שכתב הרמב"ם "כמוכר יפת תואר" היינו רק לענין זה דלא חלה המכירה, אבל לעולם יש מלקות, וכן מפורש בטה"מ (ל"ח רס"ג). ולפי"ז מתורצת גם קושית המשנה למלך (פ"ו בכורות ה"ה) שהקשה דדברי הרמב"ם בספה"מ סותרים דבריו בהלכות בכורות שם.

שמבקשין ממנו שלא יהיה אכזרי מלמחול, שאם בעלמא רשות שלא למחול, היה כאן חובה שלא למחול. (נאות הדשא).

המוכר מעשר בהמה. הנה המוכר מעשר בהמה עובר בלא תעשה, שנאמר (ויקרא כז:לג) "לא יגאל", ואמרו בזבחים (דף ט: ט:) דלוקה עליה. וכן הפודה מעשר בהמה עובר בלאו זה כדאמרו בבכורות (דף לב:).

אבל התוס' (תמורה ו. ד"ה והשתא בשם רבינו ברוך) כתבו, שמחלוקת אמוראים הוא אם לוקים על לאו זה, דאמרו בתמורה (דף ד: ד:) אמר אב"י כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד - מהני, דאי סלקא דעתך לא מהני, אמאי לקי. רבא אמר - לא מהני מידי, והאי דלקי - משום דעבר אמימרא

כמוכר דבר שאינו שלו, דאפי' עבר אמימרא דרחמנא לא הוי, דלא חשיב עבר אמימרא דרחמנא רק במקום שעושה קנין טוב ומצד מצות התורה נתבטל הקנין, אבל הכא לא התחיל מעשה קנין כלל. וזה שלא כתב הרמב"ם דינו דאינו לוקה רק במוכר, ולא במחלל, [דגבי פדיון סובר הרמב"ם דלוקה כיון דעבר אמימרא דרחמנא].

לקוטי סופר
לע"נ הג"ר משה סופר בן הג"ר יעקב עקיבא מייאזא דצ"ל יא"צ כ"א תמוז
ותמת שם מרים ותקבר שם.
וברש"י: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך כמו שפרה אדומה מכפרת, אף מיתת צדיקים מכפרת. וכן הוא בפסיקתא. ושמעתי מאמור"ר גאון ישראל מו"ה שמחה בונם סופר נ"י אבדק"ק פרעשבורג יע"א

לבאר ענין ההשוואה של מיתת צדיקים לפרה אדומה, דהנה המת מטמא טומאת הגוף כל הנכנס לאהל או הנוגע בו, נמצא הצדיק מטמא במיתתו את הגוף, מאידך הוא מטהר את הנפשות, כי מיתת צדיקים מעורר לתשובה כי החי יתן אל לבו אם בארזים נפלה שלהבת, ואם בצדיקים כאלו, מה יענו איזובי קיר, ונתעורר העם לתשובה. וא"כ הצדיק מטמא טהורים בגוף על ידי מיתתו, ומטהר הטמאים בנפש, וזה הדמיון לפרה אדומה, כי פרה אדומה מטהר טמאים ומטמא טהורים, והכי נמי מיתת צדיקים מטהר הנפשות ומטמא הגוף, עכ"ד.

ולי נראה לומר בענין ההשוואה של מיתת צדיקים לפרה אדומה, דהנה פרה אדומה רק מטהר כשנטמא מאחר על ידי נגיעה במת, אבל בטומאה יוצאת מגופו, כגון זב ומצורע, אין אפר פרה מטהר. והכי נמי דומה מיתת צדיקים, דמיתת צדיקים מעורר לתשובה, אבל זה רק במי שחטא כי תאוה הוא לעינים ועלול בטבעו לרע, או על ידי חברת מרעים ורשעים ונפתה אחריהם, דאז על ידי שרואה סוף האדם למיתה, הוא נתעורר על ידי זה. אבל כל זה כשנטמא על ידי אחר, אבל אם הטומאה מגופו והוא בבחינת "בראשו נגעו", כי תועה בדרך השכל ונכשל באמונה על ידי חקירה והשכלה, אז אין תרופה למכתו, וגם מיתת צדיקים לא יעוררו לתשובה.

לב העברי
לע"נ הר"ק ר' אלעזר בן הר"ק ר' שלמה סברסקי דצ"ל מפאליטשאן יא"צ כ"א תמוז
פרה אדומה. בתרגום יונתן (פסוק ג') כתב דצריך לבדוק י"ח טריפות בפרה אדומה. והקשו מפרשים מאי שנא מכל קדשים דסמכין על רוב. ונראה לי דהכא שאני שבא לטהר גברא, אמרינן סמוך מעוטא לחזקה, דגברא שמזין עליו אינו טהור. (תורת יחיאל).

ואסף איש טהור. בעל הטורים הביא מסורה, ג' "ואסף", כאן, ואידך "ואסף המצורע, ואידך "ואסף נדחי ישראל", ע"ש מה שכתב. ובפשיטות ז"ל, דאם יעמוד "איש טהור", אשר "ואסף המצורע" דהיינו שיטהר אחי ישראל מצרעת עונות, בפרט שנאת חנם ולשון הרע שהוא צרעת נושנת אשר גרם פירוד וחורבן כדאמרו ביומא (דף ט: ט:), וכאשר יהיו נקיים מלשון הרע ושנאת חנם שהוא ביטול צרעת המפריד בין אחים, כי אם האספו באגודה אחת, ולטהרם מצרעת הערב רב, אז "ואסף נדחי ישראל". (תורת יחיאל).

וירם משה את ידו ויך את הסלע. מקשים במה שאמר בפייט בברכת הגשם "זכור וכו' על הסלע הך ויצאו מים", דהיתכן שהוא מזכיר עון ח"ו. ואפשר לומר דהכוונה על פעם הראשון בפרשת בשלח מכוון הפייט, [דאז צוה הקב"ה להכות הסלע]. (תורת יחיאל).

על כן יאמר בספר מלחמות ה'. רמז היות רוב היסורים אשר הם בכלל מלחמות עליו, סיבתם הוא כדאמרו (ברכות ה.) פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, דכתיב "אשרי הגבר אשר תיסרנו יק", למען "מתורתך תלמדנו". וזה שאמר "בספר" דכדי שילמדו בתורת ה', לכן באו "מלחמות" והיינו היסורים. ועוד יש לומר דבא לרמז כי כל מלחמות וחלופים אשר עוברים בעולם נמצאים ברמז בספר התורה אם תחפשנו. (תורת יחיא'ל).

לע"נ הג"ר שלמה ב"ר יוסף פאלאצ'יק זצ"ל העילוי ממייצ"ס יא"צ כ"א תמוז

הפסד ממון וטורח הגוף הם בערך אחד. אמרו בברכות (דף ט:): כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזק כל היום כולו. אמר ר' זירא, איני, והא אנא סמכי ואיתוקי. אמר ליה, במאי איתוקת, דאמטיית אסא לבי מלכא (שהבאת הדס להמלך, והיה מוציא על זה ממון). התם נמי מבעי לך למיחב אגרא למחזי אפי מלכא (פ'), כיון שראוי להוציא על כך ממון, אין זה נחשב היזק, כי יש לו תועלת בכך. דאמר ר' יוחנן לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל וכו' ולקראת מלכי אומות העולם, ע"כ.

וכתב הגר"י ענגיל (גלינו הש"ס שם), דיש להוכיח מכאן, דהפסד ממון וטורח הגוף הוא בערך אחד, דהגמ' הוכיח מהא דאמרו דישתדל אדם לרוץ לקראת מלכים שהוא טורח הגוף, שצריך גם ליתן שכר, והיינו הפסד ממון. וציין לתבואת שור (סימן א' ס"ק ג') שהעיר בנידון זה, דאמרו (פסחים י:): ככר בפי נחש צריך חבר להוציא (-כדי לבערו קודם פסח) או אין צריך, בגופיה אטרחהו רבנן, בממוניה לא אטרחהו רבנן, או דלמא לא שנא, תיקו. הרי דשאלת הגמ' הוא בזה גופא, אי הפסד ממון הוא בערך של טורח הגוף. ושוב דוחה התבואת שור, ד"ל דכוונת הגמ' דהתם בחבר איכא ממון וטירחא לחפש אחר חבר, וכוונת הגמ' דאפשר דוקא בטירחא חייב, אבל לא בטירחא והפסד ממון, אבל בממון לחוד שוה לטירחא וחייב².

הזכרת השם של החולה בתפלה. אמרו בברכות (דף לד:): כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו, שנאמר "אל נא רפא נא לה", ולא קמדר שמה דמרים. והקשה הג"ר יוסף ענגיל (גלינו הש"ס תענית כג:), דבמסכת תענית (שם) איתא: רבי מני הוה שכיח קמיה דר' יצחק בן אלישיב, אמר ליה לא מיקבלי עלי אינשי ביתי (אין אשתי מקובלת עלי, שאינה יפה רש"י), אמר ליה מה שמה, חנה, תתייפי חנה, ונתייפת, ע"כ. וחזינן דצריך להזכיר השם, דאמר "תתייפי חנה". עוד הקשה מהא דאיתא בתענית (דף כה:), ההיא שיבבתא דקא בניה ביתא ולא מטו כשורי, אתיא לקמיה, אמרה ליה בניתי ביתי ולא קמטו כשוראי, אמר לה מה שמך, אמרה ליה איכו, אמר איכו נימטו כשוריק, ע"כ. וחזינן ג"כ דצריך להזכיר השם. וסיים: "ויש ליישב".

והנה בספר הפרדס לרש"י (סי' רפ"ז) כתב וז"ל: כל המבקש רחמים על חבירו לא יזכיר את שמו, שנאמר קל נא רפא נא לה עכ"ל. ומדייק הג"ר יוסף ענגיל (גלינו הש"ס ברכות שם) דמשמע דראוי דוקא שלא להזכיר את שמו, ולא רק דאינו צריך להזכיר שמו³.

לע"נ הג"ר יוסף אליהו ב"ר יעקב שטיינער זצ"ל דומ"ץ ויען יא"צ כ"א תמוז

נעברה בארצו וגו' דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל. כתב החיד"א (פני דוד אות ה') וז"ל: אפשר לפרש דנכסי גוים הם כהפקר, וכל המחזיק בהם

ב יש להעיר דהנה מצינו בדיני תערובת וכדומה, דבהפסד מרובה מקילים לסמוך על שיטת יחיד, והטעם הוא כי התורה חסה על ממונם של ישראל, דככתב הרשב"ץ (וזהו הרקיע שורש א') דלכך בהפסד מרובה מקילים. והנה לא מצינו דמקילים כדי להקל צער ועגמת נפש של האשה המבשלת כל היום, ולבסוף היא צריכה לזרוק הכל לאשפה. הרי דטירחא דגופא אינו בערך אחד עם הפסד ממון.

ג. והטעם דראוי דוקא שלא להזכיר את שמו, כתב בעיון יעקב שם, דאולי המזל של השם גרם החול, ובשביל כך הדרך לשנות השם של החולה, וכיון דסבת החולי בא בשביל השם, לכן אין להזכיר השם.

והגר"א (אזור אליהו אות קכ"ז) כתב טעם אחר וז"ל, דכיון דאין אדם עומד מחוליו עד שנמחלים לו כל עונותיו, לכן אין להזכיר שם החולה בתפלה כדי שלא ידע השטן על מי מתפללים ויבוא לבטל תפילתו שאינו ראוי לכך שעדיין לא נמחלו עונותיו, או יקטרע ויבוא עצות מרחוק שראוי שימות מחולי זה, אמנם כשאין מזכירין שם החולה אינו יודע על מי מתפללים, ובין הכי ובין הכי תפלתו עושה פירות, דאפי' שיהיה החולה בן מות, הקב"ה שומע תפלת זה המתפלל עליו וגו'ור עליו חיים ומטה כלפי חסד אולי יחזור בתשובה כי לא יתפוס במות המת.

זוכה, וחזקת השדה בנכסי הפקר היינו נעל גדר ופרץ, ואם קוצץ שריגי וענפי אילנות על דעת לתקן הקרקע קנה (ע' חו"מ סי' רע"ה). וז"ש "נעברה נא בארצך" - העברה בעלמא, באופן דאין שהות לחזקת נעל גדר ופרץ, שלא תסברו שאנו רוצים להחזיק בארצכם. וכי תימא דיעברו בשדות וכרמים ומדי עוברם יקצצו ענפי האילנות והויא חזקה, לזה אמר "לא נעבור בשדה ובכרם", עכ"ל.

ובמחילת כבוד גאון תורתו היה בהעלם עין הבדולח קראי דמשנה תורה (דברים ב:ד) "אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וגו', כי לא אתן לכם מארצם עד מדדך כף רגל, כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר", ואיך שייך לקנות מה שאמר ה' שנתנו לעשו. אבל כך ראוי לומר, דהשליחות היתה "נעברה נא בארצך", הגם דבארצות אחרים קונים באלו הקנינים, אבל אתה אין לך לפחוד ולהשמר שלא נעשה קנינים הללו, דהקב"ה הזהירנו בפירוש "אל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך", אבל לעתיד לבוא שיוותן לנו כל העשרה אומות, יהיה אדום ירשה.

יאסף אהרן אל עמיו. רבים מקשים למה לא התפלל אהרן שיוזכר לכנוס לארץ ישראל כמו שהתפלל משה רבינו. וז"ל לפי מה שכתב המלבי"ם שהיה זה ציווי לאהרן כמו דכתיב "ויעש משה כאשר צוה ה'", וקיים בזה מצות ה', וזה היה חביב לו מהכל. ואולי בשביל זה זכה להתגלגל בעזרא ולהעלות כל הגולה לארץ ישראל (כמובא במגלה עמוקות). ואולי הועיל לזה ג"כ דברי משה רבינו שאמר "שלח נא ביד תשלח", דתיבת "נא" לכאורה כמיותר, ולדברינו ירמז סופי תיבות השמות "אהרן עזרא". וזה שפירש"י שם: ביד מי שאתה רגיל לשלוח זה אהרן, ובדבריו הק' המשיך הגדולה לאהרן שיבוא בעזרא.

לע"נ הג"ר מרדכי פסעלני זצ"ל מפרץ שבורג יא"צ כ"א תמוז

וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם האדם או בקבר. איתא בתוספתא (פ"ז נזיר ה"ג) "כל טומאה מן המת שאין נזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת המקדש. אבל הרמב"ם (פ"ג ביאת המקדש ה"ג) כתב דיש טומאת מן המת שאין נזיר מגלח עליה, ואפ"ה חייבים עליה על ביאת המקדש, וז"ל: או שיגע באדם ובכלים שנטמאו באותן טומאות שהנזיר מגלח עליהן, הוא חייב כרת על ביאת המקדש, עכ"ל. והשיג על זה הראב"ד וז"ל: שיבוש הוא זה, שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפילו של חרב, וכן אינו חייב על מגען על ביאת מקדש, עכ"ל.

ומה שכתב הראב"ד דאין הנזיר מגלח על מגע כלים ואפילו על מגע חרב, ילפינן בספרי זוטא (פרשת נשא): "לאב ולאמו ולאחותיו לא יטמא להם" - פרט לנוגע בשפוד, ע"כ. כלומר למה כתב קרא "להם"? לומר דלהם עצמם לא יטמא, פרט לנוגע בשפוד, וסתם שפוד הוא של מכתת. ודברי הספרי אלה העתיק הראב"ד בפירושו על הספרא (ויקרא חובה פ"ב אות ח), והוכיח שם מדברי הספרי שאפילו הנוגע בחרב שנגע במת אין הנזיר מגלח עליה.

[ורבנו תם דאית ליה (תוס' נזיר נד:)] שהנזיר מגלח על טומאת חרב שנגע במת, על כרחק מוקים להאי מיעוטא "להם" פרט לנוגע בשפוד, בשפוד של עץ. או אפשר, שגירסתו בספרי זוטא (כגירסת הילקוט שמעוני פ' נשא): "להם" - פרט לנוגע בשפיר. והיינו אם פשטה חיה שהיא נזירה את ידה בבית הרוחם ונגעה שם בשפיר ולד מת, אין טומאתה מן התורה, שטומאה בלועה אינה מטמאה, ולאפוקי מר' עקיבא דאמר עובר במעי אשה טמא, וטומאה בלועה מטמאה (ע' חולין עב:).

אמנם יש ליישב השגת הראב"ד, דאע"פ שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת, אבל לענין ביאת המקדש חייב אם נגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן. דהלא לענין ביאת המקדש כתוב מפורש "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם האדם או בקבר וגו', ועל הנוגע בעצם בחלל או בקבר, והזהר הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא". הלא כתוב מפורש בקרא דחייב על חרב אע"פ שאינו עצמו של מת, וכן קבר, על ביאת המקדש, ואילו נזיר אינו מגלח על טומאתם הואיל שאינם עצמו של מת. ועל כרחק הא דתלוי דין טומאה שחייב עליה על ביאת המקדש בדין טומאה שניזיר מגלח עליה, אינו אלא לגבי הא שאינו חייב על ביאת המקדש אם נגע באדם טמא או בכלים טמאים אלא א"כ נטמאו האדם והכלים באותן טומאות שהנזיר מגלח עליהן.

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א

גליון 10 – חוקת תשפ"ב – פרק ד'

המכבד את הבריות

מספר הרה"ג רבי מרדכי גלבר שליט"א: יהודי חשוב ובעל משרה תורנית רמה ערך ברית ברוב עם לבנו שנולד לו למזל טוב. והנה לאחר הברית, קודם הסעודה, ביקש הסנדק, שהיה כך אמר ופנה לדרכו. לאחר כמה שעות התקשר אותו יהודי לרב גלבר, וביקש להגיע עם התינוק לקבל את חוות דעתו. הרב גלבר טען כי אין השעה דוחקת. אדרבה, בין כך לא יוכל לטפל בילד במידת הצורך, עד שיעברו שבעה ימים ויצא מגדר 'חולה' שלאחר הברית. כך רק שבוע לאחר מכן הגיע האב לביתו עם התינוק. או אז גילה הרב גלבר לחוותו כי יש לערוך את הברית מחדש, ובברכה...

בהתחלה דומה היה שעולמו של האב חרב עליו; בנו אפוא לא היה נימול על פי ההלכה עד עתה. "שמע לי איעצך", אמר הרב גלבר לאב הנסער. "בוא לכאן מחר עם הילד בשעה 10:45 בבוקר, ואערוך לו ברית בעזרת ה'". התנגד האיש וטען כי אם אומנם עליו לערוך ברית מחדש, יעשה זאת במניין וברוב עם. אולם הרב גלבר הסתייג נחרצות: "זה יוציא שם רע על המוהל", טען. האב לא השתכנע: "וכי אם ידעו כולם שיש לחשוש ממנו, מה רע בכך?" שאל, אך הרב גלבר התעקש כי אם הוא רוצה את שיתוף הפעולה שלו - זה התנאי. האב לא קבע במפורש שום דבר, ולפיכך הופתע הרב גלבר למשמע נקישות על דלת ביתו למחרת, בשעה 10:45 בדיוק. אולם ההפתעה שהגיעה בעקבות זאת הייתה גדולה שבעתיים. האב עמד שם, בידו התינוק, ובפיו בשורה: "ראש הישיבה עולה לכאן כעת". מסתבר שהאב הלך להיוועץ בגראי"ל שטינמן זצ"ל, והגראי"ל סמך זו על דברי הרב גלבר. "הברית תיערך בלי נזנ"ך. פסק ראש הישיבה, יואני אגיע לשמש סנדק". זכה הרב גלבר לביקורו של מרן זגראי"ל במעונו, ולמסר שנחקק בליבו לכל ימיו. עד כמה חשוב שלא לפגוע ביהודי.

לא כל דבר זה כבוד הבריות

החז"א באמונה וביטחון מספר על חסיד א' שבאו לו אורחים חשובים ולכבודם הדליק המנורה... השאלה היא האם יותר אם יעשה בשינוי, דאז זה דרבנן, וגדול כבוד הבריות? בוודאי שלא כל א' יכול להגדיר מהו כבוד הבריות, וכל זמן שיש לו איזושהי אי-נעימות יהיה מותר? רק מה שיש לנו רשות זה מה שחז"ל הגדירו כ"כבוד הבריות". ואם לא תאמר כך, הכל יהיה מותר, כמו שבאמריקה אנשים באים ברכב לבר-מצווה כי אחרת לא נעים מהמארה, "וגדול כבוד הבריות"... (רשימות הרה"ג ר"י ארנון שליט"א)

מחלל את ה'

נאה דורש נאה מקיים כידוע רבינו סלח ומחל לכל הרודפים הרשעים. ולא פעם התבקשתי להיות שליח ע"י אנשים שכאשר פגעה בהם מידת הדין חשבו חשבון נפשם שבאה להם הרעה שקוב"ה תבע ביקריה דרבינו, ואי"ל רבינו תגיד להם פון מיין וועגען [מצידי] אני מוחל להם

על הכל, אבל אם עשו חילול השם זה כבר חשבון אחר, אבל רבינו רחום וחנון הוסיף ואמר, תגיד להם שאף שבמשנה בסוף יומא כתוב שאין כפרה לחילול השם אבל רבינו יונה בשע"ת (ש"ד) כותב דרך ועצה איד לכפר גם על חילול השם.

קונה לו פרקליט אחד

שמעתי מהגה"צ רנ"פ נ"י לפני שנים רבות חלה בנו כשהיה בן חודש בדלקת ריאות חריפה, ביום ה' אחה"צ בדק אותו ד"ר פלוצניק ואמר שצריך אישפוז בבית חולים, אמר לרופא שהיולדת חלשה ומניקה והדבר מאד יקשה עליה אמר לו הרופא תשאיר את התינוק פה תקפוץ לרבינו אם יקבל על עצמו אחריות בסדר אני לא לוקח אחריות כי זה סכנה. נכנס לרבינו ושאלו אם מוכן לקחת אחריות, רבינו חקר את פרטי הענין ואמר שמוכן לקחת אחריות, נעמד ואמר פרק תהילים ונתן כסף לצדקה, חזר לרופא ואמר שעכשיו רגוע, נתן אנטביוטקה, וביקש שנעשה למחרת ספירת דם, וב"ה חל שיפור. רבינו התעניין כל הזמן לשלומה הוא אמר לקחתי על עצמי אחריות, וביום ראשון בערב האריך לדבר ע"י שהרופאה זה רק השתדלות ולר יותר, וצריך לחיות אמונה בהקב"ה.

יהי כבוד תלמידך חביב עליך

שמעתי מאחד שלמד בישיבה קטנה פונביץ בשנת תשכ"ז כשלמד בשיעור ב', [רבינו היה מגיד שיעור בשיעור ג'] רבינו הגיע בשבת קודש לסדר אחה"צ, וניגש לשאלו שאלה בגמ' שנלמדה אז בישיבה, לאחר שרבינו השיב לו, הרגיש שהוא זקוק לעידוד [תשומת לב] ושאלו לשמו ולמקום מגוריו, לעבודת אביו, ועוד פרטים, ונמשכה השיחה זמן רב יחסית, וכשסיים השיחה שאלו אותו בחורים בישיבה על דיבר עמו רבינו, כשסיפרתי על מה דיבר עמי רבינו, הבחורים לא האמינו והגיבו בפליאה שידוע שרבינו אינו מדבר דברים בטלים בשב"ק, ושינה מהנהגתו לצורך עידוד בחור שהיה זקוק לכך. [הני"ל הוסיף שבדיוק באותה תקופה העסק של אביו היה פשיטת רגל, ורבינו התעניין וידע מהענין בפלא העצום מהיכן ידע פרטי הענין בזה]. (צדיק כתמר יפרח חלק ב)

הוי זנב לאריות

אמר רבינו תנינן באבות (ד טו) הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים אבל בימינו אי אפשר לחנך כך את הילדים וילד שיחנכו אותו כך על פי רוב לא יגדל ויפרח ועד החתונה צריך להשתדל שיהיה ראש' היכן שהוא נמצא וכאשר יקבל כבוד ויחשיבו אותו ילמד ויגדל ורק אחרי החתונה צריך האדם להשתדל לקיים בעצמו את דברי המשנה באבות. (מגילת שיר השירים ע"פ הללי נפשי)

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

בסוד שיח

דברים שנשא ונתנו מרן הגר"א ל' שטיינמן זצ"ל ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל [חלק ג']

חיך קודמין

הגר"א מן שאל את הגר"ח קניבסקי: התפרסם בשם רבנו כי שאל פעם אדם גדול האם על האב להסתכל בשמו"ע באמצע התפילה על בנו כיצד מתפלל, ואמר לו חיך קודמין. והשיב הגר"ח: נכון הדבר. עמדתו על יד רבנו בתפילה ושאלתי אותו, וכך הוא ענה לי.

מי נמצא במכולת

שאלו לרבינו הגר"ח זצ"ל מהגמ' יבמות ק' א' שמקדימים אשה לאיש בחלוקת מעשר עני וכן לענין שבאים לדין תורה האם דוקא בענין הנ"ל דהוי זילותא מיוחדת אבל מה הדין למשל בחנות מכולת וכי גם אז צריך להקדים אשה לאיש הגיב רבינו מכולת. שם רק אשה נמצאת אני חושב שבמכולת בדיוק להפך אם נמצא איש צריך להקדים אותו קודם לאשה כי זה זילותא לאיש להיות במכולת העיקר שתלוי בכל מקום לפי הענין דאם הוי זילותא לאשה כגון מעשר עני ודין תורה שאין דרך האשה לבא האשה קודמת ובמקום שאין דרך האיש לבא האיש קודם. כששמע מכך רבינו הגר"א זצ"ל שטיינמן שליט"א הגיב ואמר וכי כל העולם ר' חיים קניבסקי שלהיות במכולת זה זילותא להאיש.

מכתב לכינוס

בס"ד. לכבו' רבני הקהלות שיחי' המתכנסים בבית ידיד ה' וידיד כל בית ישראל מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א הן ידוע לכל כי עיי' השימוש באינטרנט נוצרו בעיות כבדות הן בבין אדם למקום והן בבין אדם לחברו, וכבר רבים חללים הפילה, והכל עובר תחת זה וצריך לעשות דבר להצלה שלא יפגעו. והיות שהדבר נוגע כמעט לכל בית ומשפחה ולנפש כל אחד, צריך להתכנס כדי לגונן ולהתגונן, ויש לקוות שעיי' שמתכנסים לגדור גדר יהי' סייעתא דשמיא להציל הרבה. והיה רצון שיצליחו לעורר את הצבור לא להכשל מזה, והקב"ה ינחנו בדרך אמת ללכת לדרך אמת, ויעמוד לנו לזכות ליום הדין. ותולה ארץ על בלימה יטיב את הכתיבה והחתמה לטוב בסשצ"ג. א.ל. שטיינמן. כ"ב אלול תשע"ב (קובץ אגרות – אגרת תח)

מז"מ בחלומי של הגר"ח קניבסקי

מספר הרה"ג רבי גדליה הוניסברג, ש"ק בחוקתי תשס"ח, כאשר הגר"ח קניבסקי התעורר ממנוחת הבוקר אמר שעכשיו חלם בשינה ספק שהתעורר לו, דהנה יש מקרים שמותר לעשר בשבת, כגון האי עובדא שהחזו"א התיר לעשר בשבת (מובא באילת השחר שבת קכז, ב) שהיה הכשר מעולה ומסתמא ודאי מעושר אלא שבכל זאת לא רצה שיאכלו בלי לעשר שוב, האם מותר גם לחלל את המעשר שני, דלכאוי זה יכול לעשות גם במוצאי שבת, והרי מוכח שיש איסור מיוחד על חילול מעשר שני בפני עצמו, או דלמא אחר שהתירו כבר התירו גם את זה, מפני שיכול ליגרם מכשול שישכח לחלל. וכשרבנו שמע את השאלה הנ"ל, דן האם אפשר לחלל מעשר שני במחשבה, ואז יש לדון ע"פ תוס' (גיטין לא, א ד"ה ובמחשבה). והגר"ח קניבסקי הראה שמדבר בזה בדרך אמונה (פ"ד ממעשר שני בציון הלכה או' ת') ובד"א בשם החזו"א שאינו מועיל לחלל מע"ש במחשבה. (מנחת תודה עמ' קנד)

"מי יחיה ומי ימות"

שאל רבינו מרן ראש הישיבה הגר"א זצ"ל: בפיוט ונתנה תוקף כשאומרים את המילים מי יחיה ומי ימות יש רגש גדול בקהל ואנשים רבים בוכים בכל מילה בקטע זה ולכאורה תמוה מילא במי ימות בוכים שהרי אף אחד לא רוצה למות אבל במי יחיה מה יש לבכות הרי כל אחד רוצה לחיות. וכששאלו שאלה זאת את רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל אמר שיש לבכות גם במילים מי יחיה "שהרי יש הרבה שחיים כמו מתים וצריך הרבה גם לדעת איך צריך לחיות" ונהנה מרן ראש הישיבה מביאור זה. (עלי שיח)

בית שהיו בו שלש מקרי מות

מעשה באברך שעמד לפני קניית דירה והגיע אליו אחד השכנים מאותו בנין שעתיד לקנות שם דירה ואמר לו שאין כדאי לו לקנות הדירה משום שהיו בה שלש מקרי מוות רח"ל אחד שתינוק קטן נפטר ממחלה והשני שנרצח בדירה זו וכן אשה שנפטרה ממחלה רח"ל ושאלתי לרבינו הגר"ח האם צריך למיחוש מלקנות דירה זו, והרהר רבינו קימעא ואמר לי שאשאל שאלה זו לחמיו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ונכנסתי קמיה מרן הגר"ש זצוק"ל ושאלתי והשיב בזה"ל: "צריכים לדעת שזה לא הבית גורם ולמעשה זה לא הסיבה ויכול לקנות דירה זו ולגור בה",

ואמרתי למרן הגר"ח התשובה הנ"ל של חמיו, ואמר מרן: "דמדברי הגמ' בחולין דף צ"ה ע"ב מבואר דיש לחוש דאיתא התם דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר בית תינוק ואשה אע"פ שאין נחש יש סימן אמר ר' אלעזר והוא דאיתחזק תלתא זימני" וכו' עיי"ש בגמרא ובפריש"י ומ"מ הוסיף מרן: "שמכיון שחמיו אמר שאין צריך לחוש יכול לילך ולגור שם ללא שום חשש".

יש להוסיף דגם מרן הגר"א זצ"ל שנשאל בכגון דא אמר דאין לחשוש מכיון שהקירות לא חטאו ומעשיו של האדם הם הגורמים לטוב ולרע, וכן שמעתי ממרן זצ"ל אודות אדם שהולך לדור בבית שדרו בו אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות שקודם יצבע את הבית מחדש.

מז"מ בימי השבעה

- בימי השבעה" על הרבנית שטיינע ע"ה נכנס הגר"ח קניבסקי לנחם, ושאלו רבנו האם יש לברך "שעשה לי כל צרכי", היות שאבלי אינו לבוש בנעליים.

וענה לו הגר"ח, שהחזו"א לא בירך בכה"ג. [וכן רבנו אינו מברך ברכה זו לא ביוכ"פ ולא בת"ב, וע"ע ארחות רבנו ח"ב, עמ' קל"ט. הגר"א דינר].

- עוד שאל רבנו לגר"ח האם מותר לומר תהילים בימי השבעה, וענה שהחזו"א התיר לנשים לומר תהילים. [ואמנם רבנו לא אמר בימי השבעה את ג' המזמורים (פ"ג, ק"ל, קמ"ב) שנוהג לומר בכל יום לאחר תפילת שחרית]. [רבנו לא הניח תפילין כל היום הראשון (יום רביעי כ"ה תמוז), וגם ביום השני - התפלל תפילת י"ח ללא תפילין, דהיה זה תפילת כוונתיקין, ואחרי שמו"ע הניח תפילין. [ור' שו"ע יור"ד שפח"ב, שאבלי אסור להניח תפילין ביום ראשון, ואחר שהנך החמה ביום ב' מותר להניחם]. אגב: הגר"ח כשישב על מרן הקה"י זצ"ל, ביום השני התפלל מאוחר יותר ולא עם הנך כדרכו, כדי להניח תפילין בשעת התפילה].

למה הגר"א ל' לא לזקת שומר

פעם אחד הנכדים של הגר"ח קניבסקי זצ"ל [היה בחור] שאל את זקינו הנה אתה נוהר שלא לקרוא לאור הנר בשבת אלא עם שומר, והגר"א זצ"ל לא מעמיד שומר. אמר לו הגר"ח: אתה יכול לשאול אותו. הנכד לא היסס, הלך לרבינו ואמר לו, רבי חיים קניבסקי שואל איך אתה קורא בלא שומר לאור הנר. רבינו לא השיב. ואחר זמן נכנס רבי אליהו מן, ורבינו אומר לו הנה הגר"ח שאל כו"כ, ויש לי הסבר זה וזה, ומנה כמתנצל נדמה לי ג' הוראות היתר, וביקש שיאמר זאת להגר"ח [כנראה שחשש שהילד לא יעביר הדברים כמו שצריך]. והגר"א מן בא להגר"ח וסיפר לו הכל, והגר"ח ממש נבהל, [הייתי בשעת מעשה], וביקש כמה פעמים שיגידו להגר"א שח"ו הוא לא שלח לשאול כך...

מהי מעלת ריבוי אתרוגים

שאלו את רבנו, מה מרוויח הגר"ח קניבסקי, בנוטלו למעלה מעשרה סוגי אתרוגים (תימני, מרוקאי ...), הרי ברגע שנטל לראשונה את אתרוג זן חזו"א שברשותו - כבר יצי"ח המצווה, ואין הידור לאחר המצווה. וביותר - הרי הגר"ח מקפיד על שיטת החזו"א גם לקולא, וא"כ מדוע חושש כאן לשיטות אחרות. וענה רבנו שגם החזו"א כנראה עשה כך. ועוד - שיש בזה מעלה בעלמא וחיבוט המצווה.

כפר זכרות

"והוי דן את כל האדם לכפר זכות"

גליון מס. 50 | תמוז תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

טיול שנתי

(ללמד זכות)

גם הילד שלכם הגיע לאחרונה הכיתה עם פתק משמח על "טיול שנתי"? אכן, בתקופה זו של השנה, לקראת סיומה, נהוג ברכים ממוסדות החינוך להוציא את התלמידים למה שמכונה "טיול שנתי". טיול המאפשר אוורור, קצת התרעננות והפוגה מעמל הלימודים השיגרתי, ויצאה למקום פתוח.

במסגרת זו, גם ניתנת האפשרות לאפשר גיבוש כיתתי וגם מורחב יותר, לסגל מיומנויות חברתיות וגם כאלה הקשורות לדרך, לטיול עצמו ואף להתמודד עם אתגרים.

כל אלה דברים חשובים וטובים במסגרת הנכונה, אך ברצוני לספר לכם על ארוע נקודתי, ממנו ראוי וניתן ללמוד על הכלל ועל הפרט.

ומעשה שהיה, כך היה:

כמו בדרך כלל, הטיול הכית-ספרי יוצא באמצעות מספר אוטובוסים רבי-קיבולת, בכל אחד מהם מתכנסים כמה עשרות תלמידים. האוטובוסים כיום נוחים בהחלט, ממוזגים וחדישים: אך עדיין יש כאלה שהנסיעה באוטובוס קשה עליהם.

אני מדבר כמובן על ענין הבחילה ותחושת הבטן המתהפכת. לא חקרתי את הנושא לאשורו, אך אין ספק כי הנסיעה באוטובוס עלולה להיות מורכבת עבור בני אדם רגישים, בודאי ככל שמדובר בנסיעה ארוכה, נניח לצפון הארץ או לדרומה. נסיעה שלמספר שעות רצופות, עלולה לגביר את תחושת הקושי - עד כדי הרגשה ממש לא טובה.

יש תלמידים המועדים לכך, ובמקרים חריגים מוזתרים על טיול ארוך שכזה. הם פשוט לא מסוגלים להתמודד עמו, וגם עם אי-הנעימות הרבה שמגיעה מצד שאר

המשתתפים בטיול, המגיבים בהתאם.

עם זאת, בדרך כלל נעשה נסיון, ובצדק, להושיב את התלמידים הרגישים במקומות הראשונים, בקדמת האוטובוס. גם בנקודה זו לא ערכתי מחקר מדויק, אך העובדה היא, כי המקומות בקדמת האוטובוסים משרים אורה פחות מבחילה עבור הרגישים, מאשר באחורי האוטובוס. יתכן והחלק האחורי קופצני יותר ומטלטל יותר. יתכן ובחלק הקדמי, ניתן לראות את הדרך, ויש לכך השפעה מיטיבה. כך או כך, זו העבודה: ישיבה מקדימה, מסייעת להפחתת תחושת הבחילה הרגישה.

וכאן אנחנו מגיעים למעשה שהיה:

בתי שתחי', הלומדת בכיתה ד', יצאה לטיול השנתי, גם היא, כפי שתוארנו, טיפוס רגיל, הלוקה בתחושות חמוצות וחמצניות במהלך נסיעה ארוכה באוטובוס. בעקבות כך, ניסתה במהלך השנים להתמקם במקומות שונים ברחבי האוטובוס, ואכן זיהתה כי ישיבה במושב הקדמיים, בהחלט מועילה להפחית. כמובן שהמושבים הקדמיים, מועדפים באופן כללי על התלמידים, כך שנוצר תמיד סוג של מתח, שכן יש כאלה הממהרים לתפוס את המושבים הללו, מבלי להתחשב באלה הרגישים. אגב, זהו באמת המקום של המורה או המחנך לתת את הדעת על הרגישים, ולהבהיר מראש לתלמידי הכיתה, כי המקומות הקדמיים שמורים להם.

נכון זה קצת מעצבן, קצת מקומם, אבל זו בדיוק הרגישות והאחריות עליה דיברנו קודם. זוהי הזדמנות להעלות על גס את ההתחשבות בזולת, את גמילות החסד ואת הוויתור למען האחר.

כך או כך, למרות רגישותה - בתי שתחי' לא מהרת לתפוס את המקומות הקדמיים, הנתפסים במהירות, ולכן התיישיבה באחד המקומות האחוריים יותר. במהלך הנסיעה,

החלה לחוש שלא בטוב, ולכן ביקשה מהמורה המלווה לעבור קדימה.

המורה אכן ביקשה מאחת התלמידות להחליף איתה מקום, ובתי עברה למושב הקדמי, ממש מאחורי הנהג. הוקל לה, ב"ה. אלא שאז, הבחינה המורה - שכמובן ישיבה מקדימה, כמקובל, בספסל המקביל: בתנועה יוצאת דופן. הבת שלי כל הזמן, ממש כל כמה דקות, משליכה עטיפה אחר של ממתק או חטיף לתוך הפת, הממוקם מקדימה - ליד מושב הנהג.

כמקובל באוטובוסים, ישנו פח אשפה קטן, הממוקם בין הנהג ובין הדלת הקדמית. בדרך כלל יש גם פח דומה ליד הדלת האחורית, אבל המורה שישבה מקדימה, שמה לב לתנועיות-היתר של בתי לכיוון הפת.

כעבור כמה דקות, כאשר הבת שלי כל הזמן משליכה עטיפות מסוגים שונים לפת, החל משוקללים, דרך סוכריות וטופי וכלה בחטיפים מלוחים ומתוקים, לא יכלה עוד המורה לשאת זאת, ופנתה לעבר בתי בנויפה:

אני לא מבינה, את כל כך רגישה לבחילות בנסיעה, עד כדי כך שעברת קדימה במקומה של ילדה אחרת. איך זה יתכן אפוא שאת כל הזמן אוכלת את כמויות הממתקים והחטיפים האלה, שרק מגבירים את הבחילה?!

ובתי, שהבינה מה שהמורה לא הבינה, השיבה לה בכבוד ובררך ארץ:

"המורה, זה ממש לא שלי. פשוט, בגלל שאני יושבת כאן מקדימה, כל הבנות היושבות מאחורי במהלך הנסיעה, מעבירות לי את העטיפות שלהן כדי שאזורק אותן במקומן לפח..."

(בנימין חניקיס/המודיע)

שאלה לדיון בשולחן שבת

הרב ישב וכתב במשך כל הדרשה, והיה נראה כאילו הוא לא מקשיב

אחד מהמגידים הזמן לדרוש בבית כנסת חשוב, הוא דיבר בצורה נפלאה, הביא מאמרי חז"ל, וסיפר כמה סיפורים להמחיש את הדברים.

למחרת פגשו רב בית הכנסת ואמר לו: הציבור כל כך נהנה, ממש ישר כח גדול בשם כל הציבור על הדרשה הנפלאה.

השיב המגיד, אם כבר באת אלי, אומר לך את האמת, לא הצלחתי להרדם כל הלילה, מדובר תרעומת שיש לי על רב בית הכנסת.

הגבאי נבהל, איזה תרעומת יש לך, אמר לו המגיד, הרב ישב כל הדרשה וכתב לעצמו חידושי תורה, זה מאוד פוגע, מזמינים אותך לבית הכנסת, גם אם זה רב חשוב מאד, והדרשה לא מדברת אליו, מכל מקום זה לא מכובד שהרב ככה יזלזל בדרשן, לפחות שיעשה עצמו כאילו הוא מקשיב.

הגבאי שאל את המגיד, אולי יש לך איזה לימוד זכות על הרב, אמר לו המגיד, חשבתי כל הלילה מה יש ללמוד עליי זכות, ולא מצאתי, אמר לו הגבאי אולי בכל זאת תתאמץ, השיב לו המגיד אין כאן שום לימוד זכות, אמר לו הגבאי: בא ואסביר לך מה עשה הרב...

תשובה לשאלה מעלון קודם

למה הבחור מתופף כל יום בין 14:00 ל-16:00, וב-11:00 בלילה?

בתחילה הבחורים כלל לא הבינו במה מדובר, מתופף? אין לנו בכלל מערכת תופים, עד שפתאום קלטו את הענין ופרצו בצחוק רם.

התברר שיש להם מכונת כביסה ישנה, וכשהיא מגיעה למצב סחיטה, היא מרעישה כמו תוף, והזמן היחיד שיש להם לעשות כביסה, הוא או בצהרים, או בערב...

(ודי העמודים)

מכתב מיוחד נדיר בפרסום ראשון

מכתבי ידידינו היקר הגר"ש ויסברג שליט"א

מפורסם ליום היארצייט הי"א למרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
לע"נ אאמו"ר הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעי' ז"ל נלב"ע ג' אלול תשס"ו

בעזה"י יום א' בשבת לפ' במדבר התשס"ב ב"ב

לכבוד הגאון הגדול מו"ר הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א

נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי על שאלה גדולה שעומדת אצלי והוא זה לי ה' שנים ויותר שהייתי מקיים בנפשי גדולה שימושה יותר מלימודה ועומד לפני הגר"ח קנייבסקי שליט"א ושואלו בענייני העליה בתו"ש, ומשמשו בת"ת, וזכות אבות עמד לי שקירבני בשמאל וימין והי' מכניסני בכל עת והייתי נו"ו לפניו ומתכחם מנועם תורתו ועצתו. והנה גרמו עוונות ואחר שנחלש מו"ר הגאון שליט"א בשאר שעות היום א"א להכנס לפניו ויש שעה קבועה ביום שבה מקבל קהל, והנה בשעה הנ"ל מגיעים אנשים מקרוב ומרחוק בשאלות בענייני רפואה ופעמים הם שאלות של פיקוח נפש והזמן מצומצם ופעמים שאין כולם יכולים להכנס ועומדים המשמשים ולוחצים על השואלים למהר כו' וטענו שאין מן היושר שבזמן זה יבואו לדבר עם הגאון שליט"א בד"ת שהזמן מצומצם ואפשר שעי"ז אנשים שבאו לשאול על ענייני רפואה וכדו' לא יכנסו ואמרתי לטענותיהם להגאון ר"ח שליט"א ואמר לי שבאמת הרי אינו מחויב כלל לקבל אנשים ואשר ע"כ אשר יחפוץ לקבל יקבל ואני רוצה שאתה תכנס, וע"פ דין אין כאן שאלה אלא שמ"מ נפשי בשאלתי אם יכול אני ליכנס לדבר בד"ת בקיצור גדול ב' רגעים אשר בזמן זה אפשר לזכות בעולם מלא, וכבר כ' תו' כתובות י"ז א' צ"ה מבטלין רא"י במ' ר"א בר"ע שנטפל למת מצוה ובא לפני ר"א ור"י ואמרו כל פסיעה ופסיעה שפסעת וכו'. ופי' התוס' בשם הר"י מקורבי"ל שהוא לפי שביטל עצמו משמוש ת"ח, והוא א' ממח' קנינים. ועמי בבקשתי אם צריך אני למסור נפשי בעצם לבטל קביעות קלה זו לצורך ענייני רפואה ושאר ענינים קשים שבאים. והגאון שליט"א תמיד אומר לי ששמח יותר שאני בא לדבר בד"ת כי שאר אנשים סתם מבלבלים לו את המה. מ"מ אפשר שיש לי לחוש לאותו שיש עמם שאלה נחוצה שידחו מלשאול ע"י, ורצוני לידע הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון ואני מבקש מחילה על הטרחתי למו"ר שליט"א אבל הדבר קשה עלי ביותר.

מקטני קטני תלמידים המעתיר בעדו תמיד שמשון ויסברג

נ.ב. בגליון גמ' ב"ק לא' דהגר"ח שליט"א כתוב ברש"י ד"ה מא. כו' מפקיר: עי' בס' מנחת יהודא שתמה מה שייך בגופו מפקיר וע"י רש"י ד"ה אלא [שכ' רש"י וז"ל בשלמא ממון איכא למימר דמפקיר איניש אלא גוף מי מפקיר].

תשובת מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל בכ"י

בס"ד שלי' רב לאוהבי תורתך.

לדעתי הי' נראה שהתשובה על שאלתך היא, לפי הענין אם הוא דבר שהוא ניתן לברר לבד ע"פ דברי הראשונים והשו"ע, ודאי שיש למנוע עצמו מבלי לקחת את האפשרות של אחרים הבאים לדלתו של מרן הגאון שליט"א לשמוע עצתו וברכתו, ומכלל לאו אתה שומע הן.

ואישר כחך על שהעתקת מגליון הגאון שליט"א מה שמצינן על רש"י ב"ק ל"א

אחתום בברכה והצלחה וכט"ס מיכל יהודה ליפקוביץ

דבר של רב לאוהבי תורתך.
אדעת ה' נראה שכתובתו של הגאון הי"א ליפקוביץ זצוק"ל
שהוא ניתן לברר לבד ע"פ דברי הראשונים והשו"ע, ודאי שיש למנוע עצמו מבלי לקחת את
האפשרות של אחרים הבאים לדלתו של מרן הגאון שליט"א לשמוע עצתו וברכתו, ומכלל לאו אתה שומע הן.
ואישר כחך על שהעתקת מגליון הגאון שליט"א מה שמצינן על רש"י ב"ק ל"א
אחתום בברכה והצלחה וכט"ס מיכל יהודה ליפקוביץ

זמני כניסת השבת

ירושלים: 19:13
בני ברק: 19:31
חיפה: 19:25

פרשת חקת

דבר והיפוכו

החוט המקשר: במאמרנו נעמוד על סוד חוקת הפרה שהוא דבר והיפוכו, כתמיהתו של משה על הנהגת 'צדיק ורע לו- רשע וטוב לו' שהוא דבר והיפוכו, ונעקוב אחר נושאים נוספים בפרשתנו, התלויים בדבר והיפוכו.

ככל שהסתירה בדבר חזקה יותר, כך הבנת החילוק היא דקה יותר, והיות והסתירה בפרה אדומה היא כה חזקה, הרי שאין אדם תופס בשכלו את עומק החילוק. (ובאמת כך הוא בכל התורה, כשרואים סתירה בפסוקים או בגמ' ולבסוף כשמתרצים את הסתירה, מתגלה שהדברים מבוארים היטב ללא סתירות, אלא זה וזה אמת ומחלקים הגדרות דקות וזהו עומק העיון וההבנה וככל שמבינים את הדברים יותר בדקות, קרובים יותר להבין את הדברים לעומק, כדוגמת החוקים).

- גם בהנהגת דבר והיפוכו ישנם טעמים

אלא שיש להקשות. הלא גם בחוק זה של דבר והיפוכו, הסבירו המפרשים טעמים, ונביא חלק מדבריהם:

כתב האבן עזרא (יט, ב): "מי נדה - כמו הדבש שיזיק לבעל המרה האדומה - ויועיל לבעל הלחה, ואין צורך".

עוד כתב רבינו חיים פלטיאל (יט, א) וז"ל: "פוקרים המינים על הפרה שמטהרת טמאים ומטמאת עוסקיה. תשובה לדבריהם הרי תמרים משלשלין העצור ומעצרין המשולשל, הרי לגלוגין שקורין קרישפיל"א בלעז מעבירין ריח הפה למי שיש לו ריח הפה וגורמין ריח רע לפה לרגיל בהם, וכן כל בשמי רפואה הן שירוף ומשקה לחולה יועילו תן לבריא ויזיקו כך ה"נ שמועיל לטמא זה מזיק לטהור".

"אם ישאל השואל במעשה פרה איך מטמאה טהורים ומטהרת טמאים, יש להשיב שאנו רואים מאש אחד שעושה שתי מעשים מתחלפים כי האש מתכת הבדיל ומקשרת החלב, והמים אשר מלחלחת עצי ארזים ומרטבת ומצמקת עצי תאינים ומיבשתם, ומאכלים משביעים רעבים ומזיקים השביעים וסמני רפואות מרפאים הכאב ומכאיבים הבריא הרפוא מקמיט ליה דקמיט מרפוא ליה והואיל ומכה מכשיר בכל יום והואיל לשני מעשים לממש אחד, כך אפשר שהק' יצוה אותנו חוק משמש שני מעשים מתחלפים מטמאה טהורים ומטהרת הטמאים, והחכמה מבושרת, וני' שדוגמת כן מצינו בספר היצירה שהוציא הק' אש מן המים שאם תקח מים בכלי זכוכית לבנה ותניח' בחום השמש יצא מהם אש", עכ"ל.

הרי שהמפרשים הביאו כמה דוגמאות למציאות זו של דבר והיפוכו בבריאה. א"כ שוב נשאלת השאלה, מה הפלא הגדול שבחוק פרה אדומה?

עוד יש לשאול שבדברי המדרש שהובא לעיל בדברי הריקאנטי מבואר שהטעם נגלה למשה, ולעומת זאת לשלמה

- פרה אדומה: סמל לחוק יותר משאר חוקי התורה

פרה אדומה הוא סמל לחוק מחוקי התורה, כמש"כ "זאת חוקת התורה", וכתב רש"י (יט, ב): "זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה".

ויש לבאר מה מייחד פרה אדומה יותר משאר חוקי התורה, כמו שעטניז, מאכלות אסורות וכו', ובפרט שבהם נתנו המפרשים טעמים, וגם בפרה אדומה יש טעם כש"כ בחז"ל (תנחומא חוקת ח) שבה לכפר על חטא העגל, "ותבוא אם ותקנח צואת בנה".

במאמר זה נברר ונבין מה ההגדרה המדויקת של "חוק" בתורה.

- החוק שבפרה הוא בדבר והיפוכו

והנה בחז"ל מצאנו שעיקר ה"חוק" כאן הוא במה שמטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים¹, וז"ל הריקאנטי (יט, ב): "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. דע כי סוד פרה אדומה נעלם מאד, ואמרו רבותינו ז"ל (במדבר רבה יט, ו) לא נגלה אלא למשה רבינו ע"ה, שנאמר ויקחו אליך, לך לבד אני מגלה טעם פרה. ואין כוונת המאמר הזה שלא יהיה נודע מטעם המצווה כלל, רק ענין אחד יש בו שלא נגלה רק למשה רבינו ע"ה, והוא מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא סז ע"ב) מזה ומזין עליו טהורין ונוגע טמא, ועל זה אמרו רבותינו ז"ל על כולם אמר שלמה (קהלת ז, כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, אך בסוד הפרה באדמומיתה בתמימותה ובשריפתה בחוץ וסוד המים הנתנין באפרה וטעם טהרתה את הטמאין, בכולם נבאר טעמים כמו שאמרו רבותינו ז"ל בספר הזוהר".

כלומר גם עצם המושג טומאה וטהרה הוא חוק וכהנה רבות, אלא שחז"ל ומפרשי התורה ביארו לנו את טעמי המצוות גם במה שמוגדר כחוק, דוגמת מאכלות אסורות ועריות ועוד וכמו"כ גם בפרה אדומה, ומשמעות החוק בהם היא שדברים אלו אינם מובנים בשכל אנושי מבלי שיהיו כתובים בתורה. אך לאחר שנכתבו, בוודאי שיש בהם טעם לאדם המאמין.

שונה היא פרה אדומה שפרט זה שהוא דבר והיפוכו, אפר פרה מצד אחד מטהר ומצד שני מטמא. זה הוא דבר תמוה שלא הוסבר לאף אחד זולת משה, ולכן האומות והשטן מוניים אותנו על זה, משום שבזה גם אנו לא יודעים לנמק הסבר תורני לפי שיטתינו.

¹ ונראה דגם בשאר החוקים יש בהם הבחנה בזאת, ודוגמא לדבר שעטניז שהוא מצוה בציצית ובבגדי כהונה ואיסור חמור בבגדי הדיוט, וכמו"כ עריות שמצד הטבע הם המתאימים ביותר לנישואין זה עם זה, כש"כ הספורנו בפר' עריות שמוזג בני במשפחה דומים וישנה ביניהם התאמה מושלמת ומ"מ נאסרו, וביותר דהלא אמרו חז"ל שיעולם חסד יבנה' זה קין והבל ושת שנשאו את אחיותיהם, הרי שהעולם נבנה בצורה זאת ומ"מ נאסרו להינשא זה לזה באיסור חמור.

צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור כו'. ועל כן רע לו על מיעוט עונותיו כדי לזכותו בעה"ב ובהיפך ברשע שאינו גמור שטוב לו בעה"ז כדי שיקבל שכרו על מיעוט זכותיו ולטרדו בעולם הבא כמו שאמרנו ומשלם לשונאיו על פניו ועיין בזה במפרשים". א"כ מן התימה שמשא לא ידע תשובה זו, ובפרט שנראה ממשמעות הפסוקים שעדיין לא נענה לגמרי, דהלא הקב"ה אמר לו "ופני לא יראו". ונראה שבאמת הקושי היתה עמוקה יותר, וז"ל הפני"י (שם):

"אמר לפניו רבש"ע מ"מ יש צדיק וטוב לו כו'. נראה דלא הוקשה לו למשה על יסורי הצדיקים ושלות הרשעים בעה"ז אלא על ענין השנוי בין הצדיקים עצמן ובין הרשעים עצמן בעה"ז".

כלומר, השאלה היתה שלו היתה שלו יהא שהמציאות היא שתמיד צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אם כן הטעם מובן, למרות שזה דבר והיפוכו. אך זה שבצדיקים עצמן מצינו הנהגות שונות וכן ברשעים, דבר זה יוצר בלבול ולא מובן המהלך בזה והוא דבר עמוק מאד ואע"פ שהקב"ה השיב לו, לפי דברי הגמ', שישנה הנהגה מיוחדת לצדיק בן צדיק, כבר הקשה על כך האלשיך, הובא בפני שלמה (שם) וז"ל: "כי הנה במ"ש צדיק וטוב לו כתב האלשיך ז"ל (בפ' אמור) שיש על תשובה זו קושיא מן החוש, כי כמה צדיקים בני צדיקים רע להם וכמה צדיקים בני רשעים טוב להם, וכן הרשע בן צדיק יש רע לו ורשע בן רשע לו, וע"ש מ"ש בזה (עפ"י הגלגול)".

כמו כן הקשו לאור המציאות, שלפעמים נדמה שגם צדיק גמור סובל ייסורים בעולם הזה, ולכן ביארו המפרשים בזאת על פי הזוה"ק (ריש פנחס) שהכוונה לצדיק שאינו גמור, שעליו לתקן דבר על פי הגלגול הקודם.

ולפ"ז מובן שפיר שזהו דבר עמוק מאוד, וכמאמר חז"ל (מנחות כט, א) "ראה (משה רבינו) ששוקלין בשרו (של רבי עקיבא) במקולין. אמר לפניו: רבש"ע זו תורה וזו שכרה. א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני". הרי שבחינה זו של צדיק ורע לו, ומנגד יש צדיק וטוב לו הוא עומק המובן רק לפי תורת הגלגול, ולפ"ז מובן שלדעת ר"מ בגמ' במסכת ברכות אכן לא השיב הקב"ה, אפילו למשה, תשובה על שאלה זו, ולדעת ת"ק משה קיבל תשובה, אך נראה שאף היא היתה תשובה חלקית, כמו שנוכחנו לראות ממעשה דר"ע ששקלו את בשרו במקולין ושאל 'זו תורה וזו שכרה', כלומר שלא הבין את הנהגת ה' בזה והקב"ה אמר לו 'שתוק'.

דבר זה מוכרח. הלא אמרו חז"ל "ותחסרהו מעט מאלוקים", כלומר לשער הני לא נכנס ובהכרח שחסר בהבנת דבר זה.

על תופעה זו גם דוד התלונן, כמובא בתהלים (עג, ב): "אני כמעט נטוי נטיו רגלי כאין שפכה שפכו אשרי. כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה".

ונראה לבאר כפי שכתבנו כמה פעמים בענין הנהגת הייחוד (רמח"ל סי קל"ד) ששורשה "בכך עלתה לפני" וזה גם מכונה הנהגת המזל וגם הנהגת הדין (שבתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במידת הדין, שזה נקרא "כך עלתה לפני") כולם סובבים סביב עומק הנהגת הבורא בה אין לנו מושג ואפילו למשה לא נגלה אלא רק במקצת בהנהגה של צדיק ורע לו וכו'.

- ידיעת משה מול ידיעת שלמה

לאור כל הנ"ל נראה לבאר מדוע נגלה סוד פרה למשה דווקא ולא לשלמה, ונראה שהחכם מכל האדם יכול להשיג מכח

החכם מכל אדם לא נגלה הטעם, ויש להבין מדוע באמת לא זכה להבין, ובפרט שהתורה מעידה שהיה החכם מכל אדם, משמע יותר ממשה וא"כ למה נסתר ממנו טעם זה ולא ממשה.

- משה שנגלו לו מ"ט שערי בינה, ביקש מהקב"ה "הודיעני נא את דרכיך"

נראה לבאר בזה דהנה אמרו חז"ל (נדרים לח, א): "רב ושמואל דאמרי תרוייהו: חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר: ותחסרהו מעט מאלהים".

לאור זאת יש להעמיק היטב בבקשת משה רבינו שביקש מה' "ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה (שמות לג, יג). מה היתה בקשתו הלא כבר ניתנו לו מ"ט שערי בינה? ובאמת הקב"ה קיים את בקשתו רק במקצת כמו שאמר לו ה' "ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי". והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו". ולכאן הטעם כנ"ל, שלשער הני לא יכול משה להיכנס בחיי חיותו. א"כ מה היתה בקשתו?

ובגמ' גילו לנו חז"ל מה רצה משה לדעת, כדאיתא בברכות (ז, א):

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו; בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר: הלא בלכתך עמנו, בקש שלא תשרה שכינה על אומות העולם ונתן לו, שנאמר: ונפלינו אני ועמך, בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר: הודיעני נא את דרכיך; אמר לפניו: רבונו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? אמר לו: משה, צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע.

אמר מר: צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע. איני? והא כתיב: פקד עון אבות על בנים, וכתיב: ובנים לא יומתו על אבות ורמין קראי אהדדי ומשניין: לא קשיא, הא - כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא - כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם! אלא, הכי קאמר ליה: צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו - רשע שאינו גמור, רשע ורע לו - רשע גמור.

ופליגא דרבי מאיר, דאמר רבי מאיר: שתיים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, שנאמר: וחנתי את אשר אחן - אף על פי שאינו הגון, - ורחמתי את אשר ארחם - אף על פי שאינו הגון. ויאמר לא תוכל לראות את פני".

עומק שאלתו של משה רבינו ע"ה היתה שאלת של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, ולמסקנת הגמ' לדעת רבי יוסי התשובה היא שצדיק ורע לו זה צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו זה רשע שאינו גמור. (והאלשיך ביאר שזהו עומק התשובה של צדיק בן צדיק וכו', כפי שיבאר לקמן, אך יש לציין שזו גם לא תשובה מלאה אלא חלקית בלבד כפי שיבאר להלן-וע"ע במאמר ב' לפרשת בלק שיישבנו את הסתירה בין המדרשים האם משה ידע "סוד צדיק ורע לו רשע וטוב לו" או לא). לעומת זאת לדעת רבי מאיר משה רבינו לא קיבל תשובה כלל על שאלה עמוקה זו.

ולכאורה גם שאלה זו של "צדיק ורע לו רשע וטוב לו" נדונה רבות במפרשים ונתנו בה טעם, ולדעת המהרש"א זהו גופא תירוץ הגמ', וז"ל:

במחשבה מלפני" ובזה כאמור לא היה לשלמה ידיעה, למרות רוב חכמתו, וכנ"ל.

- ישראל מטמאין באהל ולא עכו"ם: דבר והיפוכו

ישנה נקודה נוספת של דבר והיפוכו בפרשה והוא ענין טומאת מת.

טומאת מת שייכת דווקא בישראל ולא בגוי כמו שדרש רשב"י בבבא מציעא (קיד, ב): "רבי שמעון בן יוחאי אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין, שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם" אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם".

וכבר תמהו המפרשים כיצד אצל ישראל שהם קדושים שייך יותר טומאה מעכו"ם?

וביאר האור החיים ע"פ משל דחבית של דבש שמרוקנים אותה באים כל השרצים, כך גופו של ישראל קדוש וכשמסתלקת הנשמה באים כל עניי הטומאה, משא"כ בגוי, הרי דבר והיפוכו שישראל קדושים מטמאים במת והגויים הטמאים אינן מטמאין.

החכמה רק עד מ"ט שערי בינה, אך לא היה ביכולתו להיכנס לשער הני בשום אופן, לעומת זאת משה רבינו שהיה גדול הנביאים בהשגה עליונה, קיבל במתנה להיכנס במקצת לשער הני המבאר את הנהגת הייחוד של הקב"ה בבחינת צדיק ורע לו רשע וטוב לו, דבר שלא השיג שלמה ברוב חכמתו.

- הקשר בין חוק הפרה לשאלת 'צדיק ורע לו'

נראה שפרה אדומה קשורה לאותו סוד ולכן התגלה דווקא למשה רבינו ע"ה, ולא לשלמה. וכדלהלן:

בספורנו ריש פרשת חוקת העיר שגם בכלל של מטמא את הטהורים אינו קבוע, וז"ל:

" וזה כי מצאנו ראשונה שכל העוסקים בה מעת שריפתה ואילך טמאים והם השורף והמשליך עץ ארז ואזוב ושני תולעת בשרפתה והאוסף והנוגע והנושא. אמנם המזה

והמקדש הם טהורים", עכ"ל. שהמזה והמקדש הם טהורים, הרי שגם במתעסקים יש טהורים. מנגד הפרה גם לא מטהרת את כל הטמאים כמו שהעיר הספורנו בהמשך דבריו: "חמשית ראוי להתבונן שאין ענין לאפר הפרה בטהרת שום מין ממיני הטומאות זולתי בטהרה מטומאת מת".

הרי שבפרה יש גם את ענין הדבר והיפוכו שחוזר ומתהפך, דומיא דצדיק ורע לו צדיק וטוב לו, רשע ורע לו רשע וטוב לו, כמש"כ הפנ"י שעיקר הסוד בצדיק ורע לו. סוד זה של חוזר ומתהפך קשור לסודות הבריאה בשורשם, ל"כך עלתה

עניני בנימין-מבט על הפרשה

מפי אאמו"ר הרב בנימין דזאלאשינסקי שליט"א

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה: (כ"א'-י"ז)

מצאנו בפרשה ב' איזכורים על הבאר, האחד במי מריבה והשני בשירת הבאר. מה השייכות ביניהם? ללמדך שעל אותו כוס מים אפשר לשיר ולהלל ואפשר לריב ולהתלונן והכל תלוי במצב של האדם. אם הוא אדם טוב עין-הוא יברך" אך אם ח"ו הוא צר עין הרי הוא "מנאץ". ודו"ק

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: (כ'-י"ב)

הנה ידוע מה שכל מידותיו של הקב"ה הם מידה כנגד מידה. וממילא יש להבין מה המידה כנגד מידה במה "שלא האמנתם בי להקדישני"- אשר לפירוש רש"י הכוונה במה שהיכו את הסלע במקום לדבר אליו- לבין העונש של "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ" אתמה!

וביאר בזה אאמו"ר הרה"ח רבי אברהם יהודה דזאלאשינסקי זצ"ל ביאור נפלא :

עם ישראל יצאו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובכח גדול, וכמו שאמרו חז"ל שהקב"ה נגלה לכלל ישראל בים כ"איש מלחמה". וממילא הורגלו כלל ישראל החל מיציאת מצרים ל"כח" המתבטא במטה משה שאיתו הוא היכה את המצרים וגם עשה את כל הניסים שבמדבר. אלא שדא עקא שכל זה נכון להנהגה במדבר שהיתה על טבעית, ובאה בעיקר מצד איתערותא דלעילא למעלה מדרגתם של כלל ישראל. אך בכניסתן לא"י היו צריכים להתרגל לכח התפילה והתורה כמו דכתיב "ארץ אשר תמיד עיני ה' אלוךך בה" אשר למטר השמים תשתה מים, התלוי בתפילה של הכלל (כמו שכתוב ברש"י בפרשת בראשית עה"פ י'כל שית השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה": וכתב רש"י לפי שאדם אין לעבוד את האדמה "המכיר בטובתן של גשמים", כלומר ללא תפילה של האדם לא ירד הגשם) ולכן היה חשוב שמשה ידבר דווקא אל הסלע ולא יכנו, כדי שיווכחו לראות מה כוחה של תורה ותפילה שזה ההנהגה הנצרכת בארץ ישראל, ומש"ה מובן היטיב שבוה לקו מידה כנגד מידה שכיון שהכו את הסלע במקום לדבר אף הם לא יכנסו לא"י. ודו"ק.

לעלוי נשמת

מרת ממטשי ע"ה בת הרב
בנימין דזאלאשינסקי הי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אני זוכר שפעם אחת הלכתי ברחוב בשווייץ, כשאני אוהז בידי תיק ג'יימס בונד. מרחוק הלכה אשה יהודיה צעירה עם טיולון ובתוכו שני ילדים. שמעתי כיצד היא פונה אל בורא העולם בבקשה חרישית: ריבוננו של עולם! אנא תן ליהודי הזה הצלחה, שיקבלו אותו בכל מקום בסבר פנים יפות, ויתנו לו צדקה ביד רחבה!" למרות שלא עסקתי באותה עת בהתרמה לצדקה, התרגשתי מעצם דאגתה של אשה יהודיה לאחיה היהודים על אף שאינה מכירה אותם

הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל על אהבת ישראל ששוברת את כל המחיצות

"הַפֶּה מִי מְרִיבָה" (במדבר כ', י"ג)

לפני כמה עשורים הוזמנתי לדבר בבנייני האומה בפני עשרת אלפים נשים במשך עשרים דקות. נכנסתי לרבי חיים ברים זצ"ל ושאלתי אותו: "על מה לדבר? מה אפשר לומר בעשרים דקות?" תשובתו היתה: "דבר על אהבת חיים!"

אם אנחנו רבים עם השכן על המרפסת, יתכן שנרוויח את המרפסת, אבל נפסיד את העיקר שהוא אהבת ישראל. הגמרא (שבת) אומרת: "הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו", ואיך הוא יודיע לה? "שייף ליה משחא ומלי ליה כוחלא". יתן שמן בין עיני התינוק ויכחל סביב עיניו, כדי שבשעה שאם התינוק תשאל אותו מי עשה לו זאת, ינקוב התינוק בשם האיש, ויוסיף ויאמר שאותו אדם גם נתן לו פת על נותן הפת לעשות זאת, כדי שהאם תדע שיש מי שדואג לילדיה וכך ירבו השלום והאחדות בקרב עם ישראל.

אני זוכר שפעם אחת הלכתי ברחוב בשווייץ, כשאני אוהז בידי תיק ג'יימס בונד. מרחוק הלכה אשה יהודיה צעירה עם טיולון ובתוכו שני ילדים.

האשה לא ידעה שיש לי שמיעה חדה, כך שיכולתי לשמוע מה היא מדברת. למרות שדיברה מאד בשקט, שמעתי כיצד היא פונה אל בורא העולם בבקשה חרישית: ריבוננו של עולם! אנא תן ליהודי הזה הצלחה, שיקבלו אותו בכל מקום בסבר פנים יפות, ויתנו לו צדקה ביד רחבה!...

למרות שלא עסקתי באותה עת בהתרמה לצדקה, התרגשתי מעצם דאגתה של אשה יהודיה לאחיה היהודים על אף שאינה מכירה אותם.

תפילתה שבאה מעמקי הלב, יצרה אצלי הרגשה שכולנו אחים. אם ננהג בדרך זו נביא לחזרה בתשובה בכלל ישראל.

כאשר היו שואלים את האדמו"ר מוויז'ניץ זצ"ל כיצד ניתן לקיים את מצוות "ואהבת לרעך כמוך" כלפי אדם השונא ומציק לזולת הוא היה משיב: "יש לאהוב, לאהוב ולאהוב אותו עד שלא תזוותר לו כל ברירה, ואף הוא יהיה מוכרח לאהוב את אלו שהציק להם בתחילה!" תאמינו לי, ניסיתי את זה לא פעם אחת, וזה עובד!

בעת שהתנהל משפטו של הצורך אדולף אייכמן ימ"ש, פעל בבני ברק קו אוטובוס חמישים ושש, שתופעל על ידי שני נהגים בשם שלמה ומשה. באותה תקופה התגוררתי ליד העירייה, והחברותא שלי התגורר בשיכון ויז'ניץ, כך שיצא לי לנסוע בקו זה ארבע פעמים ביום. שני הנהגים היו טובי לב, והיו עוצרים לכולם גם שלא בתחנות העצירה הקבועות. וכך אירע שעם הזמן התיידדתי עם שניהם, ובעיקר עם שלמה.

באחד הימים קראתי בעתון 'המודיע' כתבה על כך שהערבים טוענים: באיזו זכות בן גוריון שופט את אייכמן, מדוע שאייכמן לא ישפוט את בן גוריון? הרי שניהם שותפים באותה מידה לחיסולה של יהדות הונגריה!"

כשעליתי לאוטובוס שחתי על כך לשלמה לפי תומי, הנהג שהיה מפא"ניק שרוף התרגז לשמע הדברים, ונעשה אדום כמו סלק. הוא

כל התזות שעלו בעת הקמת המדינה התנפצו לרסיסים. הקב"ה הבטיח שניסי הגאלה יהיו גדולים יותר מניסי יציאת מצרים. ואכן אנחנו נמצאים בעידן הגאלה. הניסים המלווים את ציבור שומרי המצוות בארץ ישראל הם כה מופלאים. מי שלא רואה זאת בחוש הוא עיוור. בזמן שהציבור החרדי הולך וגדל, הציבור החלוני הולך ונעלם, או חוזר בתשובה. שני מיליון ישראלים יוצאים בקיץ לחו"ל, ורבים מהם לא שבים ארצה ומתבוללים בגויים. היחידים שנשארים בארץ ולא יורדים לארצות נכר, הם החרדים, אוהבי הארץ האמיתיים. לפני שלושים שנה ערכנו סמינר לאקדמאים. באותה תקופה עדיין בערה האש של הקמת המדינה, והותקפת באמירות על כך שהחרדים שונאים את המדינה.

השבתי להם כך: "הבה ונחלק את הדיון לשלוש נקודות שונות. אהבת ארץ ישראל, אהבת עם ישראל והשמירה על חוקי המדינה. ראשית החרדים אוהבים את ארץ ישראל יותר מהחילונים. וראיה לדבר שאנו באים אליה בהמונינו, וכמעט שלא יורדים ממנה לחו"ל. עתה נעבור לנקודה הבאה. החרדים אוהבים את עם ישראל יותר מהחילונים, והחילונים עצמם יודעים זאת בליבם. וראיה לדבר שאם חילוני יזדקק לטובה, הוא יפנה לחרדי ולא לחילוני. חילוני שנתקע ברחוב בלי כסף לאוטובוס, יגש דווקא לחרדי ולא לעמיתו החילוני. ובהקשר לשמירת החוקים, אבקש ממי שלא משלם מס הכנסה כמחויב על פי החוק, שלא יטיף לנו מוסר ויספר סיפורים על כך שהוא מכבד ואוהב את חוקי המדינה".

כל הנוכחים חייכו ולא הוסיפו לדבר עוד. בעשורים האחרונים שלחו את הציבור החרדי לגור בין הערבים. כך קמו עמנואל, ביתר, ברכפלד ותל ציון. מנהיגי המדינה היו בטוחים שלא נצליח להקים ישובים ראויים לשמם, והנה להפתעתם אלו הערים היפות בארץ, והן מנוהלות בצורה מקצועית, ושוררת בהן אוירה רוחנית טהורה ונעימה.

מחדלי הנהגת המדינה מזרזים את החזרה בתשובה

פעם אמרתי לרב אורי זוהר (שליט"א) כי אם נקים מפלגה של בעלי תשובה, נקבל עשרות מנדטים ויהיה לנו כח לשנות דברים רבים. "ר' אריה, מהלכלוך הזה לא תבוא לנו כל תועלת!" השיב לי הרב זוהר. "הקב"ה עושה להם טיפול שורש, הם בעצמם יעשו לנו את העבודה באמצעות הפשעים והמחדלים של המנהיגים המתגלים חדשים לבקרים".

(מתוך אריה שאג דברים)

רצה פשוט לחסל אותי, אבל מחוסר ברירה התעלם ממני ולא דיבר אתי מילה. הייתי אמור לנסוע עמו ארבע פעמים ביום, אבל לא יכולתי להמשיך לשהות במחיצתו בצורה כזאת. מה עשיתי? במשך הימים הבאים עליתי לאוטובוס בכל יום וברכתי בברכת 'בוקר טוב', כשהוא נותר בפנים חתומות. כשירדתי שוב ברכתי אותו לשלום. כשנסעתי עמו שוב בצהריים ברכתי אותו 'צהריים טובים', ושוב הוא בהה בחלל. במשך ששה ימים התמדתי בעקשנות לברך אותו בכל נסיעה עד שהוא נשבר, פרץ בצחוק, וחזר להיות ידידי כמקודם.

אהבת ישראל שוברת את כל המחיצות, וממילא ניתן לפעול ולהחזיר בתשובה. ומי שפועל להשיב את עם ישראל לקב"ה, נאמרה כלפיו ההבטחה הנפלאה: "ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה" אדם שמשיב יהודים יקרים לאביהם שבשמים, זוכה שפיו נעשה כפיו של הקב"ה. אני מכיר לפחות אלף אנשים שהיו בעבר מחללי שבת, וכיום הם ראשי ישיבות, ראשי כוללים ומגידי שיעורים. הכרתי בני זוג שהשתתפו בארבעה סמינרים, ורק לאחר הסמינר הרביעי חזרו בתשובה. היום הבעל הוא תלמיד חכם עצום ומשמש כמגידי שיעור. ביתם של בני הזוג מהווה סמל ודוגמה, עד שאם רוצים לגרום למישהו להרגיש את טעם השבת, או לראות מה זה שלום בית, יש לשלוח אותו אליהם. "קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל חד הם". וכפי שאין לנו השגה במהותו של הקב"ה, כך אין לנו השגה במהותו של היהודי. במהלך חיי צברתי מאות סיפורים על יהודים, שכאשר רק גירדו מהם מקצת מהקליפות, מיד הציץ החוצה היצר הטוב. כל יהודי הוא צדיק גם אם חווה מעט נפילות הנגרמות על ידי היצר הרע.

אסור לנו להמעיט בערכנו. אם נתנהג כמצופה מאתנו, תהיה זו המחאה הטובה ביותר על כבוד שמים, שתגרום לחזרה בתשובה של כל עם ישראל.

פריחתו המופתית של ציבור שומרי המצוות

בימינו החל הנוער החילוני להתבונן ולשאול שאלות. כאשר נער חילוני מתבונן לשם מה הוא בא לעולם, הריהו ממש כאברהם אבינו, שאף הוא שאל את אותה השאלה. לבי אומר לי שישנה התעוררות שלא מדברים עליה. ישנן נשמות גבוהות שנולדו בקרב אחינו התועים! אם הייתם יודעים איזו התלהבות היתה בקרב החילונים בקום המדינה.

"סוף סוף יש לנו מדינה משלנו, שלא צריך להתגנב אליה בספינות מעפילים, כולם יכולים לבוא ארצה מכח חוק השבות!" "יש לנו קיבוצים עם אהבת ישראל, ואנחנו שרים ביחד בערבות הנגב ואוכלים פלאפל!" "אנו חדורי אידאולוגיה, ויש לנו צבא חזק ומוכן, לעומתנו יש כמה פנאטים חרדים גלותיים שנותרו מאחור..." ומה נשאר מכל זה? כלום!

חוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?

שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

שאלה אחרת הטרידה יותר מכל השאלות, איך תוכל להתמודד עם החינוך של בנה יקירה חיים פינחס, אמנם הולך הוא מידי יום למלמד שמלמד אותו תורה, אבל, איך אדע אם הוא לומד כראוי, הרי אני חייבת לדאוג שיגדל לתלמיד חכם. והלא אין לי את בעלי שיוכל לבדוק זאת... רעיון עלה במוחה...

סיפורים מרטיטים שסיפר הגאון רבי חיים פינחס שיינברג זצ"ל על מסירות הנפש ואהבת התורה של אמו ושל נשים יהודיות מדורות עברו לגדל בנים תלמידי חכמים

"על כן יאמרו המַשְׁלִים באו תִּשְׁבּוּן" (במדבר כ"א, כ"ז)

סמוך לעיירה ישנה משפחה שברשותה פרה חולבת, אולם היות והיתה זו משפחה גויית, לא היתה כאן רק שאלה של העברת החלב מהכפר לעיר, אלא לצורך כך עליה ללכת בעצמה לכפר מידי לילה דרך מפחידה ומסוכנת על מנת להשיג ולחיות נוכחת בעת חליבת הפרות שלא ישלחו הקונים בחלב עכו"ם, אולם ההכרח לא יגונה וכך עשתה. היא הלכה לאותו כפר והיתה נוכחת בשעת החליבה ורק אז, בשעות הקטנות לפנות בוקר, לאחר לילה טרוט שינה חזרה לאוסטרובה עם כדי החלב, שם יכולה היתה למכור את החלב ולהרוויח את הפרוטות היומיות שהצטרפו בסוף החודש לסכום שיסיפק למלמד הפרטי שילמד עם בנה ויעמוד על השגיו, על מנת שיזכה לצמחון תלמיד חכם.

אם לא די בכך ללמדנו על אהבת התורה שבערה בה, סיפרו בני המשפחה שמיד כאשר הגיעה לעיירה שלחה חלק מהחלב שהביאה לבית המדרש כדי להרוות צמאונם של יושבי בית המדרש. גם בסופו של יום אם היה נותר חלב בכדים, לא היתה שומרת אותו ליום המחר, אלא היתה מחממת אותו ושולחת אותו לבית המדרש, כדי שעמלי תורה יזכו להרוות בו את צמאונם ולשקוד על תלמודם ביתר שאת ועוז. זאת ועוד, לא אחת בימי חורף פולניים קשים, היתה שולחת מביתה שמיכות ליושבי בית המדרש, ביודעה שחלק מהם לנים על

עיירת אוסטרובה, פלך לזמז'ה, פולין. השנה: תרע"ד מלחמת העולם הראשונה שפרצה זה עתה העמידה את גב' יוספה שיינברג ע"ה במבוכה כפולה ומכופלת. הן הלא נשארה בבית לבדה, שכן בעלה רבי יעקב יצחק שהיה מבוקש על ידי הצבא הפולני על כך שלא התגייס לשורותיו, נאלץ לברוח לארה"ב מחשש שיענש חמורות על דם והיא נשארה בודדה, כאשר עליה מוטל להתמודד לבדה עם אימי פחד המלחמה והקושי לכלכל את עצמה ואת שני ילדיה, אברהם נתן, וחיים פינחס.

המחשבות טרדו את מחשבותיה, מי יודע מה טומן בחובו העתיד הבלתי נודע, ההריגות והפציעות אותם חוו בעיירות, ועליהם שמעו מאזורים אחרים על ידי חיילי הצבאות השונות שרצו להוכיח בעלות על המדינה... ובכלל, מי יודע מה יהיה בעתיד הרחוק יותר, מי ינצח במלחמה ותחת איזה ממשלה נחיה, ומתי יוכל בעלי לחזור, אם בכלל... אולם, באהבת התורה העזה שייקדה בה, שאלה אחרת הטרידה אותה יותר מכל השאלות, איך תוכל להתמודד עם החינוך של בנה יקירה חיים פינחס, אמנם הולך הוא מידי יום למלמד שמלמד אותו תורה, אבל, הציקו מחשבותיה, איך אדע אם הוא לומד כראוי, הרי אני חייבת לדאוג שיגדל לתלמיד חכם. והלא אין לי את בעלי שיוכל לבדוק זאת...

רעיון עלה במוחה... היא תבקש מאיזה יהודי תלמיד חכם שילמד איתו ויעמוד על הישגיו. אולם איך תוכל לעשות זאת, הלא מלמד פרטי הוא דבר שעולה ממון ובקושי לכלכל את עצמה היא מצליחה במחסור והמצוק החמורים ששררו.

המחשבות לא הרפו ממוחה, אולם לפתע צץ בראשה רעיון. מכירת החלב בעיירה הינה מצומצמת במדה ובמשורה, בעקבות המצב המלחמתי, היא תחפש משפחה שיש להם פרה חולבת, תקנה מהם כמה כדי חלב ליום, תמכור אותם ומהם תוכל להשיג כסף כדי לשכור לבנה מלמד פרטי שיעמוד על צמיחתו.

איך מוציאים מחשבה כזו לפועל, בעיצומו של מצב מלחמתי שסכנה להלך ברחובות. אולם היא לא ויתרה, היא שמעה שבכפר

ספסלי בית המדרש ואין להם אפילו שמיכה דקה להתכסות בה בשנת הלילה.

נס ההצלה

סיפורים מרטיטים אלו, היה רבינו הגדול מרן הגאון רבי חיים פינחס שיינברג זצ"ל מספר בהתרגשות, הוא היה מראה איזו מסירות נפש ואהבת התורה מופלאה היתה מנת חלקם של נשים יהודיות מדורות עברו לגדל בנים תלמידי חכמים. אולם למעלה מזה היה מביע את רגש הקודש של הכרת הטוב המופלגת שחש בלבו כלפי אמו.

בערב ימיו, ביום פטירתה של אימו ע"ה, ביקש פעם ממניין תלמידים שיתלוו עימו לפקוד את ציונה, והסביר להם מדוע הוא כה טורח בגילו המופלג וחולשתו הרבה לפקוד את ציונה בהיותו מלא הכרת טובה כלפיה. הוא הוסיף וסיפר איזה מסירות היתה כרוכה בהליכה הלילית לאותו כפר: באחד הימים בהם יצאה בשעות הערב לכפר השכן, כדי להשגיח על החליבה, החל לרדת גשם זלעפות. יחד עם חברתה שהיתה עימה ביקשה מגוי שהתגורר בסמוך להכנס לחצרו שהיתה מלאה בחציר, מאכל של סוסים שהיה בחצרו, ולהתכסות בו מפני הגשמים העזים שהרטיבו אותם עד לשד עצמותיהם. באמצע הלילה בעיצומה של סערת הגשמים ורעמים עזים הרעידו השמים לפתע ברק חזק ואז הבחינו מרחוק שבעל הבית הגוי מגיע אליהם עם גרזן גדול על מנת להרוג אותן, הם שמו נפשן בכפן ונמלטו, כשהן מודות להשי"ת שהצילם מתחת ידו.

כל ימי חייה היתה מרת יוספה מודה להקב"ה שהציל אותה ואת דורותיה באותו לילה מכליון ומספרת נכדתה תליט"א הרבנית אלטוסקי, שכאשר היתה ילדה קטנה ובלילה גשום וסוער היו הנכדות ישנות בבית הסבתא והיו חוששות מהברקים והרעמים שנשמעו, היתה מרגיעה אותם ואומרת להם: איזה נפלאות הבורא שאנחנו ראינו בזכות הברקים והרעמים!

בית אב

בבית ספוג אהבת תורה שכזה נולד רבינו בז"ך אלול שנת תר"ע, להוריו רבי יעקב יצחק ז"ל, בן המגיד מישרים בעיירה ואמו מרת יוספה ע"ה.

את שנות ילדותו, עשה במחיצת אמו שחינכה אותו לאהבה יוקדת לתורה ולומדיה. כאמור את אביו לא ראה ולא הכיר באותם שנים, אמנם הושפע מרוח אהבת התורה ויראת השמים אותה יצק האב אל אדני הבית בשנים קדמוניות וממסירותה העצומה של אמו, שלמרות שנשארה לבדה בעוני ומחסור עשתה הכל למיחתו בתורה.

אביה רבי שלום טומבק זצ"ל, יהודי ליטאי טיפוסי, אוהב תורה שהתגורר בעיירתם, היה משכים לקום לבית המדרש בטרם יעלה השחר לשקוד על תלמודו לפני שייצא לעמל יומו. לפרנסתו החזיק חנות מכולת קטנה וגם שם היה יושב בקביעות עם ספר פתוח על דוכנו וביני ביני היה משרת את קהל הלקוחות. בתקופות קשות בהם לא היה לאנשים כסף לשלם גם עבור המינימום שנצרכו לו

היה דואג שהוא ובני ביתו ישתכרו מעבודות אחרות כדי לכסות את החזקת המכולת, כשנשאל פעם מדוע הוא מחזיק את המכולת והלא כבר הרבה זמן אינה רווחית השיב: "ומה יעשו העניים, מהיכן יקחו את הלחם והחלב למחייתם".

כאמור היה רבי שלום משכים קום לצאת לבית המדרש, רבינו שהתגורר בביתו היה מתעורר לא אחת, עודנו ילד צעיר מאד וביקש מאמו להרשות לו ללכת עם הסבא לבית הכנסת ללמוד. אמו התלבטה מאד, ילד כה צעיר שיקום בארבע וחצי וילך ללמוד בבית המדרש קודם תפילת שחרית, אולי עדיף שישן כל צרכו, הן ילד קטן הוא וצריך הוא להיות במלא כוחותיו בלימודיו. אולם נפשו של חיים פינחס חשקה בתורה, והיה מתלבש במהירות להצטרף לסבו והיה מבקש ממנו שיקשור לו את נעליו שיוכל לצאת איתו, שכן היה כה צעיר שאפילו לקשור את נעליו עדיין לא ידע. כשראתה אמו את חשקו הרב ניאותה להרשות לו ללכת ללמוד עם הסבא. לימים סיפרה שאביה היה אומר לה: "שמרי על חיימ'ל, יבוא יום שכולם יעמדו בפניו, הוא יהיה לגדול בישראל". ואכן, למרות כל העוני והקשיים עשתה הכל לסייע לו ולעמוד לימינו ולא להפריע לו בצמיחתו.

עוני ומחסור

לא רק בפולין סבלו באותם שנים מעוני ומחסור נוראיים, גם רבי יעקב יצחק - אביו שהגיע לארצות הברית, סבל אף הוא מעוני רב. למרות שהיה אדם מוכשר, נאמן ואחראי, שלא היה אמור להיות לו קושי לפרנס את עצמו ולהשיג לעצמו מקום עבודה לכלכלתו, בכל זאת לא הצליח בשום אופן למצוא מקום עבודה, זאת משום שעמד בתוקף על שמירת השבת בכל פרטיה ודקדוקיה, כידוע שבאותם השנים מי שלא הסכים לעבוד בשבת לא יכול היה להשיג עבודה. יהודים רבים לא עמדו בנסיון ועבדו רח"ל בשבת, חלק מתוך סברא שמצב כזה שאם לא ידאגו לפרנס את עצמם ולדאוג שיהיה להם את הצורך המינימלי, לחם לאכול ובגד ללבוש, הם מכניסים את עצמם בידים למצב של פקוח נפש, וחלקם משום שהושפעו מהאווירה הקלוקלת והמתירנית ולאט לאט הושפעו וחשבו שכך המנהג כאן, וניתן אולי להקל, אולם רבי יעקב יצחק לא ויתר, הוא לא יעבוד בשבת ויהי מה! נוצר מצב שבכל עבודה שהתקבל, פוטר ממנה בכל יום שני לאחר שלא הופיע לעבודה בשבת.

הוא נדד ממשרה למשרה וכמובן לא קיבל בשום מקום את שכרו וממילא חי בעניות ודוחק כה רב, עד שלעתים אף את מעט הכסף הנדרש לשכירת מקום לינה לא היה לו יהיה נאלץ לסבול חרפת רעב ואף לישון על ספסלי בית הכנסת ולעיתים אפילו על ספסל בגן ציבורי, אך הוא על דבקתו במצוות התורה לא ויתר.

לאחר תקופה ממושכת בה חסך וצירף פרוטה לפרוטה עלה בידו לפתוח מתפרה קטנה בשכונת איסט סייד, באותם ימים היתה מתפרה כזו משמשת לסירוגין לתפירה ולמשלוח בגדים לניקוי יבש, פתיחת החנות פתרה את בעיית שמירת השבת שכן בהיותו עצמאי

זכיתי שהרב ירחמיאל התארח בביתי באחת משבתות החיזוק הרבות שערך ב'מודיעין עילית'. באותה שבת הוא דרש לא פחות מעשרים וחמש דרשות והרצאות. לפני כל תפילה באמצעה ובסופה ב'בית ראשון' וב'בית שני', לפני הסעודות ולאחריהן, דרשה לנשים, ושיעור לילדים, לבחורים חלשים, ולבחורי ישיבה מתעלים'

הצצה על 'זיכוי הרבים' של הרה"ג רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

"על כן יאמרו המַשְׁלִים באו תִּשְׁבּוּן" (במדבר כ"א, כ"ז)

'זיכוי הרבים' של ר' ירחמיאל הוא שם דבר, מושג הכולל בחובו מגוון נושאים, קשת רחבה של עניינים כפי שנראה לפנינו. החל מאמירת שיעורים, שיחות, הרצאות הרצאות, עבור דרך מכירת מוצרי מזון כשרים בתכלית ההידור לחג הפסח שאף בזה זיכוי הרבים ממדרגה ראשונה, או בהבאת מכונות גילוח כשרות לאנשים הרחוקים מתורה ומצוות, וכלה במערכת ענפה של ישיבות בין הזמנים, או הקמת קעמפ לבני הישיבות, והרשימה עוד ארוכה. הצד השווה שבהן, שבכל הפעילויות הברוכות והמגוונות היה 'זיכוי הרבים'.

'שולחן ערוך' שלם עם סימנים, סעיפים וסעיפים קטנים היה לו לר' ירחמיאל בהלכות 'זיכוי הרבים', כי כשם שאין רגע פנוי ביממה של האיש הישראלי שאין לו התייחסות ב'שולחן ערוך', כך בהלכותיה החמורות של זיכוי הרבים וריבוי כבוד שמים יש לו לר' ירחמיאל סעיפים ותתי סעיפים.

האחרונה ממנה לצערנו לא קם. מעולם הוא לא אמר לי 'אין לי כוח' ותמיד הוא הופיע עם כל הפרישקייט והשמחה'.

'כשאשתו הרבנית שתבדל לחיים נאלצה בשנים האחרונות לסעוד את אמה בשבתות רבות, או אז היה הרב ירחמיאל מתקשר אלי לעיתים מזמנות ומעדכן כי השבת הוא פנוי. הוא לא היה מחכה שיזמינו אותו, אלא היה מזמין את עצמו, וכי קלה בעיניך זיכוי הרבים!'

'זכיתי וסידרתי לו בשבתות אלו קרוב לשלושים (!) דרשות. החל משעתיים לפני כניסת השבת, וכלה במוצאי השבת בשעה 12.00. בליל השבת הוא היה מדבר עד השעה 12.30 בכמה בתי כנסת. רשמתי לו על דף 'תכנית עבודה' היכן הוא צריך לדבר ובאיזו שעה, וכך הוא היה מסודר ומאורגן'.

'בשבת שכזו הוא לפעמים הלך ארבע פעמים לשכונות 'ברכפלד' ו'חפציבה', כאשר לכל צד יש ללכת כמחצית השעה. עיקר פעילותו בשבתות אלו הייתה לחזק אנשים רבים ככל הניתן, לתורה וליראת שמים. אף בתוך סעודות השבת הזמינוהו לשאת דברים בישיבות במודיעין עילית, והוא לא היה מוותר על שום דרשה!'

'אף כשהיה מגיע למודיעין עילית בימות החול הייתי מסדר לו 'תכנית עבודה' מסודרת, משעה 10.00 בבוקר עד השעה 11.00 בלילה'.

מאחורי המרתונים העצומים של שיחות, דרשות, והרצאות שהתקיימו לעיתים קרובות בעיר מודיעין עילית, עומד אדם אחד. איש עשיה במלוא מובנה, מזכה הרבים באופן הנעלה ביותר, ונחבא אל הכלים הרב אהרון פלד שליט"א, שנטל על עצמו לתפעל את הארגון החשוב לחיזוק לימוד המוסר 'ארחות חיים'. וכך הוא מספר: 'לפני כעשרים שנה לערך הקמנו את הארגון על שם הגאון רבי חיים זליבנסקי זצוק"ל ראש ישיבת 'מאור התלמוד' בעיר רחובות. מני אז הבאנו לעירנו עשרות דרשנים, ראשי ישיבות ומגידים להאדיר ולחזק את לימוד המוסר'.

'אולם מכל המגוון הרחב והעצום של הדרשנים שבאו ונשאו דברים, האחד והיחיד הבולט מכולם היה הרב ירחמיאל קראם'.

'במה זה בה לידי ביטוי? שאלנוהו.

'הרב קראם אף פעם לא סירב! זהו משהו נדיר בכל קנה מידה. אימתי שביקשתי ממנו לבוא ולשאת דברים, הוא התייצב, מוכן ומזומן עם כל מרץ הנעורים שהיה לו ובשיא כוחותיו, עד שחלה את מחלתו

'אומר בגילוי לב', שח הרב פלד, 'לא פספסנו אף לא מוסד אחד במודיעין עילית! בין ליטאי, חסידי או ספרדי.

גם הרב ישראל ליוש שליט"א מארגון 'דרשו' ואחינו מספר: "זכיתי שהרב ירחמיאל התארח בביתי באחת משבתות החיזוק הרבות שערך ב'מודיעין עילית'. באותה השבת הוא דרש לא פחות מעשרים וחמשה דרשות והרצאות. לפני כל תפילה באמצעה ובסופה ב'בית ראשון' וב'בית שני', לפני הסעודות ולאחריהן, דרשה לנשים, ושיעור לילדים, לבחורים מתמודדים, ולבחורי ישיבה מתעלים'.

'הוא דיבר לכל אחד בשפתו שלו. כולם הבינו אותו והוא הבין את כולם. כי הדיבור שיצא מגורנו היה אכפתיות וכנות ורצון עז לחזק את כל מי שרק מוכן לשמוע אותו. ובאותה מידה שהדברים יצאו מן הלב הם אף נכנסו ללבבות'.

'כשנאלץ לשבות בבני ברק בזמנים שאשתו תח' סעדה את אמה ע"ה, הוא לא ניצל זאת למנוחה. אף שעבר עליו שבוע עמוס וגדוש בפעילות, הוא היה מחזר אחר בתי מדרשות וישיבות בהם יוכל לדרוש ולהלהיב את השומעים לתורה ויראת שמים. ולא, לא בגלל שהוא אהב לדרוש, הוא פשוט ראה בכך את שליחותו בעולם, הוא הכיר את כוחו הגדול, ומיראת בוראו ניצל את כישרונו למען שמו יתברך'.

מוסיף הרב ישראל ליוש: 'היו שיאמרו שהוא היה עניו גדול, אחרים יפריזו ויאמרו שהוא בז לכבוד, ואני אומר שהכבוד לא היה אצלו מושג שצריך אפילו לבז לו, הוא היה מנותק מהמושג הזה מכל וכל. הדבר היחיד שהניא אותו הוא 'כבוד שמים' ו'זיכוי הרבים', ולמענם הוא עשה הכל, גם אם בעיני אחרים היה בכך בזיון, כי עבורו אין בזיון או כבוד כשמדובר ב'כבוד שמים'.

הרב אבנר רפאלי שליט"א מספר כי שאלו פעם, 'תגיד לי ר' ירחמיאל, למה רק אותך הזמינו לתת דרשה, ואילו אותי אף אחד לא הזמין לתת דרשה?'

ענה לו ר' ירחמיאל: 'אני קיבלתי על עצמי בשעת נעילה להוסיף עוד דרשה בליל שבת, נוגשת לגבאים וביקשתי רשות לדבר דרשה מידי ליל שבת בשבתו, ומאז אני עומד ומדבר'...

הספק של שבת אחת

סיפר המחנך הרב סנדר פרייזלר שליט"א: 'הרב ירחמיאל לימד אותי פרק בהלכות 'זיכוי הרבים'.

וכך היה המעשה:

'לפני שנים רבות התגוררתי ב'שוב החרדי' חזון יחזקאל', הנקרא כך על שם מרן רבי יחזקאל אברמסקי זללה"ה. מלבד המשפחות המתגוררות ב'שוב, היה שם 'כפר נוער' שהכיל מוסדות לתפארה: 'ישיבה קטנה' ו'מתבתא'. בראש המוסדות עמד הרב ירחמיאל קראם כמנהל המתבתא וראש הישיבה קטנה בין השנים תש"מ - תשמ"ט. 'מידי יום נסעתי לישיבת 'קריית מלאכי' ללמוד בסדר א' עם בחורים

מקשיבים, וכך הכרתי בישיבה את מנהלה המסור הלא הוא ר' חיים אהרון יוספי הי"ו שמשקיע את כל מרצו כבר שנים רבות למען גשוגה ופריחתה של הישיבה'.

'באחת משיחותנו נסובה השיחה אודות הרב ירחמיאל קראם שעושה נפשות ומרביץ תורה לאלפים ללא לאות וללא עייפות. בקשתי מר' חיים אהרון שהיה ידיד נפש של הרב קראם, שיקשר בינינו משום שחשקה נפשי אף אני בהרצת תורה לעם שבשדות, ורצוני ללמוד את המלאכה שאינה אלא 'חכמה'.

'ר' חיים אהרון, איש של עשייה ויוזמה, ארגן מיד לרב ירחמיאל שבת של הרצאות בעיר טבריה, והרב ירחמיאל כמובן שלא סירב לחזק יהודים באשר הם. כך יצא שאני הצטרפתי לשבות עם הרב ירחמיאל בטבריה כשאני בא ללמוד על מנת ללמד'.

'מה אומר ומה אדבר, כל מה שידעתי על זיכוי הרבים היה מעט שבמעט ממה שראיתי באותה שבת. מלבד זאת שמבחינה גשמית היה לנו את המינימום, אמנם את סעודות השבת אכלנו אצל הרב דוד דרלי הי"ו מגדולי העסקנים בטבריה החרדית, אך השינה הייתה במקום אחר על מזרונים בלבד. ר' ירחמיאל אפילו לא שת ליבו לכך, כל כולו היה חדור מטרה ומלא מוטיבציה למצות את השבת עם מספר רב ביותר של הרצאות דרשות ושיחות'.

מאלפי זהב וכסף

'כל המבט שלי על 'זיכוי הרבים' התהפך מאותה שבת, ממשיך ומספר הרב פרייזלר, 'אני הייתי רגיל לומר הרצאות רק לקבוצות של חמישים איש ומעלה... וגם זאת, רק עם סאונד מעולה וכל התנאים הטכניים האמורים לשפר את הרגשת המרצה. אך מה שראיתי במו עיני היה מדהים בכל קנה מידה: ללא תנאים, בלי כללים, כמעט בלי אנשים... איפה שרק רוצים לשמוע, הולכים - רצים להשמיע'.

'בית הכנסת עם עשרה אנשים, הרי זה מתכון משובח לאמירת דרשה'...

כי הכל כשר בדרך להרבות כבוד שמים.

'באותה שבת דיבר הרב ירחמיאל כעשרים דרשות. לפני התפילה, באמצעה, ולאחריה, בבית כנסת זה, ובבית מדרש הסמוך לו, עונג שבת אצל משפחת פלוני, והרצאה לנשים באולם אלמוני וכו' וכו' סחרור של דרשות ללא הפסקה. מדבר ומחזק גם אם הגיעו רק שלושה אנשים, כי אין ערוך לחיזוקו של אדם אחד, קל וחומר בשלושה אנשים'.

'הפינוק היה ממנו והלאה, אינני יודע אם אצליח לחקות אותו במרץ הבלתי נדלה שהיה לו, אבל קיבלתי פרספקטיבה נכונה על 'זיכוי הרבים' ועל ריבוי כבוד שמים. הלימוד שלמדתי לעצמי משבת זו היה עצום ויקר מפז, ראיתי באופן מוחשי כיצד מזכים את הרבים בעוצמה, בחשק, למעט ולרב, כי עיקר העיקרים הוא התועלת של השומעים ולא של המרצה'...

הרב יוסף חיים ברכץ, מפעילי הארגון החשוב 'אחינו' סיפר אנקדוטה מעניינת בנושא זה.

היה זה לפני כחמש עשרה שנה, כשארגון 'אחינו' הקים עשרות

אני אוהב לספר מעשע'ס, בתנאי שזה מעשה אמיתי. אספר שני סיפורים - את האחד שמעתי מחסידים יראי ה' ולא ביררתי האם זה מעשה שהיה, אבל מוסר השכל רב נובע ממנו. והשני ודאי מעשה אמיתי

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל על הבטחון בהקב"ה

"וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֹּלֶעַ לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו" (במדבר כ', ח')

אנו אומרים כל יום בשחרית: "קווה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקווה אל ה'". אמרו על כך חז"ל: "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר: קווה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקווה אל ה'" (ברכות לב ע"ב).

נשאלת השאלה, מדוע להתפלל שנית, וכי בפעם השניה יהיו סיכויים נוספים שתתקבל תפילתו, הרי כבר התפלל ולא נענה!?

רבי עזרא ברזל זצ"ל באר זאת בנסח פרקטי מאוד: משל למה הדבר דומה, יהודי דופק בביתו של עשיר ותחנונו בפיו: "ר' עשיר יקירי, בתי הגיעה לפרקה ואין לי כסף להכניסה בברית הנישואין, אנא סייע לי!"

העשיר דוחה אותו בסירוב, בהחלטיות: "ידידי הנכבד, אין לי אפשרות!". אינו רוצה לתת לו כסף, או באמת אין לו כעת אפשרות לסייע, זו המציאות. הוא עוזב את המקום בכאב לב.

"טוב, אנסה ללכת למישהו אחר" - מהרהר לעצמו. אך הנה לאחר חצי שעה הוא דופק שנית על דלתו של העשיר: "ר' עשיר, עשה נא חסד, אני ממש מסכן, אין לי פרוטה לחתן את בתי..."

"לפני כחצי שעה כבר היית, וכבר שמעתי על מצבך העגום, למה חזרת שנית?" תמה העשיר.

"אומר לך את האמת, חשבתי וחשבתי - אולי לנסות אצל אחר, אך ראיתי שאין לי שום כתובת אחרת. אין. רק אתה. לכן נאלצתי לדפוק שוב".

"טוב, בסדר, אנסה לעזור לך". העשיר משתדל להשתתף בצערך, מתאמץ ומוציא מהכיס סכום הגון של כסף.

"יחזור ויתפלל" משמעותו - אין לי כתובת אחרת! ריבונו של עולם, אני חוזר אליך שוב: חננו מאיתך רפואה, גאולה, פרנסה. אין לי כתובת אחרת לדפוק! וכאשר ה' רואה כי אין לו תקווה מאחרים, יש סיכויים שתפילתו תענה.

המותיר למחר - מקטני אמנה

בזמן מלחמת העולם השניה ברח הרב מבריסק זצ"ל לוורשה עם בנו. בוורשה, כמו בכל האזור, היה קשה להשיג כזית לחם, וכאשר השיגו פרוסת לחם או שתיים - אכלו הרב ובנו את כולה, ולא השאירו למחרת כלום. הבן אכל את החלק הקשה שבלחם, והרב אכל את הרך שבתוך הפרוסה.

היה להם בבנין שכן שהכין לעצמו בית מלא אוכל, ואכל ממנו פרורים בלבד, כי פחד כמו כולם - שמא מחר ומחרתיים גם זה לא ישאר לו. אך הרב מבריסק עשה על פי דברי הגמרא (סוטה מח ע"ב): "כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אכל למחר - אינו אלא מקטני אמנה".

הוא אכל כפי הצורך, ולא שמר מאומה מהיום למחר. יום לפני ערב יום הכפורים (תש"א) חשב הרב מבריסק כי היום בשונה מימים אחרים, מוטל עליו להשתדל ליום המחר, כיון שמחר ישנה מצוה לאכול. הוא השיג לחם והטמינו למחר - לסעודת ערב יום כיפור. במהלך הלילה נפל על הבית פגז, ורסיס ממנו קלקל את הלחם.

הרב ראה בכך אות משמים כי אפילו ביום זה, היה עליו לסמוך על הקב"ה, ולא לעשות השתדלות עבור סעודת המחר.

בטחון! בטחון! כל כך מוראדיג,

תשמעו שתי עובדות.

אני אוהב לספר מעשע'ס, בתנאי שזה מעשה אמיתי. אספר שני סיפורים - את האחד שמעתי מחסידים יראי ה' ולא ביררתי האם זה מעשה שהיה, אבל מוסר השכל רב נובע ממנו. והשני ודאי מעשה אמיתי.

ובכן, המעשה הראשון - פעם בחודש היו החסידים נוסעים לרבים מהכפר לעירה. עגלון יהודי פלוני היה לוקח אותם מדי חודש, אך לא נכנס אתם יחד לרבי. העגלון התאכסן באכסניה קטנה והתפלל בבית הכנסת של פשוטי העם.

בעת הוציא הרב את השקית עם מטבעות הנחושת. העגלון שפך את תכולתה ובקש לספר. אמר לו הרב: "די, עד כאן! וכי אין לך מח בקדקודך, אם היתה לי אפשרות לגנוב מטבעות זהב וכסף ולא נטלתי, האם אגנוב את מטבעות הנחושת הפשוטות...?!"

מה עשיתי, הפקדתי כסף בידי מי שאינני מכיר, הכסף הזה הנו כל פרנסתי ומי יודע... "כסף! כסף!" צעק לו הלב. אבל מה אפשר לעשות. תפלת מעריב עברה עליו כשהפחד מכרסם בלב פנימה. הוא התישב לסעודת שבת בפנים חמוצות, והתאבון ממנו והלאה. הגישו דגים ודחה אותם, "אני לא מסוגל כך התנצל, 'אין לי תאבון'. גם מהמנה העקירית בקושי טעם. כל העת היה נתון בפחד ובמחשבות - מה יהיה עם הכסף, כך חלפה השבת בחששות ודאגות. מיד בצאת השבת רץ לבעל הבית וביקש: "את הכסף שלי!". "רגע, קודם מתפללים מעריב, אחר כך נדבר על הכסף". אחרי מעריב אמר שוב בקול נרגש אך בעדינות: "הכסף שלי...". "רגע, קודם נעשה הבדלה", השיב הרב...

נשמתו כמעט פרח. לאחר הבדלה הוציא הרב את השקית עם מטבעות הזהב, ספרם לו על השלחן ואמר: "הנה הסכום שהפקדת בידי".

אחר כך הביא את הארנק עם מטבעות הכסף והושיט לו. העגלון שפכם על השולחן וספר, סיים והתמלא שמחה - גם מהם לא חסר דבר.

בעת הוציא הרב את השקית עם מטבעות הנחושת. העגלון שפך את תכולתה ובקש לספר. אמר לו הרב: "די, עד כאן! וכי אין לך מח בקדקודך, אם היתה לי אפשרות לגנוב מטבעות זהב וכסף ולא נטלתי, האם אגנוב את מטבעות הנחושת הפשוטות...?!"

פנה אלי האדמו"ר ואמר: "אתה ר' יהודי, עגלון יקר, הקב"ה נטל את נשמתך בלילה, ובבקר השיב לך את הפקדון בשלמות, העינים נפקחות, הרגלים צועדות, הידיים מתנועעות, וכי את הדבר הקל - הפרנסה, לזה הקב"ה לא יכול לדאוג לך?!"...

ערב שבת אחד, כאשר הגיעו לעיר, אמרו לו החסידים: "התבונן כיצד משאירים אנו את בני הבית לבד, ונוסעים מרחקים על מנת לשבת בצל האדמו"ר ולהכנס לחדרו. הכנס גם אתה פעם אחת בשנה - כדאי לך, אם כבר הגעת עד הלום חבל שלא תזכה".

אבל הוא דחה אותם באמרו: "מה כבר הרבי יעזור לחיי האומללים, לאשתי החולה וילדי הרעבים ללחם? הוא יניח את ידו על ראשי ויאמר ברכה, וכי זה יושיע אותי בחיי הקשים?!" הוא לא נכנס.

פעם אחת, לאחר הפצרות מרבות, נאות העגלון להכנס אל הרבי. הוא שהה שם בחדר הרבי זמן רב, ויצא. בצאתו לא שאלוהו החסידים דבר.

בדרך חזור ישבו החסידים בעגלה ושוחחו ביניהם. אחד אמר כי התעלה מאד בסעדה שלישית, ואחר אמר שהיתה לו תועלת מדברי התורה בטיש בליל שבת קדש וכו'. פתח העגלון את פיו ואמר: "אני התעליתי יותר מכלם. ואספר לכם כיצד ומה". הוא פתח את פיו וספר:

כאשר שהיתי בחדרו של הרבי, הוא שאל אותי מה סדר היום שלי. השבתי כי הדבר תלוי אם זה יום שיש בו עבודה או לא. ביום שאין עבודה אני קם בבוקר, מתפלל במנין, ובסיום התפלה מצטרף לשיעור משניות. לאחר מכן אני יושב בבית המדרש ואומר תהלים, ואז אני שב לביתי, טועם פת שחרית ונח קמעה. אחרי הצהרים, אני מקדים לתפלת מנחה ושומע שיעור ב'עין יעקב' אחר כך מתפלל מנחה ומעריב וכך עובר היום. וביום שיש עבודה - אני קם השכם בבוקר, משמן את גלגלי העגלה כדי שלא יווצרו, חלילה, בעיות במהלך הנסיעה, וכבר בשש וחצי אני חונה ליד ביתו של הלכות. בדרך, אם ישנה אפשרות לחנות בצדי הדרך, אני מניח תפלין, קורא קריאת שמע, מקפל את התפלין וכו', ואם אין זמן - אני מתפלל כאשר מגיעים לעיר".

שאל הרבי: "ומדוע לא תקום להתפלל במנין, ורק אחר כך תצא לשוק לחפש קליינטים, בשבע וחצי אחרי תפלה, ואם בכל זאת משהו כבר הזמין בלילה - תתנה עמו כי רצונך להתפלל בבית הכנסת לפני הנסיעה?"

"אבל אז הקליינטים יהיו מועטים", עניתי באנחה.

הגביה הרבי את עיניו ואמר, אספר לך סיפור קצר: עגלון פלוני שעבד קשה לפרנסתו ונסע בדרכים, צבר בכיסיו עשרות רובלים. היו באמתחתו שקית עם מטבעות זהב, ארנק עם מטבעות כסף, ועוד ארנק ובו פרוטות נחושת רבות שנשאם עמו תמיד.

יום שיש אחד הוא היה בדרכו, השבת התקרבה והבין כי לביתו כבר לא יגיע. נכנס לאחד הכפרים היהודיים בדרך, ושאל את הרב אם יוכל לשבות בביתו. הרב נאות בשמחה הכניסו לביתו, והחלו בהכנות האחרונות לשבת קודש.

והנה נזכר העגלון שהכספים בכיסו. מהר לרוץ אחרי הרב שכבר יצא לבית הכנסת, ושאל אם יש לו מקום להטמין את הכסף. הרב שב, נטל את כל המטבעות, ספר אותן, הטמין היכן שהטמין, ויצאו שניהם יחדיו לקבלת שבת.

באמצע קבלת שבת החלו להתעורר מחשבות בליבו של העגלון:

את המעשה השני סיפר הגאון מוילנא. שמעו נא.

מי שידע, הגר"א זצ"ל היה עורך גלות. כאשר שב מגלותו ספר לבני ביתו את הסיפור דלהלן.

באחת העיירות הוא התאכסן בבית יהודי ירא ה'. באחד הלילות שומע הוא את בעלת הבית שואלת את בעל הבית בקול רם: "האם אתה יודע כי מחר ממש התאריך לשלם לפריץ, ואם לא - ישליך אותנו לבור חלילה". הפחד והחרדה נשמעו בקולו.

אמר לה בעל הבית בשלווה: "מה את דואגת, הקדוש ברוך ישלח את הכסף".

עם שחר, לפני שבעל הבית יצא לבית הכנסת, אמרה בעלת הבית לבעלה בקול רועד: "נסה בבית הכנסת להשיג כסף. אהה, אלוקים! אנו בסכנה, היום הוא היום האחרון!" ובעלה השיב לה ברגע: "מה את דואגת, היד ה' תקצר?"

כאשר שב מבית הכנסת, קדמה את פניו בקוצר רוח: "נו, נו, הבאת משהו?"

"היד ה' תקצר, בינתיים תגיש ארוחת בוקר", אמר בשלווה.

מה, אתה מסוגל להכניס אוכל לפה?!" תמחה אשתו.

טוב, הגישה לו ארוחת בוקר בסיום אכילת פת שחרית ברך ברכת המזון בכוונה: תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו" פלאי פלאים. אחר כך נעמד ליד פתח הבית, שם היה תלוי המעיל, לבש את המעיל וחבש את הכובע.

שאלה האשה: "להיכן אתה הולך?"

"את בעצמך אמרת שהיום צריך לשלם לפריץ, מה את שואלת", הפטיר לעברה...

"אבל אין לך כסף", תמחה.

"הקדוש ברוך הוא ישלח", ענה.

מבהיל, הוא יוצא בדרכו לשלם לפריץ, בכיסים ריקים.

הגר"א ראה שהאיש כל כך בטוח באלוקי השמים והארץ, הוא היה משוכנע שאכן יתרחש לו נס, וביקש לראות במו עיניו כיצד יפול דבר. מהר אפוא לצאת בעקבותיו, לראות.

בעל הבית פסע לעבר בית הפריץ שהיה בעיירה הסמוכה. כאמור, לא היה מובן מדוע הולך, אך ברור היה כי הוא פוסע בשלווה מאין כמוה. והגרא בעקבותיו.

בעמדו לפני פתח בית הפריץ אמר לו המשרת: "אם אתה מבקש להיכנס, עליך להמתין, כי לפני שעה קלה נכנס פריץ מאחד הכפרים הסמוכים, הוא משוחח עם הפריץ בעל הבית. היהודי התיישב על אבן סמוכה, והמתין.

כאשר יצא הפריץ, התרומם היהודי להיכנס פנימה. עצר אותו הפריץ היוצא: "רגע! המתן רגע, אני מבקש לדבר איתך כמה מלים: תראה, אני מעוניין לקנות מהפריץ בעל הבית, שדה מסויים, הפריץ דרש ממני מחיר יקר, אני נקבתי בסכום זול, בתקוה שהוא יתפשר עמי על מחיר ביניים, אך הוא התעקש על הסכום היקר. לא התפשרנו. אני זקוק לשדה גם במחיר יקר, אך אין זה מכבדי להיכנס שוב ולהביע הסכמה מיחלטת למחיר שלו. אבקש ממך, יהודון, שתכנס אתה לרכוש את השדה כביכול, בשביל עצמך, אני סמוך ובטוח בך

שתעביר לי אחר כך את השדה, תהיה מתווך נאמן, אני אשלם לך גם דמי תווך..."

היהודי עשה כבקשתו. נכנס, ניהל עמו בחכמה דברים קצרים של משא ומתן, רכש את השדה במחיר מלא, יצא וקבל דמי תווך - בדיוק בסכום שאותו היה חייב לפריץ.

נכנס שנית, שילם ויצא. שב לביתו. והגר"א בעקבותיו.

לא נותרו כמעט סיפורים מימי הגלות של הגר"א, אבל עובדה זו היא מהמועטות.

"יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך" - כפי ה"חלנו" כך "חסדך ה' עלינו". למדנו מעובדה זו כי השלווה והרוגע מכח אמונתו האיתנה בה, כאשר משליך את כל יחבי על ה' בלבד, זוכה אף לנסים מפלאים.

יבטח "שיעשה הטוב והנכון לו"

אגב, במצות הבטחון אנו מבינים ורגילים לומר: "אני בוטח בה' כי יהיה כך, כי יקרה לי כך, אך לא ברור כי זו מצות הבטחון.

רואים בספר "חובות הלבבות" (שער ד פרק א), שמהות הבטחון היא, כלשונו: "מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו". הינו, לאו דוקא שבוטח שהענין יסתדר כרצונו, ויקרה כך וכך, אלא, בוטח בו כי מה שעושה ויעשה - הוא הטוב ביותר בשבילו, והוא רגוע ללא דאגה.

ביטחון היא אמונה אמתית עמוקה

ה"חזון איש" זצ"ל המשיל ואמר: האמונה היא האילן והבטחון הנו התוצאה של האמונה, הפרות. כאשר האמונה חזקה ועמוקה - פרותיה הם הבטחון בה', "מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו".

ה"חפץ חיים" זצ"ל אמר על הפסוק בתהלים (לב, י) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו": לא נאמר בפסוק כי לבוטח אין מכאובים אלא - "חסד יסובבנו". מה הכוונה "יסובבנו", את מי יסובב? מסביר ה"חפץ חיים", שפתים ישק: משל למה הדבר דומה, לחולה הזקוק לבלוע תרופה מרה. הרוקחים עוטפים את החומר בקפסולת פלסטיק, כדי שתהיה לו יכולת לבלע את האבקה, שלא יחוש בטעמה המר.

כך הוא הבטחון, אשר "חסד יסובבנו" - כאשר הבוטח יודע כי כל התרחשויות נופלות לפתחי חיים, מישהו עושה אותן, והם נובעים מחסד ה' המטיב לו, אזי המכאובים עטופים בחסד. ידיעה זו היא קפסולה העוטפת את המכאובים, עד שכמעט לא חש בהם, אין מרידות, ובד בבד הוא מתרפא בזכות הבטחון.

אגב, גם מדברי ה"חפץ חיים" אלו משתמע כנ"ל, שבטחון אין הכוונה שאני בוטח שלא יהיו לי מכאובים כלל, ושהעולם יתנהל כפי מאווי, אלא אפילו אם יבואו עלי מכאובים - אני מאמין כי יש מי שאחראי להם ואליו תקותי, וסמוך אני ובטוח שה' יעשה הטוב והנכון בשבילי". יש מי שדואג לי ולמכאובי... ומנוחת נפשי שלמה.

(מתוך 'יחי ראובן' דברים)

הרב גוסטמאן סיפר לי פעם, כי באחד השיעורים הוא שם לב שהמנקה הגוי של הישיבה, נכנס בלאט לבית המדרש והאזין לשיעור... היה ברור כי הוא אינו מבין את תוכן הדברים, וכשחזר הדבר על עצמו, שאל אותו בהקשר לכך. זו היתה תשובת הגוי: "אני כאן כדי להנות מ'הצגה' טובה... אני נהנה לראות כיצד הראב"י בתחילת דבריו מדבר עם פנים עצובות, כמו אדם שעבר הרבה צרות בחייו. אך בסיום השיעור הפנים כה שמחות ומאושרות

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

הרב גוסטמאן סיפר לי פעם כמסיח לפי תומו, כי באחד השיעורים הוא שם לב לדבר מעניין: המנקה הגוי של הישיבה, נכנס בלאט לבית המדרש והאזין לשיעור... היה ברור כי הוא אינו מבין את תוכן הדברים, וכשחזר הדבר על עצמו, שאל אותו הרב גוסטמאן בהקשר לכך.

זו היתה תשובת הגוי בשפתו: "אני כאן כדי להנות מ'הצגה' טובה... אני נהנה לראות כיצד הראב"י בתחילת דבריו מדבר עם פנים עצובות, כמו אדם שעבר הרבה צרות בחייו. אך בסיום השיעור הפנים כה שמחות ומאושרות!...". הוסיף הגוי ואמר לרב גוסטמאן בחיוך: "אני אמנם רגיל ללכת להצגות, אבל כזו הצגה מעניינת לא ראיתי מימי..." סיפרו בישיבה, כי פעם הגיעה לידי הרב גוסטמאן שאלה הלכתית מייד עם סיום השיעור. אך סירב להורות בה, באומרו: "אני יכול לענות, משום שכעת סיימתי את מסירת השיעור - ויש לי דין של שיכור, שאסור לו להורות..."

מרגלא בפי הרב גוסטמאן בשם מרן הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל: "מגיד שיעור מחוייב להעביר את שיעורו בצורה כה ברורה ובהירה, שאפילו א' ט'קעגער [סבל נושא משאות] יוכל להבינו בקל". ואכן, הרב גוסטמאן היה משתדל ביותר להבהיר ולפשט את דבריו שיהיו

חז"ל דורשים במסכת שבת (פג, ב): "אמר רבי יונתן: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה..., אמר ריש לקיש: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'".

כשאנו עוסקים בסוגיית עמלה של תורה ויגיעתה עד קצה היכולת, ועל קיום התורה אצל מי שממית עצמו עליה כפשוטו, אין מתאים יותר מלהרחיב את הדיבור אודות דמותו ההדורה של הארז בלבנון, מורי ורבי הגאון האדיר רבי ישראל זאב גוסטמאן זצ"ל.

שקידתו הנוראה בתורה, היתה מופלאה ביותר והפכה לשם דבר. חלק מהמעשים אודות התמדתו העצומה נחשבים בעינינו כבלתי נתפסים, ובוודאי שאין אנו מסוגלים לחקוקם; למרות שלא נוכל להידמות לדרגתו הגדולה - עלינו לכל הפחות לתת את הדברים על ליבנו ולהתחזק בהתמדת התורה על פי ערכנו.

כאשר עברתי להתגורר בירושלים, היה זה כבר בשנותיו האחרונות של הרב גוסטמאן, ואבי מורי זצ"ל, האיץ בי ללכת להסתופף בצילו, והשתתפתי במשך כמה שנים בשיעוריו בישיבת 'רמז' בשכונת רחביה. מי יוכל לתאר את אותן הרגשות נפלאות שהיו מנת חלקם של יושבי בית המדרש, בשעה שמסר הרב גוסטמאן את שיעורו הקבוע. אשרי עין ראתה זאת.

מדי יום ביומו, היה מוסר שיעור שארך כמעט ארבע שעות, כשבאמצעו הפסיק רק הפסקה קצרה של דקות ספורות. במשך כל הזמן הזה, היה כארי המתגבר בתורה, ללא רפיון וללא לאות.

בשיר השירים רבה (פרשה ד) דרשו חז"ל: "דבש וחלב תחת לשונך - כל מי שאומר דברי תורה ברבים, ואינן ערבין לשומעיהן כדבש וחלב המעורבין זה בזה, נוח לו שלא אמרן". מבואר כאן, כי במסירת דברי תורה לתלמידים יש תנאי מיוחד לאמנם בחביבות ועריבות, ותנאי זה לעיכובא הוא - "נח לו שלא אמרן!"

בשיעורים שמסר הרב גוסטמאן תמידין כסדרן, ראינו בחוש כיצד דברי תורתו "ערבים כדבש וחלב המעורבים זה בזה". כל חידוש וכל דבר תורה שיצא מפיו היה בפינו כדבש מתוק, והיו הדברים מאירים ושמחים כנתינתם מסיני.

ברורים ונהירים, ולימוד אף יסודות עמוקים באופן כה פשוט וקל - עד שגם פשוטי העם יכלו להבינם.

לא ניתן לשכוח את הרגעים המתוקים, המאושרים, בהם הרב גוסטמאן היה נוטל ט"ז ארוך ומסובך, אשר בראיה שטחית עושה רושם כאילו יש בו אריכות דברים או כפילות לשון, והרב גוסטמאן היה מחלקו לחלקים זעירים, מפורר אותו עבורינו באהבת עולם ובסבלנות אין קץ. כשלתע את שום אריכות ושום כובד. כל שורה ממתקת את קודמתה, וברור ונהיר לנו לשם מה כל מילה ומילה נכתבה... איזו שמחה שפעה שם, איזו חדות הלב, איזו נהרה של המח!

באותן שעות הרגשו בחוש את דבריו המפורסמים של ה'אור החיים' הקדוש בפרשת כי תבוא (כו, ח): "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעין ומתלהטין אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה!"

לאחר פטירתו של הרב גוסטמאן, התבקשתי על ידי הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, ראש ישיבת 'קרית מלך', להשאל לו קלטת של שיעור מסויים על מסכת גיטין אותו מסר הרב. רבי שמואל יעקב האזין לו בקשב רב, והתבטא בפני לאחר השמיעה: "אמנם את החידוש עצמו ידעתי גם קודם לכן, אולם יש אצלו יחודיות במתיקות והנעימות כיצד הוא מוריד את הדברים". הוא הוסיף ואמר לי: "אני חש צער של ממש על כך שלא זכיתי להכירו, להתקרב אליו ולקבל לקח מפיו".

כל מי שהכירו ידע את הסוד כיצד זוכים למעלות כה גדולות באהבת התורה: הרב גוסטמאן היה אדם קדוש ופרוש מהבלי העולם לחלוטין. בתקופות ששהינו בצילו, ראינו בחוש כי כמעט לא היתה לו שייכות עם הנאות גשמיות - הוא שאב את חיותו מן התורה עצמה, ולא נטל מן העולם הזה כי אם את הצרכים המינימליים ביותר.

פעם שמעתי מתבטא לאחר השיעור, שכפי שהזכרנו, לא היה קצר כלל: "מצידי יכול הייתי להמשיך את השיעור שעות רבות ללא הפסקה, כי היום כבר איני ניזון מלחם ומים - אלא רק מן התורה הקדושה. אך מה אעשה, שאין התלמידים יכולים לעמוד בכך!..."

אני זוכר מקרה מעניין שאירע פעם באחד השיעורים בהם השתתפתי: הרב גוסטמאן הזכיר יסוד מסויים בשם מרן הגאון רבי מאיר שמחה מדינסק זצ"ל, בעל ה'אור שמח'. בסיומו הפטיר כלאחר יד בנוסח מדהים שמוכיח את שליטתו העצומה בכל מכומי התורה: "היסוד הזה מוסכם בכל הבבלי, הירושלמי, ספרא, ספרי, תוספתא ומכילתא..." כולנו היינו בטוחים כי הוא אכן בדק בכל רשימת הספרים שהזכיר, ולפי רוחב ידיעותיו הסיק כי אין חולק על יסוד זה בכל חלקי התלמוד. זה לא היה מופקע אצלו כלל. אולם כאן היתה לו כוונה אחרת, להעצים בעינינו את גודל החידוש.

מהיכן אני יודע זאת? כי הוא הוסיף ואמר לנו: "אמנם לא בדקתי זאת בכל המקומות שהזכרתי, אולם ברור לי כי רבי מאיר שמחה לא אמר חידוש כזה קודם שבדק אם אינו נסתר, כי אחרת כיצד שייך להגיד כזה יסוד עצום?!".

"מי דופק בשעות כאלו? זוהי שעת מנוחה כעת?"

לאחר שתיארנו מעט את דמותו הגדולה של הרב גוסטמאן, נרחיב

כעת על גודל גיעתו בתורה, כיצד 'המית עצמו' על התורה, כפשוטו ממש.

אבי מורי זצ"ל פעל פעם בשליחות מסויימת שהוטלה עליו על ידי גדולי ישראל, ולצורך כך ביקש להיכנס אל הרב גוסטמאן. הוא הגיע לירושלים בשעות הצהריים, בשעות המקובלות למנוחה, והתלווה אליו לבית ראש הישיבה.

דפקו על דלת ביתו, ולאחר רגע שמענו אותו אומר בקול רועם: "ווער קלאפט דא אין אַ זעלכע שעות? יעצט איז אַרײַן שטונדע?" ["מי דופק כאן בשעות כאלו? הרי זוהי שעת מנוחה כעת?"].

אבא אמר לי: "בא נברח מכאן", לא היתה לו אפילו הוי אמינא כי נקישה בשעה כזו בביתו תהיה הפרעה. אולם תוך כדי שהתחלנו לסגת נפתחה הדלת, ולעינינו נגלה מראה מפעים שנתן לנו מושגים לגבי 'שעות המנוחה' של הרב גוסטמאן: על שולחנו ניצבו שתי ערימות גדולות של ספרים פתוחים, זה על גבי זה, והוא יושב באמצע, ו'מדלג' מספר לספר במהירות רבה...

זו היא שעת המנוחה של גדולי התורה!

ואם בכל ימות השבוע שקד הרב גוסטמאן על התורה, בשבת קודש היה מוסיף התמדה על התמדתו ושקידה על שקידתו, עד קצה גבול היכולת.

קביעות מיוחדת והנהגה מופלאה היתה לו - לא לקדש בליל שבת קודם שיסיים מסכת. לשם כך למד ביום שישי מסכת שלמה מתחילתה עד סופה! כמדומה, שבדרך כלל עסק במסכת ביצה.

בליל שבת לאחר הסעודה נהג הרב גוסטמאן ללכת להתפלל בכותל המערבי, ולאחר ששב בשעות הקטנות של הלילה התיישב שוב ללמוד בעומק העיון, עד תפילת שחרית ברצף, כשראשו נשטמ מדי פעם על השולחן לנמנום קצר.

מה סבורים אתם, שלאחר סעודת הבוקר סוף סוף היה פורש למיטתו? לא ולא - שוב היה חוזר לתלמודו, בהטעימו: "כיצד אפשר להפסיד את קדושת השבת, ולהעביר את הזמן בשינה!..." כך קרה פעמים רבות שהרב נותר עד מכניסת שבת עד ליציאתה, בלא לתת שינה לעיניו כלל...

הגאון רבי אריה הכהן פרעדמאן שליט"א סיפר לי, כי פעם הוא טס יחד עם הרב גוסטמאן מארצות הברית לארץ ישראל, ובדרך היתה עצירת ביניים קצרה באנגליה. סך הכל הם היו בדרכים בערך יום אחד. כשהגיעו ליעדם, אמר לו הרב כבדרך אגב, שהוא הספיק במהלך שעות הטיסה לחזור על כל סדר זרעים מתחילתו ועד סופו, כהכנה לקראת הכניסה לארץ הקודש.

למרות כשרונו האדיר ומוחו הגדול, כאשר כתב את ספריו המופלאים 'קונטרסי שיעורים', היה מתייגע עליהם ביגיעה עצומה, ועמל ימים ולילות על מנת לכון לאמיתתה של תורה ולהוציא דבר מתוקן תחת ידיו. פעם התבטא: "כשכתבתי את הספר היו לי נדודי שינה, והיו ימים שלמים שמחמת טירדתי לא יכולתי אפילו לשתות כוס תה חם..."

על עמלו הגדול בכתובת הספרים סיפרה אחת מנכדותיו, כי לעת זקנותו, שהתה עימו פעם בבית הבראה. הרב גוסטמאן ישב בחורשה בצל העצים, ועסק בכתובת אחד הסימנים בספרו. מנהל בית ההארה

רק אצלו, זאת מתוך הערכה עמוקה לישרותו וצניעותו ושמונת החיים המיוחדת שלו, הוא זכר כל לקוח עם רצונותיו ובעיותיו והיה מתעניין אצל כל אחד על מצבו, כך שכל אחד היה יוצא ממנו עם חיוך ושמוחה. מלבד זאת לא היה מצב שיהודי ירא שמים יצא מחנותו בלי שישמע איזה דבר תורה חדש.

(מתוך הספר 'מגדלתו ומרומזתו')

היתה החנות סגורה בשבתות על סוגר ובריו. בעלי החנויות שבאותו רחוב לגלגו עליו בתחילה ואף הזהירו אותו שבדרך זו הוא עלול לאבד את לקוחותיו, כאשר יבחינו שישנו יום בשבוע בו הוא סוגר את חנותו, המציאות היתה ששנים לאחר מכן, כאשר רבים מחנויות אלו סגרו ופשטו את הרגל, חנותו של רבי יעקב יצחק שיינברג פרחתה ושגשגה וקונים רבים היו מגיעים אף ממרחקים לתפוס ולכבס

המשך מעמוד 15 | הרה"ג רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

ברכב ואני אצא לקנות את הפלאפל... הלא זו בושה שכבוד הרב יצא לקנות פלאפל...
'מה??? נזדעק ר' ירחמיאל, 'זו בושה יותר גדולה שאתה צריך לקנות לי פלאפל!'
'כשעושים מעשים לכבודו של ה' יתברך אין שום חשבון של כבוד! אני כאן עבד של הקב"ה ואיני צריך להתבייש מאיש'. סיים ר' ירחמיאל.
כך, בהחלטיות שאין שני לה, דחה את סממני הכבוד מכל וכל.
'כי עבד ה' - הוא לבד חפשי'. (רבי יהודה הלוי).

(מתוך הספר העמוד לצאת לאור - 'קווים לדמותו של גדול מזכיר הרבים - הרב ירחמיאל קראם')

מדרשויות לבעלי תשובה ברחבי הארץ, באופן טבעי ר' ירחמיאל היה הרוח החיה במדרשויות אלו, הוא היה נוסע ממקום למקום מתעניין, מייעץ, מרצה ומחזק.
באחד הימים בהם הוא היה אמור לעבור ממדרשיה למדרשיה הצטרפתי אותו לסבב מדרשויות. כמדומני שעברנו באותו יום בשבע עשרה (!) מדרשויות, החל מאשקלון שבדרום ועד מעלות שבצפון. ובכל מדרשיה ר' ירחמיאל מרצה הרצאה אחרת.
בשעת אחר הצהריים שח ר' ירחמיאל באוונזי כי עדיין לא בא אוכל לפיו משעות הבוקר המוקדמות. יחדיו חיפשנו חנות פלאפל בהכשר מהודר. לאחר שנמצאה חנות כזאת אמרתי לו: 'אולי כבוד הרב ימתין

המשך מעמוד 22 | הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

בערוב ימיו, בזמנים הכי קשים, ואולי דווקא בהם, ראו מול העיניים את התגלמות המשמעות - "ממית עצמו עליה" כפשוטו. את אהבת התורה המופלאה שלו, שיקדה בקרבו כאש בוערת שמים רבים לא יוכלו לכבותה. כשעסק בתורה, ראו הכל מחוזה כביר של תלמיד חכם הדבוק בעונג שעשועים של אוקיינוס התורה, עיניו נוצצות ופניו מאירות מחביבות הדברים ומת'קותם, מתוך עמל ויגיעה אין סופית, עד קצה היכולת ממש.

(מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

עבר שם פעם ופעמיים, ובכל פעם נעצר והתבונן ברב בפליאה. לבסוף פנה אל נכדת הרב גוסטמאן ואמר לה: "מימי לא ראיתי אדם בגיל כזה, בכזה ריכוז, שכותב זמן כה רב". במושגיו המצומצמים המשיך ושיער בהתעניינות: "ודאי הוא עסוק בכתיבת פרקי חיו..."
כשיקשתי פעם לקנות ממנו את אחד מספריו, הוא נענה בחיוב. כששאלתי למחירו הוא השיב לי בחיוך: "באמת הספר עולה מיליונים... כי השקעתי בו כוחות ודמים, לילות כימים. אולם אני מוכן להתפשר ולמכור לך בסכום פלוני".

המשך מעמוד 23 | הרה"ח אהרן כהן

כל הווא אמינא ומסקנא. כל דבר באופן ברור ובהיר. זה מה שגורם שהלימוד נחקק טוב בראש, והחזרות נעשים בצורה מענגת בהרבה כשהכל נכנס ועומד בזיכרון לאורך זמן.

מה אתה משיב לחבר/מכר המתעניין אצלך על הצטרפות למסגרת מבחנים וכדומה?

מבחינתי אין בכך שאלה, אין סיבה לא להבחן, ואין ממה לפחד, להיפך יש בדבר ברכה ותועלת רבה, ואיזשהו תזכורת למבחן הגדול שנצטרך בעז"ה למסור בבא היום. ואשרי הדור שזכו לזכה מפעל תורני ענק בדמות 'דרשו' המסייע בידי כל הרוצה. וכל הרוצה יבוא ויטול...

מהן בעצם סדרי הלימוד החודשי לקראת המבחן החודשי? חוזרים אנו לבסיס ידיעת הלימוד.

ברוך השם, אני זוכה למסור שיעור בבית המדרש המרכזי בשיכון ה' בראשות הרב הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א שניתן לשומעו בקול הלשון, כך שאני זוכה להתכונן לשיעור לצד מסירת והעברת השיעור, דבר המסייע במאוד לידיעת הלימוד על בוריו. בהמשך, מדי שבת אני זוכה למסור 'שיעור סיכום שבועי' במסגרתו אנו חוזרים על שבע הדפים השבועיים, דבר המוסיף במאוד לתמצות וסיכום הלימוד השבועי כאחד. היו פעמים שזכיתי גם לעבור על כל החומר החודשי בליל המבחן, אך זה דבר שלא זכיתי לזה כסדר. מה שברור. מבקש הרב ברדה להדגיש; כמה שאנו זוכים יותר בהתחלה להבין היטב את הדף והלימוד על בוריו. כל קושיא ותירוץ,

לשליחת תגובות לכותב המאמר,
כתבו ל: a0533185209@gmail.com

הגמרות והמשניות המבוקשות בבי מדרשא!

הפצה ראשית: 052-766-07-07

תלמוד בבלי מהדורת באר"ת

באר"ת רש"י ותוספות

שישה סדרי משנה

עם ילקוט ביאורים

ביאור בהיר על הדף של דברי
רש"י ותוספות מהראשונים
ומהאחרונים, בלשונם הזהב
של המפרשים.

תמציתי, ומאיר עיניים!

ילקוט ביאורים קצר בלשון
המפרשים על הדף • ציוני דרך
• טבלאות וסיכומים • ציורים
במקום הצורך.

להשלים מסכת בהבנה מלאה -

המיוחד במהדורה זו, הוא עמידה על כל קושי
בהבנת דברי רש"י ותוספות, והבאת
המפרשים העומדים על כך, בצדי הדף. וכן
ציטוט כל הגמרות שרש"י או תוס' מביאים.
המהדורה החלה לצאת לאור לפני כשלוש
שנים, ובינתיים יצאו לאור מסכתות ברכות,
בבא קמא, בבא מציעא וקידושין. ובקרוב
בע"ה מסכתות סוכה וביצה.

בימים אלו, כשגדולי ומאורי הדור מעוררים
על חשיבות השלמת לימוד המסכת כולה, ולא
למחצה לשליש ולרביע, ועומדים מאחורי
המיזם האדיר "כולה מסכתא", ראינו לנכון
לפרסם בשער בת רבים, בבחינת "עצה טובה
קא משמע לך", את הגמרות המיוחדות
מהדורת באר"ת, אשר בלימוד בהן יוכלו
לסיים את המסכת כולה בלא קושי ובהבנה
מלאה.

100,000 משניות לעילוי נשמת יקיריכם -

תינוקות של בית רבן, וכידוע זהו הדבר המעולה ביותר לעילוי נשמה.
ניתן לעשות הנצחה על המשניות או על הגמרות לעילוי נשמת או
לישועה והצלחה. ההנצחות יאפשרו לנו למכור את המשניות והגמרות
במחיר מוזל למרות עליות המחירים הדרסטיים. ובזה הנכם שותפים גם
בחסד להקל על הורי התלמידים. לפרטים: 052-766-0707

בחבורות וכרכי המשניות של "מפעל המשניות והתלמוד" לומדים
תלמידי הת"ת. כל מסכת נלמדת מתחילתה ועד סופה, בממוצע כ-
100 משניות למסכת. מסכת מודפסת לפחות ב-1000 עותקים. וא"כ 1000
תלמידים הלומדים 100 משניות סה"כ 100,000 משניות. המשתתפים
בהנצחה על המשניות נוטלים חלק בזכות הגדולה של לימוד משניות ע"י

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 91 | פר' חקת תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדין עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין בלימודו בכולל בחולון בקומה נפרדת

הגראי"ש קרליץ רב ביהכנ"ס הליגמן
אצל מרדו לקראת נישואי בנו

רב מרכז בני ברק, הגר"א דינר שליט"א, במעונו של מדין
ראש הישיבה שליט"א להזמין לשמחת חתונת נכדתו הראשונה

שמחת הווארט לבנו של הגר"ר צבי אברהם זייל מרבני חוג הזון איש
הראש כולל תורת אברהם חתנו של הגר"ר אריה איברהם זצ"ל עם נכדתו
של הגר"ר יצחק שוורץ ראש ישיבת סלבודקה נז"ר חיים גרינמן זצ"ל

הגאון רבי יוסף גריינמן במעונו של מדין גאון ישראל
הגר"ר לנדו להזמין לשמחת נישואי נכדו

שמחת נישואי נכד מרן ראש הישיבה הגדול"ג אדלשטיין בן לחתנו הגאון רבי אברהם ישעיהו אדלר מראשי ישיבת דבנו חיים עוזר
עם נכדת הגאון רבי ירחמיאל אונגרשד ראש ישיבת בית מדרש עליון, בת לחתנו הגאון רבי טוביה שפירא מראשי הישיבה

שמחת ישיבת "עטרת שלמה"

שמחת החתונה לבנו של ראש הישיבה הגרש"ב סודוצקין שליט"א

בהשתתפות גדולי ומאורי הדור, רבנים, ראשי ישיבות, יחד עם אלפי תלמידי ובוגרי ישיבות עטרת שלמה

הכנסת ס"ת לביהמ"ד קהילת ארחות תורה - צא"י ב"ב צילום: שוקי לדר

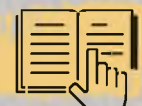

אתה קובע

אם ללמוד משנה ברורה או לדעת באמת משנה ברורה!

בעזרת ספרי 'דרך ברורה'

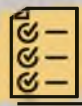
אתה תספיק תבין ותזכור הרבה יותר - בדוק ומנוסה!

ביאור חזוטי חדשני
ומאיר עיניים

סיכום מונגש ברור
ושווה לכל נפש

הצלחה מובטחת
במבחנים

הגשה הלכתית
מדויקת ומפורטת

ידיעה, קליטה מהירה
וזיכרון

הבנה והספק גבוהים
בזמן לימוד קצר

שיטת
הנגשה מיוחדת -
חידוש
עולמי!

תוצאות
מובטחות

עולים קומה להבנה וזכירה!

ניתן לרכוש כל חלק של המ"ב בנפרד

זכה דורנו לספרים רבים על סדר המ"ב,
אך רובם ככולם לקט...

ספר זה לעומתם "דרך ברורה" - כשמו כן הוא
דרך ברורה ובהירה בהבנת המשנה ברורה
(הגאון רבי אשר וייס שליט"א)

איני מכיר בדורנו עוד ספרים שנעשו
בסגנון הזה לגלות את כל החידושים

הטמונים והגנוזים בדברי רבינו
המשנה ברורה
(הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א)

הביא השולחן ערוך
והמשנה ברורה

באופן מסודר וברור...
וזה דבר שלרבים יהיה תועלת מזה
(הגאון רבי ניסים קרליץ זצוק"ל)

ועיקר עמלו ויגיעתו לברר היטב כל
ההלכות...

ולסדרן ולשנותן בדרך קצרה
אשר מועילה לשינון ולזכירת ההלכות
(הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצוק"ל)

מתוך 20
ההסכמות

בן תורה, חייל לאורייתא!

אשריכם בני תורה המצטרפים לאלפי האברכים
ומתחילים מסכת פסחים במסגרת תכנית
'עמוד וחזר' שעל ידי ממלכת התורה אורייתא

עמוד אחד ליום

שניים וחצי דפים בשבוע ועשרה דפים בחודש
נצלו את ההזדמנות להצטרף עכשיו
לתכנית 'עמוד וחזר' ותזכו לידיעת התורה
מתוך הבנה וסיפוק.

אשריכם המצטרפים לממלכת אורייתא

לקבלת לוח 'עמוד וחזרה' עד הבית ללא עלות,

חייגו: 073-3131-111

support@doraysa.org amudyomi.org.il

להצטרפות למוקדי
המבחנים חפשו 'אורייתא'
במוקדי נדרים פלוס